

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

HARVARD LAW LIBRARY

3 2044 059 362 905

P

HD

U1
980
BAL

HARVARD LAW SCHOOL
LIBRARY

HUNGARY

A nagyméltóságu m. kir. belügyminiszter urnak 1901. évi 68,288—X. szám alatt kelt rendeletével a községi közigazgatási tanfolyamok számára elfogadott tankönyv.

x A c

MAGYAR BÜNTETŐJOG TANKÖNYVE

A KÖZSÉGI KÖZIGAZGATÁSI TANFOLYAMOK HALLGATÓINAK
IGÉNYEIHEZ ALKALMAZVA

IRTA

DR BALÁS, ELEMÉR

— KIR. ALÜGYÉSZ,

A BUDAPESTI KÖZSÉGI KÖZIGAZGATÁSI TANFOLYAMON A BÜNTETŐJOG ELŐADÓJA

BUDAPEST

PALLAS IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

1901.

For TX

B

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

JAN 4 1933

9010
1/2

ELŐSZÓ.

A bűnvádi perrendtartás életbeléptetésével a bűnvádi eljárás terén a közigazgatási hatóságoknak is felette fontos szerep jutott osztályrészül.

A nyomozás teljesítése, a mi pedig a bűnvádi eljárásnak egyik legfontosabb része, egészen az ő vállalkra nehezedik.

E terhes és felelősségteljes munkából a községi előjáróságok is ki kell, hogy vegyék a részöket, mert a törvény és az utasítások szerint egyes nyomozási cselekményeknek megkeresés folytán való teljesítésére, de sőt, bár csak kivételképen, a nyomozásnak önálló teljesítésére ők is hivatva vannak.

A siker legelemibb feltétele ennél fogva, hogy a községi előjáróságok kebelében oly fontos szerepet betölteni hivatott községi jegyző úgy az anyagi, mint az alaki büntetőjogi ismeretekkel kellő mértékben rendelkezzen.

Ezt a célt elérni: tűzte ki feladatául ez a munka.

Első sorban is a büntetőjog általános tanaival és az egyes bűncselekmények fogalmával ismertetem meg benne az olvasót.

Ebből az anyagból annyit nyujtok neki, amennyit a községi jegyzőnek már az általános jogi műveltség szempontjából is, de a végből is okvetlenül tudnia kell, hogy előforduló konkrét esetben magát a bűncselekmény minősítése tekintetében tájékozhasssa.

Az alaki büntetőjog anyagából a községi jegyzőre nézve legfőbbképen a nyomozás szabályainak ismerete fontos.

Ez magyarázza meg azt, hogy az alaki jognak csupán a bírósági eljárást érdeklő részéből csak annyit adok elő, amennyi az eljárási jogról való általános jellegű ismeretszerzés szempontjából minden művelt embernek szükséges.

A nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére kibocsátott nyomozási «Utasítást» ellenben szó szerint való teljes szövegben vettem fel munkámba. Tettem ezt azért, mert ezt az «Utasítást» a községi jegyzőnek valóban szó szerint kell ismernie és

mert ez az «Utasítás» maga sem más, mint a nyomozás terén szem előtt tartandó törvényes szabályoknak valóságos magyarázata.

Éppen ezért az «Utasítás» szakaszait egyes felvilágosító vagy utaló jegyzetekkel csak ott láttam el, ahol ez a végből volt szükséges, hogy a szakaszok tartalma könyvem egyéb részeivel még szorosabb összefüggésbe hozassék vagy a fontosabb rendelkezésekre az olvasó figyelmét még jobban felhívjam.

E jegyzetek keretében (Dr. Hanns Gross «Handbuch»-ja nyomán) némely tapasztalati ismereteknek a gyakorlatban való alkalmazásával és értékesítésével is megismertetem az olvasót, amidőn például a siketséget, siketnémaságot, eskört stb. szinlelők felismerésére és leleplezésére, a vér- és lábnyomok «lemásolására», a bünjelek megóvására stb. vonatkozólag a tapasztalat szerint sikeresen alkalmazható módszereket, a gonosztevők, különösen a tolvajok jellegzetesebb szokásait stb. is tárgyalom rövid vonásokban.

Mint a községi jegyző működési terén a büntetőjogot illetőleg szintén fontos tárggyal, végezetül az esküdtlajstromok összeállítása körül végzendő teendőkkal és a bűnügyekben való kézbesítés szabályaival is foglalkoztam.

Elméletet mentül kevesebbet igyekeztem nyújtani munkámban. Mindenütt a gyakorlatilag szükségesekre fektettem a fősúlyt. A tárgy természetéből folyik azonban, hogy különösen az általános tanok keretében kellő mértékkel, bizonyos mérvben a büntetőjog elméleti részével is meg kellett ismertetnem az olvasót.

De különösen szem előtt tartottam minden soromban azt, hogy ez a munka a községi közigazgatási tanfolyam hallgatói, tehát olyanok részére van írva, akik jogászai előismeretekkel nem birnak, jogászilag kiképzett eszmekörrel nem rendelkeznek. Innen az, hogy stylusomban a legnagyobb mértékben népszerű igyekeztem lenni és hogy úgy mondjam, népszerű büntetőjogot írni volt a törekvésem.

Budapesten, 1901. évi május havában..

A szerző.

TARTALOMJEGYZÉK.

Lap

Bevezetés. A büntetőjog fogalma és felosztása	1
---	---

I. RÉSZ.

A magyar anyagi büntetőjog.

I. SZAKASZ.

Általános rész.

I. A bűncselekmény fogalma	7
II. A bűncselekmények felosztása	8
III. A magyar tételes anyagi büntetőjog forrásai	10
Különösen:	
1. A kihágást megállapító miniszteri rendelet és szabályrendelet kötelező ereje	11
2. A kihágást megállapító miniszteri rendelet és szabályrendelet hatályba lépése	12
3. A kihágást megállapító miniszteri rendelet és szabályrendelet hatályának megszűnése	13
IV. A büntetések	13
1. A büntetési nemek ismertetése	14
A) Főbüntetések	14
a) A pénzbüntetések hováfordítása	17
b) A pénzbüntetés átváltoztatása szabadságvesztés-büntetésre	18
B) Mellékbüntetések	20
2. A felügyelő-bizottságok	23
3. A javító-intézetek	24
4. A közvetítő-intézetek	25
5. A feltételes szabadságra való bocsátás	25
6. Büntetési rendszerünk rövid jellemzése	27
V. A bűncselekmény tényálladéka	28
A) A bűncselekmény alanya	29
1. A bűncselekmény beszámítása	30
a) A beszámítást kizáró okok	31
b) A büntethetőséget leszállító okok	35
c) Az enyhítő körülmények	36
d) A súlyosító körülmények	38
2. A magyar büntető törvények hatálya a terület és a személyek tekintetében	38
I. A bűncselekménynak belföldön való elkövetése	39
II. A bűncselekménynak külföldön való elkövetése	42
B) A kiadatás	44
C) A bűncselekmény tárgya	45
D) A bűncselekmény eszköze	46
E) A bűncselekmény elkövetési cselekedete	46
F) A szándék és a gondatlanság	46
G) Az okozati összefüggés és a véletlen	48
H) A tévedés jelentősége	49

I*

	Lap
VI. Befejezett bűncselekmény, kísérlet és előkészületi cselekmény...	50
VII. A részesség	52
1. A tettes, a bűnségéd és a felbújtó	52
2. A tettes, a bűnségéd és a felbújtó büntetése	55
3. A felbújtó büntetendőségének határai	55
4. A részesek személyes tulajdonságainak és körülményeinek befo- lyása a büntetésre	56
5. A K. B. T. K. 27. §-ának különleges intézkedése	56
6. Bűnbanda és bűnszövetség	57
VIII. A bűnhalmazat	57
1. A bűnhalmazat büntetése	58
2. A folytatólagos bűncselekmény	62
IX. A bűnvádi eljárás megindítását és a büntetés végrehajtását kizáró okok	63
A) A bűnvádi eljárás megindítását kizáró okok	63
1. A hivatalból üldözendő, a magánindítványi és felhatalma- zási bűncselekmények fogalma	66
2. A magánindítvány előterjesztése és visszavonása	67
B) A büntetés végrehajtását kizáró okok	72
X. Időszámítás és pénzsámítás	75

II. SZAKASZ.

K ü l ö n ö s r é s z .

Az egyes bűncselekmények ismertetése.

A) <i>Büntettek és vétségek:</i>	
1. A felségsértés	75
2. A király s a királyi ház tagjainak bántalmazása és a király megsértése	77
3. A hűtlenség	77
4. A lázadás	78
5. A hatóságok, országgy. tagok vagy hatós. közegek elleni erőszak	80
6. Az izgatás	82
7. A magánosok elleni erőszak	83
8. A választási jog elleni büntettek és vétségek	84
9. A vallás és annak szabad gyakorlata elleni büntettek és vétségek	85
10. A személyes szabadságnak, a házjognak, a levél- és távir- titoknak megsértése közhivatalnok által	85
11. A pénzhamisítás	86
12. A hamis tanuzás és hamis eskü	87
13. A hamis vád	88
14. A szemérem elleni büntettek és vétségek	89
15. A kettős házasság	91
16. A családi állásra vonatkozó büntettek és vétségek	91
17. A rágalmazás és a becsületsértés	92
18. Az ember élete elleni büntettek és vétségek	94
19. A párviadal	96
20. A testi sértés	97
21. A közegészség elleni büntettek és vétségek	99
22. A személyes szabadság megsértése magánszemélyek által	100
23. A levél- és távstúrgöny-titok megsértése magánszemély által	102
24. A titok tiltott felfedezése	102
25. A magánlak megsértése magánszemély által	103
26. A lopás	103
27. A rablás	111
28. A zsarolás	112
29. A sikkasztás	113
30. A zártörés	114
31. A hűtlen kezelés	114

32. A jogtalan elsajátítás	114
33. Az orgazdaság	115
34. A bűnpártolás	116
35. A család	117
36. Az okirathamisítás	119
37. A határjel-hamisítás	122
38. Orvosi és községi hamis bizonyítvány kiállítása és használása	122
39. A bélyeghamisítás	123
40. A csalárd és vétkes bukás	124
41. A más vagyonának megrongálása	125
42. A gyújtogatás	126
43. A vízáradás okozása	128
44. A vaspályák, hajók, távirdák megrongálása és egyéb közveszélyű cselekmények	129
45. A foglyok megszőktetése	131
46. A fegyveres erő elleni bűncselekmények	131
47. A hivatali és ügyvédi büntettek és vétségek	133
48. Az uzsora	135
49. A büntető bírósági tárgyalás tiltott közzététele	137
B) Kihágások:	
1. Az állam elleni kihágások	138
2. A hatóságok és közszend elleni kihágások	139
3. A vallás és annak szabad gyakorlata elleni kihágások	140
4. A pénz és értékpapírok hamisítására vonatkozó kihágások	141
5. A családi állás elleni kihágások	142
6. A közbiztonság elleni kihágások	142
7. A közrend és közszemérem elleni kihágások	145
8. A szerencsejáték kihágása	146
9. A közegészség és testi épség elleni kihágások	147
10. A tulajdon elleni kihágások	154
11. Külön törvényekbe ütköző kihágások	159
a) A zugirászati kihágás	159
b) Az ország czimerének engedély nélkül való használatával elkövethető kihágás	159
c) A közszemben-lakás szándékának be nem jelentésével külföldi által elkövethető kihágás	160
d) Anyakönyvi kihágások	160
e) A többi, kihágásokat megállapító törvények felsorolása	161
C) A sajtórendőri vétségek és kihágások	162

II. RÉSZ.

A magyar alaki büntetőjog vázlata és a nyomozás szabályai stb.

I. SZAKASZ.

A magyar alaki büntetőjog vázlata.

1. A bűnvádi eljárás alapelvei	167
2. A magyar tételes alaki büntetőjog forrásai	168
3. A bűnvádi perben szereplő egyének	169
4. A büntető bíróságok	171
5. Hatáskör és illetékesség	171
6. A bűnvádi eljárás menetének vázlata	175
A) A kir. törvényszéki és esküdtbíróági bűnvádi eljárás rövid vázlata	175
B) A kir. járásbíróági bűnvádi eljárás rövid vázlata	180
C) A közigazgatási kihágási eljárás rövid vázlata	181

II. SZAKASZ.

A bűnvádi nyomozás szabályai.

	Lap
1. Bevezetés	182
2. A rendőri hatóságok és közegek részére kiadott nyomozási «Utasítás»	182
I. fejezet. Általános rész	184
A nyomozás tárgya, célja és feladata	184
Az adatok gyűjtésének módja	185
A nyomozás elrendelése	185
Nyomozó szervek	186
A rendőri hatóságok s közegek fogalma	186
A kir. ügyészségek és a rendőri hatóságok s közegek érintke- zési módja	187
A rendőri hatóságok illetékessége	189
Más rendőri hatóság területén való nyomozás	189
Külföldi hatóság megkeresésére fogantatandó nyomozás	191
II. fejezet. Részletes utasítások a rendőri hatóságok részére	192
I. Rész. A nyomozás mikénti teljesítéséről	192
A nyomozás folyamatba vételének alapja	192
A rendőri hatóság feljelentési kötelezettsége	195
A rendőri hatóság önálló eljárása	197
A nyomozás menete	198
Nyomozó cselekmények	204
A rendőri hatóságok által rendszerint fogantatandó egyes nyomozási cselekmények	205
a) Bűnlelt megismerése és biztosítása	205
b) Terhelt megidézése és kihallgatása	207
c) Tanukihallgatás	212
d) Szembesítés	214
e) A rendőri hatóság rendelkezési joga a nyomozás színhelyén	215
A rendőri hatóság által csak kivételesen és bizonyos korlátok közt foga- natandó nyomozó cselekmények	215
a) Terhelt előzetes letartóztatás	215
b) Szemle	221
c) Lefoglalás	222
d) Házkutatás	223
e) Személymotosás	224
A házkutatás és személymotosásra vonatkozó közös intézkedések	225
Eljárás az ismeretlenek, távollévők és szökevények ellen	227
A nyomozás befejezése	228
A nyomozás újrafelvétele	229
Előterjesztés a rendőri hatóság intézkedései ellen	230
II. Rész. A nyomozás során megtartandó ügyviteli és kezelési szabályok	231
Jegyzőkönyvek	231
A jegyzőkönyvek általános kellei:	
a) Alaki szempontból	231
b) A tartalom szempontjából	233
Külön rendelkezések:	
1. Feljelentés felvételénél	234
2. Terhelt kihallgatása esetén	235
3. Tanukihallgatás esetén	236
4. Szemle esetén	237
5. Lefoglalás esetén	238
6. Házkutatás és személymotosás esetén	238
7. A rendőri hatóság intézkedései ellen tett előterjesztés esetén	238

Határozatok szerkesztése	238
Átiratok, megkeresések és indítványok szerkesztése	239
Határozatok kézbesítése és felek értesítése	239
Lefoglalt tárgyak és bűnjelek kezelése	240
Az előzetes letartóztatásba helyezett terheltnek nem bűnjelet képező tárgyai- nak kezelése	242
A nyomozás iratainak kezelése	242
A rendőri hatóságnál a szolgálat folytonosságáról való gondoskodás	243
<i>III. fejezet. Részletes utasítások a rendőri közegek részére</i>	
Előállítás és bekísérés	246
Tárgyak őrizet alá vétele	249
Házkutatás	250
Terhelt ruháinak és tárgyainak átvizsgálása	251
Jelentések	252
<i>IV. fejezet. Külön szabályok:</i>	
1. A községi elöljáróságok számára	253
2. A m. kir. csendőrség számára	255
3. A területenkivüliséget és mentelmi jogot élvezőkre vonatkozólag	257
4. A fegyveres erőnek vagy a csendőrségnek tényleges szolgál- latban levő tagjaival szemben követendő eljárás	258
<i>V. fejezet. Záróhatározatok</i>	259

III. SZAKASZ.

Az esküdtszékek szervezése	259
---	-----

IV. SZAKASZ.

A községi bűnügyi kézbesítés	264
---	-----

BEVEZETÉS.

A büntetőjog fogalma és felosztása.

1. Az ember társas együtt-élésre teremtetett lény. A társas együtt-élésnek legtökéletesebb alakja az *állam*. Tökéletessége abban áll, hogy az államban *jogi rend* uralkodik. A jogi rendet a *jogszabályok* teremtik meg.

A *jogszabályok* az állam által kiadott parancsok vagy tilalmak, amelyek mindenkire nézve kötelezők, aki az államban él. Körülveszik azok az embert élete minden mozzanatában. Megszabják, hogy mit kell, mit szabad és mit nem szabad tennie. Megállapítják jogait, de előírják kötelességeit is. Meghatározzák, hogy mit követelhet meg ő embertársaitól és viszont mire köteles ő mások irányában.

Önként érthető, hogy az államban való együtt-élésnek ez a szabályozottsága bizonyos rendet teremt meg az állami életben. Ezt a rendet nevezzük — éppen azért, mert a jogszabályok teremtik meg, — *jogi rend*-nek.

2. Az államnak egyik legfőbb kötelessége a *jogi rendnek fentartása*. Erre a célra kellő eszközök állanak az állam rendelkezésére, amelyekkel a jogi rend tiszteletben tartását ki is kényszerítheti. Ezeket *kényszer-eszközök*-nek nevezzük.

3. Az állam a jogi rend fentartását legjobban azzal biztosítja, ha megelőzi azt, hogy valaki megsértse a jogi rendet. *Előzetes (praeventiv) intézkedéseket* tesz valamely esetre vonatkozólag és kényszer-eszközeivel megakadályozza, hogy abban az esetben valaki jogsértést kövessen el. Ez a *megelőző (praeventiv) rendészet* hivatása és ebben az állam *rendőri hatalma* nyilvánul meg. Pl. a toloncz-ügyre vonatkozó jogszabályok alapján eltávolítja területéről a közbiztonságra nézve veszélyes egyént, amivel megakadályozza («megelőzi») azt, hogy az illető az ő területén megszegjen valamely jogszabályt és ezzel megsértse a jogi rendet.

4. Számos esetben azonban a jogszabály megszegése, a jogi rend megsértése már megtörtént: az államhatalom egy már megtörtént jogsértéssel áll szemben. Az előzetes (praeventiv)

jogszabályok tehát már nem segíthetnek. Ilyen esetekben az államnak a megzavart jogi rendet *helyre kell állítania*.

Némely esetben ezt már az által is eléri, hogy a jogsértőt arra kényszeríti, hogy a jogszabálynak megfelelően cselekedjék. Ha az illető nem akar megtenni valamit, amit a jogszabály szerint megtennie kötelessége: az állam reákényszeríti, hogy megtegye azt; pl. az adóst fizetésre kényszeríti. Ha pedig az illető olyas valamit tesz, amit tennie a jogszabály szerint nem szabad: az állam reákényszeríti, hogy hagyja abba a megkezdett cselekményt vagy ha már végrehajtotta azt, akkor állítsa vissza az előbbi állapotot; pl.: az építkezőt, aki tiltott helyen épít, az építés abbahagyására vagy a már felépített fal lebontására kényszeríti stb.

Ezek az esetek tehát olyanok, hogy *már azzal* helyreállítottunk tekinthetjük a megsértett jogrendet, ha a jogsértőt a jogszabályoknak megfelelő magatartásra, esetleg vagyoni elégtételadásra kényszerítjük. Erre a célra a *polgári jog* eszközeit használja fel az állam és *polgári igazságszolgáltatási hatalmával él*.

5. Vannak azonban esetek, amelyekben a jogi rendet oly módon zavarták meg, hogy annak helyreállítására a polgári jog eszközei már nem elegendők. Olyan jogszabályt sértett meg valaki, amelynek megsértése már nemcsak valamely egyén, hanem az összesség érdekeinek megsértését is jelenti; pl. a közhivatalnok az által, ha visszaél hivatali hatalmával, az állampolgárok összességének érdekeire kiható sérelmeket idézhet elő. Vagy lehet a jogsértés olyan súlyos, hogy az magának az államnak biztonságát avagy a személyi vagy vagyoni közbiztonságot is közelről veszélyezteti; pl. aki az államterület valamely részének idegen uralom alá juttatására, az alkotmány erőszakos megváltoztatására törekszik, ezzel a cselekményével magának az államnak biztos fennállását veszélyezteti; az ölés, a gyújtogatás, a lopás, az egész emberi társadalomra nézve közveszélyes jelleggel bíró jogsértő cselekmények stb. stb.

Az ilyen és hasonló esetekben tehát csupán azzal, ha a jogsértőt a jogszabályoknak megfelelő jövődöbeli magatartásra, esetleg vagyoni elégtételadásra kényszerítünk: a megsértett jogrendet még legkevésbé sem állíthatnók helyre, a nyugalmban megzavart összességet még legkevésbé sem nyugtathatnók meg. Sok esetben — pl. az ölésnél — a vagyoni elégtételadás egyáltalában lehetetlen is lenne.

Az államhatalomnak ilyen esetekben hathatósabb eszközökhöz kell nyulnia. A polgári jog eszközeivel nyújtható elégtételadásnál szigorubb valami: a *jogsértés érzékeny megtorlása* szükséges ahhoz, hogy a nyugalmban megzavart összesség a nyugalmit visszanyerje és a megsértett jogrend helyreállíttassék.

Az államhatalom ilyen esetekben ezt a hivatását az által tölti be, hogy a jogsértőt valami reá nézve rossznak elszenvedésére kényszeríti.

Ez a rossz: a *büntetés*. Az állam az illetőt megbünteti. Ebben az esetben az állam *büntető hatalmával* él és *büntető igazságszolgáltatási jogát* gyakorolja.

6. Az államnak azt a jogát, amelynél fogva büntethet: *büntetőjognak* (= jog a büntetésre) nevezzük.

De *büntetőjog*-nak nevezzük még azoknak a jogszabályoknak az összességét is, amelyek a büntetendő cselekményeket, a reájok kiszabható büntetéseket és a büntetés kiszabásának módját határozzák meg.

7. A büntetőjog ebben az utóbbi értelemben két részre oszlik fel: anyagi és alaki büntetőjogra.

Az *anyagi büntetőjog* vagy másként: *büntető törvény* azokat a jogszabályokat foglalja magában, amelyek azt határozzák meg, hogy mit kell büntetendő cselekménynek tekinteni és minő büntetéssel kell azt sujtani. Az anyagi büntetőjog vagy büntető törvény tehát a bűncselekményekről és a büntetésekről intézkedik.

Az *alaki büntetőjog* vagy másként: *bűnvádi eljárás* vagy *bűnvádi perrendtartás* pedig azokat a jogszabályokat foglalja magában, amelyek azt a módot határozzák meg, hogy miként kell a büntetendő cselekményeket megállapítani és reájuk a büntetést kiszabni. Ez tehát a bűncselekmények nyomozásának és vizsgálatának módjáról és a bűnvádi per lefolyásának rendjéről intézkedik.

I. RÉSZ.

A MAGYAR ANYAGI BÜNTETŐJOG.

I. RÉSZ.

A magyar anyagi büntetőjog.

I. SZAKASZ.

Általános rész.

I. A bűncselekmény fogalma.

Bűncselekmény vagy *büntetendő cselekmény* (latinul: *delictum*) minden olyan cselekmény vagy mulasztás, melyet a tételes büntető törvény annak nyilvánít és büntetéssel sújtani rendel.

E meghatározásból kiindulva, a következő tételek megjegyzése fontos:

1. *Csak az a cselekmény vagy mulasztás állapít meg bűncselekményt, a melyet az elkövetés idejében érvényben volt tételes büntető törvény bűncselekménynek nyilvánított.*

Ezt az elvet egy jogi közmondás a következőképen fejezi ki: «Törvény nélkül nincs bűncselekmény» (latinul: «Nullum crimen sine lege»).

Ez a nagyon fontos elv azt jelenti, hogy legyen bár valamely cselekmény vagy mulasztás akármennyire visszataszító, felháborító vagy sértő, mégis csak akkor lehet azt bűncselekménynek tekinteni és mint ilyent megbüntetni, ha az *elkövetés idejében fennállott tételes büntetőtörvény is* bűncselekménynek tekintette és büntetni rendelte azt. (B. T. K. 1. §. 1. bekezdés.)

Ha tehát egy olyan új törvényt hoznak, mely valamely addig nem büntethető cselekményt bűncselekménynek nyilvánít: ezt az új törvényt csak az annak életbelépése *után* elkövetett ilyen cselekményekre lehet alkalmazni, de az *az előtt* elkövetettekre is alkalmazni nem szabad. Pl. a ma érvényben álló magyar büntetőtörvény szerint a hamis tanu-vallomás csak akkor büntethető, ha a tanu meg is esküdött a hamis vallomására. Az esküvel meg nem erősített hamis tanu-vallomás tehát mai büntetőtörvényünk szerint nálunk nem büntethető cselekmény. Ha már most holnap egy új törvény lépne életbe, mely az esküvel meg nem erősített hamis tanu-vallomást is bűncselekménnyé nyilvánítaná: ezt az új törvényt csak a jövőben előforduló esetekre lehetne alkalmazni, de a már eddig előfordult hasonló eseteket az alá vonni nem lenne szabad.

2. Az előbbi pontban elmondottak megfelelő értelemben a bűncselekmény miatt kimérendő *büntetésre* nézve is állanak.

Jogi elv, hogy: «Törvény nélkül nincs büntetés». (Latinul: «Nulla poena sine lege».)

Ez a nagy fontosságú szabály azt jelenti, hogy a bűncselekmény elkövetőjét *csakis azzal a büntetéssel szabad sujtani, amelyet arra a bűncselekményre az elkövetésekor érvényben volt tételes büntetőtörvény, már a cselekmény elkövetése előtt megállapított.* (B. T. K. 1. §. 2. bekezdés.) Így pl. vannak államok (Olaszország stb.), ahol a halálbüntetés el van törölve. Ha tehát ezekben az államokban holnap egy új törvény a gyilkosságra nézve újból visszaállítaná is a halálbüntetést: ezt a büntetést csak az *ez után* történő gyilkossági esetekben lehetne kiszabni, de a *már eddig* elkövetett gyilkosságok miatt az elkövetőt halálbüntetéssel sujtani nem lenne szabad.

Az 1. és 2. pontban ismertetett két szabály más szavakkal abba a mondásba foglalható össze, hogy *a réginél szigorubb új büntetőtörvénynek nincs visszaható ereje.*

3. *Visszaható erővel bir azonban az új büntetőtörvény akkor, ha rendelkezése enyhébb a régi törvény rendelkezésénél.*

Ennélfogva: ha a régi törvény uralma alatt elkövetett bűncselekmény egy olyan új törvény uralma alatt kerül ítélelhozás alá, mely a kérdéses cselekményt nem büntethetőnek nyilvánította: akkor a miatt a cselekmény miatt az elkövetőt bűnössé nyilvánítani és megbüntetni nem lesz szabad; ha pedig az új törvény a kérdéses bűncselekményre enyhébb büntetést rendel kiszabni, mint a régi törvény: akkor csakis az új törvény szerint való enyhébb büntetéssel lesz szabad sujtani a cselekmény elkövetőjét.

4. Az enyhébb törvény visszaható ereje magyarázza meg azt a szabályt is, hogy ha a bűncselekmény elkövetésétől az ítélet meghozásáig terjedő idő alatt *többrendbeli*, egymástól különböző büntetőtörvény, gyakorlat vagy szabályok léptek hatályba, akkor ezek közül mindig a *legenyhébbet* kell alkalmazni. (B. T. K. 2. §.)

II. A bűncselekmények felosztása.

1. A bűncselekmények a magyar tételes büntetőjog szerint három csoportra oszlanak fel.

A bűncselekmények: vagy *büntettek*, vagy *vétségek*, vagy *kihágások*. («Hármas felosztás».)

A *büntettek* a legsúlyosabb, a *vétségek* a középsúlyosságú és a *kihágások* a legkevésbé súlyos bűncselekmények.

2. A bűncselekmények e három faja közt az elvi különbséget a következőkben fejezhetjük ki:

A *büntettek* és *vétségek* olyan bűncselekmények, a melyek valamely concret jognak *valóságos* megsértését vagy veszélyez-

tetését foglalják magukban. Pl. a lopás büntettét vagy vétségét elkövető egyén másnak valamely ingó dologhoz fűzött concrét jogát valósággal megsértette; a közokiratot hamisító egyén e cselekményével másnak valamely concrét jogát valósággal veszélynek (jogsérelemnek) teszi vagy teheti ki stb.

A *kihágások* ellenben olyan bűncselekmények, a melyek valamely concrét jognak valóságos megsértését vagy veszélyeztetését nem foglalják ugyan magukban, de büntetés nélkül mégis azért nem hagyhatók, mert a köztapasztalat e cselekményeket a közérdek szempontjából általában véve veszélyeseknek és ennél fogva meg nem engedhetőeknek ismerte fel. Pl. kihágás, ha olyan egyén, aki valamely község területéről ki van tiltva, oda a kitiltási idő alatt mégis visszatér. Senkinek concrét jogát nem sértette ugyan ő meg visszatéréssel, de mégis büntetés alá kellett helyezni e cselekményét azért, mert visszatérése a közérdek szempontjából veszélyesnek és ennél fogva meg nem engedhetőnek tekintendő.

Kivételesen azonban mégis előfordul, hogy csak kihágással nyilvánít a törvény olyan cselekményeket is, amelyek valamely concrét jog valóságos megsértését foglalják magukban. Ezek csekély jelentőségű, kevésbé fontos bűncselekmények, melyeket a törvény azért nyilvánít csak kihágásokká, mert méltánytalan lenne őket a büntettek vagy vétségek szigorubb büntetése alá helyezni. Így pl. a 4 koronánál kevesebbet érő élelmi vagy élvezeti cikk ellopása csak kihágást állapít meg (K. B. T. K. 126. §.), noha az elkövető ilyenkor is valóságos jogsértést idéz elő.

3. Sok esetben maga a büntető törvény kifejezetten megmondja az egyes bűncselekmények meghatározásánál, hogy büntettnek, vétségnek vagy kihágásnak tekintendő-e az? v. ö. pl. a B. T. K. 126., 165., 232., 258., 406. §-ait, 1894: XII. t.-cz. 93. §-át stb.

Vannak azonban olyan esetek is, amidőn a törvény ezt nem teszi, vagyis azt, hogy a benne megállapított bűncselekmény büntettnek, vétségnek vagy kihágásnak tekintendő-e, kifejezetten ki nem nyilvánítja.

Ilyenkor az illető bűncselekmény nemét a *törvényben reá szabott büntetés neméből* lehet megállapítani.

Ugyanis:

büntettek azok a bűncselekmények, a melyeket a törvény halálbüntetéssel, fegyházbüntetéssel, börtönbüntetéssel vagy öt évet meghaladó államfogházbüntetéssel rendel sujtani;

vétségek azok a bűncselekmények, melyeket a törvény fogházbüntetéssel, öt évnél rövidebb tartamu államfogházbüntetéssel vagy (vétség czimén) pénzbüntetéssel rendel sujtani; végül

kihágások azok a bűncselekmények, melyeket a törvény, a miniszteri rendelet, a törvényhatósági vagy városi szabályrendelet elzárás-büntetéssel vagy (kihágás czimén) pénzbüntetéssel rendel sujtani.

III. A magyar tételes anyagi büntető jog forrásai.

1. *Tételes (positiv) jog*-nak a rendszerint írott alakba foglalt, hatályban álló és kötelező jogszabályok összeségét nevezzük.

A magyar tételes (positiv) anyagi büntetőjog alatt e szerint az írott alakba foglalt, hatályban álló és kötelező magyar anyagi büntető jogi szabályok összeségét értjük.

Jogforrások-nak pedig azokat a jogi alkotásokat nevezzük, amelyek ezeket a jogszabályokat magukban foglalják.

2. A magyar tételes (positiv) anyagi büntető jog forrásai a következők:

A) A büntettekre és vétségekre nézve egyedüli jogforrás a *törvény*. Ez azt jelenti, hogy valamely cselekményt büntetté vagy vétséggé csak törvény nyilváníthat. (B. T. K. 1. §.)

A legtöbb büntettet és vétséget «a büntettekről és vétségekről szóló magyar büntető törvénykönyv»: az 1878. évi V. t.-cikk állapítja meg. E törvény megszokott rövidítése = B. T. K.

E mellett azonban még számos más törvény is van, amelyek szintén állapítanak meg büntetteket és vétségeket; ezeket a B. T. K. mellett *külön törvények*-nek szoktuk nevezni.

B) A kihágásokra nézve már több jogforrás is létezik. Még pedig:

a) a legfőbb kihágási jogforrás a *törvény*.

A kihágásokat megállapító törvények közt legfontosabb «a kihágásokról szóló magyar büntető törvénykönyv»: az 1879. évi XL. t.-cikk. E törvény megszokott rövidítése = K. B. T. K. Ezen kívül azonban még számos más törvény is van, melyek szintén állapítanak meg kihágásokat (*külön törvények*).

A törvény után kihágási jogforrások még:

b) a miniszteri rendeletek;

c) a törvényhatósági szabályrendeletek; és

d) a törvényhatósági joggal fel nem ruházott szabad királyi városok és a rendezett tanácsú városok szabályrendeletei.

A törvényt semmiféle korlát sem köti arra nézve, hogy mit nyilváníthatson kihágássá. Ennélfogva a törvény bármely cselekményt vagy mulasztást kihágássá nyilváníthat.

A miniszteri rendelet és a szabályrendeletek ellenben csak bizonyos korlátok közt állapíthatnak meg kihágásokat. Ezek a jogforrások ugyanis csak valamely rendőri tilalom vagy rendelkezés megszegését minősíthetik kihágássá. (K. B. T. K. 1. §.)

Saját területét, tudniillik Budapest fő- és székváros, valamint a vele rendőrileg egyesített Ujpest és Rákospalota községek területére kiható joghatályal kihágás-alkotási joggal ruházta fel a törvény a fő- és székvárosi m. kir. államrendőrség főkapitányának rendeletét is. (V. ö. az 1881:XXI. t.-cz. 8. §-át és az 1889:XLVI. t.-cikket.)

Kiválóan megjegyzendő, hogy az előadottak szerint a *nagyközségek és kisközségek* semminemű cselekményt vagy mulasztást nem

minősíthetnek kihágássá és intézkedéseik megszegése esetére büntetést nem állapíthatuak meg. Nem bir ilyen joggal (nem jogforrás) a szolgabíró rendelete sem. (V. ö. a 265/1889. B. M. sz. határozatot.)

C) **Közös jogforrását** képezik végül úgy a büntetteknek és vétségeknek, valamint a kihágásoknak is:

a) *a büntetőtörvények életbeleptetéséről szóló törvény: az 1880-ik évi XXXVII. törvényczikk, és*

b) *a kir. Curianak anyagi büntető jogi teljes-ülési döntvényei,* vagyis a királyi Curianak azok a határozatai, amelyekkel a büntető törvények értelmezése körül felmerülő, elvi jelentőségű, vitás kérdéseket dönti el. Nincs ugyan törvény, amely a büntető jogi döntvényeket kötelezőknek nyilvánítaná, de az alsó bíróságok a királyi Curia nagy tekintélyénél fogva rendszerint irányadókul tekintik azokat.

1. A kihágást megállapító miniszteri rendelet és a szabályrendelet kötelező ereje.

Ahhoz, hogy a kihágást megállapító miniszteri rendelet és a szabályrendelet kötelezőnek tekintethessék, a törvény bizonyos *feltételek* fenforgását követeli meg.

Szükséges ugyanis, hogy

a) a miniszteri rendelet, illetőleg a szabályrendelet kibocsátásánál *a K. B. T. K.-ben előírt szabályok megtartattak legyen,* és hogy

b) a miniszteri rendelet, illetőleg a szabályrendelet *kellőleg kihirdetett legyen.* (K. B. T. K. 8. §.)

E tekintetben a következő törvényes szabályok állanak fenn:

1. A miniszteri rendelet *nem lehet ellentétes* a törvénnyel; a törvényhatósági szabályrendelet *nem lehet ellentétes* sem a törvénnyel, sem a miniszteri rendelettel; és végül a városi szabályrendelet *nem lehet ellentétes* sem a törvénnyel, sem a miniszteri rendelettel, sem saját törvényhatóságának szabályrendeletével. (K. B. T. K. 7. §.)

2. Ugy a miniszteri rendeletnek, valamint a szabályrendeletnek is *érvényesen létrejötnék* kell lennie.

α) A miniszteri rendelet érvényes létrejöttéhez a törvény semmi különös kelléket sem kíván meg. Az, amennyiben a miniszter kibocsátotta, már e tényben birja érvényességének alapját.

β) A törvényhatósági vagy a városi szabályrendelet ellenben csak akkor válik érvényessé, ha azt a belügyminiszter megerősítette.

A belügyminiszter ugyanis a szabályrendelet megerősítését meg is tagadhatja, vagy a megerősítést az általa megjelölt módosítások és pótlások teljesítésétől teheti függővé.

Ha azonban a belügyminiszter a felterjesztéstől számítandó 60 nap alatt egyáltalában nem nyilatkozik, akkor a szabályrendelet megerősítettnek tekintendő. (K. B. T. K. 5. §.)

γ) *Sürgős szükség esetén* a törvényhatóság vagy a város a szabályrendeletet annak meghozatala és kihirdetése után, ideiglenesen, a belügyminiszteri megerősítés előtt is hatályba léptetheti. A felterjesztésnek azonban ilyen esetben is, még pedig a meghozatal után 24 óra alatt, és okvetlenül a kihirdetés előtt, szintén meg kell történnie.

Ha a belügyminiszter az ilyen szabályrendelet érvényességét megszünteti, akkor ugyanazt a szabályrendeletet csak 6 hó leteltével szabad esetleg újból meghozni. (K. B. T. K. 6. §.)

δ) A miniszteri rendeletet a «Budapesti Közlöny» czimű hivatalos lapban való közzététel után hirdetik ki.

A törvényhatósági és városi szabályrendeletek kihirdetési módokat a helyi viszonyokhoz képest a belügyminiszter állapítja meg. (K. B. T. K. 9. §.) Kihirdetési módokul szokták alkalmazni a falragaszon vagy a hatóság hirdetési tábláján való kifüggesztést, a kikiáltás vagy kidobolás útján való közhírré tételt stb.

3. A K. B. T. K. 10. §-a, a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869: IV. t.-cz. 19. §-ában foglalt elvnek megfelelően a *bíró-ságot* feljogosította arra, hogy a miniszteri rendeletnek vagy a szabályrendeletnek egyes esetekre való alkalmazásánál megvizsgálja, hogy az a rendelet vagy szabályrendelet törvényes-e? Annak szükségességét vagy célszerűségét is azonban bírálat alá nem veheti, valamint az sem képezheti a bíróság bírálatának tárgyát, hogy a törvényhatósági vagy városi szabályrendelet szabályszerűen jött-e létre?

2. A kihágást megállapító miniszteri rendelet és a szabályrendelet hatályba lépése.

Ugy a miniszteri rendelet, mint a törvényhatósági vagy városi szabályrendelet is önmaga meghatározhatja azt a napot, amelyen a benne foglalt rendelkezés hatályba lépettnék tekintendő. Ezt rendszeren a rendelet vagy szabályrendelet utolsó mondatául ily alakban szokták kifejezni pl.: «Ez a rendelet az 1901. évi augusztus hó 7-ik napján lép hatályba».

Ha a miniszteri rendelet vagy a szabályrendelet ekként kifejezetten nem intézkedik vagy ha hosszabb időt nem tűz ki: akkor a miniszteri rendelet a kihirdetés napját követő nyolczadik napon, a törvényhatósági vagy városi szabályrendelet pedig a kihirdetés napját követő negyedik napon lép hatályba.

Kívételt képez a törvényhatóságoknak vagy városoknak az előbbi fejezetben γ) alatt ismertetett sürgős jellegű ideiglenes szabályrendelete, amely a kihirdetést követő huszonnégyszáz óra elteltével válik hatályossá. (K. B. T. K. 9. §.)

3. A kihágást megállapító miniszteri rendelet és a szabályrendelet hatályának megszűnése.

Ugy a miniszteri rendelet, valamint a törvényhatósági vagy városi szabályrendeletnek is a *hatálya megszűnik*:

a) ha határozott időre szól: ennek az időnek elteltével; b) ha csak valamely veszély, pl. ragályos betegség, marhavész, gyakori tüzvész, víz-ár stb. tartamára és nem «visszavonásig» adatott ki: a veszély elmúltával; c) ha «visszavonásig» adatott ki: a visszavonás kihirdetésével; d) ha rendszerint nem ismétlődő egyes esetekre, pl. kiállítások, körmenetek, ünnepélyek stb. alkalmára adatott ki: a kibocsátás indokául szolgált eset elmúltát követő napon.

Ezen kívül a törvényhatóság szabályrendeletét hatályon kívül helyezi az, ha ugyanarról a tárgyról miniszteri rendelet adatik ki; a városi szabályrendelet hatálya pedig megszűnik akkor is, ha ugyanarról a tárgyról saját törvényhatósága is alkot szabályrendeletet vagy miniszteri rendeletet bocsátanak ki. Az alsóbb-hatósági szabályrendelet hatályának megszűnése a felsőbb-hatósági (szabály-) rendelet hatályba lépésének napján áll be. Természetes, hogy az alsóbb-hatósági szabályrendeleteknek a felsőbb-hatósági szabályrendelet által nem érintett részei továbbra is hatályban maradnak. (K. B. T. K. 11. §.)

IV. A büntetések.

A büntetések két csoportra oszlanak: vannak főbüntetések és mellékbüntetések.

Főbüntetések-nek azokat a büntetéseket nevezzük, amelyeket a törvény egymagukban, más büntetésektől függetlenül alkalmaz a bűncselekményekre.

A főbüntetések, a csak két büntett esetben alkalmazható halálbüntetésen kívül, vagy a szabadságtól bizonyos időre való megfosztásban vagy vagyoni szolgáltatásra való kötelezésben állanak. Ehhez képest a főbüntetések — a halálbüntetésen kívül — részint szabadságvesztésbüntetés, részint pénzbüntetés alakjában jelennek meg.

Mellékbüntetések-nek azokat a büntetéseket nevezzük, amelyek egymagukban sohasem, hanem mindig csakis valamely főbüntetéssel kapcsolatban alkalmazhatók a bűncselekményekre.

A mellékbüntetések általában véve bizonyos jogok gyakorlásának korlátozásában állanak; pl. az elítélt bizonyos ideig nem viselhet hivatalt, nem választható meg köztisztviségekre, nem űzhet valamely foglalkozást stb.

A törvény sok esetben a szabadságvesztésbüntetés mellett még pénzbüntetést is rendel alkalmazni. Ilyenkor a főbüntetésül tekintendő szabadságvesztésbüntetés mellett kimért pénzbüntetés

is a mellékbüntetés jellegét ölti magára. A pénzbüntetés tehát ugy főbüntetésül, valamint mellékbüntetésül is előfordul.

I. *A főbüntetések nemei.*

a) A büntettekről és vétségekről szóló büntető törvénykönyv (az 1878. évi V. t.-cz.) szerint főbüntetések:

1. a halálbüntetés,
2. a fegyház-,
3. az államfogház-,
4. a börtön-,
5. a fogház- és
6. a pénzbüntetés. (B. T. K. 20. §.)

Ezek közül a halál-, a fegyház-, a börtön- és az öt évnél hosszabb tartamu államfogházbüntetés csak *büntettek*re, a fogház-, az öt évnél rövidebb tartamu államfogház- és a pénzbüntetés — ez utóbbi mint főbüntetés — csak *vétségekre* alkalmazható (v. ö. a 9. lapot is).

b) A kihágásokról szóló büntető törvénykönyv (az 1879. évi XL. t.-czikk) szerint főbüntetések:

1. az elzárás és
2. a pénzbüntetés. (K. B. T. K. 15. §.)

II. *A mellékbüntetések nemei.*

Említettük már, hogy a törvény a pénzbüntetést számos esetben, ugy a büntetteknel, valamint a vétségeknél és kihágásoknál is, mint mellékbüntetést is alkalmazza.

Ezen kívül

a) A büntettekről és vétségekről szóló büntető-törvénykönyv (az 1878. évi V. t.-czikk) szerint még mellékbüntetések:

1. a hivatalvesztés,
2. a politikai jogok gyakorlataól való felfüggesztés,
3. a viselt hivatal vagy állás elvesztése,
4. a különös szakismeretet igénylő foglalkozástól való eltiltás,
5. az elkobzás,
6. csak külföldi egyénnel szemben és csak akkor, ha büntett miatt ítélték el: az országból való kiutasítás és a visszatéréstől való eltiltás.

b) A kihágásokról szóló büntető törvénykönyv (az 1879. évi XL. t.-czikk) mellékbüntetésekül csak az imént 4. és 5. pont alatt említetteket (az elkobzást és a foglalkozástól való eltiltást) alkalmazza. (K. B. T. K. 25. §.)

1. A büntetési nemek ismertetése.

A) Főbüntetések.

I. A halálbüntetés.

A magyar büntető törvénykönyv csak két büntett esetében szab ki halálbüntetést: a felségsértés büntettének a király meggyilkolásában vagy szándékos megölésében avagy e cselekmények

valamelyikének megkísérlésében álló legsúlyosabb esetére (B. T. K. 126. §. 1. p., 128. §.) és a gyilkosságra (B. T. K. 278. §.)

Halálbüntetést csak esküdthiroság szabhat ki.

Minden halálbüntetést kimérő ítéletet előbb Ő Felsége elé terjesztenek fel és a halálbüntetést végrehajtani csak akkor szabad, ha a király az elítéltnak nem adott kegyelmet. (B. P. 496. §.)

A halálbüntetést aztán a királyi elhatározás kihirdetése után következő nap reggelén hajtják végre, kivéve, ha az elítélt elmebeteg vagy teherben levő nő, amely esetben a kihirdetést és végrehajtást a felgyógyulásig elhalasztják. (B. P. 501. §. 3. bek., 502. §.)

A halálbüntetést zárt helyen, kötél által hajtják végre (B. T. K. 21. §., B. P. 503. §.). A végrehajtásánál a törvényben meghatározott hivatalos személyeken, az elítélt rokonain és védőjén kívül csak oly férfiak lehetnek jelen, kiknek a jelenléte a kir. ügyész megengedi. A kivégzett holttestét, egyszerű és feltűnést nem okozó eltemetés végett, kiadhatják a rokonoknak (B. P. 503. §. 2., 3., 6. p.).

II. Szabadságvesztés-büntetések.

1. A fegyházbüntetés.

A fegyházbüntetés csak büntettekre alkalmazható és vagy életfogytig vagy határozott ideig tart.

A határozott idejű fegyház legrövidebb tartama két év, leg-hosszabb tartama tizenöt év. (B. T. K. 22. §.)

A fegyházbüntetés a szabadságvesztés-büntetések között a legszigorubb. Végrehajtása ennek megfelelően igen szigorú szabályok szerint történik.

Ezt a büntetést az «országos fegyintézet»-ekben hajtják végre. (B. T. K. 28. §.) Országos fegyintézetek vannak: *Vácson, Lápótvárott, Illaván, Szamosújvárt, Sopronban* és női fegyenczek részére *Mária-Nosztrán*.

A fegyházbüntetésre ítélt egyéneket «fegyencz»-eknek nevezzük.

2. Az államfogház-büntetés.

Az államfogház-büntetést a törvény a politikai bűncselekményekre és más, nem aljas indokból eredő bűncselekményekre (pl. a párviadalra) alkalmazza. Ennélfogva az államfogház-büntetés nem megbecsztelenítő büntetés és a «tisztességes őrizet» (custodia honesta) jellegével bír. Végrehajtása ennek a jellegnek megfelelően enyhe szabályok szerint történik és inkább csak egyszerűen az elítélt szabadságának elvonásában áll. Az elítélt munkára nem kényszeríthető, de valamely általa választott és az intézet viszonyainak megfelelő munkával foglalkozhatik. Saját ruházatát viselheti. Önmagát élelmezheti. (B. T. K. 35. §.)

Az államfogház-büntetés legrövidebb tartama egy nap, leg-hosszabb tartama tizenöt év (B. T. K. 23. §.). Ot évnél hosszabb

tartamban büntettekre, öt évnél rövidebb tartamban pedig vétségekre nyer alkalmazást. (B. T. K. 20. §. 3. bek.)

Államfogház van *Szegeden*; az igazságügyminiszter engedélye alapján azonban az államfogház-büntetés bármely törvényszéki fogházban is végrehajtható.

Az államfogház-büntetésre elítélteket «*államfoglyok*»-nak hívják.

3. A börtönbüntetés.

A börtönbüntetés csak büntettekre alkalmazható. Legrövidebb tartama hat hónap, leghosszabb tartama tíz év (B. T. K. 24. §.).

A börtönbüntetésre ítéltet a fegyházi szabályoknál enyhébb szabályoknak vannak alávetve. Ezt a büntetést a kerületi börtönben vagy az igazságügyminiszter által e célra kijelölt törvényszéki fogházakban hajtják végre (B. T. K. 36. §.).

Kerületi börtön van *Szegeden* és *Nagy-Enyeden*.

A börtönbüntetésre ítélteteket «*rabok*»-nak szokás nevezni.

4. A fogházbüntetés.

A fogházbüntetés csak vétségekre szabható ki. Legrövidebb tartama egy nap, leghosszabb tartama öt év (B. T. K. 25. §.).

Ez a büntetésekről és vétségekről szóló büntetőtörvénykönyv (az 1878. évi V. t. czikk) szerint kiszabható legenyhébb szabadságvesztésbüntetés. Végrehajtása ennek megfelelően a legenyhébb szabályok alkalmazása mellett történik.

Ezt a büntetést a kir. törvényszékek és kir. járásbíróságok mellett felállított fogházakban hajtják végre (B. T. K. 39. §.).

A fogházbüntetésre ítélteteket «*foglyok*»-nak szokás nevezni.

5. Az elzárás-büntetés.

Az elzárás-büntetés csupán kihágásokra alkalmazható és ezeknél az egyedüli szabadságvesztésbüntetés.

Legrövidebb tartama három óra. (K. B. T. K. 17. §.)

Leghosszabb tartama pedig a szerint van különbözőképen megállapítva, hogy az illető kihágást minő jogforrás állapította meg, még pedig: a leghosszabb tartam két hónap, ha törvény —, tizenöt nap, ha miniszteri rendelet —, öt nap, ha törvényhatósági szabályrendelet —, és végül három nap, ha városi szabályrendelet állapította meg a kihágást. Más szóval ennél fogva: törvény 2 hónapnál, miniszteri rendelet 15 napnál, törvényhatósági szabályrendelet 5 napnál és városi szabályrendelet 3 napnál hosszabb elzárás-büntetést nem állapíthat meg (K. B. T. K. 16. §.)

Az elzárás-büntetést a bírósági fogházakban hajtják végre, akkor is, ha e büntetést közigazgatási hatóság állapította meg. Addig azonban, míg a bírósági fogházak megfelelően kiépülnek, a közigazgatási hatóság által kiszabott elzárás-büntetés kivétel-

képen a közigazgatási hatósági fogházakban is végrehajtható (1892. évi XXVII. t.-cikk 1. §.).

A végrehajtásnak lehetőleg magánzárkában kell történnie. Az elítelt magát élelmezheti. Munkára nem kényszeríthető. kivéve egy esetet. Ha ugyanis husz éven alul lévő egyén az elítelt és három napnál hosszabb tartamu, javító-intézetben töltendő elzárás-büntetésre van ítélve: akkor a javító-intézet szabályai szerint való munkára lehet őt kényszeríteni (K. B. T. K. 18., 19. §§.).

III. Vagyoni büntetés.

A pénzbüntetés.

1. *Büntetteknel és vétségeknél* a pénzbüntetés legkisebb összege két korona, legmagasabb összege nyolczezer korona (B. T. K. 26. §.).

2. *Kihágások* esetében a pénzbüntetés legkisebb összege egy korona. Legmagasabb összege pedig ahhoz képest van különbözőleg megállapítva, hogy az illető kihágást milyen jogforrás állapította meg; és pedig a pénzbüntetés legmagasabb összege 600 korona, ha törvény, 200 korona, ha miniszteri rendelet, 100 korona, ha törvényhatósági szabályrendelet és 40 korona, ha városi szabályrendelet állapította meg az illető kihágást. Ennélfogva viszont: törvény 600 koronánál, miniszteri rendelet 200 koronánál, törvényhatósági szabályrendelet 100 koronánál és városi szabályrendelet 40 koronánál magasabb pénzbüntetést nem állapíthat meg. (K. B. T. K. 16., 17. §§.)

a) *A pénzbüntetések hováfordítása.*

Arról, hogy az elítelt által befizetett vagy tőle behajtott pénzbüntetés minő czélra fordítandó, az 1892. évi XXVII. t.-cikk 3. §-a intézkedik. (Ez a törvényhely a B. T. K. 27. §-át hatályon kívül helyezte.)

Eszerint a főszabály az, hogy a pénzbüntetések — akár a királyi bíróságok, akár a közigazgatási hatóságok mérték ki — egyformán a m. kir. igazságügyminiszter kezelése alá tartoznak, aki azokat a felmerülő szükséghez és a célszerűséghez képest letartóztatási intézeti építkezésekre, javítóintézeti és rabsegélyezési célokra fordítja. A kir. adóhivatalok azokat *Büntetés-pénzek országos alapja* cím alatt kezelik. (1892: XXVII. t.-cikk 3. és 4. §.)

E főszabály alól azonban kivételek is fordulnak elő. Vannak ugyanis esetek, hogy valamely törvény, miniszteri rendelet vagy szakályrendelet világosan valamely kifejezetten megjelölt más czélra rendeli fordítani az annak alapján kiszabandó pénzbüntetéseket. Így pl. vadászati kihágás esetén a pénzbüntetés felerészben a feljelentőt illeti, felerészben az illető község szegényei javára fordítandó. (1883: XX. t.-cikk 36. §.); a részletügyleti kihágás miatt kirótt pénzbüntetés ipari célokra fordítás

végezt az illetékes törvényhatósághoz szolgáltatandó be. (1883: XXXI. t.-czikk 14. §.) stb.

Az ítéletben az alkalmazandó rendelkezésnek megfelelően mindig pontosan ki kell mondani, hogy a benne kimért pénz-büntetés mely célra lesz fordítandó.

b) A pénzbüntetés átváltoztatása szabadságvesztés-büntetésre.

Megtörténhetik, hogy a pénzbüntetést az elítélten vagyon-talansága miatt nem lehet behajtani.

A büntetés célját vesztené, ha ilyen esetben az államnak nem állana módjában más módon éreztetni az elítélttel büntető hatalmát. A törvény számolt ezzel az eshetőséggel és azt rendeli, hogy *behajthatlanság esetén* a bíróság a kimért pénz-büntetést *szabadságvesztés-büntetésre változtatja át*. (B. T. K. 53. §, K. B. T. K. 20–23. §.)

Az a fontos kérdés merül fel azonban itt, hogy már most milyen *nemű* és milyen *tartamu* szabadságvesztés-büntetésre lehet átváltoztatni a behajthatlan pénzbüntetést?

A bíróságnak ugyanis ítéletében ezt «a behajthatlanság esetére» előre meg kell állapítani.

E tekintetben más szabályok állanak fenn a büntetteket és vétségeket illetően és más szabályok érvényesek a kihágások tekintetében.

Mindkét esetben ismét különbséget kell tenni a között, hogy a pénzbüntetés főbüntetésül avagy mellékbüntetésül volt-e kimérve?

a) Büntettek és vétségek eseteiben.

1. A behajthatlan pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztés-büntetés *nemét* illetően a szabály az, hogy

a) ha a pénzbüntetés *főbüntetésül* volt kimérve: akkor a pénzbüntetést behajthatlanság esetén *fogházbüntetésre* változtatják át. Így pl. a becsületsértés vétsége miatt főbüntetésül kiszabott 20 korona pénzbüntetést behajthatlanság esetében például 2 napi fogház-büntetésre változtathatják át;

b) ha pedig a pénzbüntetés csak *mellékbüntetésül* volt az ítéletben kimérve: akkor behajthatlanság esetén a főbüntetéssel azonos nemű szabadságvesztés-büntetésre változtatják át azt. Pl. ha az ítélet főbüntetésül börtönbüntetést és mellékbüntetésül pénzbüntetést szabott ki, akkor a pénzbüntetés behajthatlanság esetén börtönbüntetésre lesz átváltoztatandó.

2. A mi már most a pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztés-büntetés *tartamát* illeti, erre nézve ugy az *a)*, mint a *b)* esetre nézve egyaránt az a szabály, hogy *két koronától husz koronáig* terjedő összeg helyett *egy napi* szabadságvesztés-büntetést szabhat ki a bíróság.

Ezt ugy kell érteni, hogy a 2 és 20 korona közé eső *bármely* összegért lehet külön-külön 1–1 napi szabadságvesztés-büntetést

számítani az átváltoztatáskor. Ugy, hogy pl. 20 korona pénzbüntetés helyett akár minden 2 korona, akár minden 3, 4, 5 stb. korona helyett lehet 1—1 napi megfelelő szabadságvesztés-büntetést megállapítani. (V. ö. a kir. Curia 12. számú döntvényét.)

Ha tehát valakit pl. becsületsértés vétsége miatt 20 korona pénzbüntetésre ítélték el, ezt a bíróság behajthatlansága esetén tetszése szerint, tehát például akár 4 koronánként 5 napi, akár 10 koronánként 2 napi, akár 20 koronánként 1 napi stb. tartamu szabadságvesztés-büntetésre (ebben az esetben fogházbüntetésre, l. az *a*) pontot) változtatja át. — Már itt hangsúlyozzuk, hogy a *kihágásokra* kimért pénzbüntetés átváltoztatásánál — mint látni fogjuk — egészen másként áll a dolog.

3. A főbüntetésül kimért pénzbüntetés helyébe lépő fogházbüntetés *hat hónapi* időtartamot, a mellék-pénzbüntetés helyébe lépő megfelelő szabadságvesztés-büntetés pedig *három hónapi* időtartamot tul nem haladhat.

4. *Három eset van, amelyekben a pénzbüntetést behajthatlansága esetén sem szabad szabadságvesztés-büntetésre átváltoztatni.* Ezek az esetek: ha valakit főbüntetésül 1. életfogytig tartó fegyházbüntetésre; 2. tizenöt évig tartó fegyházbüntetésre; vagy 3. tizenöt évig tartó államfegyházbüntetésre ítélték el. (B. T. K. 53. §.)

b) Kihágások eseteiben.

1. A behajthatlan pénzbüntetés helyébe lépő szabadságvesztés-büntetés *nem* illetően kizárólag az a szabály áll fenn, hogy a kihágásra kiszabott pénzbüntetést — akár főbüntetésül, akár mellékbüntetésül volt alkalmazva — behajthatlanság esetében *csak elzárásra* lehet átváltoztatni.

2. A pénzbüntetés helyébe lépő elzárás-büntetés *tartamát* illetően pedig úgy a főbüntetésül, mint a mellékbüntetésül kiszabott pénzbüntetés átváltoztatásánál a szabály az, hogy

a) ha a pénzbüntetés *nem több 4 koronánál*, ez *legfeljebb 12 órai elzárásra* változtatható át; a bíró tehát a 4 koronánál kisebb pénzbüntetést behajthatlansága esetén 3 óra és 12 óra közt való tartamban tetszése szerint változtathatja át elzárás-büntetésre;

b) ha pedig a pénzbüntetés 4 koronánál magasabb, akkor *4—20 koronáig 1 napi elzárás* és azonfelül *minden 20 koronáig terjedő összeg helyett 1—1 napi elzárás szabandó ki.* (K. B. T. K. 22. §.)

Ezt a *b)* alatt ismertetett szabályt már most úgy kell érteni, hogy a kihágásra kiszabott pénzbüntetés átváltoztatása esetében *minden megkezdett 20 koronára csak egy napi elzárás* számítható, de ennyit *kell is* számítani. Ugy, hogy ennél fogva pl. 5 korona pénzbüntetést éppen úgy 1 napi elzárásra kell átváltoztatni, mint 6, 7, 8, 9, 10, 15, 19 vagy 20 koronát; 21 koronát éppen úgy 2 napi elzárásra kell átváltoztatni, mint 22, 23, 24, stb. koronát egészen 40 koronáig bezárólag; 41, 42, 43 stb. koronát egészen 60 koronáig bezárólag 3 napi elzárásra kell átváltoztatni és így tovább. Látjuk ebből, hogy a kihágási bíró keze jobban meg van

kötte a pénzbüntetés átváltoztatásánál, mint a büntettek és vétéségek felett ítélő bírőé. (V. ö. a 21. lapot.)

3. A kihágás miatt főbüntetésül kiszabott elzárás tartamát a mellékbüntetésül kiszabott pénzbüntetés helyébe lépő elzárás tartama természetesen hosszabbá fogja tenni. E tekintetben azonban a törvény bizonyos korlátokat is állított fel.

A főbüntetésül kimért elzárás tartamát ugyanis a mellékbüntetésül kimért pénzbüntetés helyébe lépő elzárás-büntetés

a) törvényben megállapított kihágás esetében *legfeljebb csak 15 nappal*,

b) miniszteri rendeletben megállapított kihágás esetében *legfeljebb csak 5 nappal*,

c) törvényhatósági szabályrendeletben megállapított kihágás esetén *legfeljebb csak 2 nappal* és

d) városi szabályrendeletben megállapított kihágás esetében *legfeljebb csak 1 nappal hosszabbíthatja meg*.

Ezek szerint tehát az elzárás-büntetésnek a K. B. T. K. 16. §-ában törvényileg megszabott leghosszabb tartama (= «maximuma»; l. a 16. lapon) a mellék-pénzbüntetésnek behajthatlanság esetében való átváltoztatásával

törvénybe ütköző kihágásnál legfeljebb	2 hó + 15 napra,
min. rendeletbe «	« 15 + 5 = 20 napra,
törvh.szrend.-be «	« 5 + 2 = 7 napra,
városi «	« 3 + 1 = 4 napra

hosszabbítható meg (K. B. T. K. 23. §.).

Példa: valakit egy törvénybe ütköző kihágásért 1 havi elzárásra és 500 korona pénzbüntetésre ítélték el; ezt a pénzbüntetést a b) alatti főszabály szerint 25 napi elzárásra kellene átváltoztatni. Mivel azonban a pénzbüntetés itt csak mellékbüntetés volt, ennél fogva az 500 koronát a most ismertetett szabály szerint csak 15 napi elzárásra lehet átváltoztatni. Az illetőnek tehát az átváltoztatás után 1 havi és 15 (nem 25) napi elzárást kell kiülnie.

B) Mellékbüntetések.

1. A hivatalvesztés.

A *hivatalvesztés* mellékbüntetése abban áll, hogy e büntetésnek az ítéletben meghatározott időtartama alatt az erre is elítelt

a) elveszti közhivatali állását vagy szolgálatát, akár kinevezés, akár választás vagy hatósági megerősítés útján nyerte azt;

b) elveszti ezek után járó nyugdíját, kegydíját, sőt ezekre való igényét is;

c) elveszti ügyvédi, közjegyzői, nyilvános tanári vagy tanítói állását;

d) elveszti a gyámságot vagy gondnokságot (kivéve a szülőt gyermekei felett; B. T. K. 58. §. 2. bek.);

e) elveszti az örökösökre át nem szálló kitüntetéseit: nyilvános czimeit, belföldi rendjeleit és diszjeleit és a külföldiek viselésére való jogát;

f) sőt még a képességet is elveszti arra, hogy az a)–e) pontok alatt felsorolt hivatalokat, állásokat, szolgálatokat vagy kitüntetéseket az ítéletben meghatározott időtartam alatt elnyerhesse. (B. T. K. 55.§.)

2. A politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése.

A politikai jogok gyakorlatának felfüggesztésére szóló mellékbüntetés abban áll, hogy annak tartama alatt az erre is elítélt

a) nem lehet tagja az országgyűlésnek és a törvényhatósági vagy községi képviselőtestületnek;

b) nem lehet esküdtszéki tag;

c) az országos képviselői, a törvényhatósági vagy községi választásoknál nem bir választói joggal. (B. T. K. 56. §.)

Ugy a hivatalvesztés, mint a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztése csak bizonyos meghatározott ideig tartóan mondható ki az ítéletben. Ez az idő büntett esetében 3–10 évig, vétség esetében 1–3 évig terjedhet és a szabadságvesztés-büntetés bevégeztének, esetleg elévülésének napjától számítandó (B. T. K. 57. §.). Magának a szabadságvesztés-büntetésnek tartama alatt az illető a felsorolt hivataloktól, állásoktól és szolgálatoktól, ugyszintén a politikai jogok gyakorlatától, valamint a czimek, rendek, és diszjelek viselhetésétől már a törvény erejénél fogva fel van függesztve és ugyanezen idő alatt a megjelölt hivatalok, szolgálatok, rendek és diszjelek után járó fizetések vagy más javadalmazások, a nyug- és kegydíjak élvezete is megszűnik. Ezt tehát az ítéletben nem is kell külön kimondani (B. T. K. 59. §.).

A szabadságvesztés-büntetés kiállása és a hivatalvesztésre és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztésére az ítéletben kiszabott idő letelte után aztán az illető közhivatalra vagy közhatalósági megerősítéstől függő hivatalra, állásra vagy szolgálatra újból alkalmazható és politikai jogait is visszanyeri (B. T. K. 58. §.).

A törvény ezt a két mellékbüntetést némely esetekben együtt, másokban külön-külön rendeli alkalmazni. Egy esetben azonban a bíróság ezeknek a mellékbüntetéseknek alkalmazását mellőzheti is. Ezt akkor teheti, ha főbüntetésül 6 hónapnál rövidebb fogház-, vagy államfogházbüntetést vagy csak pénzbüntetést állapított meg. (B. T. K. 54. §.)

3. A viselt hivatal vagy állás elvesztése.

A viselt hivatal (vagy állás) elvesztésének mellékbüntetése abban áll, hogy az erre is elítélt csak azt a hivatalát vagy szolgálatát veszti el, amelyet a büncselekmény elkövetésekor betöltött. Más valamely hivatalra azonban akár rögtön is megválasztható vagy kinevezhető.

A «hivatalvesztés» és a «viselt hivatal elvesztése» közt ennél fogva az a különbség, hogy a *hivatalvesztésre elítelt* az ítéletben meghatározott évek alatt semmiféle közhivatalt sem viselhet, ellenben a *viselt hivatalvesztés* nincs kötve időtartamhoz és csak éppen a cselekmény elkövetésekor viselt hivatalra terjed ki, de az elítéltnak más hivatalviselésre való jogát egy perczig sem korlátolja.

A *viselt hivatal elvesztésének* kimondását, azokban az esetekben, a melyekre a törvény előírja, nem szabad mellőzni. (V. ö. a 42. számú kir. curiai döntvényt.)

4. A szakfoglalkozástól való eltiltás.

A *szakképzettséget kívánó foglalkozástól való eltiltás* mellék-büntetése abban áll, hogy az arra elítelt szakember, pl. orvos, szülésznő, építész stb. a bíróság ítéletében bizonyos évek sorára meghatározott időn keresztül foglalkozását az ítélet erejénél fogva nem gyakorolhatja, sőt a bíróság a gyakorlat ujból való megkezdését ujjab vizsgáttól vagy a kellő képzettség megszerzését igazoló más bizonyítéktól teheti függővé. Az eltiltás azonban örök időkre is szólhat. (B. T. K. 60., 291., 310. §§.)

Ez a mellékbüntetés csak azokban az esetekben mérhető ki, a melyeknél azt a törvény kifejezetten előírja.

Ilyen esetek: ha valakinek halála, vagy valakinek súlyos testi sérülése az azt okozónak hivatásában vagy foglalkozásában való járatlanságából, hanyagságából vagy szabályainak megszegéséből származott. (B. T. K. 291. és 310. §§.) — Pl. egy szülésznőnek halálát a szülésznő gondatlansága idézte elő és ez a gondatlanság a szülésznőnek a szülésznői hivatásban való járatlanságából stb. származott; az illető szülésznőt a főbüntetés mellett arra is el lehet ítélni, hogy a szülésznői foglalkozást soha többé, vagy bizonyos éveken keresztül ne folytathassa és esetleg azután is csak ujból leteendő vizsga alapján gyakorolhassa.

5. Az elkobzás.

Az *elkobzás* mellékbüntetése abban áll, hogy a bíróság azokat a tárgyakat, amelyekkel az elítelt a bűncselekményt végrehajtotta, vagy amelyeket bűncselekménye által hozott létre, (az előbbieknél feltéve, hogy az elítelt tulajdonai), vagy megsemmisített vagy eladás útján a kincstár javára értékesített. Ide tartoznak tehát pl. a fegyver, a balta, a kés stb., melylyel az elítelt az ölést, a testi sértést stb. elkövette; a hamis pénz, amelyet csinált, stb. Ha az illető dolog bírása, használata vagy terjesztése különben is tiltva van, akkor még abban az esetben is elkobozza és megsemmisítetteti azt a bíróság, ha másnak tulajdonát képezi is; ilyen pl. a mérge stb. («bűnjelek»; B. T. K. 61. §.)

Itt meg kell emlékezni arról az esetről is, amidőn a bűncselekményt valamely nyomtatvány, írat vagy képes ábrázolat közzé-

tétele vagy terjesztése által követték el. Az ilyeneknek a szerző, a nyomdász, az elárusító, a terjesztő vagy a nyilvános kiállító birtokában levő példányai, mintái vagy lemezei akkor is elkobzás alá esnek és megsemmisítendők, ha a bűnvádi eljárást valamely okból senki ellen sem lehet megindítani. Az elkobzás csak az illetékes kir. törvényszék által hozandó bírói ítélet folytán történhetik. (*Nyomtatvány* alatt valamely iratnak vagy ábrázolatnak nyomda, metszet, minta, gép vagy más mesterséges készület vagy vegyészeti által eszközölt többszörösítését értjük. B. T. K. 62., 63. §§., K. B. T. K. 25. §., B. P. 477., 478. §§.)

6. A kiutasítás.

A külföldi egyén *kiutasítása* abban áll, hogy a büntetért elítelt külföldi egyént a szabadságvesztés-büntetés elszenvedése után a magyar állam területéről eltoloncolják és őt az ide való visszatéréstől örökre vagy meghatározott időre eltiltják. Ha aztán az ítéletben megszabott határidő eltelte előtt a magyar állam területére mégis visszatérne, akkor a K. B. T. K. 70. §-a első közbiztonság ellen való kihágás czimén fogják őt megbüntetni és újból eltoloncolni. (B. T. K. 64. §.)

Jól megjegyzendő, hogy *kihágás miatt* sem hivatalvesztést, sem a politikai jogok gyakorlásától való felfüggesztést nem lehet kimondani. Ezek a mellékbüntetések kihágásokra nem alkalmazhatók. (K. B. T. K. 24. §.)

A különös szakismeretet igénylő foglalkozásoktól való eltűtás pedig kihágás esetében legfeljebb 6 hónapi tartamban állapítható meg. (K. B. T. K. 25. §.)

2. A felügyelő-bizottság.

1. Avégből, hogy a büntetés végrehajtásának hatásait megfigyelhessük és az e téren szükséges tennivalók iránt tájékozást szerezhessünk: a törvény egy bizottságot szervezett, amelyet *felügyelő-bizottság*-nak nevez.

2. A felügyelő-bizottság *tagjai*: a törvényszék elnöke, a kir. ügyész, a letartóztatási intézet igazgatója, lelkésze, tanítója és a törvényhatósági közigazgatási bizottság által választott két egyén. Járásbírói elítelt ügyének tárgyalásakor a járásbíró is. (B. T. K. 43. §.)

3. A felügyelő-bizottság *hivatása* a következőkre terjed ki:

a) A letartóztatási intézetek gyakori meglátogatása után közvetlen tapasztalatokat gyűjt a büntetések hatékonysága felől; megfigyeli, hogy az egyes elítéltekre milyen hatást gyakorol a büntetés;

b) ugyanezen az uton adatokat gyűjt arra nézve, hogy minő irányban lenne ajánlatos a büntetés-végrehajtás javítása;

c) megvizsgálja, hogy a letartóztatási intézetek berendezése és a büntetés-végrehajtás módja megfelel-e a törvénynek;

d) javaslatokat tesz az igazságügyminiszterhez egyes elítélteknek javító-intézetbe, továbbá közvetítő intézetbe való elhelyezése avagy feltételes szabadságra való bocsátása iránt.

3. A javító-intézetek.

A fiatalok büntetésekre kimért büntetések végrehajtása tekintetében a törvény némely esetekben különleges intézkedéseket állapított meg. Ezeknek célja az, hogy lehetőleg megmentsük őket attól a veszélytől, hogy a letartóztatási intézetben már végkép elromlott gonosztevőkkel egy társaságba kerüljenek és ezek őket még jobban elrontsák.

Ezt a célt szolgálja a törvénynek az az intézkedése is, melynél fogva a bíróság elrendelheti, hogy a fogházbüntetésre elítelt *husz évesnél fiatalabb egyén* legfeljebb hat hónapon keresztül magánelzárásban — vagyis más elítéltektől elkülönítve — üljön ki a büntetését. (B. T. K. 42. §. 1. bek.)

De a jelzett célt a törvény legfőképpen a «javító-intézetek» felállításával óhajtja elérni.

A *javító-intézetek* oly letartóztatási intézetek, amelyekben az oda elhelyezett fiatal egyénekre kimért büntetés végrehajtása az okszerű nevelés és tanítás irányelvei szerint történik. Az oda szállítottakat bizonyos családias nevelésben és valamely mesterségre való oktatásban részesítjük. Azt akarjuk elérni ezzel, hogy az alapján még el nem romlott ifjú bűnösök erkölcsileg megjavultak és komoly munkához szoktatva, valamely a becsületes megélhetésre módot nyújtó mesterségben kiképezve, térjenek vissza a szabad életbe.

Javító intézetbe való elhelyezésre ítélheti a bíróság azt, aki a büntett vagy vétség elkövetésekor elmúlt ugyan 12 éves, de még nem volt 16 éves, ha azt lehet róla megállapítani, hogy cselekménye bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem birt. Az ilyeneket a bíróság 20 éves koruk betöltéseig utalhatja javító-intézetbe. (B. T. K. 84. §.)

Javító-intézetbe küldheti továbbá ítéletileg a bíróság vagy pedig a felügyelő-bizottság javaslatára az igazságügyminiszter az e fejezet elején említett magán-elzárás alkalmazása helyett a fogházbüntetésre ítelt husz éven alul levő elítélteket is. (B. T. K. 42. §. 2. bek.)

Kihágás miatt való elítélés esetén javító-intézetbe küldhető az ifjú koru elítelt két esetben :

a) ha az elítelt még nincs 20 éves, és 3 napnál hosszabb elzárásra van elítelve — feltéve, hogy az illető helyen javító-intézet létezik (K. B. T. K. 19. §.); és

b) a még nem 16 éves csavargó gyermeket a hatóság — ha helyben javító intézet létezik — egy év tartamára javító-intézetbe utalhatja. (K. B. T. K. 65. §.)

Bizonyos körülmények közt a szülők vagy gyámhatóság kérelmére büntető bírósági intézkedésen kívül is el lehet helyezni valamely javításra szoruló ifjút a javító-intézetben.

Javító-intézeteink vannak: *Aszódon, Kolozsvártn, Székesfehérvártn, létesülő-félben Kassán és nők részére Rákospalotán.*

4. A közvetítő intézetek.

A törvény a *sulyosan*, t. i. legalább is 3 évi fegyházra vagy börtönre ítéltnek és így tehát még az életfogytig tartó fegyházra elítélteknek is módot nyújt arra, hogy bizonyos feltételek mellett a fegyház vagy a börtön szigorú szabályai alól enyhébb szabályok szerint való elbánás alá kerüljenek.

Ha ugyanis az ilyen elítéltek büntetésüknek már *legalább $\frac{2}{3}$ -ad részét*, illetőleg az életfogytig tartó fegyházra elítéltek *legalább 10 évet* kitöltöttek, akkor, feltéve, hogy szorgalmasok, jóviseletűek és alapos reményt nyújtanak a javulásra: büntetésük *még hátralevő részének* kitöltése végett a fegyházból, illetőleg börtönből az ugynevezett *«közvetítő intézetbe»* lehet őket szállítani (B. T. K. 44., 45. §§.).

A közvetítő intézetbe való szállítást a «felügyelő-bizottság» meghallgatása után, az igazságügyminiszter rendeli el (B. T. K. 46. §.).

A közvetítő intézetbe szállított egyén aztán a fegyházi vagy börtönbeli rendszabályoknál sokkal enyhébb szabályok szerint való bánásmódban részesül.

A közvetítő intézetbe való szállítás tehát oly kedvezmény, amely a *sulyosan* elítélt egyén sorsának enyhítésével egyértelmű.

Ha azonban a közvetítő intézetbe való szállítás kedvezményében részesült elítélt az erre való érdemességébe és a javulásába vetett hitet megczáfolva, a közvetítő intézetben rossz magaviseletet tanusít: akkor fegyelmi eljárás útján egyszerűen visszaszállítják őt a fegyházba vagy börtönbe, ahol aztán ismét a megfelelő szigorú elbánás alá kerül (B. T. K. 47. §.).

Közvetítő intézet van: *Vácson, Lipótvárotn és Kis-Hartán.*

A két előbbi az ugyanott levő fegyházak mellett van felállítva. A kis-hartai közvetítő intézet ellenben minden fegyháztól távol különállóan van szervezve. Itt mezőgazdasági és kertészeti teendőkkel foglalkoztatják az odakerülteket, tehát már bizonyos mértékben szabadabb mozgás van részükre engedve.

5. A feltételes szabadságra való bocsátás.

Az elítélt részére nyújtható legnagyobb kedvezmény: a *feltételes szabadságra való bocsátás.*

Általában véve abban áll ez, hogy a rendszerint *sulyosan* elítélt egyén bizonyos feltételek felforgása esetében szabadságvesztés-büntetésének teljes lejártá *előtt is* visszanyerheti szabadságát.

A feltételes szabadságra való bocsátás kedvezményének elnyerése *két feltételhez van kötve* :

1. ahhoz, hogy az illető a reá kimért szabadságvesztés-büntetésből bizonyos, a törvényben meghatározott részt — még pedig : a kimért büntetés $\frac{3}{4}$ -ed részét, illetőleg az életfogytig tartó fegyházbüntetésre elítélt *legalább 15 évet* — már kiállott legyen és

2. ahhoz, hogy ez alatt az idő alatt jó viseletet és szorgalmat tanusított legyen, még pedig olyant, hogy alapos lehessen a remény teljes megjavulásához. (B. T. K. 48. §.)

A közvetítő intézetbe való szállítás kedvezménye főleg abban domborodik ki, hogy mintegy átmenetet képez a feltételes szabadságra való bocsátáshoz. Rendszerint ugyanis a közvetítő intézetből történik a feltételes szabadságra való bocsátás. Helye van azonban a feltételes szabadságra való bocsátás kedvezményének az elősorolt feltételek mellett a közvetítő intézetbe át nem szállított bármily tartamu büntetésre elítélteknél is (B. T. K. 52. §.).

A feltételes szabadságra való bocsátás csakis magának az elítéltnak kérelmére történhetik. (B. T. K. 48. §.)

A feltételes szabadságra való bocsátás kedvezménye az illető elítéltre nézve már most abban nyilvánul meg, hogyha büntetésének még *hátralevő* ideje a feltételes szabadságon anélkül telik le, hogy e kedvezményt tőle visszavonnák : akkor az egész büntetése teljesen kiállottnak tekintendő. (B. T. K. 50. §.)

Megtörténhetik ugyanis, hogy az illetőtől közben a feltételes szabadság kedvezményét *visszavonják*.

A feltételes szabadságra bocsátott egyén tudniillik *külön rendőri szabályoknak van alávetve*. Így : az elbocsátáskor neki kézbesített elbocsátási igazolványban kijelölik részére azt a községet, melyben tartózkodnia kell. Az utvonalat és az időtartamot is megállapítják benne, amelyen és illetőleg amely idő alatt oda utaznia kell. Ezt az utazást megszakítani sehol sem szabad ; ha pedig mellőzhetlen akadály követeli meg, akkor a kijelölt utról való eltérésre, vagy az utazási határidő meghosszabbítására az utba eső községi előjáróságoktól, szolgabírói vagy kapitányi hivataltól kell engedélyt kérnie, kik ezt az igazolvány hátlapjára feljegyzik. A kijelölt községbe való megérkezéskor kötelessége a község előjáróságánál (rendőrkapitánynál) azonnal jelentkezni és magát annak felügyelete alá helyezni. Az elbocsátási bizonyítványban részére tartózkodási helyül kijelölt községet az előjáróság tudta és előzetes engedélye nélkül bármily rövid időre sem és semmi szín alatt sem szabad elhagynia. Az igazolványban elébe szabott napokon az ugyanott megjelölendő hatóságok előtt pontosan jelentkezni és addigi viseletéről a letartóztatási intézethez bizonyítvány küldését kérelmezni, idézésre az előjáróság előtt máskor is haladéktalanul megjelenni, hatósági felhívásra hol-létét pontosan igazolni, rendetlen és henye életmódtól, kicsapongásoktól és rossz társaságtól szigoruan óvakodni köteles. Életmódjának teljesen kifogástalannak kell lennie. Elbocsátási igazolványát a

községi előjáróság, szolgabíró, rendőrkapitányság, kir. ügyész vagy ezek megbízottainak kívánatra bármikor előmutatni köteles, minélfogva azt gondosan meg kell őriznie. Az elbocsátási igazolványban kijelölt tartózkodási helyet mással csak a járási szolgabírótól, illetőleg rendőrkapitánytól kieszközölt és az igazolvány hátlapjára feljegyzett előleges hatósági engedély alapján válthatja fel. Az újabb tartózkodási hely előjáróságánál is azonnal jelentkezni köteles.

Ha már most a feltételes szabadságra bocsátott egyén ezeket a rá nézve fennálló különleges rendőri szabályokat bár a legcsekélyebb mértékben is megszegi, így pl. már azért is, ha elbocsátó igazolványát elveszti, de különösen akkor, ha feltételes szabadsága alatt bármily bűncselekményt elkövet: akkor a feltételes szabadságot tőle azonnal visszavonják. Ez azt jelenti, hogy azonnal letartóztatják és visszaszállítják őt az elhagyott letartóztatási intézetbe és ott vele a még hátralevő büntetési időt végig kitöltetik, *még pedig a nélkül*, hogy ebbe a feltételes szabadságon töltött időből bármily keveset is beszámítanak. Éppen azért, mert ezekből láthatóan az ő szabadsága a teljesen kifogástalan viselet feltételéhez van kötve, nevezik ezt a kedvezményt «feltételes» szabadságra való bocsátásnak.

Ugy a feltételes szabadságra való bocsátás elrendelése, valamint a feltételes szabadság visszavonása is az igazságügyminiszter hatáskörébe tartozik. A feltételes szabadságra való bocsátás tekintetében a felügyelő-bizottság ad véleményt a miniszternek.

A közigazgatási tisztviselők, a községi előjárók és a kir. ügyészek sürgős esetben (ha pl. az illető bűncselekményt követett el), maguk is azonnal letartóztathatják a feltételes szabadságon lévő egyént. Erről azonban, a letartóztatás okának közlésével, az igazságügyminisztert *haladéktalanul* értesíteni kötelesek. Mint láttuk ugyanis, a további intézkedés arra nézve, hogy visszavonja-e vagy sem az illetőnek feltételes szabadságát: az igazságügyminiszter hatáskörébe tartozik. Ehhez képest kell aztán az illetőt vagy visszaszállítani a büntetés további kiállása végett, vagy szabadlábra tenni őt. Visszavonás esetén azt az időt, amely a letartóztatás és a visszavonás kimondása között eltelt, a még kiállandó büntetésbe beleszámítják. (B. T. K. 50. és 51. §.)

Ezek után még azt kell megjegyezni, hogy a feltételes szabadságra való bocsátás kedvezményében egyáltalában nem részesíthetők a *külföldiek* és azok, akik lopás, rablás, zsarolás, sikasztás, orgazdaság, csalás és gyújtogatás büntetése vagy vétsége miatt már egyszer büntetve voltak és e bűncselekmények valamelyikét újból elkövették; ezek az úgynevezett *visszaesők*. (B. T. K. 49. §.)

6. Büntetési rendszerünk rövid jellemzése.

Az előadottak után a magyar büntető törvénykönyv büntetési rendszerének jellemzéséül a következőket kell kiemelniünk.

Törvényünk alkotásánál a törvényhozó előtt vezéreszméül az lebegett, hogy nem a büntetés, hanem a bűncselekmény elkövetése az, ami becstelenít.

Ezért a becstelenítő büntetéseket, minők régen a megbélyegzés, a szegénykőre-, pellengérre állítás, a kalodába helyezés, a hajlenyírás, a nyilvános megvesszőzés és botozás stb. voltak, törvényünk teljesen kiküszöbölte.

Az emberi fogalom szerint legborzasztóbb büntetést: a halálbüntetést csak a legritkább esetekben alkalmazza, sőt lehetővé teszi a bírónak azt is, hogy helyette súlyos szabadságvesztésbüntetést mérjen ki.

Büntetési rendszerünk alapját a szabadságtól örökre (életfogytig) vagy bizonyos időre való megfosztásban álló büntetések, az úgynevezett «szabadságvesztés-büntetések» képezik.

A törvény a humanus gondolkozást ezek szabályozása körül is megvalósította. Az időleges szabadságvesztés-büntetés legmagasabb tartamát 15 évben állapította meg. Még az életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetésre (fegyházra) ítelt egyén részére is megadta annak lehetőségét, hogy 15 évi jó viselkedés után a feltételes szabadságra való bocsátás alakjában a szabad életbe visszatérhessen.

A büntetések végrehajtásánál az úgynevezett *fokozatos (progressiv)* vagy *ir-rendszert* fogadta el, melynek alapeszméje az, hogy az elítélt a letartóztatási szabályok fokozatos enyhítése által lassanként előkészítettessék arra, hogy a szabad életbe a megjavulás biztató jelei közt térhessen vissza. A büntetés-végrehajtás elején alkalmazott magánelzárás, majd a közvetítő intézetbe való helyezés és végül a feltételes szabadságra bocsátás mind e rendszernek egyes alakzatai.

A javító-intézetek felállításával és ez által a fiatalok büntetéseinek a megrögzött gonosztevőktől való lehető elkülönítése és helyes nevelése által a még koruknál fogva sem egészen elveszett fiatal bűnösöknek a jó utra való térítését igyekszik elérni.

Nevezetes jellemvonása büntetési rendszerünknek végül az is, hogy a bíró kezébe kiterjedt mérvű büntetés-enyhítési jogot adott. A B. T. K. 91. és 92. §-ának alkalmazásával ugyanis módjában áll, ha a körülmények olyanok, a törvényben előírt büntetési nem legkisebb mértékéig, sőt a legközelebbi enyhébb büntetési nem legkisebb mértékéig is leszállani a büntetés kimérésénél. A bíró tehát a törvény betűinek szigorát az élet tapasztalati adataival és a konkrét bűneset körülményeivel mindig kellő összhangba hozhatja.

V. A bűncselekmény tényálladéka.

Valamely bűncselekmény *tényálladéka* alatt azoknak az alkotó elemeknek összegét értjük, melyeket a tételes büntető törvény a kérdéses bűncselekmény fogalmához megkövetel.

Ezeket az alkotó elemeket *tényálladáki kellékek*-nek vagy *tényálladáki ismérvek*-nek nevezzük. Ezek a következők: 1. a bűncselekmény *alanya*; 2. a bűncselekmény *tárgya*; 3. a bűncselekmény *eszköze* és 4. a bűncselekmény *elkövetési cselekedete*.

A) A bűncselekmény alanya.

1. A bűncselekmény *alanya* az az ember, aki a bűncselekményt maga elköveti vagy annak elkövetésében közreműködik. Pl. az, aki ellopja más ingó dologát vagy aki ebben közreműködik, a lopás alanyául lesz tekintendő.

2. Bűncselekményt *csak ember* követhet el. Az állatok és a természet élettelen tárgyai tehát bűncselekményt nem hozhatnak létre.

Számtalanszor előfordul ugyan, hogy valamely állat vagy élettelen tárgy létesít valamely ösztönszerű, illetőleg fizikai törvényen alapuló mozgásával olyan változást a külvilágban, amely jogsértő eredménnyel jár, de e miatt *őket* vonni bűnvádi felelősségre nem lehet. Sokszor azonban az általuk előidézett jogsértő eredményért is *valamely embert* lehet bűnvádilag felelőssé tenni. Így pl. abban az esetben, midőn valakinek kutyája megr harap valakit, vagy ha a nyitott ablakban hagyott virágcserep valakinek a fejére esik és testi sérülést okoz neki: bűnvádi felelősségre fogjuk vonhatni a kutya gazdáját, illetőleg azt, aki a virágcserepet a nyitott ablakban hagyta.

3. *Az ember is csak mint természeti személy követhet el bűncselekményt.* Ezt úgy kell érteni, hogy az emberek társulása által létrejövő azok az alakulatok, melyeket «jogi személyeknek» nevezünk, mint ilyenek, nem követhetnek el bűncselekményt. Pl. valamely részvény-társaság, valamely községi képviselő-testület, mint ilyen, nem követhet el büntetendő cselekményt. Ha mégis ezek büntetésre méltó jogsértést hoznak létre, akkor az e testületeket alkotó egyes embereket, mint természeti személyeket fogjuk bűnvádi felelősségre vonni.

4. Vannak bűncselekmények, amelyeknek *bármely* ember lehet az alanya; így pl. a lopást, a testi sértést, a gyújtogatást stb. bárki elkövetheti.

De vannak olyan bűncselekmények is, amelyeknek alanya *csak némely* ember lehet; így pl. közhivatali sikkasztás alanya nem lehet bárki, hanem csak hivatalos pénz kezelésére hivatott közhivatalnok; erőszakos nemi közöszlést csak férfi követhet el stb.

5. Bűncselekményt nemcsak *tevés*szel, hanem *mulasztással* is el lehet követni.

Ha valami olyant teszünk vagy cselekszünk, amit a tételes büntetőtörvény büntetés terhe alatt tilt: bűncselekményt követünk el. Pl. bűncselekmény, ha valaki ellopja másnak pénzét; ebben az esetben az illető «tett», «cselekedett» valamit és ez által követte el a bűncselekményt.

De bűncselekményt viszünk véghez akkor is, ha elmulasztunk megtenni valami olyant, amit megtennünk különben bekövetkező büntetés terhe alatt törvény szerint köteleességünk volt. Pl. az anya, aki szándékosan vagy gondatlanságból elmulasztja gyermeke táplálását és ez ennek folytán éhen hal: bűncselekményt követ el; ebben az esetben ő büntetésre méltóan «elmulasztott megtenni» valami olyant (a táplálást), amit tennie törvény szerint való köteleessége volt. A bűncselekményt tehát «mulasztás»-sal hozta létre.

6. *A büntető törvény nemtudása vagy téves felfogása nem zárja ki a bűncselekmény megállapítását.*

Ennélfogva senki sem védekezik azzal, hogy ő nem ismerte azt a büntető törvényt, amely büntetéssel rendeli sujtani az általa elkövetett cselekményt vagy mulasztást. Azzal sem védekezik, hogy ő ismerte ugyan, de másként magyarázza a kérdéses törvényt. A bűncselekményt mindkét esetben meg fogják állapítani ellene. (B. T. K. 81. §.)

7. Ahhoz, hogy valamely ember, mint valamely bűncselekmény alanya, a magyar büntető törvénykönyv szerint felelősségre vonható legyen, szükséges, hogy a) a cselekmény neki *beszámítható* és b) ő a magyar állam büntető hatalmának *alávetve* legyen.

Az első kellék kapcsán a bűncselekmény beszámításának szabályával, az utóbbi kellék kapcsán pedig a magyar büntető törvényeknek a terület és személyek tekintetében való hatályának szabályaival kell megismerkednünk.

E szabályok fontossága és terjedelmessége szükségessé teszi, hogy velők a következőkben két külön fejezetben foglalkozzunk.

1. A bűncselekmény beszámítása.

1. A bűncselekmény *beszámítása* alatt azt értjük, hogy a bűncselekményért valakit büntetőjogilag felelőssé teszünk.

Ha tehát azt mondjuk, hogy a cselekmény X. Y.-nak «beszámítandó», ez azt jelenti, hogy őt a miatt bűnössé kell nyilvánítani.

A «beszámítás» ennélfogva egyértelmű a «bűnössé nyilvánítás»-sal.

2. Vannak már most olyan körülmények, amelyeknek felforgása esetén a bűncselekményt a vádlott terhére *nem lehet beszámítani*. Ennek az lesz a következménye, hogy őt az általa ugyan elkövetett vagy megkísérelt bűncselekményért «beszámíthatatlanság okából» nem lehet bűnössé nyilvánítani és elítélni.

Azokat a körülményeket, melyek a beszámíthatatlanságot előidézik: a *beszámítást kizáró okoknak* nevezzük. (B. T. K. 76—84. §§. és 88. §.)

3. Ha beszámítást kizáró ok fenn nem forog, akkor a bűncselekmény a vádlottnak beszámítható, őt amiatt bűnössé nyilvánítani és elítélni kell.

A büntetés megállapításánál azonban figyelembe kell venni a következő körülményeket:

a) Bizonyos, a törvényben meghatározott életkorban levő egyéneknél a törvény rendes büntetési tételeinek alkalmazása éppen életkorukra való tekintettel igazságtalan szigor eredményezne. Az ilyenekkel szemben tehát már koruknál fogva maga a törvény a rendesnél enyhébb büntetési tételeket állapított meg.

Az életkorban rejlő ezeket a körülményeket a *büntethetőséget leszállító okok*-nak nevezzük. (B. T. K. 85—88. §§.)

Bármilyen életkorban levő vádlottak cselekményeinél létezhetnek továbbá:

b) *súlyosító körülmények*, amelyeknek fenforgása következtében szigorú, esetleg a törvény szerint lehető legsúlyosabb büntetés kimérését tarthatjuk indokoltnak (B. T. K. 89., 90. §§.); és

c) *enyhítő körülmények*, amelyeknek fenforgása azt a következményt vonja maga után, hogy a bűncselekményre csak enyhe, esetleg a törvény szerint lehető legenyhébb büntetés kimérése lesz indokolt (B. T. K. 89., 91., 92. §§.).

Az a), b) és c) alatt említett mindegyik csoporttal külön kell részletesebben is foglalkoznunk.

a) A beszámítást kizáró okok.

A beszámítást kizáró okok a következők:

1. Az *öntudatlan állapot*, vagyis az az állapot, melyben a különben ép elméjű ember akaratának szabad elhatározási képességével nem rendelkezik.

Ide tartoznak az álom, az úgynevezett álomkór vagy álomittasság, az alvajárás állapota, a hypnotizált állapot, a teljes részegség, az erős indulat állapota, stb. (B. T. K. 76. §.)

2. Az *elmezavar (elmebetegség)* állapota, amely az akarat szabad elhatározási képességét tartósan akadályozza és illetőleg kizárja. Ide tartoznak a tébolyodottság, a terjedő hűdéses elmezavar, a nehézkór (epilepsia), a mánia, hystéria stb. stb. (B. T. K. 76. §.)

Amennyiben a siketnéma egyén oly súlyosan van terhelve e bajjal, hogy cselekvése bűnösségének felismerésére kellő képességgel nem bír: ennyiben ő is elmebetegnek tekinthető, minél fogva ilyen esetben ide számítható a *siketnémaság* is (B. T. K. 88. §.).

3. A *kényszerhelyzet*. Ez alatt azt az állapotot értjük, midőn a vádlott olyan ellenállhatlan erő vagy fenyegetés hatása alatt követte el kényszerülségből a bűncselekményt, amely erőszak vagy fenyegetés a saját vagy valamelyik hozzátartozójának életét vagy testi épségét közvetlenül veszélyeztette és e veszélyt másként el nem háríthatta, mint csak éppen a bűncselekmény elkövetésével. — «Hozzá tartozók»-nak a büntető törvény szerint a fel- és lemenő ágbeli rokonok és sógorok, a testvérek, unoka-testvérek és ezeknél még közelebbi rokonok, az örökbefogadók

és az örökbefogadottak, a tápszülők és tápgyermekek, a házastárs és a jegyes, a testvérek házastársai és a házastárs testvérei tekintendők. (B. T. K. 77., 78. §§.)

Igen fontos, hogy a kényszerhelyzet csak akkor idézi elő a beszámíthatatlanságot, ha az erőszak vagy fenyegetés *komoly és közvetlenül* veszélyeztető, vagyis olyan volt, hogy a veszély rögtön, azonnal bekövetkezhetett. Pl. Péter reáfogja revolverét Pálra és agyonlövással fenyegeti, ha fel nem gyújtja a kazlat. Pál megteszi: az ő cselekménye nem lesz beszámítható, mert komoly, közvetlen és másként el nem hárítható, az ő életét fenyegető veszély kényszer-helyzetében cselekedett. — De ha Péternél nem is volt revolver a lelövással való fenyegetéskor és Pál mégis felgyújtotta a kazlat, akkor Pál cselekménye beszámítható lesz, mert a veszély nem volt közvetlen.

Fontos az is, hogy csak az olyan közvetlen és másként el nem hárítható veszély helyzete idézheti elő kényszerhelyzet címén a beszámíthatatlanságot, amely veszély az *életre vagy a testi épségre* irányul. Ezeken kívül más valaminek, például a vagyonnak, a családi élet nyugalmanak, a becsületnek vagy jóhírnévnek veszélyeztetése büntetőjogi értelemben vett kényszerhelyzetnek nem tekinthető és beszámíthatatlanságot nem állapít meg.

4. *A jogos védelem.* Jogos védelem helyzetében van *a)* az, akinek *saját* személyét vagy vagyonát éri vagy fenyegeti valamely jogtalan és közvetlen támadás. De *b)* jogos védelem helyzetében lévőnek tekintendő bárki akkor is, ha egy *más* ember személyének vagy vagyonának jogtalan és közvetlen megtámadását vagy ilyen megtámadással való fenyegetését észleli.

Ha bármelyik helyzetben e kettő közül az ember olyan büncselekményt követ el, amely a támadás elhárítására szükséges volt: ez neki a jogos védelem címén nem lesz beszámítható. Pl. Péter abban a pillanatban lövi le Pált, midőn ez fejszéjével már éppen az ő vagy egy más egyén fejére lesújtó-félben van: Péternek ez a cselekménye jogos védelem címén nem lesz beszámítható.

A jogos védelem tehát *nemcsak saját* érdekünkben, de *bárki más* érdekében is érvényesíthető. Más szóval: A jogos védelem *mindenkit* megillet *mindenkinek* az érdekében.

Lényeges a jogos védelem fogalmában, hogy a *támadásnak jogtalannak kell lennie*. A személynek vagy vagyonnak jogszerű megtámadásával szemben nincs helye jogos védelemnek; pl. ha hatósági rendelet folytán viszik el valakinek ingóit, ez nem jogtalan megtámadása a vagyonának; ezzel szemben tehát az illető egyén nem hivatkozhatik jogos védelemre.

Lényeges az is, hogy a *támadásnak közvetlennek kell lennie*. Ha egy csak később bekövetkező támadásról van szó, ezzel szemben jogos védelem nem érvényesülhet. Pl. Péter az utcza egyik oldaláról, kezében fejszét tartva, agyonveréssel fenyegeti Pált, ki tőle 20—30 lépésnyire az utcza másik oldalán van; ha Pál (vagy érdekében más valaki) már ekkor lelövi Pétert, akkor

jogos önvédelemre nem hivatkozhatik, mert a támadás nem volt közvetlen. — Éppen így, ha a támadás már *véget ért*, a megtámadottnak vagy másnak az ő érdekében *ez után* elkövetett bűncselekményét jogos védelemben elkövetettnak nem lehet tekinteni, mert akkor már nem volt mi ellen védekeznie. Pl. Péter már lelőtte Pált; ha János *ez után* rohan Péterre és sujtja azt fejbe fejszéjével: János cselekménye már a jogos védelem határain kívül fog esni és az az ő terhére beszámítandó lesz.

A jogos védelem a *«személy és vagyon ellen»* intézett támadással szemben érvényesíthető. Nemcsak az életet vagy a testi épséget veszélyeztető támadással szemben élhetünk tehát jogos védelemmel, hanem élhetünk ezzel akkor is, ha a támadás az élet, a testi épség, a személyes szabadság, a becsület vagy a vagyon ellen irányult. — A jogos védelem köre ezekből láthatóan szélesebb a kényszerhelyzet körénél.

Itt azonban jól megjegyzendő, hogy csak az a cselekmény élvez jogos védelem címén beszámíthatatlanságot, *amely nem volt több annál, amire a támadás elhárítására valóban szükség volt*. Ha tehát a védekező védekezése közben a *jogos védelem határait túllépte*: ezt a terhére be fogják számítani. Például: Ha Péter egy vékony pálczát emel ütésre Pál ellen és Pál ezzel szemben úgy védekezik, hogy lelövi Pétert: ebben az esetben Pálnak a cselekményét be fogják számítani, mert a támadás nem volt oly mérvű, hogy ezzel szemben csak éppen az őt megtámadó Péter életének kioltásával védekezhett volna. Pál ebben az esetben túllépte a jogos védelem határait és így arra nem is hivatkozhatik.

Lehetnek azonban esetek, amidőn a megtámadott egyén a védekezés hevében túllépi ugyan a jogos védelem határait, de bebizonyítható, hogy ezt félelemből, ijedtségből vagy megzavarodásból tette. Az ilyen esetekben a törvény szintén megadja a beszámíthatatlanság kedvezményét: az illető nem esik büntetés alá (B. T. K. 79. §.).

5. *A végszükség esete*. Ez akkor forog fenn, amidőn valaki vétlenül, azaz: saját hibáján kívül közvetlenül fenyegető életveszélybe jutott. Ha ilyenkor ő vagy valamelyik hozzátartozója avégből, hogy életét megmentse, bűncselekményt követ el, ez neki nem lesz beszámítható, — *feltéve*, hogy az életveszélyt másként elhárítani nem lehetett. Pl. Az égő ház egyik szobájában két ember van. Kivülről létrát támasztottak a falhoz, hogy azon lemászva kimeneküljenek. A szoba fala, teteje már ég, a lángok már hozzájuk értek; már-már belékap ruhájukba a láng. Az életveszedelem tehát közvetlenül előttük áll. Mindketten egyszerre akarnak a létrára kilépni. E helyzetben az egyik, hogy hamarabb kiléphessen a létrára, a másikat hátralöki; az a lángok közé esik és összeég, meghal. Kimenekült társának ez a cselekménye nem lesz beszámítható, mert végszükségben követte el.

Fontos a végszükség fogalmánál, hogy:

csak az életveszély esetére terjed ki a végszükség joga; ha tehát csak a testi épség, a becsület, a vagyon stb. volt veszé-

lyeztetve, akkor a beszámítást kizáró végszükség esetéről nem lehet szó;

kell, hogy az életveszély közvetlen legyen, vagyis, hogy az élet elvesztése akár a következő pillanatban bekövetkezhessék;

az életveszélynek vetlenül beállottnak kell lennie, azaz nem szabad, hogy azt maga a veszélybe került saját akaratából vagy hibájából idézte légyen elő; pl. ha az imént felhozott példa esetében maga a létrán kimenekült egyén gyújtotta fel a házat, akkor társának a lángok közé történt betaszítását is be fogják neki számítani;

kell, hogy a közvetlen életveszélyt másképen ne lehetett légyen elhárítani, mint csak a bűncselekmény elkövetése által; ha az életveszedelemben került egyén más módon is megmenthette volna az életét, akkor a végszükség jogára nem hivatkozhatik és esetleg elkövetett bűncselekményét be fogják neki számítani.

Kiemeljük még a végszükség fogalom-meghatározásából, hogy *nemcsak maga a közvetlen életveszélyben lévő, hanem valamely «hozzátartozója»* (l. a 31. lapon) *is élhet a veszélybe jutott hozzátartozó életének megmentése céljából a végszükség jogával.* (B. T. K. 80. §.).

6. *A tizenkét éven alól levő életkor.* A bűncselekményt annak, aki a bűncselekmény elkövetésekor még tizenkettedik életévét nem töltötte be: egyáltalában nem lehet beszámítani. Ő azért a bűncselekményért semmi szín alatt sem vonható bünvádi eljárás alá.

Ezért a tizenkettedik éves életkort «a feltétlen (absolut) büntethetlenség korhatárának» nevezhetjük. (B. T. K. 83. §.)

7. *A bűncselekmény elkövetésekor 12-ik életévét már ugyan túlhaladott, de még 16-ik életévét el nem ért egyén* bűncselekménye szintén nem számítható be *akkor, ha a bíróság azt állapítja meg, hogy ő a cselekmény elkövetésekor az annak bűnössége felismerésére szükséges belátással nem birt.* Az ilyen koru egyént tehát a bíróság bűnössé nem nyilváníthatja és reá büntetést ki nem mérhet. Elhelyeztetheti azonban őt 20 éves kora betöltéseig a javító intézetbe (v. ö. a 24. lapot; B. T. K. 84. §.).

8. *A felmenő ágbeli rokonával vérfertőzést vagy fajtalanságot elkövető lemenő ágbeli rokon csak akkor büntethető, ha a cselekmény elkövetésekor 18 éves már elmúlt* (B. T. K. 243. §.).

9. *Nem számíthatók be végül a bűncselekmény tényálladáshoz tartozó vagy annak súlyosabb beszámítását okozó körülmények, ha az elkövető azokról a cselekmény elkövetésekor nem birt tudomással.* — Ez az ugynevezett *ténybeli tévedés* esete.

Pl.: a B. T. K. 302. §-a értelmében a 20 napnál hosszabb idő alatt gyógyuló testi sértés *3 évig terjedhető* börtönbüntetéssel büntetendő; ha azonban a bántalmazott nő terhes volt és a testi sértés folytán elvesztette a méhmagzatát, akkor a testi sértés börtönbüntetése a 304. §. értelmében *5 évig terjedhet.* Ez a súlyosabb büntetés azonban csak akkor alkalmazható, ha a tettes a cselekmény elkövetésekor *tudta, hogy a nő terhes; ha ezt nem tudta, akkor ez a súlyosító körülmény neki nem is számítható*

be és csak az enyhébb büntetési tétel szerint (legfeljebb 3 évi börtönbüntetésre) lesz elítélhető.

Gondatlanságból elkövetett bűncselekmény esetében azonban a súlyosabb beszámítást okozó körülmények csak akkor nem számíthatók be, ha ezek nem tudása már magában véve nem állapít meg gondatlanságot. (B. T. K. 82. §.)

b) A büntethetőséget leszállító okok.

A büntethetőséget leszállító, bizonyos életkorokban rejlő okok a következők:

1. Ha az egyén *a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévén már túl volt, de még nem volt tizenhat éves* és a cselekmény bűnösségének felismerésére kellő belátással *birt*; akkor a bűncselekményt neki be kell számítani.

A rendes büntetési mértéket azonban az ilyen koru egyénekre alkalmazni nem szabad. Ők maga a törvény által megállapított enyhébb büntetési tételek alá esnek. És pedig az ilyen koru egyént

a) *halálbüntetéssel vagy életfogytig tartó fegyházbüntetéssel semmi szín alatt sem szabad büntetni*; a törvény szerint e büntetések alá eső cselekmény miatt *őt csak 2—5 évig terjedhető börtönbüntetésre lehet ítélni*;

b) ha a törvény szerint 5—15 évig terjedhető fegyház vagy államfogház-büntetés sulya alá eső cselekményt követ el: e miatt *őt csak 2 évig terjedhető börtön-, illetőleg államfogházbüntetéssel lehet sújtani*;

c) más büntett miatt *csak 2 évig terjedhető fogházbüntetéssel*,

d) vétség miatt pedig *csak rendőri büntetéssel* (elzárással vagy pénzbüntetéssel) lehet *őt megbüntetni*. (B. T. K. 85. §.)

A d) pont esetében igen fontos a K. B. T. K. 32. §-ának az az intézkedése, hogy ebben az esetben az elzárás vagy pénzbüntetés az illető vétségre megállapított legmagasabb büntetés *feléig* terjedhet, de semmi esetre sem haladhat *tul 6 hónapi elzárást, illetőleg 2000 korona pénzbüntetést*. Pl.: Ha 12—16 év közt levő egyén a törvény szerint 6 hónapi fogházzal büntetendő vétséget követ el: e miatt *reá legfeljebb csak 3 hónapi elzárás mérhető ki*; két évi fogházzal büntetendő vétség miatt *reá legfeljebb 6 havi elzárást lehet kiszabni*. (K. B. T. K. 32. §. 1. bek.)

Ha a d) pont szerint a 12—16 év közt levő egyénre kimért pénzbüntetés behajthatatlannak bizonyul, annak elzárás - büntetésre való átváltoztatásánál a rendes szabályt kell ugyan követni (v. ö. a 22. lapot), de ebben az esetben a fő-pénzbüntetés *3 hónapi elzárásnál* többre nem változtatható, a mellék-pénzbüntetés helyébe lépő elzárás pedig a főbüntetéstől kimért elzárással együtt *legfeljebb 9 hónapra* rughat. Pl.: Egy 15 éves egyént valamely vétségért a B. T. K. 85. §. 4. pontja és a

K. B. T. K. 32. §. 1. bekezdése alkalmazásával 2000 korona fő-pénzbüntetésre ítélték el; ezt behajthatlanság esetén, 20 koronánként, 100 napi (tehát 3 hónapnál hosszabb tartamu) elzárásra kellene átváltoztatni; a most ismertetett szabály szerint azonban csak 3 hónapi elzárásra lesz az átváltoztatható. Ha pedig ez a pénzbüntetés 6 hónapi fő-büntetésül kimért elzárás mellett mellék-büntetésül szerepelt, akkor átváltoztatás esetén nem 6 havi + 100 napi, hanem csak 6 havi + 3 havi = 9 havi elzárás lesz megállapítható. (K. B. T. K. 32. §. 3. bek.)

A 12—16 éves kora között büntettet vagy vétséget elkövető egyénre sem *hivatalvesztést*, sem a *politikai jogok gyakorlatainak felfüggesztését* nem lehet kimondani. (B. T. K. 85. §.)

Az ilyen koru elítélteket a már egészen romlott idősebb egyének káros befolyásától való megóvás céljából szabadságvesztés-büntetésük egész tartama alatt a többi elítéltektől *elkülönítik*. (B. T. K. 86. §.) Arra nézve, hogy a fogházbüntetésre ítélt ilyen koru egyének javító-intézetbe is küldhetők, v. ö. a 24. lapot.

2. Azt, aki *husz éves életkora betöltése előtt* oly büntettet követett el, amelyre a törvény halálbüntetést vagy életfogytig tartó fegyházbüntetést szab ki: *sem halálra, sem életfogytig tartó fegyházbüntetésre nem szabad ítélni*; az ilyen koru egyénre ilyen esetben kimérhető legsúlyosabb büntetés: ennél fogva a határozott időig tartó fegyházbüntetés maximuma: vagyis legfeljebb 15 évi fegyházbüntetés lehet. (B. T. K. 87. §.)

3. Ha az, aki határozott ideig tartó fegyházbüntetés sulya alá eső bűncselekményt követett el, *aggkoru vagy testileg annyira gyönge egyén*, hogy a fegyházbüntetés reá nézve egyáltalában tulságosan sulyos lenne: akkor őt fegyház helyett börtönbüntetésre kell ítélni. Ilyen esetben azonban a börtönbüntetés a határozott idejű fegyház legmagasabb tartamára: 15 évre is felemelhető. Az aggkornak tehát tulajdonképen nem a beszámítás kérdésében, hanem csak a büntetés (enyhébb) nemének megállapítása tekintetében van befolyása az ítélet meghozásánál. (B. T. K. 93. §.)

c) Az enyhítő körülmények.

1. Mig a törvény, mint láttuk, a beszámítást kizáró és a büntethetőséget leszállító okokat kifejezetten felsorolta, addig az enyhítő körülmények felsorolásába egyáltalában nem bocsátkozott bele.

Ennélfogva az, hogy az ítéelő bíró mely körülményeket tekintsen enyhítő körülményekül: teljesen az ő belátására van bízva.

A bíróságok általában véve a következőket szokták *enyhítő körülményekül* tekinteni: a büntetlen előéletet, a töredelmes beismerést, a fiatal kort, az okozott kár csekélységét, annak megítélt voltát, a felhevült kedélyállapotot, az ittasságot stb.

2. A bíró büntetés-enyhítési jogát azonban a törvény bizonyos korlátok közé szorította. Az enyhítő körülmények számához és nyomatékosságához képest kimérhető legkisebb büntetésnek véghatárát ugyanis kifejezetten megállapította.

E tekintetben az enyhítési jognak két fokozatát kell megismernünk.

a) A kisebb mérvű enyhítés jogának szabályát a *B. T. K. 91. §-a* tartalmazza. E szerint tulnyomó enyhítő körülmények felforgása esetén a bíró az illető bűncselekményre a törvényben megállapított legkisebb mértéket megközelítheti, sőt magát e legkisebb mértéket is alkalmazhatja.

A 91. §. alapján tehát a bíró pl. egy 5—10 évig terjedhető fegyházzal büntetendő büntett esetében 5 évi fegyházra leszállhat. — E §. alkalmazásával halálbüntetés helyett életfogytig tartó fegyház, életfogytig tartó fegyház helyett pedig 15 évi fegyház állapítandó meg.

b) A nagyobb mérvű, úgynevezett «rendkívüli enyhítés» jogát a *B. T. K. 92. §-a* szabályozza. E szerint ha az enyhítő körülmények annyira nyomatékosak vagy olyan nagy számmal forognak fenn, hogy a cselekményre meghatározott büntetésnek még legkisebb mértéke is aránytalanul súlyos lenne: akkor a bíró e 92. §-nak alkalmazásával ugyanabban a büntetési nemből a legkisebb mértékig is leszállhat, sőt ha még ez is túlszigorú volna, akkor határozott időtartamu fegyház helyett börtön-, börtön helyett fogház-, fogház helyett pénzbüntetést mérhet ki, még pedig ezeknek a büntetési nemeknek legkisebb mértékében is.

A *B. T. K. 92. §-ának* alkalmazásával tehát a pl. 5—10 évig terjedhető fegyházbüntetéssel büntetendő cselekményre kiszabhat a bíró csak 2 évi fegyházat, sőt 6 havi börtönt is.

Halálbüntetés helyett azonban e 92. §. alkalmazásával is legalább 15 évi, életfogytig tartó fegyház helyett pedig legalább 10 évi fegyházbüntetést kell megállapítani.

Az elmondottakból jól megjegyzendő, hogy államfogházra egyik büntetési nem sem változtatható át és az államfogház nem változtatható át pénzbüntetésre. (V. ö. a 45. számú kir. curiai döntvényt.)

A bíró akkor, amidőn a *B. T. K. 92. §-ának* alkalmazásával fegyház vagy börtön helyett fogházat vagy pénzbüntetést szab ki: ezzel egyuttal az eredetileg és a törvény szerint tulajdonképen *büntettet képező cselekményt vétségge fokozza le*, mert a *B. T. K. 20. §-a* értelmében — mint tudjuk — fogházzal vagy pénzbüntetéssel csak vétséget lehet büntetni. A bírónak ezt a jogát, amely szerint tudniillik tulnyomó enyhítő körülmények felforgása esetén a *B. T. K. 92. (és 20.) §-ának* alkalmazásával a törvény szerint tulajdonképen büntettet képező cselekményt az ítéletében vétségge fokozhatja le: *correctionalisatio*-nak nevezik.

A bíró büntetés-enyhítési joga a *kihágásoknál* is érvényesül. Erre nézve a *K. B. T. K. 21. §-a* intézkedik.

E szerint kihágások eseteiben tulnyomó enyhítő körülmények fenforgása alapján az *elzárás helyett pénzbüntetést* lehet megállapítani.

3. A büntetés enyhítésének jellegével bir a törvénynek az az intézkedése is, hogy az *előzetes letartóztatásnak vagy vizsgálati fogságnak a vádlott hibáján kívüli hosszú tartamát a rá kimért büntetésbe beszámítják.*

Ez akként történik, hogy a bíró az ítéletben mindig azt is kimondja, hogy az előzetes letartóztatással vagy vizsgálati fogsággal a kimért büntetésből ennyi és ennyi (esetleg az egész is) már kiállottnak tekintendő. Önként érthető, hogy a beszámítás folytán az előzetes letartóztatás vagy vizsgálati fogság a kimért szabadságvesztés-büntetésnek legfeljebb ugyanakkora tartamu idejét pótolhatja. — A beszámítás a *pénzbüntetésre is* kiterjedhet, vagyis kimondható, hogy az előzetes letartóztatással vagy vizsgálati fogsággal a kiszabott pénzbüntetés is egészben vagy részben kifizetettnek tekintendő. (B. T. K. 94. §., B. P. 327. §. 2. e) pont.)

Fontos megjegyezni, hogy míg *büntettért vagy vétségért való elítélés esetében* a törvény a bíró belátására bízta annak meghatározását, hogy a kiállott előzetes letartóztatással vagy vizsgálati fogsággal mennyi vétessék kitöltöttnek a büntetésből, *addig kihágás miatt való elítélés esetében* az előzetes letartóztatás idejét a büntetésbe mindig teljesen be kell számítani. (38,547/1880. B. M. sz. rend. 49. §.)

d) A súlyosító körülmények.

A törvény valamint az enyhítő körülményeket nem, ugy a súlyosító körülményeket sem sorolta fel.

Itt is az ítélő bíró belátására bízta tehát, hogy a konkrét esetben mit tekintsen súlyosító körülményül.

A bíróságok rendszerint ilyeneket szoktak *súlyosító körülményekül* tekinteni: a vádlott elvetemedettségét, nagyfoku gonosz-ságát, a cselekmény embertelenségét, annak aljasságát, a vádlott büntetett előéletét, a nagy kár-okozást stb. stb.

Akkor, ha a súlyosító körülmények számuk vagy nyomatékuk tekintetében tulnyomók: a bíró a cselekményre megállapított legmagasabb büntetési mértéket is megközelítheti, sőt magát ezt a legmagasabb mértéket is kiszabhatja. (B. T. K. 90. §.)

2. A magyar büntető törvények *hatálya* a terület és személyek tekintetében.

A büntető törvények *«hatálya»* alatt annak megállapítását értjük, hogy a törvény *mely területen* elkövetett bűncselekményekre és ezek miatt *kikkel szemben* nyerhet alkalmazást.

Ebben a tekintetben két esetet kell megkülönböztetnünk: azt az esetet, midőn a bűncselekményt *belföldön*, és azt az esetet, midőn a bűncselekményt *külföldön* követték el.

I. A bűncselekmények belföldön való elkövetése.

1. A magyar büntető törvények hatálya a magyar állam egész területére kiterjed, Horvát- és Szlavonországek kivételével. (B. T. K. 5. §. 1. bek., K. B. T. K. 2. §. — Horvát- és Szlavonország ugyanis, noha Magyarországgal egy és oszthatlan állami közösségben van, mégis több tekintetben teljes önkormányzati jogot (autonomiát) élvez. Így teljes önkormányzati joggal (autonomiával) bír a büntető törvényhozás és igazságszolgáltatás terén is. Ő maga határozza meg büntető törvényeit. Horvát- és Szlavonországban jelenleg az 1852-iki osztrák büntető törvény van érvényben.)

Akár magyar honosok, akár külföldiek követnek el ezen a szoros értelemben vett magyar állami területen valamely bűntettet, vétséget vagy kihágást: egyformán a magyar büntető törvények lesznek rájuk alkalmazandók. Főszabály tehát, hogy *mindenki* a magyar büntető törvény alá esik, aki a magyar állam területén bűncselekményt követ el. Az, hogy magyar honos avagy külföldi-e az illető, e részben nem tesz különbséget. (B. T. K. 5. §. 2. bek., K. B. T. K. 2. §.)

«Magyar honos» kifejezés alatt mindazok értendők, akik a magyar állam területén honossággal bírnak; tehát a horvát-szlavonországi illetőségűek is. (B. T. K. 6. §. 1. bek., 1879: L. t.-cz.)

«Külföldi» mindenki, aki nem magyar honos. A «külföldi» kifejezés tehát az osztrák állampolgárookra is értendő; ők a büntető törvény szempontjából éppen úgy külföldieknek tekintendők, mint bármely más idegen állam polgárai. Ennélfogva azok a szabályok, amelyeket a magyar büntető törvények a külföldiekre nézve megállapítottak, az osztrák honosokra is kiterjednek. Ausztriával fennálló szoros állami kapcsolatunk magyarázza azonban meg, hogy az osztrák honosokra nézve törvényünk mégis bizonyos kivételeket is állapított meg. (B. T. K. 6. §. 2. bek.) Ilyen kivételek vannak a B. T. K. 7. §. utolsó bekezdésében, a 17. §. 2. bekezdésében, a 145. §-ban.

2 Az alól a fenti sorokban megismert főszabály alól, mely szerint mindenki a magyar büntető törvény alá esik, aki a magyar állam területén bűntettet, vétséget vagy kihágást követ el, többrendbeli kivétel is áll fenn.

a) Az 1848. évi III. t.-czikk 1. §-ában is kifejezésre jutott abból az alkotmányjogi alapelvből, mely szerint «Ő Felségének a királynak személye szent és sérthetetlen», következik, hogy a *király* büntetőjogilag is felelőtlen; a büntető törvény reá ki nem terjed és ellene bünvádi eljárás nem indítható. Ez a kivételes helyzet az *uralkodóház tagjait* is megilleti.

b) A *területen-kivüliség (exterritorialitás) jogát élvezők* képezik a másik kivételt a főszabály alól. Ezek: a külföldi uralkodók (államfők), ezek diplomáciai képviselői, tudniillik a nagykövetek, követek és ügyvivők, ezeknek családtagjai, a követségek hivatal-

nokai, sőt még a szolgaszemélyzet is, ez utóbbiak azonban csak akkor, ha a követ államának honosai.

A *területen-kivüliség* (exterritorialitás) joga abban áll, hogy az e jogot élvezőket úgy kell tekinteni, mintha «a mi területünkön kívül» (extra territorium) a saját államukban lennének. Ők a mi területünkön is csak saját államuk joghatósága alatt állanak és a mi bíróságaink joghatósága alól teljesen ki vannak véve. A mi hatóságaink tehát ellenök semmi szín alatt sem indíthatnak bünvádi eljárást és velök szemben semmiféle rendőri, nyomozási vagy bírói cselekményt sem szabad alkalmazni. (B. T. K. 5. §.)

A *konzuli személyzetet* a területen-kivüliség jogához hasonló ugynevezett *személyes mentesség* illeti meg. Ennek tartalmára nézve az illető állammal ez iránt kötött nemzetközi szerződés intézkedései irányadók.

Arra nézve, hogy mi a teendő olyankor, midőn területen-kivüliség jogát vagy konzuli személyes mentességet élvező egyén ellen tesznek feljelentést, vagy a gyanúsított ilyen minősége a nyomozás során tűnik ki, vagy az ilyen egyén tanuul hallgató ki, v. ö. később a nyomozó hatóságok részére kiadott «Utasítás» 229. §-át.

c) A *m. kir. kormány tagjai*: a *miniszterek*, a miniszteri felelősségről szóló 1848. évi III. t.-cz. 32. §-ában felsorolt, hivatali működésükben elkövetett bűncselekmények tekintetében, a rendes büntető bíróságok joghatósága alól ki vannak véve és az országgyűlés kebelében alakítandó *kivételes bíróság joghatósága alá* vannak helyezve. Ezek a bűncselekmények: az ország függetlenségét, az alkotmány biztosítékait, a fennálló törvényeket, az egyéni szabadságot vagy a tulajdon szentségét sértő tett elkövetése, vagy ilyen rendelet kibocsátása; a kezeikre bízott pénz vagy értékek elsikkasztása vagy törvényellenes alkalmazása; a törvények végrehajtásában, vagy a közcsend és bátorság fentartásában elkövetett mulasztások, ha azokat a rendelkezésükre álló eszközökkel elháríthatták volna.

Az ilyen bűncselekményért elmarasztalt miniszternek a király csak közböcsánát (amnestia) esetében kegyelmezhet meg (u. o. 35. §.).

Más bűncselekményeik miatt azonban a miniszterek is a rendes büntető bíróságoknak vannak alávetve. (u. o. 36. §.)

d) Kivételes helyzetet foglalnak el a büntető törvény alkalmazása terén azok is, akik *mentelmi jog-gal* (immunitás-sal) vannak felruházva. Ezek a magyar országgyűlés tagjai: a főrendek és országos képviselők, továbbá a közös ügyek tárgyalására kiküldött bizottság (a delegáció) tagjai. Az ő mentelmi jogukat (immunitását) a büntető törvény valamint a bünvádi perrendtartás «nem érinti». (B. T. K. 19. §., B. P. 32. §.)

A *mentelmi jog* által teremtet kivételes helyzet két irányban nyilvánul: α) azért, amit az országgyűlés tagja, *mint ilyen*, a házban vagy a házon kívül mond vagy tesz, őt csak az országgyűlés még, pedig annak az a háza vonhatja feleletre, a melyhez

tartozik (ez a *törvényhozói felelőtlenség*); és β) azért, amit az országgyűlés tagja, *nem mint ilyen* és *nem* törvényhozói hivatásának gyakorlása közben mond vagy tesz, csak a ház engedélyével állítható bíró elé, csak a ház engedélyével vonható közkereset (= bűnvádi eljárás) alá és a tettenérés esetét kivéve, csak a ház előleges engedélyével záratható le (ez a *törvényhozói sérthetlenség*).

Ennek az elvnek alapján rendelte el a 7063—1885. számú kir. igazságügyminiszteri rendelet, hogy a hatóság az országgyűlési tagot csak akkor idézheti meg maga elé és hallgathatja őt ki, mint *terhellet* (gyanusítottat vagy vádlottat), ha előzetesen az a ház, melyhez az illető tartozik, az ő mentelmi jogát felfüggesztette és őt a hatóságnak «kiadta». Ez minden esetben külön-külön eszközözendő ki.

A mentelmi jog felfüggesztésének kieszközlése tekintetében követendő eljárásra nézve vesd össze később a nyomozó hatóságok részére kiadott «Utasítás» 230. §-át és az ahhoz fűzött magyarázatot.

Tanuul leendő kihallgatás végett a hatóság az országgyűlési tagot is szabadon megidézheti és kihallgathatja őt; ehhez tehát a mentelmi jog felfüggesztésének előzetesen való kieszközlése nem szükséges. Ha azonban meg nem jelenése okából vagy más törvényes ok alapján ellene a személyes szabadságot érintő valamely kényszerintézkedést pl. elővezetést stb. kellene az országgyűlés tanácskozásának és működésének tartama alatt alkalmazni: ehhez szintén a mentelmi jog felfüggesztésének előzetes kieszközlése szükséges. (V. ö. a 18050—1889. számú kir. igazságügyminiszteri rendeletet.)

e) Végül egyáltalában nem terjed ki a magyar büntető törvény és bűnvádi eljárás *a fegyveres erő tagjaira*. Ide számítandók: a közös hadseregnek, a hadi tengerészetnek, a honvédségnek, a csendőrségnek és a népfelkelésnek tagjai, amennyiben akár tartós vagy ideiglenes tényleges szolgálatuk tartama alatt, akár pedig bár nem-tényleges szolgálatban, de a katonai behívó parancs kézbesítése után (tehát pl. ellenőrzési szemlén, tisztí bemutatós ideje alatt stb.) követnek el bűncselekményt.

A fegyveres erő tagjai által elkövetett bűncselekmények felett a *katonai büntető bíróságok* a — még 1855-ből származó — *katonai büntető törvény* értelmében ítélik meg. (B. T. K. 5. §.)

A katonai büntető bíróság hatásköre alul az illető csak attól a pillanattól kezdve kerül ki, amelyben őt a tényleges szolgálatból *szabályszerűen elbocsátották*. Ez magyarázza meg, hogy α) a *katona-szökevény* által bár polgári ruhában, szökésben-léte alatt elkövetett bűncselekmény a *katonai büntető bíróság* joghatósága alá tartozik; és β) a katonai tényleges szolgálat tartama alatt elkövetett bűncselekményért a tényleges szolgálat megszűnése után már csak a *polgári büntető* hatóságok indíthatják meg a bűnvádi eljárást.

3. A kihágást megállapító

a) *miniszteri rendeletnek hatálya* vagy a magyar állam egész területére (Horvát-Szlavonországok kivételével), vagy csak a magyar állam valamelyik részére vagy csak egy vagy több törvényhatóság, város vagy község területére terjed ki; ez iránt mindig maga a rendelet intézkedik;

b) *a törvényhatósági szabályrendelet hatálya* ugyancsak a benne foglalt intézkedéshez képest vagy az illető törvényhatóság egész területére, vagy annak csak egyik részére, vagy a hatósága alatt álló egy vagy több községre terjed ki; végül

c) *a városi szabályrendelet hatálya* csak az azt kibocsátó város területén bir hatálylyal. (K. B. T. K. 3. §.)

A kihágás elkövetői — legyenek azok akár magyar honosok, akár külföldiek — akkor is büntetés alá esnek, ha az elkövetés helyén csak ideiglenesen tartózkodtak és cselekményük saját lakó vagy tartózkodási helyükön nem is lenne büntetendő. Így pl. ha egy Kolozs vármegyei ember Hont vármegye területén átutaztában, tehát itt csak ideiglenesen tartózkodva, elkövet oly cselekményt, amely a Hont vármegyei szabályrendeletek szerint kihágást képez: akkor is büntetés alá fog esni, ha ugyanaz a cselekmény Kolozs vármegyében nincs is kihágássá nyilvánítva. (K. B. T. K. 4. §.)

II. A bűncselekménynek külföldön való elkövetése.

1. Előfordulhat, hogy akár magyar honos, akár külföldi egyén a külföldön követ el bűncselekményt és azután a magyar állam területére lép át. Kérdés: ezért az ő *külföldön elkövetett* bűncselekményeért meg lehet-e őt büntetni *Magyarországon*?

Itt mindenekelőtt különbséget kell tennünk egyfelől a kihágások és másfelől a büntettek és vétségek között.

a) *Külföldön elkövetett kihágás miatt egyáltalában nincs helye büntetésnek.* Akár magyar honos, akár külföldi követett tehát el külföldön kihágást: őt, ha ezután a mi területünkre jön, egyáltalában nem lehet bünvádi eljárás alá vonni. (K. B. T. K. 13. §.)

Ez a főszabály, amely alól azonban egyes törvények kivételt is tettek.

Igy pl. a véderőről szóló 1889. évi VI. törvénycikk 35. §-ában körülírt jelentkezés elmulasztásának kihágása, a 44. §-ban körülírt ujonczállítás elől való szökésnek kihágása és az 50. §-ban (a 61. § 2. b) pontjában) körülírt tiltott násülésnek kihágása esetében ezeknek a kihágásoknak elkövetője akkor is büntetendő lesz, ha e kihágásokat külföldön követte el. (1889. évi VI. t.-cz. 69. §. 1. bek.)

b) *A külföldön elkövetett büntettek és vétségek a belföldön való büntetendőség szempontjából két csoportra oszlanak.* Mind-egyik csoportra nézve eltérő jogszabályok állanak fenn.

a) Belföldön is *feltétlenül büntetendők a következő bűncselekmények:* a felségsértés, a király vagy királyi ház tagjának meg-

sértése és bántalmazása, a hűtlenség, a lázadás és a pénzhamisítás bűncselekményei, — a pénzhamisítás azonban csak akkor, ha a hamisítás tárgyát a magyar állami pénztáraknál fizetés gyanánt elfogadott fém- vagy papírpénz vagy ezekkel egyenlőnek tekintett magyar- vagy horvát-szlavonországi közhitelepapír képezte. (B. T. K. I., II., III., IV. és XI. fejezete.)

Azt, aki ezeknek a cselekményeknek valamelyikét külföldön követte el, belföldön a magyar büntető törvény szerint akkor is meg fogják büntetni, ha őt a miatt külföldön már el is ítélték, sőt még akkor is, ha a külföldön kiszabott büntetést kiállotta, vagy ha külföldön megkegyelmezték is neki (ez utóbbi esetben kivéve azt, ha a megkegyelmezés a magyar igazságügyminister ellenjegyzésével történt). A külföldön kiállott büntetést azonban a belföldön a magyar büntető törvény szerint kiszabandó büntetés megállapításánál a lehetőségig számításba fogják venni.

Az ebben az α) pontban elmondott szabályok egyaránt érvényesek úgy a magyar honosra, mint a külföldre is; ez utóbbira nézve azonban a király és királyi ház tagjainak megsértésében vagy bántalmazásában álló bűncselekmény kivételével. Az osztrák honosokra nézve pedig még különösen az a kivétel is áll fenn, hogy ha a felsorolt bűncselekmények valamelyikét osztrák honos követte el a külföldön, és azért Ausztriában már megbüntették vagy ott kegyelmet kapott, akkor Magyarországra kerülté után e cselekménye miatt csak a magyar igazságügyminister rendeletére lehet ellene megindítani a bűnvádi eljárást. (B. T. K. 7. §.)

β) Külföldön elkövetett *más büntett vagy vétség* miatt a magyar állam területére került elkövetőt a magyar bíróságok a magyar B. T. K. szerint szintén felelősségre vonják. Mindegy, akár magyar honos, akár külföldi az illető; mindazáltal a külföldit csak akkor vonhatjuk felelősségre, ha kiadatásának nincs helye és ha az igazságügyminister ellene az eljárást elrendeli.

Egyik ellen sem szabad azonban megindítani a bűnvádi eljárást: ha 1. a cselekmény az elkövetés helyén fennálló vagy a magyar törvény szerint nem büntethető; 2. ha azok egyike szerint megszűnt büntethető lenni és 3. ha a büntetést az illetékes külföldi hatóság elengedte. (B. T. K. 8., 9. és 11. §.)

2. Kérdés már most, hogy a mikor a külföldön elkövetett bűncselekménynek belföldön való megbüntetéséről van szó, *melyik törvényt fogja alkalmazni a magyar bíróság:* az elkövetés helyén fennálló külföldi büntető törvényt-e, avagy a magyar büntető törvényt? Azt, amelyik a kettő közül a bűncselekményre *enyhébb* büntetést állapít meg. Ha ez a külföldi törvény: akkor a magyar bíróság ilyen esetben a külföldi törvény szerint fogja kiszabni a büntetést. (B. T. K. 12. §.) Ha aztán a külföldi törvény szerint olyan büntetést kellene kiszabni, melyet a magyar törvény el nem fogadott: akkor a büntetést a magyar törvény szerint legmegfelelőbb büntetési nemben fogja megállapítani. (B. T. K.

14. §.) A kiszabandó büntetésbe annak a külföldön már kiállott részét mindig be fogja számítani. (B. T. K. 13. §.)

3. Megtörténhetik, hogy a büntett vagy vétség elkövetése után a magyar honos külföldi honossá, vagy viszont a külföldi közben magyar honossá válik. Ez a körülmény az eset megítélésén mit sem fog változtatni. Mindenben úgy fogják őt tekinteni, mintha honosságát nem változtatta volna meg. (B. T. K. 10. §.)

E szabály alól egyedüli kivételt az képez, hogy a külföldiből közben magyar honossá vált egyént többé egyik külállamnak sem fogja a magyar bíróság kiadni. (B. T. K. 17. §. 1. bek.)

A kiadatás.

Az államok az igazságszolgáltatás terén *kölcsönös jogsegélyt* nyújtanak egymásnak. E jogsegélyt a nemzetközi szerződések vagy a gyakorlat szabályozzák.

A büntető igazságszolgáltatás terén a jogsegélynek legfontosabb eszköze a *kiadatás*.

Ez alatt azt értjük, hogy az egyik állam a másik államnak az ennek területéről hozzá menekült büntetteseket kiszolgáltatja («kiadja»). A területére menekült büntettet elfogattja, letartóztatja és visszakisérteti az őt kikérő állam hatóságának kezei közé.

E tárgyban arra az esetre nézve, midőn valaki egy külföldön elkövetett bűncselekmény után *hozzánk* menekül, a következőket kell megjegyezni:

1. *Kihágás miatt nincs helye kiadatásnak.* Azt tehát, aki külföldön kihágást követve el, hozzánk menekül, a magyar állam egyik külállamnak sem szolgáltatja ki (Ausztriának sem) (K. B. T. K. 14. §.).

2. A magyar állam részéről való kiadatásról ennél fogva csak akkor lehet szó, ha valaki külföldön *büntettet vagy vétséget* követett el és hozzánk menekült.

3. *A magyar honost* azonban a magyar állam más állam hatóságának soha semmi körülmények közt sem adja ki (Ausztriának sem). A magyar honost tehát, amennyiben területünkön tartózkodik, külföldön elkövetett bűncselekményéért is mindig a magyar bíróság fogja felelősségre vonni és ebből a célból őt az illető külállamnak soha sem adhatja ki. (B. T. K. 17. §. 1. p.)

4. *Az osztrák honost* a magyar állam csak magának Ausztriának adhatja ki, más állam hatóságának nem. Ha tehát egy osztrák honos pl. Franciaországban követett el valamely büntettet vagy vétséget és hozzánk Magyarországra menekült: őt Franciaországnak nem, hanem csak Ausztriának adhatjuk ki. (B. T. K. 17. §. 2. bek.)

5. Megtörténhetik, hogy valakit már jogerősen el is ítélték a külföldön és az ítélet *végrehajtása* elől szökik a mi területünkre. Az lehetséges ilyen esetben, hogy a mennyiben helye van, kiadjuk őt a büntetést kimérő államnak a büntetés végrehajtása végett, de a más állam hatósága által hozott büntető ítéletet a magyar állam területén semmi szín alatt sem szabad végrehajtani. (B. T. K. 18. §.)

B) A bűncselekmény tárgya.

1. A «bűncselekmény tárgya» kifejezést kétféle értelemben kell venni: abstract és concret értelemben.

Abstract értelemben véve, a bűncselekmény tárgya a jog, tudnillik valakinek a joga, melyet a bűncselekmény elkövetője a cselekményével megsért.

A jogok azonban rendszerint valamely a kívülvilágban testileg létező dologhoz fűződnek. Ezt a dolgot a bűncselekmény *concret értelemben* vett tárgyának nevezzük.

Például: a sikkasztó másnak az elsikkasztott dologhoz fűzött jogát sérti meg cselekményével, és e jogsértés külsőleg magával az illető dologgal való jogellenes rendelkezésben nyilvánul. A sikkasztás abstract tárgya tehát a dologhoz fűzött jog, concret tárgya pedig maga az elsikkasztott dolog lesz.

2. Némely esetben a jogsértéssel kapcsolatban a kívülvilágban testileg létező dolgot is *nem lehet* megkülönböztetni. Így pl. a becsületsértés esetében a bűncselekménynek a kívülvilágban külsőleg létező (concret) tárgya nincs. Ilyenkor tehát csupán a bűncselekmény abstract tárgyáról beszélhetünk, mely a becsületsértés esetében az a jog, melynél fogva mindenkitől megkövetelhetjük, hogy mások becsületességünket elismerjék.

3. Az ember *önmaga ellen* nem követhet el bűncselekményt. A saját személye tehát az ő bűncselekményének tárgya nem lehet.

Innen van, hogy pl. azt, aki öngyilkosságot kísérelt meg és életben maradt: nem lehet bűnvádi felelősségre vonni azért, mert a saját életét a saját, mástól nem befolyásolt elhatározása folytán kioltani akarta. Ugyanennek az elvnek alapján az önmegcsonkítás sem büntethető cselekmény; az ellen tehát, aki levágja egyik karját vagy ujját, e miatt nem lehet bűnvádi eljárást folyamatba tenni.

Az ugynevezett «amerikai párbaj» esetében azonban a sorstól függővé tett öngyilkossági kísérlet után életben maradt egyén már büntetés alá kerül, mert ebben az esetben a cselekmény az illetőnek nem egyedül saját elhatározásából eredt, hanem az öngyilkosságra való kölcsönös felbujtásnak volt az eredménye. Ezt pedig már éppen azért, mert kölcsönösen *más ember ellen* követték el, büntetés nélkül hagyni nem lehet. Ugyanebból az okból helyezte a törvény büntetés alá az öngyilkosságra való egyoldalú reábirást vagy ebben való segítséget is, mert ilyenkor is *más ember ellen* elkövetett bűncselekményről van szó. (B. T. K. 283. §.) — Hasonló indokból van büntetés alá helyezve a katonai szolgálat kikerülése céljából elkövetett önmegcsonkítás is. A védkötelest, ki levágja egyik ujját, vagy magát testileg másként megcsonkítja, megbüntetik, de *nem azért*, mert magát megcsonkította, hanem *azért*, mert ezzel a katonai kötelezettség teljesítése alól magát kivonni igyekezett és így az állami közérdeken (tehát: *máson*) ejtett sérelmet. (1889: VI. t.-cz. 49. §).

4. Az *állat*, mely valaki tulajdonában vagy birtokában van, mint testi dolog, szintén szerepelhet a bűncselekmény konkrét tárgyául. Ezért az, ki másnak lovát, kutyáját szándékosan megöli vagy megsérlemez, vagyonrontás vétsége (B. T. K. 418. §.) címén lesz büntetendő.

5. Az *élő ember* is lehet konkrét tárgya a bűncselekménynek, így az ölés, a testi sértés stb. eseteiben. (Ilyenkor az embert a bűncselekmény *passiv alanyának* is szokták mondani, amivel szemben a bűncselekményt elkövető embert *aktiv alany-nak* szokás nevezni.)

6. Arról, hogy az *emberi hulla* mily értelemben lehet a bűncselekmény konkrét tárgyává, a kísérlet tanánál fogunk szólni.

C) A bűncselekmény eszköze.

A bűncselekmény *eszköze* legtöbbször valamely testi dolog, amelylyel a tettes a bűncselekményt véghez viszi.

Eszközül leggyakrabban a kéz szerepel: a tolvaj kezével veszi el az idegen ingó dolgot, a gyilkos kezével süti el a fegyvert áldozatára stb.

Eszközül szolgálnak azonban a legkülönbébb természeti vagy mesterség által létrehozott dolgok is, így pl. a bot, a fejsze, a lőfegyver stb.

Vannak azonban olyan bűncselekmények is, a melyeknek eszköze nem testi dolog, pl. a hamis eskütevő, a szóbeli becsületsértést elkövető egyén az emberi hangot használja fel bűncselekménye eszközéül.

Lehetnek továbbá olyan esetek is, amidőn a bűncselekmény elkövetője valamely élő lényt használ fel cselekménye eszközéül. — Így pl. azt, aki egy 12 éven alól levő gyermekkel lopatja el maga részére a kiszemelt idegen dolgot, a lopás tetteséül fogjuk elítélni és a gyermek e lopásnak csupán eszközéül lesz tekintendő. Ugyanily módon állat is felhasználható a bűncselekmény eszközéül.

D) A bűncselekmény elkövetési cselekedete.

A bűncselekmény *elkövetési cselekedete* az a külső testmozgás, amelylyel az ember az alkalmas eszközzel az alkalmas tárgyon a bűnös eredményt valósággal létrehozza.

A büntető törvény minden bűncselekménynél meghatározza, hogy minő elkövetési cselekedet szükséges annak létrehozásához.

Így pl. a lopásnál az elkövetési cselekedet az idegen dolog «elvétele», vagyis az a külső testmozgás, a melylyel a tolvaj az illető dolgot másnak birtokából vagy birlalatából a saját birtokába helyezi.

A szándék és a gondatlanság.

1. A bűncselekmény lényegéhez hozzátartozik, hogy az elkövetési cselekedet a tettesnek *szabad akarati elhatározásából* származott legyen.

Ha már most a létrejött bűnös eredmény a tettes akaratának mindenben megfelel, vagyis ha a tettes éppen azt akarta, ami létrejött: akkor azt mondjuk hogy *szándék (dolus)* vezette őt. Cselekménye ebben az esetben *szándékos (dolosus) bűncselekmény* lesz.

Ellenben, ha a tettes akaratát egyáltalában nem irányult a bekövetkezett bűnös eredményre, vagyis ha ő egyáltalában nem akarta azt, ami tényleg létrejött, de kellő körületekintés, elővigyázat, gondosság mellett előre láthatta volna, hogy cselekedetéből bűnös eredmény állhat elő: akkor azt mondjuk, hogy *gondatlanság (culpa)* forog fenn ellenében. Cselekménye ebben az esetben *gondatlanul okozott (culposus) bűncselekmény* lesz.

Pl. a szekeres ember látja, hogy a szekérut porában egy gyermek játszik. Meg is állítja lovait és reákiált a gyermekre, hogy menjen el onnan. A gyermek azonban nem mozdul és erre a szekeres ezzel a szóval: «Pusztulj el hát!», egyenesen reáhajt lovaival a gyermekre, akit lovai halálra gázolnak. A szekeres ebben az esetben «szándékos» bűncselekményt követett el, mert akaratát bebizonyíthatólag egyenesen arra irányult, hogy a gyermeket elgázolja. — Ha ellenben az eset akként folyik le, hogy a szekeres vágatva hajt be szekérével egy keresztutczába, amelynek szekérutján egy általa a forduló előtt nem is láthatott gyermek játszik és ezt hirtelen meg nem állítható lovaival elgázolja, aminek folytán a gyermek meghal: ebben az esetben «gondatlanul okozott» bűncselekmény miatt lesz bűnössé nyilvánítandó. Az ő akaratát ugyanis egyáltalában nem irányult arra, hogy elgázoljon valakit, ámde kellő óvatossággal előre láthatta, hogy ha vágatva fordul be egy keresztutczába, a fordulónál esetleg valakit elgázolhat. Ebben az óvatosság-hiányban fog állani gondatlansága.

2. Büntetett csak szándékosan elkövetett cselekmények képeznek.

Gondatlanságból elkövethető büntetett tehát nem létezik.

A vétségek általában véve szintén szándékosan elkövetett cselekmények.

A gondatlanságból elkövetett vétség csak akkor büntethető, ha ezt a törvény az illető vétség meghatározásánál kifejezetten ki nyilvánította; v. ö. pl. a B. T. K. 290., 310., 425. §-át stb.

A kihágásoknál az a szabály, hogy akár szándékosan, akár gondatlanságból követték el a kihágást, az mindenkép büntetés alá esik.

Ugy, hogy a kihágásoknál az képezi a kivételt, ha a törvény, miniszteri rendelet vagy szabályrendelet valamely kihágás esetében kifejezetten éppen csak a szándékos elkövetést rendeli büntetni, pl. a K. B. T. K. 127. §. 2. bekezdésében. (B. T. K. 75. §., K. B. T. K. 28. §.).

3. A szándék a legmagasabb fokot akkor éri el, ha a tettes a szándékát «előre megfontolta.»

Az *előre megfontolás* (latinul: *praemeditatio*) abban áll, hogy a tettes nemcsak pusztán akarta a bűnös eredményt, hanem már

előre és a leg részletebben meg is hánytá-vetette annak összes körülményeit az agyában. A legnagyobb körütekintéssel és a legkisebb részletekre is kiterjedően készített elő mindent. A helyet, az időt, az eszközöket, az elkövetés módját a leggondosabban kiszemelte és cselekményének minden részletét már előre megállapította gondolatában. Valósággal tervszerűleg járt el. E mellett alaposan átgondolta a cselekménynek minden esélyét és lehető következményeit is, sőt sok esetben e következmények elhárításáról is előre gondoskodott stb. stb.

Az ilyen szándékot nevezzük *előre megfontolt (praemeditált) szándéknak*.

Önként érthető, hogy az előre megfontolás bármely szándékos cselekménynél fenforoghat. A lopásnál, a rablásnál, a gyújtogatásnál stb. mind megtörténhetik, hogy a tettes ilyen gondos aprólékos körütekintéssel és kiszámítással jár el. Ezeknél is lehet tehát a szándék előre megfontolt (praemeditált).

A törvény azonban *csak egy* bűncselekménynél követeli meg kifejezetten az előre megfontolt (praemeditált) szándékot, tudnilik a gyilkosság büntetténél (B. T. K. 278. §.). Ennélfogva az ember szándékos megölése csak akkor tekinthető »gyilkosságnak« (B. T. K. 278. §.), ha a tettes az ölési szándékot előre megfontolta. Ellenben, ha megvolt ugyan benne az ölési szándék, de az nem volt előre megfontolva, akkor az eset »szándékos emberölést« (B. T. K. 279. §.) fog megállapítani.

Az okozati összefüggés és a véletlen.

1. A bűncselekmény megállapíthatásának lényeges kelleke, hogy az elkövetési cselekedet és a bekövetkezett eredmény között *okozati összefüggés* (latinul: *causalis nexus*) létezzék.

Okozati összefüggés akkor forog fenn, a midőn kimutathatjuk, hogy a bűnös eredmény nem állott volna elő, ha az illető elkövetési cselekedet nem történt volna meg. Más szóval: az okozati összefüggés akkor van meg, ha bebizonyítható, hogy a bekövetkezett bűnös eredménynek éppen és kizárólag az illető elkövetési cselekedet volt az oka.

A fentebbi sorokban felhozott két példa esetében kimutatható, hogy ha a szekeres ember nem hajtott volna egyenesen reá a gyermekre, illetőleg ha vágatva nem fordult volna be a kereszt-utczába: akkor az elgázolás és ebből az elhalálozás nem következett volna be. A szekeres elkövetési cselekedete és a bekövetkezett elgázolás folytán beállott haláleset között ennélfogva kimutatható az okozati összefüggés: a bűncselekményt tehát meg lehet állapítani.

Ha azonban a bekövetkezett eredmény és valakinek elkövetési cselekedete között az okozati összefüggést nem tudjuk kimutatni, akkor az illetőt a bekövetkezett eredményért bűnössé sem lehet nyilvánítani, vagy pedig bűnössége csak addig a határig állapítható meg, a meddig az okozati összefüggés fenforgását ki lehet mutatni. Pl.: valaki megszurja késével társát. Ez ágyba

kerül és 2—3 hét múlva meghal. A bonczolás azonban kideríti, hogy a halál a szurástól egészen függetlenül fellépett tüdőgyulladás következtében állott elő. Kimutatják az orvosok azt is, hogy a szurással okozott testi sérülés tíz nap alatt meggyógyult volna. Ebben az esetben így áll a dolog: a halál oka nem a késszurás volt; a tettest tehát a beállott elhalálozás miatt nem lehet felelőssé tenni; hiányzik ugyanis az elhalálozás és a késszurás közt az okozati összefüggés. Bünsös lesz azonban az illető a testi sérülésben, mert a megállapított testi sérülés oka az általa eszközölt késszurás volt; e kettő közt tehát kimutatható az okozati összefüggés.

2. Teljesen kizárja a bűncselekmény megállapíthatását a *véletlen (casus)*, amidőn tudniillik az ember akarata egyáltalában nem játszott szerepet és az emberi akarattól nem függő, természeti erők idéztek elő valakinél egy olyan testmozgást, amely más valakire nézve jogsértő eredményt hozott létre. Így pl.: Péter és Pál együtt haladnak az utcán; Péter megcsuszik; estében megtaszítja Pált; ez elesik és eltöri lábát. Ebben az esetben Péternek megcsuszásánál és elesésénél az ő akarata egyáltalában semmi szerepet sem játszott. Elkövetési cselekedet ennél fogva nem is forog fenn az ő részéről; az egész eset a véletlen műve és Pétert azért az eredményért, mert Pál a lábát törte, bűnvádi felelősségre vonni nem lehet.

A tévedés jelentősége.

Előfordulhat, hogy a bűncselekmény egészen más tárgyon hozza létre az eredményt, mint a mely tárgyon a tettes azt létrehozni akarta.

Ilyenkor azt mondjuk, hogy *tévedés* (latinul: *error*) esete forog fenn.

A *tévedés*-nek két fontos neve van; ezek: a) az elvétés és b) a személyben vagy tárgyban való tévedés.

1. Az *elvétés* (latinul: *aberratio ictus*) akkor forog fenn, amidőn a tettes valóban a kiválasztott tárgy (személy vagy dolog) ellen követi el a szándékolt bűncselekményt, de az eredmény valamely közbejött és tőle nem függő külső ok következtében mégis nem azon, hanem egy másik tárgyon (más személyen vagy dologon) jó létre.

Például: Péter le akarja lőni Pált. Reásüti fegyverét. Pál azonban éppen e végzetes pillanatban megcsuszik és elesik. A golyó ennek folytán nem őt, hanem az utána jövő Jánost találja, akit halálra sebez. Nyilvánvaló, hogy Péter Jánost megölni nem akarta. Kérdés tehát, milyen bűnvádi felelősséggel fog Péter a János halálaért tartozni: szándékos avagy gondatlan ölésért lesz-e felelős? A bírói gyakorlat úgy döntötte el ezt a kérdést, hogy Péter a János életének *szándékosan* történt kioltásáért lesz feleletre vonandó. Ennek az indoka az, hogy a törvény nem egy

bizonyos ember megölését, hanem általában véve az ember-ölést rendeli büntetni. Kétségtelen, hogy Péter «embert» akart ölni. Az tehát, hogy Pétert vagy Jánost ölte-e meg: az ölési szándék megállapíthatásánál közömbös körülmény. (60. sz. kir. cur. döntvény.)

2. *A személyben vagy dologban való tévedés* (latinul: *error in persona* vagy *error in obiecto*) esete pedig akkor forog fenn, midőn az elkövetés pillanatában maga a tettes tévedett a bűncselekménye tárgyául kiválasztott személy vagy dolog tekintetében; azt a személyt vagy dolgot, aki, illetőleg amely ellen a bűncselekményt elkövette, az általa kiválasztott személynek, illetőleg dolognak tartotta, noha nem volt az.

Például: Péter lelőni akarja Pált. E végből sötét este lesbe áll. Közeledik — János. Péter őt Pálnak nézi és lelövi. A bírói gyakorlat ebben az esetben is szándékos ölési cselekményt állapít meg Péter ellen a János halálesete miatt, noha bizonyos, hogy Péter Jánost megölni nem akarta. Az indok itt is ugyanaz, mint az elvétésnél. (V. ö. a 60. sz. kir. curiai döntvényt.)

VI. Befejezett bűncselekmény, kísérlet és előkészületi cselekmény.

I. Midőn a tettes a bűncselekménynek tényálladékát teljesen létrehozta, vagyis az alkalmas eszközzel, az alkalmas tárgyon, az elkövetési cselekedetet a legutolsó mozzanatig egészen végrehajtotta: akkor **befejezett bűncselekménnyel** (befejezett büntettel, befejezett vétséggel, befejezett kihágással) van dolgunk.

Pl. az, aki másnak birtokából, beleegyezése nélkül, jogtalan eltulajdonítás célzatával egy idegen ingó dolgot tényleg elvett: az a lopás befejezett bűncselekményét (büntettét vagy vétségét) követte el. Az, aki gyorsan befordulva szekerével valamely utcába, valakit halálra gázol: a gondatlan emberölés befejezett vétségét hozta létre.

II. A szándékos bűncselekményeknél már most létezik a bűncselekmény **kísérlete** is. (Gondatlan bűncselekménynek ellenben nincs kísérlete; ez képzelhetetlen is lenne.)

1. Valamely szándékos bűncselekménynek *kísérlete* már most akkor forog fenn, amidőn valaki a szándékolt bűncselekmény véghezvitelét már megkezdte ugyan, de még be nem fejezte. Így pl. ha a tolvajt abban a pillanatban érik rajta, amidőn a másnak birtokából jogtalan eltulajdonítás célzatával elvenni szándékolt idegen ingó dologra a kezét még csak rátette: őt a lopás »kísérlete« címén fogják elítélni. Megkezdte ugyanis az elvétel végrehajtását, de azt még be nem fejezte. (B. T. K. 65. §.)

2. A kísérlet szempontjából bir nevezetes fontossággal az *alkalmatlan eszköz* és az *alkalmatlan tárgy* fogalma.

Ezekkel vagy ezeken ugyanis a szándékolt bűncselekményt nem lehet elkövetni, aminélfogva velők vagy rajtok annak *kísérletét* sem lehet megvalósítani. Így pl. az, aki *töltetlen* fegyvert

süt el valakire, vagy töltött fegyverrel emberi hullára lő reá; habár ölési szándékkal is: az emberölés vagy gyilkosság kísérletében nem lesz bűnössé nyilvánítható, mert a meg nem töltött lőfegyver ölésnek az elkövetésére *alkalmatlan eszköz*, a hulla az ölésre *alkalmatlan tárgy*. Az, ki bár lopási szándékkal olyan szobába mászik be az ablakon keresztül, a melyben semmi-féle ellopható tárgy sincs, lopás kísérlete czimén nem lesz elítélhető, mert *hiányzott a lopásra alkalmas tárgy*.

3. Megtörténhetik azonban, hogy valamely bűncselekmény kísérletévé nem nyilvánítható cselekmény *teljesen kimeríti egy másik befejezettnek tekintendő bűncselekmény tényálladékát*. Ha ez az eset forog fenn, akkor az elkövetőt ebben az *utóbbiban* minden-esetre bűnössé fogják nyilvánítani. Pl. az imént felhozott második példa esetében a bíróság az ablakon bemászott egyént nem fogja ugyan elítélhetni lopás büntetnének kísérlete czimén, mivel azonban az illető már a bemászás puszta tényével befejezte a magánlaksértés vétségét, a bíróság ezért őt el fogja ítélni.

4. A *büntett kísérlete mindig büntetendő*; tehát akkor is, ha a törvény ezt valamely büntettnél kifejezetten nem is mondja ki. A *vétség kísérlete ellenben csak akkor büntethető*, ha ezt a törvény az illető vétség mellett kifejezetten is kimondta.

A *kihágás kísérlete sohasem büntethető*. (B. T. K. 65. §., K. B. T. K. 26. §.) Egyetlen kivétel: az erdei lopásnál; v. ö. az erdő-törv. 80. §-át).

5. A *büntett és vétség kísérletének büntetésére nézve* már most az a szabály, hogy a *kísérletet mindig enyhébben kell büntetni*, mint a befejezett büntettet vagy vétséget.

Ez az enyhesség annyira kiterjedhet, hogy a befejezett büntetetre vagy vétségre a törvényben megállapított büntetés legkisebb mértékén is alul mehet a bíró, sőt a megállapítottnál enyhébb büntetési nemre és ennek a legkisebb mértékére is leszállhat. Pl. az 5—10 évig terjedhető fegyház-büntetés sulya alá eső büntett kísérlete miatt a bíró csak 2 évi fegyházra, sőt csak 6 hónapi börtönrre is leszállhat a büntetés kimerésénél.

A halállal büntetendő büntett kísérlete miatt azonban 5 évi, az életfogytig tartó fegyház sulya alá eső büntett kísérlete miatt pedig 3 évi fegyház a legkisebb büntetés. (B. T. K. 66. §.)

6. *Két esetben a kísérlet nem büntethető:*

a) Az *önkéntes elállás* esetében, vagyis akkor, ha a tettes a megkezdett büntett vagy vétség véghezvitelével minden külső októl való befolyásolás nélkül, egyedül saját elhatározásából («önként») hagyott fel.

Ennélfogva pl. azt, aki lopás céljából a lakatot ugyan már leverte a pincze ajtajáról, de mielőtt többet is tenne vagy rajta érnék, meggondolkozik és eltávozik, lopás kísérlete czimén nem lehet megbüntetni, mert attól «önkéntesen elállott.»

Ki van zárva azonban az elállás «önkéntessége» akkor, ha a tettesnél a véghezvitel abbahagyását nem saját meggon-

dolása és egyedül önmagából eredő elhatározása, hanem valamely rajta kívül álló, külső ok idézte elő. Így pl. ha az imént felhozott példa esetében a tettes azért hagyta ott az ajtót, mert észrevette, hogy lesik őt valahonnan: akkor elállása nem volt „önkéntes” és a lopás kísérletéért büntetés alá fog kerülni. Továbbá

b) nem büntethető a kísérlet akkor, ha a tényálladékhöz tartozó bűnös eredményt *magá a tettes önként és még mielőtt cselekményét felfedezték volna, elhárította*. Pl.: valaki ölési szándékkal mérget ad be valakinek, de meggondolkozik, ellen-mérget alkalmaz és az illető egyén életben marad; ölési cselekmény kísérletéért nem büntethetjük meg őt, mert „az eredményt önkéntesen elhárította”. (B. T. K. 67. §.)

Meggyőződhetünk már most, hogy az e két esetben *kísérlet* *czimén* ugyan nem büntethető cselekmény már magában véve megállapítja egy *más befejezett bűncselekménynek* a tényálladékat. *Ezért* az utóbbiért meg fogják büntetni az elkövetőt. Pl.: az a) alatti példa esetében a lopás kísérletétől önként elállott és ennél fogva ezen a czimen ugyan meg nem büntethető egyént ingó vagyron rongálás vétsége czimén meg lehet büntetni, mert ennek a vétségnek befejezett tényálladékat az idegen pincze-lakat letörésével egészen létrehozta. (B. T. K. 68. §.)

III. A bűncselekmény végrehajtásának még a kísérletnél is korábbi stádiuma az „előkészületi cselekmény”.

Előkészületi cselekmény minden olyan cselekmény, amely az elkövetendő bűncselekmény céljából még a véghezvitel *megkezdése előtt* történik. Pl. az, aki valahol hamis kulcs használatával akar elkövetni valamely lopást: abban a pillanatban kezdi meg a lopás véghezvitelét, amidőn a hamis kulcsot bedugja a zárba, hogy azt vele felnyissa; mindaz tehát, amit a lopás céljából eddig a pillanatig tesz: a lopásnak csak előkészületi cselekményét képezi; előkészületi cselekmény lesz tehát pl. a hamis kulcs megvásárlása.

Főszabály, hogy az *előkészületi cselekmény általában véve nem esik büntetés alá*.

E főszabály alól csak némely fontosabb bűncselekményeknél tett a törvény kivételt. Így a felségssértés elkövetésére akár másokkal szövetségben, akár egymagában véghezvitt előkészületi cselekmény, a hűtlenség, a lázadás, a pénzhamisítás elkövetésére mással szövetségben véghezvitt előkészületi cselekmény már büntetés alá van helyezve.

VII. A részesség.

1. A tettes, a bűnsegéd és a felbujtó.

A bűncselekményt elkövetheti egyetlen *egy* egyén. Őt *tettesnek* nevezzük.

A bűncselekmény elkövetésében azonban *több* egyén is közreműködhetik. Ebben az esetben azt mondjuk, hogy *részesség* (bűn-

részesség) forog fenn. — A részességben közreműködő egyéneket *részesek-nek* (*bűnrészesek-nek*) nevezzük.

Részesség előfordulhat úgy a büntetteknel és vétségeknél, valamint a kihágásoknál is. (B. T. K. 69. §., K. B. T. K. 26. §.)

Részesség létezhetik úgy a befejezett büntett, vétség vagy kihágás esetében, valamint a büntett vagy vétség kísérlete esetében is.

A részesek közt tevékenységük mérvéhez képest megkülönböztetjük a «tettet», a «bűnsegédet» és a «felbujtót».

I. *Tettes* az, aki elkövetési cselekedetet visz véghez. Pl. az, aki az órát az asztalról jogtalan eltulajdonítás célzatával elveszi, az a lopásnak *tettese*, mert az «elvétel» a lopás elkövetési cselekedete és ő ezt vitte véghez.

Ha *többen*, *együtt* vagy *közösen* viszik véghez az elkövetési cselekedetet: akkor *tettesek-nek* vagy *tettetársak-nak* (*társtettesek-nek*) mondjuk őket. Pl. egy súlyos, nagy láda képezi a lopás tárgyát, melyet egy ember nem bírhat el; ketten vagy hárman fogják tehát meg azt, együtt és közösen «veszik el» rendes fekvő helyéről és viszik tova; ők *tettesek* (*tettetársak*, *társtettesek*) lesznek, mert mindnyájan, együtt és közösen, elkövetési cselekedetet: az «elvételt» vitték véghez. (B. T. K. 70. §.)

II. *Bűnsegéd* vagy egyszerűen *segéd* az, aki a tettesnek vagy tetteseknek a bűncselekmény elkövetéséhez tudva és szándékosan segílyt nyújt.

Ez a tudatos és szándékos segílynnyújtás többféleképpen történhetik.

a) A segéd *előmozdítja* az elkövetést; pl. megcsinálja a lopni akarónak a hamis kulcsot.

b) A segéd *megkönnyíti* az elkövetést; pl. őrt áll az utcasarkon, míg a tettes feltöri a boltot, vagy átveszi tőle az ablakon keresztül kiadott lopott dolgot.

c) A segéd azzal jár kezére a tettesnek, hogy *egy más valakit bír reá* az elkövetés előmozdítására vagy megkönnyítésére; pl. reábír egy harmadikat arra, hogy adja kölcsön a fejszéjét egy betöréses lopáshoz; vagy reábír egy harmadikat arra, hogy álljon őrt, amíg társa elköveti a lopást.

d) A segéd végül azzal is nyújthat segílyt a tettesnek, hogy *előre megegyezik* vele az iránt, hogy az elkövetésnél vagy azután segílyt fog neki 'nyújtani, vagy hogy a cselekményből származó hasznót részére biztosítani vagy hogy a hatósági intézkedéseket megghiusítani fogja. Pl. az, aki előre megegyezik a tettesrel arra nézve, hogy ha a tettesnek több zsákra lenne szüksége a lopáshoz, majd ő adni fog neki; vagy az, aki előre megegyezik a tettesrel abban, hogy ez a lopott buzát hozzá vigye, majd ő el fogja azt rejteni; vagy az, aki előre megegyezik a tettesrel az iránt, hogy ha az éjjeli őrök közelednek, azzal a hazugsággal fogja őket eltávolítani, hogy menjenek a falu másik végén levő korcsmába, mert ott verekedés van stb., — mint bűnsegéd lesz részesnek tekintendő a lopásban.

A bűnsegédi részesség megállapításához igen fontos ismerv az *előzetes megegyezés*. Valamely bűncselekményben bűnsegédül csak azt lehet tekinteni, aki «előzetesen megegyezett» a tettesrel arra nézve, hogy őt a bűncselekmény elkövetésében segíteni fogja. Habár tehát valaki segédkezik is a tettesnek, de erre a segélyezésre nézve előzetesen vele meg nem egyezett: bűnsegédül tekinthető nem lesz. Ilyenkor egy más büntetőjogi fogalommal állunk szemben. A tettesnek előzetes megegyezés *nélkül* való tudatos és szándékos segítése ugyanis a «bűnpártolás» esetét állapítja meg; az így segítő egyén a B. T. K. 374. vagy 375. §-a értelmében mint «bűnpártoló» lesz elítélendő.

Bűnsegédről *csak szándékos* bűncselekmény tekintetében lehet szó. Gondatlan bűncselekmény esetében a bűnsegédi részesség fogalmi lehetetlenség. (B. T. K. 69. §. 2. p., K. B. T. K. 26. §.)

III. Felbujtó az, aki mást valamely büntett, vétség vagy kihágás elkövetésére szándékosan reábir.

A felbujtó tevékenysége tehát a «*reábirás*»-ban áll. Ez alatt azt kell érteni, hogy a felbujtó a felbujtani szándékoló egyén akaratára olyan befolyást vagy hatást gyakorol, hogy ez éppen ennek a befolyásnak vagy hatásnak eredményeül határozza el magát arra, hogy a szóban forgó bűncselekményt elkövesse.

A felbujtó maga tehát nem visz véghez elkövetési cselekedetet, mint a tettes, nem is nyújt segítséget ennek, mint a bűnsegéd, hanem arra igyekszik, hogy a tettesül kiszemelt egyén akaratát megnyerje maga részére a végből, hogy ez az általa akart bűncselekményt véghezvigye.

Ha ez az igyekezete sikerült, vagyis ha a felbujtott egyén az ő akaratának megfelelőleg valóban elhatározta magát és ahhoz képest a bűncselekményt tényleg el is követte vagy legalább is megkísérelte: akkor mondjuk, hogy «*reábirta*» őt a bűncselekményre.

A felbujtás a legkülönbözőbb módon történhetik. Rábeszélés, parancs, tanácsadás, fenyegetés, ijesztés, megfizetés stb., mind lehetnek alkalmas módjai a felbujtásnak. — Pl. a földesur nagy pénzjutalmat, birtokot ígér béresének, ha felgyújtja a szomszéd gabonáját; a béres ennek folytán el is határozza magát és felgyújtja azt. A béres lesz a tettes, a földesur a felbujtó.

A felbujtásnak *komolynak* kell lennie. Ez azt jelenti, hogy *határozottan bűncselekmény elkövetésére* kell irányulnia és *olyan módon* kell történnie, hogy *valóban hatással legyen* a felbujtani kívánt egyén akaratára. Ennélfogva csak maga az egyszerű felémítés, a puszta óhajlás még nem felbujtás, mert ezzel még nem fordult az illető a hallgatója akaratához. Ha ez már ennek folytán is elköveti a cselekményt, azért csak ő lesz mint tettes, felelős, de a másikat felbujtónak tekinteni még nem lehet. Így pl. ha a felvett példa esetében a földesur csak annyit mondott: hogy «*bárcsak elpusztítaná a tűz a szomszéd kazlait*» és bérese már ezt hallva, felgyújtja azokat: ebben az esetben a földesurat felbujtónak tekinteni nem lehetne.

Felbujtani csak szándékosan és csak szándékos bűncselekményre lehet. «Felbujtani» gondatlanságból vagy gondatlan bűncselekményre: fogalmilag lehetetlen. (B. T. K. 69. §. 1. p.)

2. A tettes, a bűnsegéd és a felbujtó büntetése.

1. A büntetés szempontjából a *tettes és a felbujtó egészen egyenlő megítélés alá esnek*. Egyik éppen olyan mértékben felelős a bűncselekményért, mint a másik. Mind a kettőre nézve ugyanaz a büntetési *tétel* lesz alkalmazandó. (B. T. K. 71. §.)

Ennélfogva lehet eset, amikor a tettes és a felbujtó a büntetésnek ugy neme, mint tartama tekintetében is ugyanazt a büntetést kapják. Önként érthető azonban, hogy lehet olyan eset is, amidőn a körülmények figyelembe vételével egyiknek bűnösségét mégis súlyosabbnak kell tekinteni, mint a másikat és így esetleg a tettes mégis súlyosabb büntetést fog kapni, mint a felbujtó, vagy viszont.

2. A *bűnsegéd* büntetésére nézve a kísérlet büntetésének szabályait kell megfelelően alkalmazni. Vagyis e szabályok szerint *a bűnsegédet mindig enyhébben kell büntetni*, mint a tettest vagy a felbujtót. (B. T. K. 72. §.)

3. A felbujtó büntetendőségének határai.

1. A felbujtó büntetendősége *abban a pillanatban kezdődik*, amidőn a felbujtott tettes a bűncselekmény végrehajtását tényleg megkezdte.

Ennélfogva fontos megjegyezni, hogy a *sikertelen vagy eredménytelen felbujtás nem büntethető*. Ha a felbujtott egyén meggondolkozik és meg sem kezdi a bűncselekmény elkövetését, akkor valamint őt nem, úgy a felbujtót sem lehet megbüntetni.

2. Ha azonban a felbujtott egyén a bűncselekmény véghezvitelét már megkezdte, *ettől fogva a felbujtót ugyanabban a mértékben fogja terhelni* a bűnvádi felelősség, mint amilyen mérvű felelősség fogja terhelni a tettest. Vagyis:

a) ha a tettes bevégzett bűncselekményt hozott létre: a felbujtót is a bevégzett bűncselekmény miatt büntetjük meg;

b) ha a tettes csak kísérletet követett el, akkor a felbujtót is csak kísérlet miatt büntetjük.

3. Az egyforma felelősségnek e szabálya alól *kivételt képez* az az eset, midőn a tettes a kísérlettől önként elállott vagy önként elhárította az eredmény bekövetkezését. Ezzel a tettes csak önmagának szerezte meg a büntethetlenséget. A felbujtó ilyenkor büntetés alá fog kerülni.

4. A felbujtó és a tettes egyforma felelősségének a 2. pont alatt ismertetett főszabálya azonban csak akkor érvényes, ha a tettes nem tett többet, mint a mennyire őt a felbujtó felbujtotta. *Ha ugyanis a tettes többet tesz, mint a mire őt felbuj-*

tották, a többlet miatt csak ő lesz felelős, a felbujtó nem. Pl. ha a felbujtó csak lopásra bujtotta fel a tettest; de ez meg is ölte a meglopott egyént: a felbujtó csak a lopásra való felbujtásért lesz megbüntethető; az ölés miatt is csak a tettest vonhatjuk felelősségre. (B. T. K. 73. §.)

4. A részesek személyes tulajdonságainak és körülményeinek befolyása a büntetésre.

Valamely tettesnek vagy részesnek olyan *személyes* tulajdonságai vagy körülményei, melyek az elkövetett bűncselekmény büntethetőségét *red nézve* megszüntetik, az ő büntetését enyhítik vagy súlyosbítják: *a többi* tettesre vagy részesre nézve nem jönnek tekintetbe. Pl. ha a tettes már többször büntetett előéletű egyén, ez a körülmény súlyosbitani fogja ugyan az ő büntetését, de nem súlyosbíthatja a felbujtónak vagy a bűnségédnek büntetését is; vagy habár az egyik tettest az öntudatlan állapot mentesíteni fogja a büntetés alól, ez nem teszi büntetlenné a másik tettest is stb. (B. T. K. 74. §.)

5. A K. B. T. K. 27. §-ának különleges intézkedése.

A kihágási büntetőjog terén a K. B. T. K. 27. §-a a következő különleges — és természetesen csak a megfelelő kihágások eseteiben alkalmazható — intézkedést tartalmazza.

Vannak bizonyos rendelkezések, melyeknek megtartását a törvény, a miniszteri rendelet, vagy a szabályrendelet első sorban a családfőeknek, gyámoknak, gondnokoknak, felügyelőknek, háztulajdonosoknak, iparosoknak vagy gazdáknak teszi köteleességükké.

Ha már most az illető rendelkezést ezeknek alárendeltjei, tudnillik a családtagok, a gyámoltak, a gondnokoltak, a felügyeletére bizottak, a lakók, a segédek, a tanoncok vagy a munkások sértik meg, akkor a büntetőjogi felelősség tekintetében a következő megkülönböztetést kell tenni:

a) ha az illető rendelkezést ezek az alárendelték a felettük álló családfő stb. *tudta és akarata nélkül* sértették meg, akkor csak az illető alárendelt lesz megbüntetendő; pl.: ha a béres gazdája tudtán és akaratan kívül legeltet tilos helyen: ezért csak a bérest büntetjük meg;

b) ha ellenben az alárendelték az illető rendelkezést épen a föléjük rendelt családfő stb. *rendelete vagy utasítása folytán* sértették meg: akkor csak a rendeletet vagy utasítást kiadó családfőre stb. szabandó ki a büntetés; magát a parancsra vagy utasításra cselekedett alárendeltet ebben az esetben nem lehet megbüntetni; pl.: ha a béres épen gazdája parancsára legeltet a tilos helyen: akkor csak a gazdát büntetjük meg, a béres büntetlen marad; ugyanez a szabály követendő akkor is, ha a béres a

gazdája utasítása folytán legeltet tilos helyen, de a mezőőr felhívására, intésére vagy figyelmeztetésére azt a helyet azonnal elhagyja;

c) ha azonban a b) alatti esetben az alárendeltet a kihágás elkövetése előtt valamely hatósági közeg *figyelmeztette vagy intette* annak büntetendőségére, vagy *felhívta őt*, hogy azt el ne kövesse és az alárendelt a kihágást ennek daczára is elkövette, akkor nemcsak a parancsot vagy utasítást kiadó felettest (család-főt stb.), de magát az alárendeltet is meg kell büntetni; pl. ha a gazdája parancsára tilos helyen legeltető béres a tilos legeltetéssel a mezőőr intése, figyelmeztetése vagy felhívása folytán sem hagy fel: akkor nemcsak gazdáját, de őt is meg kell büntetni.

6. Bünbanda és bünszövetség.

Több egyén tettesül való közreműködésének két fontos alakzatával kell még megismerkednünk: Ezek a *bünbanda* és a *bünszövetség* (complot).

Bünbandával akkor van dolgunk, midőn több egyén azzal a közösen elhatározott czéllal szövetkezik egymással, hogy együtt több, előre meg nem határozott bűncselekményt kövessenek el.

Bünszövetség (complot) ellenben akkor állapítható meg, amidőn több egyén *bizonyos* meghatározott bűncselekmény elkövetése céljából szövetkezik egymással.

A bünbandává vagy bünszövetséggé való szövetkezés veszélyes jellege magyarázza meg azt, hogy ha a szövetkezett tettek a czélba vett bűncselekményt valóban végre is hajtották, épen szövetkezésük tényére való tekintettel szigorubb megítélés alá esnek. Így pl. a tolvaj- vagy rablószövetség két vagy több tagja által elkövetett lopás a lopott tárgy értékére való tekintet nélkül büntetné van minősítve. (B. T. K. 336. §. 6. pontja.)

A törvény némely bűncselekményeknél már magát az annak elkövetésére való szövetkezést is büntetni rendeli. Így a felségsértésre, a hűtlenségre, a lázadásra, a hatóság elleni erőszakra, a pénzhamisításra, a gyilkosságra, a gyujtogatásra való szövetség már magában véve is büntetendő cselekménynek van nyilvánítva.

VIII. A bünhalmazat.

Bünhalmazatnak azt az esetet nevezzük, amidőn

a) az elkövetett bűncselekmény a büntető törvény több rendelkezését sérti, vagy

b) amidőn ugyanaz a személy több bűncselekményt követ el, avagy ugyanazt a bűncselekményt több ízben követi el.

Az a) alatti esetben *alaki bünhalmazatról* (B. T. K. 95. §.), a b) alatti esetben *anyagai bünhalmazatról* (B. T. K. 96. §.) szokás beszélni.

Például: a) Valaki kiüli a másra kiszabott szabadságvesztés-büntetést; ez az egy cselekménye a B. T. K. két rendelkezésébe, t. i. a 400. §-ba és a 374. §-ba is beleütközik és e szerint közokirathamisítást és bűnpártolást is megállapít; ezek egymással *alaki halmazatban* levőknek tekintendők. — b) *Anyagi halmazat* esete fog előttünk állani ellenben akkor, ha valaki több külön véghezvitt cselekményével pl. lopást is, sikkasztást is, gyújtogatást is követ el, valamint akkor is, ha több külön véghezvitt cselekményével, pl. A-t is, B-t is, C-t is megöli.

1. A bűnhalmazat büntetése.

I. Az *alaki* halmazat esetében a büntetés megállapításánál az a szabály irányadó, hogy a bár egy cselekmény által megsértett több törvényhely közül azt kell alkalmazni, amely a leg súlyosabb büntetési tételt tartalmazza.

Például: valaki pénzbeli jutalom ellenében más helyett és neve alatt ülte ki az erre kiszabott szabadságvesztés-büntetést. Ez az ő egy cselekménye megállapítja a B. T. K. 400. §. 2. bekezdésébe ütköző közokirathamisítás büntetést, mert azt eredményezte, hogy a fogházi törzskönyvbe valótlan tényt vezettek be az ő cselekménye folytán, de megállapítja a B. T. K. 374. §-ába ütköző és a 376. §. szerint minősülő bűnpártolás vétségét is, mert cselekményével másnak segínyt nyújtott arra, hogy büntetlenül maradjon. Mivel pedig a 400. §. 2. bekezdése 5 évig terjedhető börtönbüntetést, a 376. §. pedig 2 évig terjedhető fogházbüntetést rendel kiszabni: ennél fogva az alaki halmazat büntetését ebben az esetben a súlyosabb tétel szerint, tehát a 400. §. 2. bekezdése alapján fogják kiszabni; a büntetés tehát 5 évig terjedhető tartamu börtönbüntetésben lesz megállapítandó.

II. Az *anyagi* halmazat esetében a halmazatra kiszabandó szabadságvesztés-büntetés meghatározása tekintetében már részletesebb szabályok vannak előírva.

Az anyagi halmazat esetében ugyanis — mivel itt már tényleg több bűncselekményről van szó — szigorúan véve úgy kellene eljárni, hogy a halmazatban levő mindegyik bűncselekményért külön meg kellene állapítani a reá eső büntetést és az elítéltnak ezeknek a büntetéseknek az *összegét* kellene elszenvednie.

Ez azonban a *szabadságvesztés*-büntetések és a halálbüntetés tekintetében részint kivihetetlen, mert pl. egy emberrel akkor is csak egy életfogytig tartó fegyházbüntetést lehetne kitöltetni, ha több olyan bűncselekményt követett is el, melyek mindegyike életfogytig tartó fegyházzal lenne büntethető vagy pl. egy emberen több halálbüntetést végrehajtani lehetetlen; részint pedig tulzott és embertelen szigorra vezetne, mert ily módon 30—40—50 stb. évi szabadságvesztés-büntetés is előállhatna.

Ennél fogva az anyagi bűnhalmazat esetében nem is mérnek ki mindegyik bűncselekményre külön, több szabadságvesztés-bűn-

tetést, hanem a szabály az, hogy akárhány bűncselekményt követett is el a vádlott: *az anyagi bűnhalmazat miatt csak egy szabadságvesztés-büntetést lehet reá kiszabni.* (B. T. K. 96. §. 1. bek.)

Ezt az egy szabadságvesztés-büntetést «*összbüntetés*»-nek nevezzük, mert az egyes bűncselekmények elkövetésével külön-külön is megérdemelt több szabadságvesztés-büntetést egy büntetés alakjában foglalja össze magában.

Már most az a kérdés, hogy ez az egy összbüntetés minő büntetési *nemben* és mily *tartamban* állapítandó meg.

1. Az összbüntetésül kimérendő szabadságvesztésbüntetés *nemére* nézve a szabály az, hogy az összbüntetést mindig abban a büntetési nemben kell kiszabni, amely a bűnhalmazatot alkotó bűncselekményekre a törvényben megállapított büntetések között a *legsúlyosabb*. (B. T. K. 96. §. 2. bek.)

Tehát pl. ha fegyházzal, börtönnel és elzárással büntetendő bűncselekmények vannak halmazatban: akkor az összbüntetés fegyházban lesz megállapítandó, mert a három büntetési nem között ez a *legsúlyosabb*.

Természetes, hogyha a törvényben mindegyik cselekményre egyforma büntetési nem van megállapítva: akkor az összbüntetést is ugyanebben a nemben kell megállapítani. Ennélfogva csak kihágásoknak halmazata esetén az összbüntetés *neme* csak elzárás lehet. (K. B. T. K. 29. §. a))

2. Az összbüntetésül kimérendő szabadságvesztés büntetés *tartama* tekintetében a szabály a következőleg hangzik:

A bíróság összbüntetésül a halmazatban levő *legsúlyosabb* bűncselekményre a törvényben megállapított szabadságvesztés-büntetés *legmagasabb* tartamát is kimeríheti, sőt ezt bizonyos korlátok közt — de legfeljebb csak 15 évig — *feljebb is emelheti*.

Ennek a feljebbemelhetésnek a korlátait a törvény a következőképen szabta meg és pedig:

a) Olyan esetben, midőn a bűnhalmazatban *büntett(-ek) és vétség(-ek) is szerepel(-nek)*, a B. T. K. 96—100. §-aiban irt szabályok szerint az eset körülményeihez képest 1, 2, sőt esetleg 5 évvel lehet a legsúlyosabb büntetés legmagasabb tartamát összbüntetés alakjában felemelni. Például: A halmazatot négy bűncselekmény alkotja: az egyik 5 évig terjedhető fegyházzal, a második 3 évig terjedhető börtönnel büntetendő büntett, a harmadik 1 évig terjedhető fogházzal büntetendő vétség és a negyedik 1 hónapig terjedhető elzárással büntetendő kihágás. Az összbüntetés fegyházban állapítandó meg és ennek legmagasabb — itt 5 évi — tartama még 5 évvel feljebb is emelhető. (B. T. K. 99. §.). — (A 12—16 év között levőkre a B. T. K. 85. §. 4. pontja alkalmazásával kimeríhető összbüntetés tartamáról a K. B. T. K. 32. §. 2. bekezdése intézkedik.)

b) Olyan esetben pedig, midőn a bűnhalmazatot *csak kihágások* alkotják, a bíróság a legsúlyosabban büntetendő kihágásra előírt elzárás *leghosszabb* tartamát *meghosszabbíthatja*, még pedig:

15 nappal, ha törvényben.

5 nappal, ha miniszteri rendeletben.

2 nappal, ha törvényhatósági szabályrendeletben és

1 nappal, ha városi szabályrendeletben van a legsúlyosabban büntetendő kihágás megállapítva.

Például: Valaki elkövet egy törvénybe ütköző 1 hónapi elzárással büntetendő és egy törvényhatósági szabályrendeletbe ütköző 4 napi elzárással büntetendő kihágást. A kimérendő összbüntetés legmagasabb tartama 1 hó + 15 napi elzárásban állapítható meg.

Az elzárásbüntetés törvényes maximuma (l. a 16. lapon) tehát a bűnhalmazat esetén kimérendő összbüntetés alakjában felelmelehető

2 hó + 15 napi elzárásra, ha törvénybe.

15 + 5 = 20 « « ha miniszteri rendeletbe,

5 + 2 = 7 « « ha törvh. szab.-rendeletbe és

3 + 1 = 4 « « ha városi szab.-rendeletbe

ütközik a halmazatban levő kihágások legsúlyosabbika. (K. B. T. K. 30. §. a), 23. §.)

3. A bíró aztán az előadottak szerint kimérhető legmagasabb tartamu összbüntetés határain belül meggyőződése szerint állapíthatja meg a konkrét esetben az összbüntetést.

Az a) alatti példa esetében tehát a maximális 10 évi fegyházon alul akár két évi fegyházban is szabhatja ki a konkrét esetben való összbüntetést, sőt esetleg börtönbüntetésre is leszállhat; a b) esetben pedig a maximális 1 havi és 15 napi elzáráson alul akár csak néhány napi elzárás-büntetést is állapíthat meg a konkrét esetben összbüntetésül.

4. A bűnhalmazatban lehetnek olyan bűncselekmények is, amelyek fő- vagy mellékbüntetésül *pénzbüntetéssel* is büntetendők.

Az ilyen esetre nézve — úgy a büntettek és vétségek, valamint a kihágások halmazátát illetően is — a következőket kell megjegyezni:

a) A *pénzbüntetéseket összbüntetésbe egyesíteni soha sem szabad*, hanem minden egyes, a törvény szerint vele büntetendő cselekményre a pénzbüntetést *külön-külön* kell megállapítani. (B. T. K. 102. §., K. B. T. K. 29. §. b.).

Például: Arra, ki három becsületsértést követ el, mind-egyikért külön-külön kell megállapítani a pénzbüntetést; őt tehát pl. 20 + 30 + 10 korona pénzbüntetésre fogják elítélni. Vagy: valaki elkövetett *egy* csak pénzbüntetéssel, *három* csak elzárással és *két* elzárással és pénzbüntetéssel is büntetendő kihágást. Az egy összbüntetésben kimérendő elzárás mellett három pénzbüntetésre fogják elítélni őt; kapni fog pl.: 45 napi elzárást és 50 + 10 + 4 korona pénzbüntetést.

b) A kimért pénzbüntetések behajthatlansága esetében *helyökbe lépő szabadságvesztés-büntetés tartamát* mindegyik pénzbüntetésre

nézve szintén külön-külön kell megállapítani. (B. T. K. 102. §. 2. bek., K. B. T. K. 30. §. b.)

Ennélfogva az imént a) pontban felhozott első példa esetében a $20 + 30 + 10$ korona pénzbüntetést pl. $2 + 3 + 1$ napi fogházra, a második példa esetében pedig az $50 + 10 + 4$ korona pénzbüntetést $2 + 1$ napi $+ 12$ órá elzárásra fogják átváltoztatni.

c) A törvény azonban a tulszigor elkerülése végett azt is megállapította, hogy a behajthatlan pénzbüntetések helyébe lépő szabadságvesztés-büntetés tartama bizonyos határt nem haladhat túl. E szerint:

A fő-pénzbüntetések helyettesítő fogházbüntetések össz-tartama nem lehet hosszabb 12 hónapnál (B. T. K. 102. §., 53. §.).

A mellék-pénzbüntetések helyébe lépő fegyház-, börtön- vagy fogházbüntetések össz-tartama nem lehet hosszabb 6 hónapnál (B. T. K. 102. §. és 53. §.).

Csak kihágások halmazata esetében pedig két esetet kell megkülönböztetni:

a) ha mindenik kihágás csak pénzbüntetéssel volt büntetendő, akkor az ezeket helyettesítő elzárás-büntetések összege nem lehet több

45 napnál, ha törvénybe;

15 napnál, ha miniszteri rendeletbe;

7 napnál, ha törvényhatósági szabályrendeletbe, és

3 napnál, ha városi szabályrendeletbe ütköző kihágás.

a legsúlyosabb a halmazatban levő kihágások között. (K. B. T. K. 30. §. b) második; tétele 22. §.).

Például: A halmazatot két törvénybe ütköző és három miniszteri rendeletbe ütköző és mindegyiknél a törvényes maximumokkal büntetett öt kihágás képezi. Az ítéletben tehát $600 + 600 + 200 + 200 + 200$ korona pénzbüntetést mértek ki. Ezeket az ilyen esetben is feltétlenül követendő átváltoztatási szabály szerint (20 koronánként 1—1 napi elzárást számítva (v. ö.: a 22. lapot) $30 + 30 + 10 + 10 + 10$ napi, összesen tehát 90 napi elzárásra kellene átváltoztatni. Mivel azonban e 90 nap a most tárgyalt törvényes korlátot meghaladja, e példa esetében a pénzbüntetések helyébe csak 45 napi elzárást lehet kimérni;

β) ha a halmazatot alkotó kihágásokra főbüntetésül kimért elzárás mellett a pénzbüntetések mellékbüntetésekül szerepelnek, akkor a behajthatlanság esetében ezeknek helyébe lépő elzárás-büntetéseknek és a fő-elzárásbüntetésnek összege nem lehet több

90 napnál, ha törvénybe,

25 napnál, ha miniszteri rendeletbe,

9 napnál, ha törvényhatósági szabályrendeletbe és

5 napnál, ha városi szabályrendeletbe ütköző kihágás a legsúlyosabb a halmazatban levő kihágások között (K. B. T. K. 30. §. b) első tétele; 22. §.).

Például: Öt kihágás van halmazatban. Köztük az egyik törvénybe ütközik. Az ítélet kimért 2 havi $+ 15$ napi (= 75 napi)

elzárást főbüntetésül és $600 + 200 + 100$ korona pénzbüntetést mellékbüntetésül. Behajthatlanság esetében ezeket a pénzbüntetéseket az ismert szabályok szerint $30 + 10 + 5$ napi = 45 napi elzárásra kellene átváltoztatni. Az elítélt tehát összesen: $75 + 45$ napi = 120 napi, vagyis 4 hónapi elzárás lenne kénytelen elszervezni. Ez azonban túlhaladja az e pontban ismertetett szabály szerint való korlátot és ennél fogva e példa esetében az elítélttel csak 90 napi elzárást szabad kitöltetni.

5. A bűnhalmazatra kiszabandó összbüntetés megállapításának a fenti sorokban előadott szabályai akkor is alkalmazást nyernek,

a) midőn az illető egyént *több külön ítéletben már elítélték többrendbeli szabadságvesztés-büntetésre*; vagy

b) midőn az illetőt szabadságvesztés-büntetésének végrehajtása alatt, már jogerejű *elítélése előtt elkövetett* más bűncselekménye miatt határozott időtartamu szabadságvesztés-büntetésre újólág elítélték. (B. T. K. 104. §., K. B. T. K. 12. §.)

Ilyenkor a bíróság új ítéletet hoz. Ebben a több külön ítéleteknek az illetőre nézve szabadságvesztés-büntetést kimérő részeit «hatályon kívül helyezetteknek» nyilvánítja és reá a fentismertetett szabályok szerint az új ítéletben *egy összbüntetést* mér ki. Erre rendszerint az a hatóság illetékes, a melyik a több külön ítéletek közt a leg súlyosabb büntetést mérte ki. (B. P. 518. §. 3. bek.)

6. Ki kell itt térni a büntető törvényeket életbe léptető 1880. évi XXXVII. t. cz. 36. §-ának különleges intézkedésére is. Ez arról az esetről intézkedik, midőn a büntett miatt határozott időtartamra elítélt egyén éppen *büntetésének végrehajtása alatt* követ el szintén határozott idejű szabadságvesztés-büntetés alá eső bűncselekményt.

Ebben az esetben összbüntetés kiszabásának nincs helye. A büntetés-végrehajtás alatt elkövetett bűncselekményért kimérendő újabb büntetést az éppen végrehajtás alatt álló büntetéssel egy összbüntetésbe egyesíteni nem szabad. Újabb bűncselekményéért külön szabják ki reá a büntetést és ezt a második büntetését csak az éppen végrehajtás alatt állónak teljes kitöltése után fogja folytatólag megkezdeni. Az így egymás folytatában fogatosítandó két büntetés azonban összesen legfeljebb 20 évre terjedhet. Ebben az esetben megtörténhetik tehát, hogy valaki egyhuzamban 20 évi fegyházat szenved el. (B. T. T. 104. §., v. ö. a 18. sz. kir. curiai döntvényt.)

2. A folytatólagos bűncselekmény.

A bűnhalmazat fogalmától jól meg kell különböztetni a «*folytatólagos bűncselekmény*» fogalmát.

Midőn ugyanis a tettes rövid időközökben egy és ugyanazon személy ellen ugyanazzal a tényálladékkal bíró cselekményt többször oly körülmények közt követi el, hogy az egyes cselek-

mények ugyanannak az egy akaratelhatározásnak csupán meg-
szakításokkal való megvalósítását tüntetik elő: akkor *csak egy*
bűncselekmény állapítható meg és ezt «folytatólagos. bűncselek-
mény»-nek nevezzük.

Például: a cseléd, a ki a gazdája által kiadott czukorból
mindennap ellop néhány darabot, a kereskedőseged, a ki főnöke
pénzes fiókjából mindennap elvesz néhány koronát: *csak egy* —
folytatólagosan elkövetett — lopás miatt, az adószedő, ki a hozzá
befizetett adóból minden alkalommal elsikkaszt néhány koronát,
csak egy — folytatólagosan elkövetett — hivatali sikkasztás
miatt lesz megbüntethető.

Az ilyen esetekben tehát a bűnhalmazat szabályai nem
nyernek alkalmazást.

IX. A bűnvádi eljárás megindítását és a büntetés végre- hajtását kizáró okok.

A törvény megállapított bizonyos okokat, a melyek ha fen-
forognak, azt a következményt vonják magok után, hogy

valamely bűncselekmény miatt a még meg nem indított
bűnvádi eljárást többé nem szabad megindítani, és illetőleg a már
megindítottat nem szabad tovább folytatni, vagy pedig

a bár jogerős ítélettel valaki ellen megállapított büntetést
az illető nem szabad végrehajtani.

Az előbbieket a *bűnvádi eljárás megindítását kizáró okok-
nak*, az utóbbiakat a *büntetés végrehajtását kizáró okoknak*
nevezzük.

A bűnvádi eljárás megindítását kizáró okok ismertetésénél
meg kell ismerkednünk a *közwádra (hivatalból) üldözendő* és a
csak magán-indítványra üldözhető bűncselekmények fogalmával és
a *magán-indítvány érvényesítésének szabályaival* is.

A) A bűnvádi eljárás megindítását kizáró okok.

A bűnvádi eljárás megindítását, illetőleg folytatását bármily
bűncselekményre nézve a következő okok zárják ki: 1. a bűnös
halála; 2. a királyi kegyelem és 3. az elévülés. (B. T. K. 105. §.,
K. B. T. K. 12. §.)

I. *A bűnös halála.* Halott ellen minden czél nélkül való a
bűnvádi eljárást folytatni tenni és ha a megindított eljárás
közben a bűnös meghal: az eljárás folytatásának szintén mi-
értelme sem lenne.

II. *A királyi kegyelem.* Ő Felsége a király kegyelem útján
elrendelheti, hogy valamely bűncselekmény miatt a bűnvádi eljá-
rást meg ne indítsák, vagy a már megindítottat tovább ne foly-
tassák. A kegyelem egyes esetekben *pertörlés* (abolitio), nagyobb
kiterjedésben pedig *közbecsánat* (amnestia) alakjában nyilvánul.

III. A *bűnvádi eljárás megindításának elévülése* vagy más szóval: *a büntethetőség elévülése* abban áll, hogy bizonyos időnek a tettes vagy részes ellen irányuló bírói intézkedés nélkül való eltelése azt eredményezi, hogy azután már az illető ellen a szóban forgó bűncselekmény miatt bűnvádi eljárást indítani, illetőleg a megindítottat folytatni nem szabad.

1. Ezek az *elévülési határidők* a következők.

Beáll a bűnvádi eljárás megindításának elévülése:

a) **büntett esetében:**

α) *20 év elteltével*, ha arra halál-, vagy életfogytig tartó fegyházbüntetést szab ki a törvény;

β) *15 év elteltével*, ha arra 10 éven felüli szabadságvesztés-büntetést állapít meg a törvény;

γ) *10 év elteltével*, ha arra 5 éven felüli szabadságvesztés-büntetést szab ki a törvény; és végül

δ) *5 év elteltével*, ha arra 5 évnél rövidebb szabadságvesztés-büntetés van a törvényben megállapítva;

b) **vétség esetében:**

3 év elteltével; és

c) **kihágás esetében**

6 hónap elteltével évül el a bűnvádi eljárás megindíthatása.

(B. T. K. 106. §., K. B. T. K. 31. §.).

Némely külön törvényben megállapított bűncselekményekre nézve az illető külön törvény ezektől eltérő elévülési időt is állapít meg; pl. a sajtó útján elkövetett vétség, ha hivatalból üldözendő, *6 hó alatt*, ha magán indítványra üldözendő, akkor *2 év alatt* évül el (1848 : XVIII. t.-cz. 28. §.); az erdő-törvény: az 1879 : XXXI. t.-cz. 86-ik §-a az erdei kihágásokra nézve a bűnvádi eljárás megindíthatásának elévülési idejét *2 évben* állapította meg stb.

2. Kérdés, hogy az *elősorolt elévülési határidők melyik naptól számítandók?* más szóval: *melyik nappal kezdődik meg az elévülés határideje?* A szabály a következő:

a *bevégzett* büntetetre, vétségre vagy kihágásra nézve az elévülés a cselekmény véghezvitelének napjával kezdődik meg;

a *megkísérlett* büntetetre vagy vétségre nézve pedig az elévülés a legutolsó kísérleti cselekmény véghezvitelének napjával veszi kezdetét. (B. T. K. 107. §., K. B. T. K. 12. §.)

Megtörténhetik azonban, hogy ezt a *véghezviteli napot pontosan nem lehet meghatározni*; ilyen esetben a vádlottra nézve legelőnyösebb számítási módot kell követni.

Tehát, ha pl. csak annyit tudunk, hogy a vádlott a cselekményt az 1901-ik év «elején» követte el: akkor az 1901. évi január hó 1-ső napján elkövetettnek kell azt tekinteni.

Mint különleges intézkedést kell itt megjegyezni, hogy *kettős házasság esetében* az elévülés az utóbbi házasság megszűnésének napjával veszi kezdetét (55. számú kir. curiai döntvény).

3. Ha már most az elévülés megkezdődött, az *szakadatlanul folyik tovább*.

Annak folyását *csak egy körülmény szakíthatja félbe*: az, ha az illetékes bíróság közben az illető büncselekmény miatt a tettes vagy részes ellen valamely határozatot hoz vagy intézkedést tesz.

Ennek a határozathozatalnak vagy intézkedéstételnek napján ugyanis *az elévülés félbeszakad*.

Ez azt jelenti, hogy *az addig letelt* elévülési idő hatása teljesen elenyésszik és az elévülési idő *ettől a naptól kezdve újból egészen előlről számítandó*.

Pl.: Valaki ellen vétség czimén indult meg a bünvádi eljárás. Ennek során a legutolsó ellene irányult birói intézkedés az 1900. évi július hó 20-ik napján történt. Ha ettől a naptól fogva egészen az 1903. évi július hó 19-ik napjáig bezárólag, a bíró semmiféle határozatot sem hoz, vagy semmiféle intézkedést sem tesz ellene: akkor e nap elteltével beáll az eljárás elévülése.

— Ha azonban közben, mondjuk az 1903. évi július hó 10-ik napján a bíró az illető ellen irányulóan valamint határozott, vagy valamely intézkedést tett: akkor ezzel az elévülést félbeszakasztotta, minek folytán az addig letelt elévülési idő elveszti hatását és az elévülés három évi határidejét az 1903. évi július hó 10-ik napjától kezdődőleg újból egészen előlről kell számítani. Ami tehát azt jelenti, hogy az eljárás elévülése ebben az esetben már csak akkor fog beállni, ha a bíró ez alatt az újabb 3 év alatt, vagyis tehát egészen az 1906. évi július hó 9-ik napjáig bezárólag semmiféle intézkedést nem tenne vagy semmiféle határozatot sem hozna az illetőnek személye ellen.

Jól megjegyzendő, hogy a birói határozat vagy intézkedés *csak akkor szakítja félbe az elévülést*, ha az a tettes- vagy részesnek *személye ellen* irányult; ilyen pl. az elővezetési, letartóztatási parancs, a kihallgatás, a vizsgálat elrendelése stb.; *a személyt nem érintő* olyan intézkedések, aminő pl. valamely jelentésnek tudomásul vétele vagy az iratokhoz való csatolása stb. nem szakítja félbe az elévülést.

Végül fontos az is, hogy a birói intézkedés *csak arra a tettesre vagy részesre* nézve szakítja félbe az elévülést, akinek személyére a bíróság intézkedése vonatkozik. (B. T. K. 108. §., K. B. T. K. 12. §.)

4. Előfordulhat, hogy valamely bünvádi eljárást megindítani vagy folytatni azért nem lehet, mert előbb valamely előzetes kérdésnek valamely más hatóság által való eldöntését kell bevárni. Ilyen esetben az elévülés *csak ennek az előzetes kérdésnek jogerős elintézése napján fog megkezdődni* és ilyenkor azt mondjuk, hogy *«addig az elévülés nyugszik.»* Pl.: Valaki hamis esküt tett egy polgári ügyben az 1900. évi február hó 1-ső napján. Szigoruan véve ezen a napon kezdődnek meg a hamis eskü czimén való bünvádi eljárás megindíthatásának elévülése. E most ismertett szabály alapján azonban az elévülés *«nyugodni fog»* a kérdéses polgári pör jogerős befejezéséig és ha ez az 1902. évi április 10-én következik be: akkor a hamis eskü miatt való bün-

vádi eljárás megindításának elévülése is csak ezen a napon fog megkezdődni. (B. T. K. 109. §., K. B. T. K. 12. §.)

5. *Az elévülést mindig hivatalból kell figyelembe venni*: azaz akkor is figyelembe kell venni azt, ha az érdekelt felek erre vonatkozó kérelmet nem is terjesztenek elő.

1. A hivatalból üldözendő, a magánindítványi és a felhatalmazási bűncselekmények fogalma.

1. Hivatalból üldözendő bűncselekmények.

Az általános szabály szerint a bűncselekmények *hivatalból* (másképp: *közvádra*) üldözendők.

Ez azt jelenti, hogy a büntető hatóságok, mihelyt valamely bűncselekményről akár bárkitől is jövő feljelentés útján, akár saját észleletük alapján értesültek, a bűnvádi eljárást az előbbi fejezetben ismertetett elévülési időközön belül azonnal megindíthatják, sőt meg is kell indítaniok. Semmiféle erre irányuló kérelmet nem kötelesek bevárni, sőt megindítják a bűnvádi eljárást még akkor is, ha a bűncselekmény által sértett fél kifejezetten ki is jelentette, hogy ő a bűnvádi eljárás megindítását nem kívánja.

Az ilyen bűncselekményeket *hivatalból* (másképp: *közvádra*) *üldözendő bűncselekményeknek* nevezzük. Például: ilyen a rablás, a gyilkosság, a gyújtogatás, a közhivatali sikkasztás stb.

2. Magán-indítványi bűncselekmények.

A bűncselekmények hivatalból való üldözendőségének szabálya alól a törvény kivételt is állított fel.

Némely bűncselekményeknél tudnillik a törvény a bűnvádi eljárás megindíthatását a bűncselekmény által sértett félnek kívánságától tette függővé.

A sértett fél erre irányuló kívánságának kijelentését az ő *magán-indítványának*, és az ilyen bűncselekményeket *csak magán-indítványra üldözhető bűncselekményeknek*, rövidebben: *magán-indítványi bűncselekményeknek* nevezzük.

A csak magán-indítványra üldözhető (magán-indítványi) bűncselekmények miatt a bűnvádi eljárást *a sértett fél magán-indítványa nélkül folyamatba tenni nem szabad*. Meg kell várni, míg ő feljelentést tesz, vagyis míg az arra hivatott hatóság vagy közeg előtt kifejezést ad annak a kívánságának, hogy a bűnvádi eljárás a bűncselekmény elkövetője ellen megindíttassék. (B. T. K. 110. §.)

Jól megjegyzendő már most, hogy *magán-indítványi bűncselekményeknek csak azokat a bűncselekményeket szabad tekinteni, amelyeknél azt, hogy a bűnvádi eljárás csak a sértett fél magán-indítványára indítható meg, maga a törvény kifejezetten kimondja*. Ha tehát valamely bűncselekmény mellett a törvény ilyen kijelentést nem tartalmaz, azt hivatalból üldözendőnek kell tekinteni.

A csak magán-indítványra üldözhető (magán-indítványi) bűncselekmények közé tartoznak például: az erőszakos nemi közöszlés (B. T. K. 232. §.), a szemérem elleni erőszak (233. §.), a

megfertőztetés (236. §.), a házasságtörés (246. §.), a rágalmazás (258. §.), a becsületsértés (261. §.), a könnyű testi sértés vétsége (312. §.), a családi vagy szolgálati viszonyban elkövetett lopás és sikkasztás (342, 343, 358. §§.), a csalás (379. §.), a K. B. T. K. 126. vagy 127. §-ába ütköző tulajdon elleni kihágás stb. stb.

Megjegyzendő még itt, hogy némely, rendszerint csak magán-indítványra üldözhető bűncselekményeket bizonyos körülmények közt a törvény mégis hivatalból üldözendőeknek jelentett ki; így pl. az erőszakos nemi közöszlész, a szemérem elleni erőszak és a megfertőztetés a B. T. K. 239. §-ának esetében, a rágalmazás és becsületsértés a B. T. K. 269–272. §-ainak esetében hivatalból üldözendő.

3. Felhatalmazási vagy kívánnati bűncselekmények.

Az imént mondtuk, hogy az általános szabály szerint csak magán-indítványra üldözhető *rágalmazás és becsületsértés vétségeinek körében* a B. T. K. 269–272. §-aiban vannak körülírva azok az esetek, amelyekben a bűnvádi eljárás *hivatalból* indítandó meg. Ezek az esetek azok, amidőn a rágalmazást vagy becsületsértést az országgyűlés, ennek valamelyik háza, a horvát-szlavon-dalmát országgyűlés, ezek bizottsága, a delegáció, a közös hadsereg, hadi tengerészet, honvédség, ezek valamely önálló része ellen, továbbá hivatali köteleességeikre vonatkozólag bíróságok, bírák, bírósági hivatalnokok, a kir. ügyészség vagy ennek tagjai ellen, vagy végül külföldi államfő vagy uralkodó vagy diplomáciai képviselő ellen követik el.

Habár ezekben az esetekben hivatalból lesz is megindítandó a bűnvádi eljárás, ehhez a törvény mégis a benne megjelölt hatóságnak, testületnek vagy közhivatalnoknak, (a külállamnak) *felhatalmazását*», illetőleg *«kivánnatát»* követeli meg.

Éppen ezért a rágalmazásnak és becsületsértésnek ezeket az eseteit csak *felhatalmazásra, illetőleg kívánnatra üldözhető bűncselekményeknek*, rövidebben: *felhatalmazási, illetőleg kívánnati bűncselekményeknek* nevezzük.

Ezekre a felhatalmazási vagy kívánnati bűncselekményekre nézve aztán egyebekben véve minden tekintetben a hivatalból való üldözendőség szabályai alkalmazandók és a B. T. K.-nek a csak magán-indítványra üldözhető bűncselekményekre vonatkozó 110–116. §-ai (l. a köv. fejezetet) semmi tekintetben sem terjednek ki rájuk.

2. A magán-indítvány előterjesztése és visszavonása.

1. Mint már tudjuk, ahhoz, hogy valamely magán-indítványi bűncselekmény miatt a bűnvádi eljárás megindítható legyen: *szükséges az, hogy a sértett fél a magán-indítványát előterjessze.*

A törvény erre nézve bizonyos *határidőt* szabott elő.

A *sértett félnek* ugyanis a magán-indítványát *három hónap alatt* lehet előterjesztenie. Vagyis más szóval: a *magánindítvány elévülésének határideje három hónap.*

A bűnvádi eljárást csak akkor szabad megindítani, ha a sértett fél ez alatt előterjesztette a magán-indítványát, ellenben ha azt csak egy nappal is későbbben terjesztette elő, akkor már a bűnvádi eljárást folyamatba tenni nem szabad. (B. T. K. 112. §., K. B. T. K. 12. §.)

2. Kérdés már most, hogy ez a három hónapi magán-indítványi határidő mely naptól számítandó?

A három hónapi magán-indítványi határidőt attól a naptól kell számítani, amely napon az elkövetett magán-indítványi bűncselekmény és annak elkövetője a magán-indítványra jogosultnak tudomására jutott.

Ez az «és» szó fontos.

A sértett fél tudnillik megtudhatja úgy az elkövetést, mint az elkövetőt is egyszerre, ugyanazon az egy napon. Ilyenkor természetesen ettől a naptól lesz számítandó a három hónap.

Előfordulhat azonban az is, hogy a magán-indítványra jogosult az elkövetést és az elkövetőt két különböző napon tudja meg. A három hónap ilyen esetben mindig a későbbi, vagyis attól a naptól lesz számítandó, amelyen már mind a kettőről, tehát úgy a cselekmény elkövetéséről, mint annak elkövetőjéről is tudomást nyert. Például: A gazda az 1901. évi május hó 7-én tudja meg, hogy Péter nevű cselédje meglopta. E napon értesült tehát úgy a lopás elkövetéséről, valamint az elkövetőjéről is. A bűnvádi eljárás tehát csak akkor lesz megindítható, ha a gazda legkésőbb az 1901. évi augusztus hó 7-ikéig előterjeszti az indítványát cselédje megbüntetésére iránt. Ha azonban az eset akként módosul, hogy a gazda az 1901. évi május hó 7-én csak a lopás elkövetéséről értesült, de azt, hogy Péter volt a tolvaj, csak az 1902. évi december hó 5-én tudja meg: akkor indítványát ettől az utóbbi naptól számított 3 hó alatt, vagyis tehát az 1903. évi márczius hó 5-ikéig még mindig érvényesen előterjesztheti.

3. Megtörténhetik már most, hogy a magán-indítványt a törvényes három hónapi határidő alatt terjesztették ugyan elő, de az addig eltelt időközben már az illető bűncselekményre nézve előírt büntetethetőségi elévülési idő is véget ért (l. a 64. lapot).

Mivel, mint tudjuk, a beállott büntetethetőségi elévülés a bűnvádi eljárás megindíthatását feltétlenül kizárja, ennek folytán ilyen esetben a magán-indítványnak a törvényszerű három havi határidő alatt történt előterjesztése daczára sem szabad többé megindítani a bűnvádi eljárást.

Például: A gazdát az 1896. évi december hó 4-én lopták meg. Csak az 1901. évi december hó 5-én tudja meg azt is, hogy a tolvaj Péter nevű cselédje volt. Már másnap: az 1901. évi december hó 6-án rögtön (tehát három hónapon belül) elő is terjeszti ellene a magán-indítványát. A bűnvádi eljárást nem lesz szabad megindítani a cseléd ellen, mert közben az erre az esetre nézve előírt öt évi elévülési idő már az 1901. évi december hó

4-ikével véget ért és így ezen a napon a cselekmény büntetősége az elévülés czimén már megszűnt.

4. Szükséges tudni azt is, hogy kik jogosultak valamely magán-indítványi büncselekmény miatt a *magán-indítvány előterjesztésére*?

Ezeknek körét a törvény a következőképpen határozta meg:

a) A magán-indítvány előterjesztésére jogosított általában véve a *sértett fél*, feltéve, hogy a 16-ik éves életkorát meghaladta és gondnokság alá helyezve nincs. — *Sértett félnek* azt nevezzük, akinek bármely jogát sértette vagy veszélyeztette az elkövetett vagy megkísértett büncselekmény.

b) *Kizárólag csak a sértett fél törvényes képviselője* terjesztheti elő a magán-indítványt

α) *bármely* büncselekményért akkor, ha a sértett fél még nincs 16 éves —, valamint akkor is, ha a 16-ik évét meghaladott sértett fél nem «pazarlás» czimén, hanem az 1877: XX. t.-cz. 28. §-ának a), b), d) vagy e) pontjaiban körülírt valamely más czimen van gondnokság alá helyezve;

β) *vagyon elleni büncselekményért* akkor, ha a 16-ik életévet bár betöltött sértett fél még kiskoru vagy «pazarlás» czimén van gondnokság alá helyezve;

c) *Ugy maga a 16-ik életévet betöltött kiskoru sértett fél, valamint törvényes képviselője is egymás mellett és egymástól függetlenül terjeszthetik elő a magán-indítványt a vagyon elleni büncselekményeken kívül bármely más büncselekményért.* Ez úgy értendő, hogy: bármelyikük érvényesen előterjesztheti az indítványt. Ha a kiskoru visszavonja az általa tett magán-indítványt, előterjesztheti azt a törvényes képviselője és viszont; s ha mindketten megtették a magán-indítványt, az egyikük részéről történt visszavonás daczára is meg kell indítani a bünvádi eljárást a másiknak vissza nem vont magán-indítványa alapján.

d) A kir. járásbíróági hatáskörbe utalt magán-indítványi büncselekmények tekintetében megjegyzendő, hogy ezek miatt a sértett fél mellett a törvényes képviselő és a sértett nő férje részéről tett följelentés is minden esetben érvényes magán-indítványnak tekintendő. (B. P. 525. §. 2. bek.)

Törvényes képviselő alatt a magán-indítvány előterjesztése szempontjából az atya, az anya (l. a B. T. K. indoklását a 115. §-hoz), a gyám és a gondnok értendők.

e) *Jogi személyek* helyett az terjesztheti elő a magán-indítványt, aki őket magánjogilag képviselheti.

5. Előfordulhat már most, hogy a *sértett fél ellen éppen az ő törvényes képviselője követ el valamely büncselekményt.* Jól megjegyzendő, hogy ilyenkor a cselekmény mindig hivatalból üldözendő. (V. ö. a B. T. K. 113. §-át és a 25. sz. kir. kuriai döntvényt.)

6. Némely büncselekményeknél a törvény kifejezetten megjelöli a magán-indítványra jogosult személyt, aki esetleg lehet nem-sértett fél is.

Még pedig: természet elleni fajtalanság és testvérek közötti vérfertőzés (B. T. K. 244. §.) miatt csak a *szülő vagy a gondnok* —, szemérem elleni büntett (B. T. K. 245. §.) miatt csak a *sértett nő vagy a férje* —, házasságtörés (B. T. K. 246. §.) miatt csak a *sértett házastárs* —, halott ellen elkövetett rágalmozás (B. T. K. 273. §.) miatt az *elhaltak gyermeke, szülője, testvére vagy házastársa* —, a családi, vagy cselédlopás vagy ugyanilyen sikkasztás miatt (B. T. K. 342., 343., 358. §§.) a *sértett fél, a ház feje vagy a szolgálatadó* —, hitelezési csalás (B. T. K. 385. §.) miatt csak a tévedésbe ejtett *hitelező* —, uzsora vétsége miatt (1883: XXV. t.-cz. 9. §.) a *sértett fél vagy házastársa, vagy a föl- és lemenő ágbeli rokonok, illetőleg a gyám vagy gondnok* terjesztheti elő a magán-indítványt.

7. Lehet az eset olyan, hogy ugyanannak az *egy bűncselekménynek tekintetében több sértett fél létezik*. Mindegyik teljesen önállóan gyakorolhatja magán-indítványi jogát. Egyiknek a mulasztása vagy elállása a többiek jogát *nem* szünteti meg.

Például: ugyanaz az *egy bűncselekmény* Péternek és Pálnak is megsértette a jogát; ők tehát mind a ketten «sértettek». Már most Péter az 1901. évi július hó 7-ikén, Pál pedig csak az 1901. évi július hó 14-ik napján tudta meg az elkövető személyét. Péter október hó 12-ik napján már elkészt ugyan a magán-indítványával, de Pál sértett ennek dacára ugyanekkor még érvényesen előterjesztheti azt. — Vagy alakuljon az eset úgy, hogy mindketten érvényesen előterjesztették már a magán-indítványt; Péter később visszavonja azt, de Pál nem; az eljárás a Pál fennálló magán-indítványa alapján tovább fog folyni. (B. T. K. 114. §.)

8. A magán-indítványra jogosult fél magán-indítványát bármikor, minden indokolás nélkül, szabadon *visszavonhatja*.

Ha ezt az *elsőfoku ítélet kihirdetése előtt teszi*, a visszavonásnak az lesz a jogi hatálya, hogy a bűnvádi eljárást tovább folytatni nem lehet, azt azonnal meg kell szüntetni.

Az *elsőfoku ítélet kihirdetése után* történő visszavonásnak azonban semmiféle jogi hatálya nincsen.

A magán-indítvány visszavonása akár előszóval, akár írásban eszközölhető, de *mindig kifejezetten kell történnie*. «Hallgatólagos» visszavonást a törvény nem ismer, minél fogva például a magán-indítványra jogosultnak valamely tárgyalásról való elmaradását, idézésre való meg nem jelenését a magán-indítvány visszavonásának tekinteni nem szabad.

Jól megjegyzendő ezek után itt, hogy *némely magán-indítványi bűncselekményeknél a már egyszer előterjesztett magán-indítványt többé visszavonni nem lehet*. Ilyenekül csak azokat a bűncselekményeket szabad tekinteni, a melyeknél a törvény ezt kifejezetten ki is mondja. Ilyeneket foglal magában pl. a B. T. K. 238. és 322. §-a.

9. Lehet az eset olyan, hogy a *bűncselekmény elkövetésében öbben vettek részt és mindegyik ellen csak magán-indítványra indítható meg a bűnvádi eljárás*.

Erre az esetre nézve két igen fontos szabályt kell megjegyezni:

a) a közreműködők *egyike ellen* előterjesztett magán-indítvány *az összes többi közreműködő ellen is* előterjesztettnak tekintendő és viszont;

b) a magán-indítványnak *csak az egyik közreműködőre nézve* történő visszavonása folytán a magán-indítvány *az összes többi közreműködőre nézve is* visszavontnak tekintendő.

Például: Valakinek asztalfiókjából ellopnak 200 koronát. E. lopásban az ő cselédei: Péter, Pál és János működtek közre. A bűnvádi eljárás mindegyikük ellen csak a gazda magán-indítványára indítható meg. A gazda azonban Pált és Jánost kimélni akarja és *csak* Péter ellen tesz feljelentést. Az eljárást ennek alapján Pál és János ellen is folyamatba fogjuk tenni. — Ha pedig a gazda mind a három ellen megtette a feljelentést és később *csak* Péterrel szemben kijelenti, hogy őt megbüntettetni nem kívánja, ennek folytán nemcsak Péter ellen, hanem Pál és János ellen is megfogjuk szüntetni a bűnvádi eljárást.

A most ismertetett szabály azon az elven alapul, hogy a magán-indítványt oszthatatlannak tekint a törvény és indoka az, hogy az igazsággal homlokegyenest ellenkező lenne, ha ilyen esetben a sértett fél az egyformán bűnösök között választhatna arra nézve, hogy egyiken boszút álljon, a másikkal szemben pedig elnézést gyakoroljon. (B. T. K. 115., 116. §§.)

10. Az eset lehet olyan is, hogy *a több közreműködő közül némelyek ellen csak magán-indítványra indítható meg, a többiek ellen ellenben hivatalból indítandó meg a bűnvádi eljárás.*

Önként érthető, hogy ilyen esetben a magán-indítványnak az *előbbieik* irányában való visszavonása *az utóbbiakra nem hat ki*: az utóbbiak ellen tovább fogjuk folytatni a bűnvádi eljárást. (V. ö. a 14. számú kir. curiai döntvényt.)

Például: a gazdát Péter nevű cselédje és egy a gazdára nézve teljesen idegen egyén (Pál) lopják meg. Pál ellen a bűnvádi eljárást akkor is hivatalból végig fogjuk vezetni, ha a gazda Péter ellen nem is terjeszt elő magán-indítványt, vagy ha ellene tett magán-indítványát vissza is vonja. Vagy: ha a tolvaj cseléd ellen magán-indítvány hiányában nem tesszük is folyamatba, vagy megszüntetjük is a bűnvádi eljárást: az orgazda ellen hivatalból meg kell indítani, illetve tovább kell azt folytatni.

11. Megfelelően hasonló elv érvényesül akkor is, amidőn ugyanaz az egy egyén hivatalból üldözendő és csak magán-indítványra üldözhető bűncselekmények *halmazát* követi el. Ily esetben ugyanis a bűnvádi eljárás *a hivatalból üldözendő bűncselekmények miatt akkor is* megindítandó és tovább folytatandó, ha a csak magán-indítványra üldözhető bűncselekmények tekintetében magán-indítvány hiánya czimén nem is indítottuk meg vagy megszüntettük is a bűnvádi eljárást.

Például: a cseléd meglopja gazdáját és felgyújtja a házat. Ha a gazda nem kívánja a cseléd megbüntetését, ennek folytán nem fogjuk ugyan megindítani az eljárást, vagy a megindítottat meg fogjuk ugyan szüntetni a cseléd ellen a lopást illetően, de a gyújtogatásért hivatalból el fogunk járni ellene. (B. T. K. 111. §.)

12. Mint fontosabb kivétel a három hónapi magán-indítványi határidő szabálya alól megjegyzendő, hogy *uzsora vétsége miatt* a magán-indítvány előterjesztésének határideje összeesik az elévülési idővel, azaz a magán-indítvány a három évi elévülési határidő alatt bármikor érvényesen előterjeszthető (1883 : XXV. t.-cz. 9. §.).

13. Végül itt lesz helyén megemlíteni azt is, hogy a m. kir. csendőr-örsparancsnokság, a csendőr-járőr vagy bármely csendőr előtt előszóval előterjesztett magán-indítvány érvényesen tethnek csak akkor tekinthető, ha a magán-indítványra jogosult egyén erről a m. kir. csendőrség részére az 1900. évi február hó 20-ik napján kibocsátott «Szolgálati Utasítás» A) általános részéhez a IV. Függelékben II. szám alatt csatolt mintának megfelelően szerkesztett «Nyilatkozatot» irt alá, illetőleg állított ki. (V. ö. az idézett «Szolgálati Utasítás» 101. §-át.)

E minta a következő szövegű:

Nyilatkozat. Melynélfogva alólirott, mint sértett ezennel kijelentem, miszerint kívánom, hogy.....(itt röviden leírandó a feljelentett cselekmény)....., a melyben X. Y.-t.....(itt megnevezendő a feljelentett egyén).....gyanusítom, a törvény határozmányai szerint nyomoztassék és megtoroltassék.

Kelt.....

Két tanu aláírása.

*A magán-indítványra
jogosult aláírása
(kézjegye).*

Ez a nyilatkozat a magán-indítvány előterjesztett voltának igazolására azért szükséges, mert a m. kir. csendőrség soha sem vesz fel jegyzőkönyvet. (V. ö. az idézett «Szolgálati Utasítás» 7. §-át.)

14. Az e fejezetben elmondott összes szabályok akkor is alkalmazandók, ha a magán-indítványi cselekményt akár magyar honos, akár külföldi a külföldön követte is el, valamint akkor is, ha az elkövetés helyén fennálló külföldi törvény szerint az csak magán indítványra üldözhető. (B. T. K. 16. §)

B) A büntetés végrehajtását kizáró okok.

A jogerős ítéletben megállapított büntetés végrehajtását ugyanazok az okok zárják ki, melyeket a bűnvádi eljárás megindítását kizáró okokul megismertünk, t. i.: 1. az elítélt halála; 2. a királyi kegyelem és 3. az elévülés. (B. T. K. 117. §., K. B. T. K. 12. §.)

I. Az elítélt halála. A holttesten semmiféle büntetés sem hajtható végre. Ennélfogva az elítélt halála minden ellene kiszabott büntetés végrehajtását kizárja.

Kivételt csupán a pénzbüntetés képez. Ezt abban az esetben, ha az ítélet még az elítéltnak életében jogerőre emelkedett: az ő hagyatékából is be lehet hajtani. (B. T. K. 118. és 53. §., K. B. T. K. 12. §.)

Kivételes intézkedés az is, hogy az elkobzás még akkor is foganatosítható, ha a vádlott elítélése előtt halt is meg. (B. T. K. 118. §., K. B. T. K. 12. §.)

II. A királyi kegyelem a jogerősen kiszabott büntetés teljes elengedésében, vagy annak lejjebbzállítás vagy átváltoztatás alakjában való enyhítésében nyilvánul meg.

Kiterjedhet bármely büntetésre. Ő Felsége kegyelem útján bármely, akár fő- akár mellékbüntetést teljesen vagy részben elengedhet, a szabadságvesztés-büntetést rövidebbre, a pénzbüntetést kevesebbre szállíthatja le, a halálbüntetést szabadságvesztés-büntetésre, avagy a szabadságvesztés-büntetést pénzbüntetéssé változtathatja át. (A miniszterekre nézve v. ö. a 40. lapot.)

Ha a királyi kegyelem csak egyes elítéltekkel szemben nyilvánul meg, akkor ezt szoros értelemben véve *megkegyelmezésnek* nevezzük; ha pedig az elítéltek egész tömegére általánosságban terjed ki: akkor *közbocsátnak* (*amnestia*) mondjuk.

Nem terjed ki azonban a királyi kegyelem az elkobzott tárgyak visszaadására, az eljárási és perköltségek vagy magát a sértett felet illető bírságok elengedésére. (B. T. K. 119. §., K. B. T. K. 12. §.)

III. A büntetés végrehajtásának elévülése abban áll, hogy ha a jogerősen kimért büntetést bizonyos a törvényben előszabott idő alatt az elítélten nem hajtják végre: akkor ennek az időnek eltelte után azt többé nem is szabad végrehajtani.

1. Ezek az *elévülési határidők* a következők:

Nem lehet többé végrehajtani a jogerősen kiszabott büntetést

a) **büntett miatt történt elítélés esetében:**

α) *25 év elteltével*, ha halál- vagy életfogytig tartó fegyház-büntetés volt kimérve;

β) *20 év elteltével*, ha 10 évnél hosszabb fegyház vagy államfogházbüntetés volt kiszabva;

γ) *15 év elteltével*, ha 5—10 év közt levő szabadságvesztés-büntetés volt kimérve;

δ) *10 év elteltével*, ha 5 évnél rövidebb szabadságvesztés-büntetés volt kimérve;

b) **vétség miatt történt elítélés esetében 5 év elteltével** (B. T. K. 120. §.);

c) **kihágás miatt történt elítélés esetében 1 év elteltével** nem lehet többé végrehajtani a jogerősen kiszabott büntetést. (K. B. T. K. 31. §.)

2. Ezek az *elévülési határidők kezdetüket veszik:*

a) akkor, ha a büntetés végrehajtását még egyáltalán meg sem kezdték: *az ítélet jogerőre emelkedésének napjával*;

b) akkor pedig, ha a végrehajtást már megkezdték, de az elítélt közben megszökött, *a megszökés napjával*. (B. T. K. 121. §., K. B. T. K. 12. §.)

3. *Az elévülési határidőt félbeszakítja az illetékes hatóság-
nak minden olyan intézkedése, mely a büntetés végrehajtására és az elítélt személye ellen van irányozva. Így: a nyomozó-levél kibocsátása és különösen az elítéltnak elfogatása stb.*

Az elévülés félbeszakításának ugyanaz a *hatálya* van, melyet fentebb a büntethetőségi elévülésnél megismertünk. Azaz: a félbeszakadás napjáig eltelt elévülési idő elveszti minden hatását, és a félbeszakasztás napjától az egész elévülési idő újból elejétől fogva kezdődve folyik tovább. (B. T. K. 124. §., K. B. T. K. 12. §.)

Pl. Az ítélet 12 évi fegyházbüntetésre szólott. Jogerőre emelkedett az 1900 évi december 6 ik napján. Elévülne tehát a büntetés végrehajtása az 1920. évi december hó 6-ik napján. Ha azonban pl. az 1912. évi július hó 5-én veszik észre, hogy a nyomozó levelet még nem bocsátották ki az elítélt ellen és azt ezen a napon kibocsátják: akkor ez az elévülést félbeszakasztja, az e napig eltelt elévülési határidő többé tekintetbe nem jön, a 20 évi elévülési idő ezen a napon fog újból megkezdődni és ennél fogva csakis az 1932. évi július hó 5-ével fog beállani a végrehajtás elévülése.

4. *Büntetteknel és vétségeknél a mellékbüntetésül kimért pénz-
büntetés a főbüntetéssel együtt évül el.*

A kit tehát pl. 6 évi börtönre és 200 korona pénzbüntetésre ítélték el: arra nézve úgy a börtön-, mint a pénzbüntetés végrehajtása is egyformán 15 év alatt évül el. (B. T. K. 122. §.)

Ha azonban a pénzbüntetés egymagában, tehát fő-büntetésül volt kimérve, akkor — mivel ez csak vétség esetében fordulhat elő — a pénzbüntetés behajtása 5 év alatt évül el. (B. T. K. 120. §. utolsó bekezdés.)

Kihágás miatt történt elítélés esetében a pénzbüntetés is 1 év alatt évül el. (K. B. T. K. 31. §.)

5. *Az elévülés hatálya nem terjed ki sem a hivatalvesztésre, sem a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztésére.* (B. T. K. 123. §.) Ez összefüggésben áll azzal a már ismert szabállyal, hogy ezek a mellékbüntetések a főbüntetés elévülése esetében csak ennek *elévülése napjával veszik kezdetüket*. (B. T. K. 57. §.) Ennél fogva pl.: ha valakit büntett miatt 3 évi börtönbüntetésre ítélték el és ennek végrehajtása az 1905. évi augusztus hó 25-ik napján elévül: akkor a mellékbüntetésül kimért hivatalvesztés és politikai jogok gyakorlásától való felfüggesztés hatálya ezen a napon fogja kezdetét venni.

6. A büntető ítéletben megítélt vagyoni elégtétel (kártérítés) tekintetében az elévülést és annak félbeszakítását a polgári törvények szabályozzák. (B. T. K. 125. §., K. B. T. K. 12. §.)

X. Időszámítás és pénzsámítás.

1. A büntető törvények alkalmazásánál *1 nap* 24 órával, *1 hét* 7 nappal, a *hónap* és az *év* azonban a közönséges naptár szerint számítandó. (B. T. K. 3. §, K. B. T. K. 12 §.)

E szabálynál különösen fontos, hogy a *hónapot* nem szabad *30 nappal* számítani, hanem a közönséges naptár szerint, vagyis *naptól-napig kell azt számítani*. Ugyancsak *naptól-napig kell számítani az évet is*.

Ennélfogva pl. az, akit az 1901. évi február hó 1-étől számítva 9 hónapi börtönbüntetésre ítéltek el, az az 1901. évi november hó 1-én fog szabadulni; az, akit 1901. évi január hó 1-től 2 havi elzárásra ítéltek: az az 1901. évi márczius hó 1-én fog szabadulni. Az utána-számítás meggyőzhet arról, hogyha egy-egy hónapot 30 nappal számítanánk, más eredmény jönne ki és pedig: az illető az előbbi esetben október hó 29-én, az utóbbi esetben pedig márczius hó 2-án szabadulna.

2. A büntető törvények szerint a pénzösszegeket *folyó-értékben* kell érteni. Az arany- és ezüstpénz árfolyamváltozásaira ennél fogva nem kell tekintettel lenni. (B. T. K. 4. §., K. B. T. K. 12. §.)

II. SZAKASZ.

Különös rész.

Az egyes bűncselekmények ismertetése.

A) Büntettek és vétségek.

1. A felségsértés.

(B. T. K. I. fejezete, 126—138. §§.)

A *felségsértés* mindazokat a bűncselekményeket foglalja magában, amelyek: 1. a *király* életét, testi épségét vagy személyes szabadságát, 2. a magyar *alkotmányt* vagy Ausztriával fennálló közjogi kapcsolatunkat avagy végül 3. a magyar állam vagy az osztrák-magyar monarchia *területi épségét* támadják meg.

A felségsértés tárgyai e szerint: a király személye, az alkotmány és az államterület.

I. A *király személye ellen való felségsértés büntetettét* követi el az:

1. aki a királyt meggyilkolja, vagy szándékosan megöli, vagy e cselekmények valamelyikének véghezvitelét megkísérli. (B. T. K. 126. §. 1. p.);

2. aki a király testi épségét megsérti vagy őt az uralkodásra képtelenné teszi, vagy a királyt az ellenség hatalmába adja, vagy az uralkodás gyakorlatában akadályozza vagy személyes

szabadságától erőszakkal vagy fenyegetéssel megfosztja vagy e cselekmények valamelyikének véghezvitelét megkísérli. (B. T. K. 126. §. 2., 3., 4. p.)

A felségsértés az 1. pont alatt ismertetett legsúlyosabb esetében halállal büntetendő. (B. T. K. 128. §.) Fontos itt megjegyezni, mint kivételt az általános szabály alól, hogy a felségsértés ezen esetének *kísérlete* a *befejezett* cselekménnyel egy büntetés alá esik. *A király meggyilkolásának vagy megölésének kísérlete tehát éppen úgy halállal büntetendő, mint a befejezett királygyilkosság vagy királyölés.*

II. *Az alkotmány ellen való felségsértés* büntetést állapítja meg az a cselekmény, mely közvetlenül arra van irányozva, hogy: 1. a trónöröklés törvényes rendje, vagy 2. a magyar állam alkotmánya, vagy 3. a Magyar- és Horvát-Szlavonországok közt fennálló államközösség, vagy 4. a Magyarország és Ausztria közt fennálló közjogi kapcsolat erőszakkal megváltoztassék. (B. T. K. 127. §. 1., 2. p.)

III. *Az államterület ellen való felségsértés* büntetést képezi végül az a cselekmény, mely közvetlenül arra van irányozva, hogy: 1. a magyar államnak, vagy 2. Ausztriának területe, vagy 3. ezek területének valamelyik része erőszakkal idegen uralom alá jusson vagy azon államtól, melyhez tartozik, erőszakkal elszakíttassék. (B. T. K. 127. §. 3. p.)

IV. A király *személye* elleni felségsértés esetében *már az előkészületi cselekmény is büntetendő* (B. T. K. 133. §.), a felségsértés elkövetésére létrejött *szövetség* (B. T. K. 130., 131. §§.) pedig mindegyik esetben büntetés alá esik.

A szövetség létrejöttnek tekintendő, mihelyt két vagy több személy a felségsértés elkövetését közös egyetértéssel elhatározta. (B. T. K. 132. §.)

A szövetségnek az a tagja azonban, aki, mielőtt a szövetekezésnél több is történt volna és még a szövetség felfedezése előtt *eláll a szövetségtől*: büntetlenül marad, ha elállását a szövetezetteknek nemcsak tudomására juttatja, de azokat is az elállásra reábirni törekszik, vagy pedig a szövetséget a hatóságnak feljeleníti. (B. T. K. 137. §.)

V. A törvény a felségsértés elkövetésére való *egyenes felhívást* is bünteti: akár gyülekezeten nyilvánosan szóval, akár pedig irat, nyomtatvány vagy képes ábrázolat terjesztése vagy közszemlélére állítása útján történt is az. Ez a felhívás sikertelenség esetében is büntetendő. (B. T. K. 134. §.)

VI. Az is büntetés alá esik, aki még idejekorán megtudja, hogy felségsértés elkövetését célozzák, és ezt azonnal *fel nem jelenti* a hatóságnak.

A tettesnek vagy részesnek hozzátartozója (l. a 31. lapon) azonban e feljelentésre nem köteles.

Ha pedig a célba vett felségsértést abbahagyták: akkor a feljelentés elmulasztásáért senki sem büntethető. (B. T. K. 135. §.)

VII. A kísérlettől való önkéntes elállás és a káros következmények elhárítása által megszerezhető büntethetetlenség a B. T. K. 136. §-ában a felségsértésre nézve különlegesen is van szabályozva.

2. A király, a királyi ház tagjának bántalmazása és a király megsértése.

(B. T. K. II. fejezete, 139–141. §§.)

I. Mig a törvény felségsértés büntette czimén azokat a bűncselekményeket helyezte büntetés alá, amelyek a királyt az ő *államfői, uralkodói* minőségében támadják meg, addig ebben a fejezetben az állami szemponttól eltekintve, a király szent és sérthetetlen *egyéni személye* ellen intézhető támadásokkal foglalkozik.

Szigoru büntetés alá helyezi ugyanis: a) büntett czimén a *király tetteles bántalmazását* (B. T. K. 139. §.) és b) vétség czimén a *király megsértését*, ami akkor, ha irat, nyomtatvány vagy képes ábrázolat terjesztése vagy közszemlére való kiállítása útján követték el, a szóbeli sértésnél súlyosabb büntetést von maga után. (B. T. K. 140. §.)

Önként érthető, hogy ha a tetteles bántalmazás oly súlyos jellegű, hogy az már a felségsértés büntettének tényálladékát is kimeríti, akkor a cselekmény felségsértésnek lesz minősítendő.

II. A *királyi ház tagjainak tetteles bántalmazása vagy megsértése* is szigoru büntetés alá esik. (B. T. K. 141. §.)

3. A hűtlenség.

(B. T. K. III. fejezete, 142–151. §§.)

Hűtlenség alatt általában véve azokat a bűncselekményeket értjük, amelyeket valaki az állam iránti vagy az államszolgálati hűség megszegése alakjában az állam külső biztonságának veszélybe döntése céljából követ el. Az ide tartozó cselekmények azok, melyeket, ha magyar honos követte el, a közélet «hazaárulásnak» szokott nevezni.

I. *Hűtlenség büntettét* követi el az a magyar vagy osztrák honos (B. T. K. 145. §.), aki valamely külhatalom kormányával szövetkezve vagy érintkezve arra igyekszik, hogy a külállam a magyar állammal vagy az osztrák-magyar monarchiával ellenségeskedést vagy éppen háborút kezdjen; aki hadüzenet vagy a háboru kiütése után az ellenség hadseregébe lép vagy már azelőtt is abban szolgálván, kényszer nélkül ott marad és az osztrák-magyar monarchia fegyveres ereje avagy szövetségese ellen harczol; aki valamely várat, várost, erődöt, szorost, ráktárt, hajót stb., valamely tisztünket vagy katonánkat az ellenség hatalmába juttatja; aki elárulja a hadi titkokat, vár- és más terveket;

aki az ellenséget területünkre vagy területünkön kalauzolja, pénzzel, élelemmel, fegyverrel, hadi szerrel segíti; aki mások hűségét megingatni törekszik; aki valamely hid, töltés, gát, ut, vasut, fegyvertár vagy élelmi raktár stb. megrongálásával akadályozza saját hadseregünk hadműveleteit; aki az ellenség részére kémkedik vagy az ő kémeit segíti a kémkedésben; vagy aki ilyes valamit szövetségeseink ellen követ el. (Az elkövetési módokat részletesebben a B. T. K. 142., 143. és 144. §-ai sorolják fel.)

Ugyanezeket a cselekményeket — az idegen katonai szolgálatba való beállítás és ellenünk való harczolás kivételével — elkövethetik ugyan külföldiek is, de ezekre nem a B. T. K., hanem a nemzetközi hadi szabályok lesznek alkalmazandók. (B. T. K. 145. §.)

Az e pontban ismertetett neme a hűtlenségnek az előadotakból láthatóan az ugynevezett *katonai árulás* eseteit foglalja magában.

II. Van ugyanis egy más neme is a hűtlenség büntetettének, amelyet a közélet *diplomáciai árulás*-nak szokott nevezni.

Ezt a cselekményt akár magyar honos, akár külföldi is elkövetheti.

Mindegyik kerülhet ugyanis oly hűségi helyzetbe, hogy hivatalánál vagy különös megbízatásánál fogva olyan titkos okirat, adat vagy tudósítás birtokába jut, amelyek a magyar állam vagy az osztrák-magyar monarchia másik államának biztonságát vagy más fontos érdekeit érintik.

Hűtlenség büntetettét fogja elkövetni tehát, ha ezt az ellenséggel vagy más állam kormányával akár közvetve, akár közvetlenül közli vagy pedig azt egyébként nyilvánosságra hozza. De ugyanebben a cselekményben válik bűnössé az ilyen cselekményt elkövető akkor is, ha a kérdéses titkos okirat, adat vagy tudósítás birtokába nem hivatalánál vagy különös megbízatásánál fogva, hanem erőszak, lopás, sikkasztás, csel útján avagy — tudva az okirat stb. titkos voltát — bármely más uton jutott is. (B. T. K. 146., 147., 148. §§.)

III. A *szövetség* és az elkövetésre való *egyenes felhívás* ennél a bűncselekménynél is büntetendő. (B. T. K. 148., 149. §§.)

IV. A *szövetség büntethetlenségére* nézve — a B. T. K. 142. §-ának esetét kivéve — itt is ugyanazok a szabályok állanak, amelyeket a felségsértés fejezetében IV. alatt elmondunk.

4. A lázadás.

(B. T. K. IV. fejezete 152—162. §§.)

I. *Lázadás* alatt a tömegnek azt az erőszakos vagy fenyegető fellépését értjük, a midőn a tömeg: a) az állami és társadalmi rendet oly czéllal támadja meg, hogy az állam *legfőbb hatóságait*: az országgyűlést, ennek valamelyik házát vagy bizott-

ságát, a delegációt, ezek bizottságait vagy a kormányt hivatásának szabad gyakorlatában akadályozza vagy őket valaminek elhatározására, elhagyására vagy valamely intézkedésre kényszerítse avagy pedig *b)* amidőn a tömeg abból a célból csoportosul, hogy a polgárok valamely *osztályát, nemzetiséget* vagy *hítfelekezetét* fegyveres kézzel megtámadja. (B. T. K. 152., 153. §§.)

A lázadást tehát csak az embereknek *egész tömege* (a törvény kifejezése szerint: csoportosulása, csoportja) követheti el. *Csak egy* ember is egymagában a lázadásnak csak az alábbi VI. pont alatt ismertetendő esetében válhatik bűnössé.

II. A törvény az eddigiekből érthetően már magát a jelzett célok valamelyikéből való, erőszakos vagy fenyegető jellegű csoportosulás pusztá tényét is büntetni rendeli.

Ha azonban a lázadó csoport valamely községet, házat, fegyvertárt, hadi-szertárt, lőportárt, vaspályát, távirda- vagy pósta-hivatalt már tényleg meg is támadott vagy éppen hatalmába kerített, vagy ha a lázadó csoport már rablást, gyújtogatást, pusztítást vagy személyeken való erőszakot is vitt véghez: akkor a büntetés szigorubb mértékben lesz alkalmazandó. (B. T. K. 154., 155. §§.)

III. A csoportosulásban *felbujtókul* vagy *vezetőkül* szereplő egyénekre a törvény mindegyik esetben szigorubb büntetést rendel kimérni, mint a többi résztvevőkre. (B. T. K. 153., 154., 155. §§.)

IV. Büntetendő a lázadásra való *szövetség* és az arra irányult, habár eredménytelen *felhívás* is. (B. T. K. 156., 157., 158. §§.)

A *szövetség büntethetlenségét* itt is a felségsértés fejezetében IV. alatt előadottak szabályozzák. (B. T. K. 160. §.)

V. A törvény azoknak, akik a hatóság felhívására a lázadás színhelyét *elhagyják* és a lázadásban többé részt *nem vesznek*: ezen a czimen büntethetlenséget biztosított. Ez a kedvezmény azonban a felbujtókra és a vezetőkre nem terjed ki.

Önként érthető, hogy a lázadás czimén ugyan meg nem büntethető egyén, ha a lázadás tartama alatt valamely más bűncselekményt is követett el (pl. lopott), e miatt büntetést fog kapni. (B. T. K. 159. §.)

VI. Míg a lázadás eddig ismertetett eseteit csak az emberek egész csoportja, tömege követheti el, addig egy ember *egymagában* is bűnössé válhatik a lázadásnak abban a nemében, amely törvény vagy kormányengedély nélkül a magyar állam területén való csapat-gyűjtés, ilyennek felfegyverzése, hadi szerkekkel való ellátása, hadi gyakorlatokban való oktatása, ily csapat vezényletének vagy tisztségének elvállalása által követhető el.

Ha azonban az illető e cselekmények valamelyikét felségsértés, hűtlenség vagy lázadás elkövetése céljából követi el, akkor ezeknek a szabályai szerint fogják a cselekményét elbírálni. (B. T. K. 161. §.)

5. A hatóságok, országgyűlési tagok vagy hatósági közegek elleni erőszak.

(B. T. K. V. fejezete, 163—170. §§.)

Ugyanaz a cselekmény, mely az állam *legfőbb* hatóságai, tudniillik az országgyűlés, a delegációk, ezek bizottságai és a kormány ellen követtetvén el, lázadás büntettét képezi, — akkor, ha azt a cselekményt az államnak *más, ezeknél kisebbrangu hatóságai* vagy ezeknek küldöttségei, tagjai és közegei, illetőleg az országgyűlés *tagjai* ellen követik el: ez alá a fejezet alá lesz vonandó és hatóság elleni, illetőleg országgyűlési tag elleni erőszak büntettének neveztetik.

A cselekmény elkövetési módja tehát általában véve ennél is ugyanaz, mint a lázadásnál.

Ezt is, épugy mint a lázadást, akár az emberek egész tömege, csoportosulása, akár pedig csak egy ember egymagában is elkövetheti.

I. A hatóság elleni erőszak büntette.

1. *Hatóság elleni erőszak büntette* lesz megállapítandó, a) ha az emberek csoportosulása avagy csak egy ember is olyan cselekményt követ el, amelynek célját az képezi, hogy a hatóságot erőszakkal vagy veszélyes fenyegetéssel hivatása gyakorlatában megakadályozza, őt valaminek elhatárolására, elhagyására vagy valamely intézkedésre kényszerítse (B. T. K. 163. §. 1. és 2. bek.); vagy b) ha valaki valamely hatóságnak hivatalnokát, küldöttségét, választmányát, bizottságát, ezeknek tagját vagy közegét, avagy az ezek védelmére kirendelt vagy megjelent személyeket a törvény vagy a hatóság meghagyásának végrehajtásában erőszakkal vagy veszélyes fenyegetéssel akadályozza, vagy valamely intézkedésre kényszeríti, vagy őt hivatalos eljárása alatt tetteleg bántalmazza. (B. T. K. 165. §.)

E cselekmények súlyosabb büntetést vonnak maguk után akkor, ha az elkövető egyén, illetőleg csoport az erőszakot *fegyveres kézzel* követte el. «Fegyver» nemcsak a lövészköz, de pl. a fejsze, a balta, vasvilla stb. is. A felbujtók és vezetők itt is a többi résztvevőnél szigorubb büntetés alá esnek. (B. T. K. 168. §.)

2. Fontos már most tudni, hogy vajjon bármely hatóság ellen elkövethető-e a hatóság elleni erőszak büntette és ha nem: *mely hatóságok azok, amelyek ellen e bűncselekményt elkövetni lehet.*

Erre nézve a következőket kell megjegyezni:

A hatóságok a büntetőjog szempontjából általában véve két csoportba oszthatók.

Vannak olyan hatóságok, a melyeknek hatásköre csupán valamely intézmény gondozására terjed ki és kényszerítő hatalommal egyetlen állampolgárral szemben sem bírnak. Ilyenek például az egyházi, az iskolai hatóságok, a vasutak igazgatósága stb.

De vannak olyan hatóságok is, amelyek az állampolgárokkal szemben kényszereszközöket is alkalmazhatnak, őket rendeleteik, intézkedéseik, parancsolataik vagy tilalmaik tiszteletben-tartására erővel is kötelezhetik. Ilyenek például a királyi bíróságok, a rendőrség, stb.

Büntetőjogi értelemben «hatóság»-nak, tehát olyannak, amely ellen a hatósági erőszakot elkövetni lehet, csakis az utóbbiakat lehet tekinteni. Amidőn tehát a B. T. K. 164. §-a azt mondja, hogy «hatóság» elnevezés alatt a közigazgatási (állami, törvényhatósági vagy községi) hatóságok, továbbá a bírói és katonai hatóságok értendők, tudjuk, hogy ezek alatt a kényszerítő hatalommal felruházott ilyen hatóságokat kell érteni. Ide tartoznak tehát a rendőri hatóságok is, melyek alatt az államnak, a törvényhatóságnak vagy a városoknak rendőri hatáskörrel felruházott hatóságait és ezek hivatalait vezető és önálló intézkedésre jogosult tagjait, valamint a községi előjáróságot kell érteni. (B. P. 85. §.)

3. *Hatósági közegek* alatt értendők: *a)* a nyilvánosan felállított katonai és polgári őrk; *b)* a közforgalomban levő vaspályák és az állami távirdek felügyelő- és kezelő-személyzete; *c)* a rendőrségi személyzet és pedig a rendőri hatóságok alárendelt hivatalnokai, az állami, törvényhatósági, városi és községi rendőrök, a csendőrség altisztjei és legénysége (B. P. 85. §.), továbbá a csőzök, erdő-, folyam- és gátőrök és. a. vadászati törvény (1883: XX. t.-cz.) értelmében alkalmazott vadászati felügyelők (B. T. K. 166. §.), továbbá *d)* a közadók kezelésével, kivetésével, beszedésével vagy behajtásával foglalkozó állami, törvényhatósági vagy városi (községi) közegek (1883: XLIV. t.-cz. 97. §.); *e)* a szabályszerű egyenruhában hivatalos hatáskörében eljáró pénzügyőrségi közegek (17. számú kir. curiai döntvény); *f)* a dohánytermelés, kezelés, vagy elárusítás ellenőrzésével megbízott pénzügyi vagy más hatósági közegek vagy kirendeltek (1887: XLIV. t.-cz. 13. §.), *g)* az állami és törvényhatósági utmesterek (utbiztosok) és utkaparók (1890: I. t.-cz. 149. §., v. ö.: az 1888: XII. t.-cz. 9. §-át is) stb.

Ahhoz, hogy a hatóság elleni erőszak büntette megállapítható legyen, szükséges, hogy az illető hatósági közeg a cselekmény elkövetésekor: *a)* hivatalos eljárásban lett legyen, *b)* törvényes hatáskörében és *c)* törvényszerűen járt legyen el. Az eset nyomozásánál tehát mindezeknek megállapítására súlyt kell fektetni.

4. Ha az elkövetés a hivatalosan eljáró hatósági közeg bántalmazása alakjában történt, jól megjegyzendő, hogy hatóság elleni erőszak büntettének csak a *tettleges* bántalmazást lehet minősíteni.

A *szóbeli* bántalmazás nem tartozik ide, hanem az a K. B. T. K. 46. §-ába ütköző hatóság elleni kihágásnak (esetleg becsületsértésnek B. T. K. 261. §.) lesz minősítendő.

A tetteleges bántalmazás már magában véve is megállapítja a hatóság elleni erőszak büntettét, tehát akkor is, ha erőszak vagy fenyegetés nem is forgott fenn.

II. Az országgyűlési tagok elleni erőszak büntette.

Ez akkor lesz megállapítandó, ha valaki vagy egy csoport az országgyűlés vagy a delegatio tagját akadályozza meg erőszakkal vagy veszélyes fenyegetéssel az ő törvényhozási hivatásának gyakorlásában, vagy ha őt törvényhozói minőségében kényszeríti valaminek elhatározására, elhagyására, vagy valamely intézkedés tételére (B. T. K. 163. §. 3. bek.).

III. *Erőszak* alatt azt kell érteni, midőn a tettes fizikai tulerő alkalmazásával hozza kényszerhelyzetbe a megtámadottat.

Veszélyes fenyegetés alatt pedig valamely büntett vagy véttség elkövetésével való olyan fenyegetést kell érteni, mely a fenforgó körülményeknél fogva alkalmas arra, hogy a fenyegetett személyben alapos félelmet gerjeszsen arra nézve, hogy a veszély közvetlenül bekövetkezhetik. (B. T. K. 167. §.)

IV. Büntetendő a hatóság elleni erőszak elkövetésére irányított *szövétség* is (B. T. K. 170. §.)

6. Az izgatás.

(B. T. K. VI. fejezete, 171.—174. §§.)

Izgatás alatt általában véve a gondolatnak olyan nyilvános kijelentését értjük, amelynek célját másoknak büntetendő cselekmények elkövetésére való felingerlése avagy az állami és társadalmi rend vagy a fennálló intézmények meggyűlölésére irányuló ellenséges hangulat felkeltése képezi.

I. Törvényünk szerint izgatást követ el az, aki másokat nyilvánosan és egyenesen

a) *büntett vagy véttség elkövetésére* (B. T. K. 171. §.), avagy

b) a törvény ellen vagy a hatóságoknak törvényes hatáskörben kiadott rendeletei, meghagyása, határozata ellen való *engedetlenségre* hí fel vagy ilyen felhívást terjeszt. (B. T. K. 172. §. 1. bek.), vagy pedig

c) valamely osztály, nemzetiség vagy hitfelekezet ellen *gyűlöltre izgat* (B. T. K. 172. §. 2. bek.); vagy végül

d) a *tulajdon* vagy a *házasság jogintézménye* ellen izgat. (B. T. K. 172. §. 2. bek.)

Az a) alatti esetben az eredménytelen felhívás is büntetés alá esik. (B. T. K. 171. §. 2. bek.)

II. Az izgatásnak *súlyosabb* neme az, ha valaki a király sérthetlenségét, a trónöröklés törvényes rendjét, az alkotmányos államformát vagy a törvény kötelező erejét támadja meg, avagy ha az alkotmány egyes intézményei, a Horvátországgal vagy Ausztriával fennálló közjogi viszonyunk ellen, avagy a király, az

országgyűlés, ennek bizottságai vagy a delegáció törvényes joga ellen *lázit*. (B. T. K. 173. §.)

III. Végül *izgatás az is*, ha valaki egy a törvény által büntettnak vagy vétségnek tekintett cselekményt nyilvánosan *magasztal*, avagy annak elkövetőjét az elkövetés miatt *feldicséri* vagy nyilvánosan *kitünteti*. E miatt csak ennek a cselekménynek elkövetése után 3 hónapon belül indítható meg a bűnvádi eljárás. (B. T. K. 174. §.)

IV. Az elkövetési mód az izgatás mindegyik neménél abban áll, hogy a tettes vagy *gyülekezeten, nyilvánosan és szóval*, vagy pedig *irat, nyomtatvány vagy képes ábrázolat terjesztése vagy közszemlére kiállítása útján* követi el a cselekményt.

7. A magánosok elleni erőszak.

(B. T. K. VII. fejezete, 175—177. §.)

Láttuk, hogy ha a tömeg az állami legfőbb vagy más *hatóságok ellenében* lép fel erőszakoskodó módon, akkor a cselekmény lázadásnak vagy hatóság stb. elleni erőszaknak lesz tekintendő. Ha már most a tömeg erőszakoskodása nem ezek, hanem a *magánegyenék személye vagy vagyona ellen* irányul: akkor a cselekmény ez alá a fejezet alá lesz vonandó és «magánosok elleni erőszak» czimén büntetendő.

I. A *magánosok elleni erőszak egyik esete az*, amidőn valamely csoport nyílt helyen akár személyeken, akár dolgokon erőszakoskodik avagy pedig e végből másnak lakásába, üzletébe vagy bekerített birtokába betör.

Csak csoport követheti el e büntetett, egyes ember nem. *Erőszak* itt bármely olyan ténykedés, amely mások személyes vagy vagyoni érdekeit sérti, pl. a megtámadottak megverése, bántalmazása, elhurcolása, a rombolás, pusztítás stb. — *Büntetendő a csoport minden tagja*, tekintet nélkül arra, hogy valamely éppen általa elkövetett tényleges erőszakot rábizonyíthatunk-e vagy sem; már az erőszakoskodó csoporthoz való tartozása büntetendővé teszi őt. (B. T. K. 175., 176. §§.)

II. A *magánosok elleni erőszak* másik esete a közéletben ugynevezett *strike* (mondj: *sztrájk*).

Abban áll ez, hogy valamely csoport a munkahely (gyár, műhely stb.), vagy a munkaadó vagy munkavezető lakása vagy tartózkodási helye előtt a végett csoportosul össze, hogy a munka megkezdését vagy folytatását megakadályozzák vagy a dologban álló munkásokat a munka abbahagyására bírják.

Büntetendő az is, aki a munkaadó vagy valamely munkás ellen erőszakot követ el, vagy őt szóval vagy tettel bántalmazza vagy erőszakkal fenyegeti a végből, hogy a munkabéren változtatás történjék. Ezt egyes ember is elkövetheti. (B. T. K. 177. §.)

8. A választási jog elleni büntettek és vétségek.

(B. T. K. VIII. fejezete, 178—189. §§.)

I. A törvény az állampolgár legfontosabb alkotmányos jogát: a választási jogot kiváló védelemben részesíti. E védelem kiterjed úgy az országgyűlési képviselő, valamint a törvényhatósági és községi tisztviselő vagy előjáró, a törvényhatósági, bizottsági vagy községi képviselőtestületi tag választására nézve is.

Elkövethetik e bűncselekményeket részben a köztisztviselők, illetve választott tisztséget viselők, részben magánosok is.

II. A törvénynek ide vonatkozó részletes intézkedéseit röviden a következőkben foglalhatjuk össze:

Büntetés alá esik:

1. a választási jog szabad gyakorlatának erőszak vagy fenyegetés által való megakadályozása. (B. T. K. 178. §.);

2. a választók összeírása vagy a választók névjegyzékének összeállítása körül való visszaélés: választó kihagyása, nem választó felvétele (B. T. K. 179. §.);

3. hamis adat bejegyzése, okiratok meghamisítása, elsikasztása, megsemmisítése stb. a választói jog megsértése céljából; ezek az esetek akkor is büntetendők, ha a legtöbb egyenes adót fizetők jegyzékének összeállításánál követik el (B. T. K. 180. §.);

4. a választás folyama alatt való visszaélések: szavazatok, szavazási eszközök, pl. jegyek, golyók meghamisítása, kicserélése, ilyenek vagy a szavazási lastrom elsikasztása, a szavazatok hamis összeállítása, stb. (B. T. K. 181., 182. §§.);

5. szavazás vagy szavazásra való jelentkezés más neve alatt vagy többször való szavazás (B. T. K. 184. §.);

6. a választás céljából való megvesztegetés mindkét oldalon, (B. T. K. 185. §.); e célból való etetés és itatás és ennek elfogadása (B. T. K. 186. §.);

7. a hivatali eljárás jogtalan felhasználása a választás befolyásolására. (B. T. K. 187. §.)

Némely esetekben a bünvádi eljárás csak 8 nap alatt (B. T. K. 183. §.), más esetekben csak 30 nap alatt (B. T. K. 189. §.) való feljelentés alapján indítható meg.

III. A B. T. K.-nak ezeket az intézkedéseit kiegészítik még az országgyűlési képviselőválasztások felett való kir. curiai bíraskodásról szóló 1899. évi XV. t.-cikk 169—173. és 175. §§-ai is.

Nevezetesek ezek közt a közéletben ugynevezett *«szószéki paragrafusok»* (Kanzel-paragraphen), tudniillik: a 170. és 171. §§., melyek a lelkészt, vagy vallási szertartás teljesítésére jogosított vagy egyházi tisztséget viselő más személyt büntetik, akkor, ha a vallási szertartás, a kegyszerek stb. erkölcsi hatásának felhasználásával a választási jog gyakorlása körében meg nem engedhető befolyást érvényesít.

A fenti 6. pont tárgyára nézve fontos rendelkezéseket tartalmaznak a törvény 7. és 9. §-ai, amelyek a választók fuvarozását,

ellátását, zászlókkal, jelvényekkel való felruházását, megvendé-
gelését stb. *bizonyos határok közt* megengedik és kivonják a bün-
tetendő megvesztegetés, etetés és itatás fogalma alól.

Választási jog ellen elkövethető vétséget állapítanak meg
még e törvénynek 169. és 172. §-ai is.

Jól meg kell azonban jegyezni, hogy az 1899. évi XV.
t.-cikknek ebben a III. pontban ismertetett intézkedései ma még
nem érvényesek és *csak a most üléselő országgyűlés berekesztését*
követő napon lépnek hatályba.

IV. A választási jog ellen elkövethető kihágásokat I. később
a kihágások közt.

9. A vallás és ennek szabad gyakorlata elleni büntettek és vétségek.

(B. T. K. IX. fejezete, 190—192. §§.)

I. Büntetés alá esik e czimen:

1. a közbotrányt okozó *istengyalázás*, amennyiben nyilvános
gyűlésen szóval vagy írás, nyomtatvány, képes ábrázolat terjesz-
tése vagy közszemlére állítása útján történik.

Főkellék: a «közbotrány-okozás» (B. T. K. 190. §.);

2. vallási szertartás erőszakos *akadályozása vagy megzava-
rása* (B. T. K. 190. §.);

3. a vallási szertartás helyiségében való *nyilvános botrány-
okozás* (B. T. K. 191. §.);

4. a vallási tisztelet tárgyainak a vallási szertartás helyisé-
gében, vagy bárhol, *de vallásos szertartás alkalmával* történő tett-
leges vagy botrányos szavakkal való meggyalázása (B. T. K.
191. §.);

5. a lelkésznek tettel, szóval vagy fenyegetéssel, avagy testi
bántalmazással való megtámadása olyankor, *midőn az vallási*
szertartást teljesít. (B. T. K. 192. §.)

Fontos, hogy a törvény *csak az állam által elismert vallást*,
illetve lelkészét részesíti e védelemben.

II. A vallás stb. ellen elkövethető kihágásokat I. később a
kihágások közt.

10. A személyes szabadságnak, a házjognak, a levél- és távir- ditoknak megsértése közhivatalnok által.

(B. T. K. X. fejezet, 193—202. §§.)

Az e fejezet alá eső bűncselekményeket *csak közhivatalnok*
követheti el. De *nem minden* közhivatalnok, hanem *csak az*,
aki hivatali hatalmánál fogva jogosult a letartóztatásra, a
magánháza való behatolásra, a magán-egyénnek szóló levél
vagy a sürgöny felbontására.

I. A személyes szabadságot sérti meg a közhivatalnok :

1. ki visszaélve hivatali hatalmával és törvényellenesen fog el, fogat el, vagy tartóztat le valakit : vagyis olyan körülmények közt, amikor erre nincs joga (B. T. K. 193. §.);

2. aki a felügyeletére bízott letartóztatási intézetben valakit kötelességének megsértésével, az ítéletben vagy határozatban kiszabott időn túl tart fogva (B. T. K. 194. §.);

3. aki szabályellenesen fogad be a felügyelete alatt levő letartóztatási intézetbe valakit vagy a bár jogos befogadásról feleltes hatóságát 24 óra alatt nem értesíti (B. T. K. 196. §.);

4. aki a törvényellenes letartóztatást vagy elfogatást felsőbb-ségének azonnal be nem jelenti és büntetendő

5. a felsőbbség is, mely az ilyen eset megvizsgálását 48 órá-nál tovább halasztja (B. T. K. 197. §.).

Az 1. és 2. alatti esetben annál szigorubb a büntetés, mentől tovább tartott a jogtalan fogvatartás és súlyosítja a büntetést az is, ha a letartóztatottan erőszak vagy sanyargatás is követ-tetett el (B. T. K. 195. §.)

II. A házjog megsértését követi el az a közhivatalnok, aki valakinek lakásába, üzletébe, ahhoz tartozó vagy összefüggő he-lyiségbe vagy kerített helyre, hivatalos hatalmával visszaélve, törvényellenesen, a lakással stb. rendelkezőnek akarata ellenére behatol vagy abban bennmarad. Súlyosabb lesz a büntetés, ha ilyen körülmények közt házkutatást is tart (B. T. K. 199. §.).

III. Levéltitok megsértéseért az a posta-hivatalnok vagy posta-szolga lesz büntetendő, aki a postára adott levelet vagy csoma-got törvényellenesen felbontja, visszatartja, vagy megsemmisíti. (B. T. K. 200. §.)

IV. Távirdatitok megsértését pedig az a távirda-hivatalnok vagy távirda-szolga követi el, aki a távirdára bízott sürgönyt meghamisítja, törvényellenesen fölbontja, visszatartja, megsemmi-síti vagy tartalmát mással közli. (B. T. K. 201. §.)

A III. és IV. pont esetében az is büntetés alá esik, ha az illető hivatalnok vagy solga másnak engedi meg az ott körülirt cselekményeket vagy ilyenhez másnak segédkezet nyujt.

V. Azokat az eseteket, midőn a személyes szabadságot, ház-jogot, a levél- vagy távirdatitkot nem közhivatalnok, hanem ma-gánszemély sérti meg, a törvény később a XXII., XXIII. és XXV. fejezetben tárgyalja. (L. ott.)

11. Pénzhamisítás.

(B. T. K. XI. fejezete, 203—212. §§.)

I. Egyike a legszigorubb büntetés alá eső cselekményeknek.

A törvény egyformán védi egy a belföldi, mint a külföldi «folyamatban (= forgalomban)» levő, akár fém-, akár papír-pénzeket. Az utóbbiakkal egyenlőnek tekinti a bel- és külföldi

bankjegyeket, részvényeket, szelvényeket, szelvényutalványokat, *bemutatóra szóló* nyomtatott kötelezvényeket stb. is, valamint a *névre szóló* kötelezvényeket és ezek szelvényeit stb. is, de ez utóbbiakat csak akkor, ha ezeket a magyar kormány vagy magyar közpénztár bocsátotta ki és tőzsdei forgalom tárgyát képezik. (B. T. K. 203., 210., 211. §.)

II. Pénzhamisítás büntetettét állapítja meg:

1. az utánzás vagy utánoztatás, a nagyobb értékűre való változtatás, az arany- vagy ezüst-fémtartalom csökkentése, a forgalmon kívül helyezett pénznek forgalomban lévővé való változtatása. (B. T. K. 203. §.) Ha azonban csak *váltópénz* vagy ezt pótló papírpénz a hamisítás tárgya: ez csak vétséget képez. (B. T. K. 204. §. 2. bek.)

Már a pénzhamisítás büntetettére irányult *szövetség* is büntetendő, feltéve, hogy már előkészületi cselekmény is történt (B. T. K. 205. §.). Büntetendő továbbá

2. A hamis vagy hamisított pénznek bár nem teljes értékű és valódi pénz gyanánt való *tudatos forgalomba hozása*, sőt az e végből való behozatal, átvétel vagy megszerzés is. (B. T. K. 206 §.)

3. A hamis vagy hamisított pénz *csalárd használata*. (B. T. K. 207. §.)

4. A valódi gyanánt kapott hamis vagy hamisított pénznek hamis, illetve hamisított voltának megtudása után valódi, illetőleg teljes értékű pénz gyanánt való továbbadása, (*„hamis pénz kiadásának vétsége*», igen gyakori eset. B. T. K. 209. §.)

III. Egy külön törvény: az 1899. évi XXXVII. t.-cz. 7. §-a büntetni rendeli azt is, aki jogosulatlanul bankjegyeket vagy előmutatóra szóló, nem kamatozó olyan kötvényeket bocsát ki, melyek pénzjegyekül használhatók. E miatt azonban csak az osztrák-magyar bank főtanácsának indítványára tehető folyamatba az eljárás és illetékes csak a budapesti kir. büntető törvényszék, illetve a zágrábi első folyamodású kir. törvényszék.

12. A hamis tanuzás és a hamis eskü.

(B. T. K. XII. fejezet, 213—226. §§.)

A törvény bünteti a hamis tanuvallomás-tételt, de *csak akkor*, ha azt a tanu esküvel is megerősítette.

A bár hamis, de *esküvel meg nem erősített* vallomás törvényünk szerint nem büntethető (26. sz. kir. curiai döntvény).

I. *Hamis tanuzás* az, midőn valaki bűnvádi, polgári vagy fegyelmi ügyben *tanúul* kihallgattatván, hamisan tanuskodik és arra leteszi az esküt.

Ide tartozik a hamis *szakértői nyilatkozat*, hamis *fordítás* és hamis *tolmácsolás* is, még pedig akkor is, ha ezt e minőségben már letett esküjére hivatkozva teszi az illető. — Végül ide tar-

tozik az az eset is, midőn a tanu a törvény által megengedett esetekben nem esküvel, hanem «ünnepeles bizonyítással» vagy «lelkiismeretére való hivatkozással» erősítette meg a tanuskodását. (B. T. K. 213—218., 220. §§, v. ö. még az 1893: XVIII. t.-cz. 221. §-át és az 1899: XV. t.-cz. 175. §-át is).

II. *Hamis eskü* alatt azt az esetet értjük, midőn a polgári perben maga a peres fél tesz hamis vallomást eskü alatt. Ez tehát csak polgári perben és csak valamelyik peres fél által követhető el (B. T. K. 219. §.).

III. Ugy a hamis tanuzásnál, mint a hamis eskünél is fontos az, hogy a vallomás a *lényeges, döntő* körülményekre nézve legyen hamis. (v. ö. a 20. számú kir. curiai döntvényt.)

IV. Mindkettő nemcsak a *szándékosság* esetében, de akkor is büntetendő, ha *gondatlanságból* követtetett el. (B. T. K. 221. §.)

V. Büntetéssel sujtja a törvény azt is, aki mást bármely ügyben hamis tanuzásra vagy hamis esküre *reábirni törekszik*. Itt tehát — kivételesen — már a sikertelen felbujtás is büntetés alá esik. (B. T. K. 222. §.)

Az egyszerű felszólítás nem elég. Egyenes és komoly törekvés kívántatik meg a végből, hogy reá-birassék az illető a hamis tanuzásra vagy hamis esküre.

VI. A törvény azt is bünteti, aki a *valóval megegyező vallomását, nyilatkozatát vagy esküjét visszavonja és hamisnak állítja* —, és azt is, aki mást erre *reábirni törekszik*. (B. T. K. 226. §.)

VII. *Három esetben a hamis tanuzás vagy hamis eskü büntetlen marad*. Mentesül ugyanis a büntetés alól az:

1. a ki önmagát vádolná bűncselekménnyel, ha igazat vallana;

2. a ki büntető vagy fegyelmi ügyben jogosítva volt megtagadni a vallomás-tételt, de e jogára nem volt figyelmeztetve, és

3. a ki hamis tanuzását, nyilatkozatát vagy hamis esküjét az illetékes hatóság előtt visszavonja, mielőtt feljelentették volna, vagy mielőtt ellene bűnvádi eljárás indult és mielőtt másra hátrány háramlott volna (B. T. K. 224., 225. §§.).

13. A hamis vád.

(B. T. K. XIII. fejezet, 227—231. §§.)

I. *Hamis vádat* az követ el, a ki

1. mást hatóság előtt bűncselekmény elkövetésével tudva hamisan *vádol*; vagy

2. más ellen bűnügyben tudva hamis bűnjeleket vagy bizonyítékokat *kohol vagy állít elő* (B. T. K. 227. §.); vagy

3. oly tényeket vagy bizonyítékokat tud, a melyektől ártatlanul vizsgálat alá vont, vagy elítélt egyénnek felmentése vagy kiszabadulása függ és azokat vele, hozzátartozóival, vagy a ható-

sággal *nem tudatja*. Büntetlen marad azonban akkor, ha ez a közlés önmagára, hozzátartozójára vagy más ártatlan személyre veszélyes lenne (B. T. K. 230. §.).

II. A hamis vád csak akkor üldözendő hivatalból, ha annak folytán a hamisan vádolt ellen a büntető eljárást megindították (B. T. K. 228. §.).

Ellenkező esetben a hamis vád csak a sértett fél magánindítványára üldözhető (B. T. K. 229. §.).

14. A szemérem elleni büntettek és vétségek.

(B. T. K. XIV. fejezet, 232–250. §§.)

Ide tartoznak a következő bűncselekmények:

I. *Erőszakos nemi közösülés büntettét* követi el az, aki

a) nőt erőszakkal vagy fenyegetéssel kényszerít arra, hogy vele házasságon kívül nemileg közösüljön; vagy

b) a ki a nőnek öntudatlan, akaratnyilvánításra vagy védelemre tehetetlen állapotát használja fel erre a célra, akár ő idézte elő ezt az állapotot, akár nem (B. T. K. 232. §.).

A büntetés *szigorubb*, ha valaki e cselekményt fel- vagy lemenő ágbeli rokonán vagy testvéren, avagy a gyámságára, gondnokságára, tanítására, nevelésére, felügyeletére, gyógykezelésére vagy gondviselésére bízott nőn követi el (B. T. K. 235. §.).

A 12 éven alul levő nőgyermekkel való közösülés minden esetben ide tartozik, még akkor is, ha a gyermek beleegyezett a közösülésbe és erőszak vagy fenyegetés nem is történt. Oka: a 12 éven aluli gyermek nem tekinthető akaratképességgel és belátással bírónak.

II. *Szemérem elleni erőszak büntettét* képezi, midőn valaki a nőn házasságon kívül, erőszakkal vagy fenyegetéssel, avagy öntudatlan, akaratnyilvánításra vagy védelemre tehetetlen állapotában fajtalanságot visz véghez (B. T. K. 233. §.).

Az I. és II. pont eseteiben *fenyegetés* alatt értünk minden olyan fenyegetést, mely alapos félelmet kelthet a nőben arra, hogy a saját vagy valamely jelenlevő hozzátartozójának életét vagy testi épségét veszélyeztető közvetlen súlyos sértés következhetik be. (B. T. K. 234. §.).

III. *Megfertőztetés büntette* az, ha valamely férfi egy még nem 14 éves tisztességes leánynyal nemileg közösül.

A még nem 14 éves tisztességes nővel való közösülés miatt tehát a férfi még akkor is büntetendő, ha a nő beleegyezett is a közösülésbe.

Csak a «*tisztességes*» nőt védi ez a szakasz (B. T. K. 236. §.).

Az eddig tárgyalt mindegyik büntett miatt csak a sértett fél indítványára indítható meg a bünvádi eljárás; az indítvány azonban nem vonható vissza (B. T. K. 238. §.). A B. T. K.

239. §-ában felsorolt körülmények közt azonban ezek a bűncselekmények is hivatalból üldözendőkké válnak.

Ha azonban a tettes és a sértett nő közt még az elsőbírói ítélet kihirdetése előtt házasság jött létre: ez megszünteti a büntethetőséget (B. T. K. 240. §.).

IV. *Természet elleni fajtalanság* a) férfiak közt, akár beleegyezéssel, akár a nélkül, b) továbbá ember és állat közt, vagy c) le- és felmenő ágbeli rokonok avagy d) testvérek közt elkövetve, mindegyik esetben büntetés alá esik. (B. T. K. 241—244. §§.).

V. *Vérfertőztetés* czimén büntetendő a fel- és lemenő ágbeli rokonok vagy testvérek közt való nemi közösülés (B. T. K. 243., 244. §§.).

A lemenő ágbeli rokon azonban a IV. és V. pontok esetében csak akkor büntethető, ha a cselekmény elkövetésekor 18 éves már elmúlt (B. T. K. 243. §.).

A testvérek közt való nemi közösülés vagy fajtalanság csak a szülő vagy a gondnok magánindítványára üldözhető, kivéve, ha erőszakkal vagy fenyegetéssel történt, vagy ha halálos eredménye lett (B. T. K. 244. §.).

VI. *Szemérem elleni büntett* czimén helyezi büntetés alá a törvény azt az esetet, midőn valamely férfi magát valamely nő férjének szinleli és a nő e tévedését felhasználva, közösül vele.

Ez csak a sértett nő vagy férje magánindítványára üldözhető (B. T. K. 245. §.).

VII. *A házasságtörés* csak akkor esik büntetés alá, ha a miatt a házasságfelbontás vagy az elválás jogerős ítélettel kimondatott.

Csak a sértett házastárs indítványára üldözhető (B. T. K. 246. §.).

VIII. *Csábítás* czimén a törvény első sorban a szülőt bünteti, ki akár törvényes, akár természetes nőgyermekét mással való nemi közösülésre vagy fajtalanságra csábítja.

Bünteti ugyane czimen a gyámot, gondnokot, nevelőt, tanítót vagy felügyelőt is, ki a reábizott nőgyermeket ugyanezekre csábítja (B. T. K. 247. §.).

IX. *Szemérem elleni vétségnek* tekinti a törvény a fajtalanságot tartalmazó irat-, nyomtatvány- vagy képes ábrázolatnak nyilvános helyen való kiállítását, árulását vagy terjesztését.

Büntetés alá esik a szerző, készítő vagy nyomtató is, ha a többszörözés, kiállítás vagy terjesztés az ő tudtával történik (B. T. K. 248. §.).

X. Végül *szemérem elleni vétség* az is, ha valaki valamely szemérmet sértő cselekmény nyilvános elkövetésével közbotrányt okoz (B. T. K. 249. §.).

A kihágásokká minősített szemérem elleni cselekményeket I. a kihágási részben.

15. A kettős házasság.

(B. T. K. XV. fejezet, 252—253. §§.)

A művelt népeknél és így nálunk is a házasság törvényes formája a monogamia. Egy férfi csak egy nővel és viszont egy nő csak egy férfival élhet házasságban.

I. *Kettős házasság* czimén bünteti tehát a törvény azt, a ki (akár férfi, akár nő) már érvényes házasságban lévén, ismét házasságra lép; de büntetés alá esik a nem-házas is, a ki tudva, ily egyénnel házasságot köt.

A büntetés szigorubb, ha az egyik fél a másik felet az előbbi kötelék fennállására nézve tévedésbe ejtette (B. T. K. 251. §.).

II. *Az a polgári tisztviselő, kit a kettős házasság megkötése körül tudatosság vagy gondatlanság terhel*, szintén büntetés alá esik (B. T. K. 252., 253. §§.). (NB. Az e §§-ok eredeti szövegében olvasható «lelkész» szó ma «a házasságkötésnél közreműködő polgári tisztviselőre» értendő; v. ö. az 1894. évi XXXI. t. cz. 121. §. 1. bekezdését.)

III. A kettős házasság miatt való bűnvádi eljárás elévülésére nézve v. ö. a 64. lapon irtakat.

16. A családi állásra vonatkozó büntettek és vétségek.

(B. T. K. XVI. fejezet, 254—257. §§.)

I. *Büntetés alá esik minden olyan cselekmény*, amely által valamely gyermeket megfosztanak családi állásától vagy ezt az állását megváltoztatják. Ilyen esetek: a gyermek becsempészése más családba, a gyermek kicserélése, elikkasztása, eltitkolása, rendszerint járatlan helyre való kitétele stb.

Szigorítja a büntetést, ha a tettést nyereszkeskedési vágy vezette. (B. T. K. 254. §.)

II. *Az is családi állás ellen való büntett*, ha az egyik házasságra lépő fél elhallgat a másik előtt valamely bontó akadályt vagy oly megtévesztéssel birta rá a másik felet a házasság megkötésére, amely miatt az fölbontatott vagy semmissé nyilváníttatott. Itt «bontó akadály» alatt a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. t. czikkben meghatározott «érvénytelenségi okokat»; a «felbontható vagy semmis házasság» alatt pedig az 1894. évi XXXI. t. cz. értelmében «megtámadható» vagy «semmis házasságot» kell érteni. (1894 : XXXI. t. cz. 121. §. 2. bek., 124. §.)

A bűnvádi eljárás csak a sértett fél magán-indítványára indítható meg. (B. T. K. 255. §., és 1894 : XXXI. t. cz. 124. §.)

III. *A házasság megkötése körül eljáró polgári tisztviselő, kit a II. pont alatt említett esetben tudatosság vagy gondatlanság terhel*, szintén büntetés alá esik. (B. T. K. 256., 257. §§., 1894 : XXXI. t. cz. 121. §., v. ö. a 15. czimben II. alatt irtakat.)

A polgári tisztviselő akkor is büntetés alá esik, ha a) tudja, hogy az 1894 : XXXI. t.-cz. 14—25. és 27. §-aiban irt akadály forog fenn, vagy b) tudja, hogy ő a házasságnál való közreműködésre nem jogosult és mégis közreműködik a házasságnál. E cselekményei gondatlanság esetében is büntetendők. (1894 : XXXI. t.-cz. 122. §.)

IV. A lelkésznek nem szabad egyházilag összeadni a feleket, *mig azok nem igazolták, hogy a házasságot a polgári tisztviselő előtt már megkötötték.* A lelkész vagy vallási szertartás végzésére jogosított más személy tehát, aki e szabályt megszegi és *ily igazolás nélkül* adja össze a feleket, első ízben pénzbüntetéssel, ismétlés esetén ezen felül fogházbüntetéssel is büntetendő.

Áll tehát e szabály még akkor is, ha a polgári kötés esetleg valóban meg is történt: *már magát az igazolás hiánya dacára való eljárást is bünteti a törvény.* Ha azonban utóbb kiderül, hogy a polgári kötés előzőleg megtörtént: akkor csak kihágást képez a lelkész cselekménye és csak pénzbüntetéssel sujtható.

Teljesen büntethetlen azonban ezekben az esetekben a lelkész akkor, ha az egyházi összeadást az egyik félnek közel halállal fenyegető betegségében végezte. (1894 : XXXI. t.-cz. 123. §.)

17. A rágalmazás és becsületsértés.

(B. T. K. XVII. fejezet, 258—277. §§.)

A) *Rágalmazás* akkor forog fenn, ha valaki másról, többek előtt, olyan tényt állít, mely ha való lenne: okul szolgálhatna az illető ellen a bünvádi eljárás megindítására vagy őt közmegvetésnek tenné ki. (B. T. K. 258. §.)

I. Fontos megjegyezni, hogy

1. *«tényt»* kell állítani. Azt kell tehát állítani, hogy az illető *tett* valamit; más szóval: olyant kell állítani, ami az illetővel vagy az illető részéről *megtörtént.* Ha valaki azt mondja másról, hogy *«lopott», «csalt»* stb., vagy leányról, hogy *«teherbe esett»,* a gazdag fiuról, hogy *«eltüri, hogy apja nyomorban éljen»* stb., — ezekkel *tényeket* állított az illetőről.

2. Az állított ténynek olyannak kell lennie, mely való volta esetén *a) bünvádi eljárást vonhat maga után az ellen, akiről állítatott, vagy b) őt közmegvetésnek teheti ki.* Pl. *a)-hoz:* ha az illető valóban *«lopott»* vagy *«csalt»* volna, emiatt ellene bünvádi eljárás lenne indítható; *b)-hez:* ha az illető leány valóban *«teherbe esett»* vagy ha a gazdag fiu valóban *«türi apja nyomorát»,* ez őt közmegvetés tárgyává teheti.

3. Az állításnak *«többek előtt»* kell történnie. A gyakorlat szerint *legalább 3 ember előtt* kell állítani a tényt. E nélkül a *tény-állítás* sem rágalmazás; (hanem csak becsületsértés; l. alább B) 1. p.). Természetes, hogy a sértett félén kívül kell legalább

három egyén előtt tenni a tényállítást. Viszont az, hogy a sértett fél is hallja-e, közömbös (v. ö. a 32. sz. curiai döntvényt).

4. A «több» (= legalább három) embernek azonban az állítások *nem kell együtt jelen lennie*. Rágalmazás lesz, ha a tényt három vagy több együtt jelenlévő ember előtt állítjuk, de rágalmazás lesz az is, ha külön-külön mondjuk el előbb *A*-nak, majd *B*-nek, majd *C*-nek stb.

5. Rágalmazás a mástól hallott rágalmazó állítás továbbterjesztése is.

II. Ha a rágalmazás nyomtatvány vagy nyilvánosan kiállított képes ábrázolat közzétévése vagy terjesztése útján követtetik el, a büntetés szigorubb. (B. T. K. 259. §.)

III. *A rágalmazásnak egyik specialis esete az, ha valaki mást hatóság előtt büntetendő cselekmény elkövetésével vádolt és vádja valótlanak bizonyult, feltéve, hogy a hamis vád e miatt nem állapítható meg.* (B. T. K. 260. §.)

A rágalmazásnak ez az esete tehát kiegészítő intézkedést tartalmaz a hamis vád (B. T. K. 227. §.) meg nem állapíthatóságának esetére.

B) Becsületsértés akkor forog fenn, ha valaki más ellen meggyalázó kifejezést használ vagy meggyalázó cselekményt követ el. a mennyiben az eset rágalmazásnak nem minősíthető. (B. T. K. 261. §.)

Ennélfogva :

1. ha valamely tény-állítás esetében valamely oknál fogva nem állapítható ugyan meg a rágalmazás, de az állított «tény» meggyalázó: akkor becsületsértésnek lesz minősítendő a cselekmény. Pl. ha a leányról tett az az állítás, hogy «teherbe esett», csak két ember előtt történt és a rágalmazást *e miatt* nem lehet megállapítani: akkor az eset becsületsértést fog képezni.

2. A használt kifejezésnek vagy cselekménynek «*meggyalázónak*» kell lenni. Nem elég tehát, hogy az illetőnek pl. csak a hiuságát sértse az.

3. A becsületsértés elkövethető *szóval* vagy *tettlegesen*. Szóbeli becsületsértés pl.: a gazember, tolvaj, rabló stb. kifejezések használata. Tettleges becsületsértés pl. az arczulütés, tettlegeskedés, nő hajának lenyirása, nő mellének fogdosása, ruhája felemelése, ruhája alá nyulás (feltéve, hogy ez nem okozott közbotrányt, v. ö. a 90. lapon a X. p.), leöntés moslékkal stb., fal berondítása, macskazene, tisztességes nő megcsókolása nyilvános helyen, sértő testmozdulatok stb. stb.

4. Elkövethető a becsületsértés irat, nyomtatvány, képes ábrázolat útján is. Így levélben, ujságcikkkel is stb.

C) 1. A törvény által alkotott testületek, hatóságok, vagy azok küldöttségei ellen habár nem nyomtatvány útján elkövetett *nyilvános rágalmazás vagy becsületsértés* súlyosabb büntetés alá esik. (B. T. K. 262. §.)

Törvény által alkotott testületek pl. az országgyűlés, a delegáció, a törvényhatósági közgyűlés, a községi képviselőtestület stb. ;

hatóságok: (erre nézve v. ö.: a 65. lapot); *hatósági tagok* többi közt a községi bíró, a jegyző s egyáltalán a községi előljáróság tagjai. — *NB.* Nem hatósági tag, hanem csak hatósági közeg: a rendőr, a csendőr, a csósz, a kisbíró, az utbiztos, a pénzügyőr, a bírósági vegrehajtó stb., ezek ellen tehát ez a 262. §-ba ütköző nyilvános rágalmazás vagy becsületsértés nem is követhető el és az ő eseteikben csak egyszerű rágalmazás (258. §.) vagy becsületsértés (B. T. K. 261. §.) állapítható meg.

2. *A halott ellen elkövetett rágalmazás és becsületsértés* is büntetés alá esik. (B. T. K. 273. §., v. ö. még a 70. lapot).

3. Ha a rágalmazást vagy becsületsértést a hatóság előtt folyamatban lévő ügyben, erre az ügyre és az ügyfelekre vonatkozólag, *a tárgyalás alkalmával szóval, vagy az ügyiratokban követték el*: akkor bűnvádi eljárásnak nincs helye. (B. T. K. 266. §.)

4. Némely esetben az állított tény, illetve kifejezés valóságát joga van a vádlottnak *bizonyítania*; ha ez sikerül, felmentését eredményezi. Ezek az esetek a B. T. K. 263. §-ában vannak felsorolva.

Más esetekben pedig *még akkor sem szabad bizonyítania* a vádlottnak, ha ezt maga a sértett fél kívánná vagy megengedné is.

Kiemelendő ezek között az az eset, midőn az állítás vagy kifejezés a családi élet viszonyaira vagy a női becsületre vonatkozik. (B. T. K. 264. §.)

5. *Nyomban viszonzott kölcsönös becsületsértés esetében* a bíró mindkét felet bűnössé nyilváníthatja és akár mind a kettőt, akár egyiket felmentheti. (B. T. K. 275. §.)

6. A rágalmazás és becsületsértés csak a sértett fél magán-indítványára üldözhető. (B. T. K. 268. §.)

Az indítvány visszavonása vagy a vádlott felmentése esetében a vádlott a visszavonás vagy felmentés napjától számított 3 hó alatt terjesztheti elő indítványát vádlója ellen az ellene elkövetett rágalmazás megtorlása végett (B. T. K. 276. §.)

7. A csak felhatalmazásra vagy kívánatra üldözhető, a B. T. K. 269—272. §-ában foglalt esetek hivatalból üldözendők. (L. ezek magyarázatát a 67. lapon.)

8. A magán-indítványi határidő kezdőnapja tekintetében a *kölcsönös* rágalmazás vagy becsületsértés esetében a törvény azt a kivételt állította fel, hogy az egyik fél indítványára megindított eljárás jogerős befejezése előtt a másik fél a maga indítványát bármikor előterjesztheti. (B. T. K. 274. §.)

18. Az ember élete elleni büntettek és vétségek.

(B. T. K. XVIII. fejezet, 278—292. §§.)

I. *Gyilkosság büntette* az embernek előre megfontolt szándék-ból való megölése. Büntetése: halál. (B. T. K. 278. §.)

Büntetendő *már a szövetség is*, ha ahhoz előkészületi cselekmény is járult. (B. T. K. 288. §.)

II. Szándékos emberölés büntette: az ember szándékos, de nem előre megfontolt szándékból való megölése. Büntetése: 10—15 évig terjedhető fegyház.

1. A büntetés *életfogytig tartó fegyház*, ha a tettes az ölést felmenő ágbeli törvényes rokonán, házastársán, több (itt = legalább két) emberen, vagy ha a természetes gyermek az anyján vagy törvényesítés esetén természetes atyján követi el. (B. T. K. 280. §.)

2. A büntetés *enyhébb*, ha a tettes a szándékos emberölést erős felindulásban és rögtön követte el és még enyhébb, ha ezt az erős felindulást maga a megölt személy az által okozta, hogy a tettest vagy hozzátartozóját jogtalanul súlyosan bántalmazta vagy megsértette. De ebben a keretben is szigorubb a büntetés, ha a tettes az erős felindulásban fel- vagy lemenő ágbeli rokonát avagy házastársát ölte meg. (*«Erős felindulásban elkövetett szándékos emberölés büntette»*; B. T. K. 281. §.)

Enyhébb a büntetés akkor is,

3. ha a szándékos emberölésre a tettest maga a megölt egyén határozott és komoly kívánsága által bírta rá (B. T. K. 282. §.), valamint akkor is.

4. ha a szándékos ölést házasságon kívül született gyermekén maga az anya követi el, de csak akkor, ha gyermekét már a szülés alatt vagy közvetlenül a szülés után öli meg szándékosan. (*«Gyermekeölés büntette»*. B. T. K. 284. §.; V. ö. az 5. sz. kir. curiai döntvényt is.)

5. Bünteti továbbá a törvény azt is, aki más *öngyilkosságra bír rá, vagy e célra annak tudva eszközöket vagy szereket szolgáltat* (B. T. K. 283. §.)

6. Büntetés alá esik az ugynevezett *amerikai párbaj* is, ha az öngyilkosság legalább is megkíséreltetett. Az *«amerikai párbaj»* abban áll, hogy két egyén kölcsönös megegyezés útján a sorstól teszi függővé, hogy egyikük öngyilkosságot kövessen el.

Ha a halál nem következett be, akkor mint a két fél, halál esetén pedig az életben maradott fél büntetendő. (B. T. K. 283. §.)

III. Az emberélet ellen való bűncselekmények közé tartozik a *magzat-elhajtás büntette* is.

1. E czímen büntetendő a *teherben levő nő*, ki magzatát szándékosan elhajtja (megöli) vagy mással elhajtattja és büntetendő az is, aki ezt rajta, habár beleegyezésével is, eszközzi. (B. T. K. 285—286. §.)

2. Az *anya* büntetésénél különbség van a szerint, hogy *házasságban vagy házasságon kívül esett-e teherbe?*, az *elhajtóénál* pedig a szerint, hogy *nyereményvágyból vagy a nélkül, az anya beleegyezésével vagy a nélkül* követte el az elhajtást. Ha az anya az elhajtásba *belehalt*: akkor az elhajtó büntetése a legszigorubb.

IV. Emberélet elleni bűncselekmény a *gyermek-kitétel* büntette is. Ez akkor forog fenn, midőn a szülő koránál vagy álla-

potánál fogva önszegélyre képtelen gyermekét félreeső vagy rendszerint járatlan helyre kiteszi vagy elhagyja olyan körülmények közt, hogy annak megmentése pusztán a véletlentől függ. Szigorubb a büntetés, ha a gyermek ennek folytán súlyos testi sértest szenvedett és még szigorubb, ha annak folytán meg is halt.

Ugyane rendelkezések alkalmazandók akkor is, ha nem gyermek a kitett, hanem ha az ápolásra vagy felügyeletre köteles egyén bármilyen, koránál vagy állapotánál fogva önszegélyre képtelen személyt kitesz vagy segély nélküli állapotban elhagy.

V. Az ember-halál okozása akkor is büntetés alá esik, ha az *gondatlanságból idéztetett elő*. (Ez az eset a *„gondatlan emberölés vétsége”* B. T. K. 290. §.).

Ennél *szigorubb* lesz a büntetés akkor, ha a halál az azt okozónak hivatásában vagy foglalkozásában való járatlanságából, hanyagságából vagy azok szabályainak megszegéséből származott. Ilyenkor a foglalkozástól való eltiltás is kimondható. (B. T. K. 291. §.

19. A párviadal.

(B. T. K. XIX. fejezet, 293—300. §§.)

I. Büntetés alá esik már a párviadalra való *kihívás* és a *kihívás elfogadása is*. (B. T. K. 293. §.)

II. A párviadal megkezdésére *fegyverrel való kiállítás* ténye már szigorubb büntetést von maga után. (B. T. K. 296. §.) Ha azonban a felek elállanak a párviadaltól: a büntetés elesik. (B. T. K. 297. §.)

III. Ha már most a felek a párviadalt *tényleg meg is vívták*, akkor az, aki ellenfelét a párviadalban megsebesítette, súlyosabb büntetés alá esik, mint a sértetlenül maradt fél.

Büntetése még szigorubb lesz akkor, ha *a)* a sérülés gyógyíthatlan, illetőleg valamely tag vagy érzék elvesztését idézte elő, és *b)* ha a párviadalban ellenfelét megölte, habár a halál csak később következett is be. (B. T. K. 298. §.)

IV. A *párbaj-segédék* csak abban az esetben büntetendők, ha a kiegyezést akadályozólag jártak el. E szabály áll a párviadalon kívül álló egyénekre nézve is, ha ők akadályozták a kibékülést. (B. T. K. 294. §.)

Az pedig, aki mást egyenesen *buzdit a párviadalra*, vagy *megvetéssel fenyegeti őt*, ha mást ki nem hi vagy ki nem áll a párviadalra: szintén büntetés alá esik. (B. T. K. 295. §.)

Ellenben a párviadalnál jelen volt orvosok, tanúk és a párviadalt megakadályozni törekvő segédék büntetlenül maradnak. (B. T. K. 300. §.)

V. A büntetés mindegyik esetben *államfogház*.

VI. A törvény azonban *csak a szabályszerű párviadalt* részesíti ebben az enyhességben.

Azt a párbajvivót ugyanis, ki a párviadalnak szokásos vagy kölcsönös egyetértéssel megállapított *szabályait megszegte*: a) ellenfele megölése esetén úgy tekinti, mint aki *szándékos emberölés büntetettét* követte el, b) ellenfelének bármily csekély megsebesítése esetén pedig úgy rendeli őt büntetni, mintha *súlyos testi sértés büntetettét* követte volna el. A segédek ilyenkor bűnrészesekül tekintendők. (B. T. K. 299. §.)

20. A testi sértés.

(B. T. K. XX. fejezet, 301–313. §§.)

A *testi sértés* más ember testi épségének vagy egészségének jogtalan megtámadása.

Az elkövetés történhetik fizikai eszközökkel, pl. kézzel, ökölütéssel, bottal, késsel, fejszével, fegyverrel stb., de lélektani behatással, pl. ijesztéssel, megrémítéssel stb. is.

Fájdalom-okozás nem szükséges a tényálladáshoz.

I. Szándékos testi sértés.

1. A *szándékos testi sértés* más ember testének szándékos bántalmazása vagy egészségének szándékos megsértése, de ölési szándék nélkül.

A szándéknak tehát csak a test, illetve egészség megsértésére szabad irányulnia, mert ha ölési szándék vezette a tettet, akkor már az ember élete elleni bűncselekmények valamelyikét kell ellene megállapítani.

2. A törvény három fokozatot állított fel a szándékos testi sértések körében. A mértéket az képezi, hogy az okozott sérülés, betegség vagy elmekór *hány napig tartott*.

a) *Súlyos testi sértés büntette* forog fenn, ha a sérülés, betegség vagy elmekór husz napnál tovább tartott.

b) *Súlyos testi sértés vétsége* áll elő, ha a sérülés, betegség vagy elmekór nem tartott ugyan 20 napig, de tovább tartott 8 napnál.

c) *Könnyű testi sértés vétsége* lesz végül az eset akkor, ha a sérülés, betegség vagy elmekór 8 napnál tovább nem tartott. (B. T. K. 301., 302. §§.)

Mindegyik esetben szigorubb a büntetés akkor, ha a tettes a testi sértést felmenő ágbeli rokonán követte el. (B. T. K. 302. §.)

A könnyű testi sértés vétsége csak a sértett fél magánindítványára üldözhető. (B. T. K. 312. §.) Egyáltalában nem esik azonban büntetés alá a könnyű testi sértés vétsége akkor, ha azt a házi fegyelemre jogosított egyén, pl. az apa a gyermekén, a gazda a cselédjén stb. a házi fegyelem gyakorlása közben követte el. (B. T. K. 313. §.)

3. *Szigorubb* büntetés alá esik a súlyos testi sértés büntette:

a) ha a testi sértés folytán a *sértett elvesztette* valamelyik nevezetesebb tagját vagy érzékét, beszélő, halló, látó vagy nemző tehetségét; ha ezek valamelyike használhatatlanná vált; ha nyomorékká, elmezavarodottá lett; ha előreláthatóan hosszasan betegségbe esett; ha rendes foglalkozására végképpen vagy előreláthatóan hosszú ideig képtelenné vált; végre ha feltűnően eltorzított. (B. T. K. 303. §.)

b) ha *terhes állapotban levő nőn* követi el a tettes a testi sértést és ez *ennek folytán elveszti a méhmagzatát*. (B. T. K. 304. §.)

Ha a tettest a testi sértés okozásakor egyenesen az *szándék* vezette, hogy az a) és b) pontban írt következmények álljanak be, vagy ha az a) pont alatti cselekményt felmenő ágbeli rokonán követte el: a büntetés szigora még inkább emelkedik. (B. T. K. 303., 305. §§.)

4. Előfordulhat, hogy a testi sértés folytán a *sértett halála* következik be. Mivel azonban a tettest itt is csak testi sértésre irányult szándék vezette, nem pedig ölési szándék: cselekményét ennél fogva a beállott halál daczára sem lehet ölésnek minősíteni. Az eset: *halált okozó testi sértés* lesz. (B. T. K. 306. §.)

A testi sértésnek súlyos vagy könnyű volta itt mellékes dolog. Ha tehát könnyű testi sértés folytán állott is be a halál: az eset mint «halált okozó testi sértés» lesz büntetendő. (A B. T. K. 306. §-ában használt «súlyos» jelző nem bír fontossággal.)

A halált okozó testi sértés büntetése *szigorubb* lesz akkor, ha a tettes szándéka egyenesen a fenti 3. a) és b) pontban ismertetett következményekre irányult és halál következett be. Viszont *enyhébb* büntetést szab ki a törvény akkor, ha a tettes erős felindulásban cselekedett, sőt ha a tettest vagy hozzátartozóját előbb éppen a meghalt személy súlyosan bántalmazta és ő a testi sértést e felett való felindulásában *rögtön* követte el, ez a körülmény még inkább enyíti a büntetés mértékét. Erre az enyhéségre nem számíthat azonban a tettes akkor, ha felmenőjét bántalmazta halált okozóan. (*Erős felindulásban elkövetett halált okozó testi sértés büntette*. B. T. K. 307. §.)

5. Fontos a *többek bántalmazásából származó súlyos testi sértés büntettének* esete.

Megtörténhetik, hogy a súlyos testi sértés *büntettét* vagy a halált okozó testi sértés büntettét többek bántalmazása idézte elő, de azt, hogy *közülük éppen melyik egyén okozta a sérülést*, nem lehet megállapítani. *Ilyenkor mindenki büntett címén esik büntetés alá, akiről annyi bizonyítható, hogy a bántalmazásban szándékosan résztvett*. (B. T. K. 308. §.)

Jól megjegyezendő, hogy ez a rendelkezés akkor, ha csak súlyos testi sértés *vétsége* vagy csak *könnyű* testi sértés esete forog fenn: nem alkalmazható. Ilyenkor a résztvevők csak a súlyos, illetőleg könnyű testi sértés vétségére megállapított büntetések alá esnek. (V. ö. a 13. sz. kir. curiai döntvényt.)

6. *Mérgezés.* A törvény külön kiemelte a 309. §-ban azt az esetet, amidőn valaki azon szándékkal, hogy másnak egészségét megrontsa: mérget vagy más ártalmas szert ad be vagy bármi más módon alkalmaz. Szigorítja a büntetést, ha a szer életveszélyes és még szigorubb lesz a büntetés akkor, ha halál vagy a 3. pont alatt ismertetett következmények állottak be.

Önként érthető, hogy ölési szándéknak itt sem szabad fenforognia, mert különben az eset ölössé vagy ölési kísérletté válna.

A mérgező orvul. alattomban támad a sértett egészsége ellen; a többi testi sértési esetek közül ezért emelte ki a törvény ezt az esetet különösen is.

II. Gondatlanságból okozott testi sértés.

1. A testi sértés akkor is büntetés alá esik, ha gondatlanság idézte elő azt. *De csak akkor, ha az okozott sérülés nyolcz napnál hosszabb idő alatt gyógyult meg.*

A gondatlanságból okozott nyolcz napi gyógyidőn aluli könnyű testi sértés a mi törvényünk szerint nem esik büntetés alá. Ha tehát pl. a kocsis gondatlansága folytán elgázolt egyén 8 napon belül meggyógyult testi sérülést szenvedett: e miatt a kocsist nem lehet megbüntetni testi sértés czimén; esetleg, ha talán sebesen hajtott, a K. B. T. K. 120. §-ába ütköző kihágásért lesz csak megbüntethető.

Ha a gondatlanságból okozott súlyos testi sértést az azt okozónak saját hivatásában vagy foglalkozásában való járatlansága, hanyagsága vagy azok szabályainak megszegése idézte elő: az illető szigorubb büntetési mérték alá esik és a foglalkozástól való eltiltás mellékbüntetése is kimérhető lesz reá (B. T. K. 310. §). Ez alá a minősítés alá pl. a műhibát elkövető orvosok, szülésznők, építésszek stb. esnek.

21. Közegészség elleni büntettek és vétségek.

(B. T. K. XXI. fejezete, 314—316. §§.)

A közegészség ellen elkövethető bűncselekmények legnagyobb részét, mint kihágásokat, a K. B. T. K. IX. fejezete, a közegészségügyről alkotott 1876: XIV. t.-cikk, továbbá a kötelező védhimlő-oltásról szóló 1887: XXII. t.-cikk szabályozzák.

A közegészségügyre nézve felettébb veszélyes cselekményeket azonban kiemelte a törvényhozás és az ilyeneket büntetetté, illetőleg vétségge minősítette. Ezek a súlyosabb cselekmények: az élelmi szerek hamisítása, a kutak megmérgezése és a ragályok ellen való intézkedések megszegése.

I. A közfogyasztás tárgyait képező és elárúsításra vagy szétosztásra rendelt élelmi cikkek közé *valamely az egészségre*

ártalmas vagy életveszélyes anyagnak keverése vagy kevertetése, az ilyen cikkeknek boltban, raktárban vagy más áruhelyen forgalomba hozás céljából való tartása már magában véve is büntetés alá esik. (B. T. K. 314. §.)

Az ilyen cikkeknek e tulajdonságuk elhallgatása mellett való *elárusítása, áruba bocsátása vagy szétosztása* még szigorubb büntetést von maga után és a legszigorubb lesz a büntetés akkor, ha ebből valakinek *súlyos testi sértése vagy halála* következett be. (B. T. K. 315. §.)

II. *A kutak, vízvezetékek vagy vztartók megmérgezése csak akkor esik a B. T. K. szigorubb intézkedései alá, ha a kérdéses kut stb. a megmérgezéskor használatban volt.*

A törvény nem mondja ugyan kifejezetten, de épen hallgatásából kétségtelen, hogy nem csak az emberek használatára, hanem az állatok használatára vagy ipari célokra szolgáló kutakra stb. is vonatkozik ez a rendelkezés.

«Megmérgezés» alatt oly anyagnak a vízbe való vegyítését kell érteni, amely a vizet *életveszélyessé vagy az egészségre ártalmassá* teszi. Ha csak megrontja valaki a víz ízét vagy azt csak undorítóvá teszi, anélkül azonban, hogy a víz életveszélyessé vagy az egészségre ártalmassá válnék: ez nem esik a B. T. K.-nek itt tárgyalt intézkedése (B. T. K. 315. §.) alá, hanem az ilyen cselekmény csak a K. B. T. K. 105. §-ába ütköző kihágást fogja megállapítani.

Ha a megmérgezett víz élvezése folytán valaki súlyos testi sértést vagy halát szenvedett: ez a büntetést szigorítja. (B. T. K. 315. §.)

III. *Ragályos betegség idején* a hatóságok bizonyos a továbbterjedés megakadályozását célzó zár- vagy felügyeleti intézkedéseket szoktak tenni.

Ezeknek az intézkedéseknek megszegése büntetést von maga után, mely szigorubb lesz akkor, ha a szabály megszegése folytán valaki meg is kapta a ragályos betegséget. (B. T. K. 316. §.)

22. A személyes szabadság megsértése magánszemélyek által.

(B. T. K. XXII. fejezete, 317—326. §§.)

Mig a B. T. K. a X. fejezetben (l. a 85. lapon) a személyes szabadságnak *közhivatalnok által* való megsértését helyezte büntetés alá, itt azoknak az eseteknek megbüntetéséről intézkedik, amelyekben valakinek személyes szabadságát valamely *magánszemély* sérti meg.

Ennek esetei a következők:

I. *Gyermekrablás* büntetettét követi el, ki 14 éven aluli gyermeket, akarata ellenére, szülője, gondnoka vagy felügyelője hatalmából erőszakkal, fenyegetéssel vagy ravaszsággal elvisz vagy letartóztat. (B. T. K. 317. §.) — A 12 éven aluli gyermekek

ilyen elvitele vagy letartóztatása mindig «akarata ellenére» tör-
ténőnek tekintendő. (V. ö.: a 89. lapot).

Súlyosabb lesz a büntetés, ha a gyermekrablás a végből
történik, hogy a gyermeket koldulásra, más nyereszkesedési vagy
erkölcstelen célra használják. (B. T. K. 318. §.)

Legsúlyosabb lesz az eset akkor, ha a gyermekén súlyos
testi sértést, erőszakos nemi közöszlést vagy megfertőztetést
követtek el. (B. T. K. 319. §.)

II. *Leányszöktetés* esete forog fenn, ha valaki 14 éven aluli
leánygyermeket bár az ő beleegyezésével szülője, gondnoka, fel-
ügyelője akarata ellenére ezek felügyelete alól elvisz vagy letar-
tóztat. — Az előbbi I. pont két utolsó bekezdésének esete itt is
szigorítja a büntetést. (B. T. K. 320. §.)

III. *Nőrablás* az, midőn valaki bármely koru nőszemélyt,
ennek akarata ellenére, fajtalanságra vagy házasságkötésre
irányzott célból, erőszakkal, fenyegetéssel vagy ravaszsággal
hatalmába kerít, elvisz vagy letartóztat. (B. T. K. 321. §.)

Az I., II., és III. pont alatt ismertetett esetekben a
bűnvádi eljárást csak a sértett fél magán-indítványára lehet folya-
matba tenni. A magán-indítvány azonban nem vonható vissza.
— Ha azonban súlyos testi sértés vagy a B. T. K. 239. §-ában
felsorolt körülmények valamelyike forog fenn, akkor a cselek-
mény mindegyik esetben hivatalból üldözendő lesz. (B. T. K.
322. §.)

IV. *A személyes szabadság megsértése* abban áll, hogy vala-
mely magánegyén mást törvényellenesen elfog, elfogat, letartóz-
tat vagy személyes szabadságától bármi más módon megfoszt.
(B. T. K. 323. §.)

Büntetése első sorban ahhoz képest lesz szigorubb, hogy
mily hosszú ideig tartott a jogtalan letartóztatás. — Még szigo-
rubba teszi a büntetést az, ha a letartóztatott ellen erőszak vagy
sanyargatás is követtetett el. — A szigor még nagyobb lesz, ha
a letartóztatott a 98. lapon 3a) és b) alatt ismertetett (B. T. K.
303., 304. §.) testi sérüléseket szenvedte, vagy ha valamely kül-
hatalom katonai szolgálatába vagy rabszolgaságba vitték őt.
(B. T. K. 324. §.) — Végül legsúlyosabb lesz e büntetés akkor,
ha a letartóztatott a letartóztatás vagy a sanyargatás folytán
meghalt. (B. T. K. 325. §.)

Fontos, hogy a büntethetőség első feltétele a letartóztatás
törvényellenes, jogtalan volta. Jogosan letartóztathatja ugyanis
bárki a bűncselekmény elkövetésén tetten kapott egyént; köteles
azonban őt azonnal a legközelebbi járásbíróshoz, vizsgálóbíró-
hoz, kir. ügyészséghez, vagy rendőri hatósághoz kísérni vagy ha
ezt nem teheti, a legközelebbinél nyomban jelentést tenni.
(B. P. 142. §.)

Ha ezt elmulasztja: cselekménye a személyes szabadság
megsértése czimén ebben az esetben is büntetés alá lesz vonandó.
(B. T. K. 323. §.)

23. A levél- és távsürgönytitok megsértése magánszemélyek által.

(B. T. K. XXIII. fejezete, 327. §.)

A törvény 200. és 201. §-ában a levél- és távsürgönytitoknak a *posta- vagy távirdahivatalnok*, illetve *-szolga* által való megsértését helyezte büntetés alá.

Itt arról az esetről intézkedik, midőn a tettes *magánszemély*.

Különös jogosultság nélkül senki másnak szóló levelet, lepecsételt iratot vagy távsürgönyt nem bonthat fel. Épp úgy tilos a bár le nem pecsételt levélnek vagy távsürgönynek a végből való birtokba kerítése, hogy azok tartalmát megtudja vagy e célból másnak átadja. Aki ilyent *tudva és jogtalanul* tesz: büntetés alá kerül.

A büntetés szigorát emeli, ha az illető az ekként megtudott levél vagy sürgöny tartalmát *közzé is teszi* vagy azt a küldő vagy a címzett károsítására *használja fel*.

A cselekmény csak a sértett fél magán-indítványára üldözhető. (B. T. K. 327. §.)

24. A titok tiltott felfedezése.

(B. T. K. XXIV. fejezet, 328., 329. §§.)

I. Némely állás vagy hivatás oly közel hozza annak betöltőjét a családokhoz vagy egyesekhez, hogy az illető állása vagy hivatása révén ezek legfeltettebb titkainak válik tudójává. Az *ekként* megtudott vagy reábizott családi vagy egyéni titoknak az illető jó hírnevét veszélyeztető elárulását a törvény büntetés alá helyezte.

Ez a szabály kiterjed: a közhivatalnokokra, az ügyvédekre, orvosra, sebészre, gyógyszerészre, szülésznőre és ezek segédeire. E törvényes felsorolásból láthatóan a gyónás titkát eláruló lelkezés nem esik e szakasz (B. T. K. 328. §.) alá; ő ezért csak egyházi hatóságának lesz felelős.

II. A titok tiltott felfedezése *nem büntethető* három esetben:

1. ha a felfedezés *alapos okból* történt; hogy az ok «alapos» volt-e, ez a bírói megítélés tárgya lesz;

2. ha a felfedezés akként történik, hogy az illető a megtudott vagy reábizott titokról *kötelességszerűen* értesíti a hatóságot; pl. ha az orvos, a szülésznő a gyakorlatában megtudott magzatelhajtásról a hatóságot értesíti; és

3. ha a titok felfedezése *hatósági kérdésre vagy tanuvallo-más alakjában* történt. (B. T. K. 329. §.) Itt fontos szerepet játszanak a B. P. 204. §-ában felsorolt, a tanuságtételt kizáró esetek.

25. A magánlak megsértése magánszemély által.

(B. T. K. XXV. fejezet, 330–332. §§.)

Míg a B. T. K. 199. §-a a magánlakás jogának *közhivatalnok által* való megsértését bünteti, addig ez a fejezet ugyanannak valamely *magán egyén által* való megsértésével foglalkozik. Amazt a törvény, mint láttuk: «házjog-megsértés»-nek, ezt «magánlaksértés»-nek nevezi.

A magánlaksértésnek *három fokozatát* kell megkülönböztetnünk:

Mindegyik esetben ugyanaz képezi a büntetőjogi védelem tárgyát: a lakás, az üzlethelyiség, az ezekkel összeköttetésben levő vagy ahhoz tartozó helyiség vagy bekerített hely.

I. A legenyhébb eset az, amidőn valaki ezt az idegen lakásba stb. való bemenetelt vagy ottmaradást jogos indok nélkül, cselszövénynyel vagy az ottlakó vagy a lakással rendelkező akarata ellen követi el. Ez *vétség* és csak magán-indítványra üldözhető. (B. T. K. 332. §.)

Büntetés alá esik tehát *már a puszta bemenetel vagy benmaradás ténye*, ha ez a lakás urának *akarata ellenére, jogos indok nélkül* vagy *cselszövénynyel* történik.

A jogosult tilalma sokféleképpen nyilvánulhat meg: egyenesen megtiltja az illetőnek, hogy bemenjen vagy benmaradjon lakásában; kiutasítja őt; bezárja a kaput, az ajtót; tilalmi táblát függeszt ki stb.

Fontos a «jogos indok» kérdése. A bemenő vagy bennmaradó ugyanis akkor, ha «jogos indoka» volt a bemenésre vagy benmaradásra, nem lesz megbüntethető; pl. ha a válófélben levő és külön élő házaspár egyikike a végből megy be a másik lakásába, hogy ott levő gyermekét meglátogassa: akkor sem büntethető, ha az ott lakó házaspár ki is utasítaná, mert jogos indoka volt az odamenetelre.

II. *Súlyosabb, mert büntetné minősülő* esetté válik a magánlaksértés, ha az idegen lakásba stb. való bemenetel a lakás ura beleegyezése nélkül, *jogtalanul, erőszakkal, fenyegetéssel* vagy *hamis kulcs használatával* történik. A tettes «*behatol*» az idegen lakásba, ami a bűnös tevékenység nagyobb fokát már értelmileg is magában foglalja. (B. T. K. 330. §.)

III. A magánlaksértés büntetné *még szigorubban büntetendővé* válik aztán akkor: 1. ha a «behatolás» akként történik, hogy a behatoló magát közhivatalnoknak vagy hatósági rendelet folytán eljárónak szinleli; 2. ha a behatolás éjjel vagy együttesen több személy által vagy 3. fegyveresen hajtatik végre. (B. T. K. 331. §.)

26. A lopás.

(B. T. K. XXVI. fejezet, 333–343. §§.)

I. *Lopást* az követ el, aki vagyoni értékkel bíró, idegen ingó dolgot másnak birtokából vagy birlalatából, annak beleegye-

zése nélkül, azon czélból vesz el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa. (B. T. K. 333. és 334. §§.)

Minden szó fontos. 1. A *lopás tárgya* csak valamely «dolog» lehet. *Dolog* alatt a *testi dolog* értendő. A testetlen dolgok nem képezhetik lopás tárgyát, így a gondolat, a munkaerő stb. Az élő ember sem, mert ő nem «dolog.»

Az aztán, hogy a testi dolog *szülárd, cseppfolyós vagy lég-nemű* állapotban van-e: mindegy. Ellopható tehát a gáz, a víz is, amennyiben már valakinek tartályába felfogva vannak, így pl. a palaczkba, víztartóba, vízvezetéki csőbe felfogott víz, a gáz-tartóban vagy gázcsőben szétömlő gáz stb. ellopható. De a szabad levegő, a szabadon folyó vagy álló víz, a tenger vize nem képezheti lopás tárgyát (l. alább a 3. pontot).

2. Csak «*ingó dolog*» képezheti lopás tárgyát. Az ingatlan, pl. a földbirtok, az épület stb. mint ilyen, nem lopható el.

Ha azonban a tettes az eredetileg ingatlan dolgot elváltasztotta, elkülönítette eredeti állapotából és ingóvá tette («ingósította»), akkor az ilyen dolgon már mint ingóvá tett dolgon elkövetheti a lopást. Így pl. a fáján függő termés, a gyümölcs, ha a tettes elváltasztja, ellopható; az élőfát, ha a tettes kivágja, ellophatja; az érczen, ha kiássza, elkövetheti a lopást; a házat, mintilyent, nem lophatja el, de ha szétbontja, az egyes téglákat, gerendákat stb. ellophatja.

3. Csak az «*idegen dolog*» lopható el, vagyis az, mely nem a tolvaj tulajdona. *Saját* tulajdonán tehát senki sem követhet el lopást. Ha a tulajdonjog *vitás*: ez legtöbbször felmentésre vezet. *Közös tulajdon* esetében a tulajdonos-társ a saját részén felül való részt illetően elkövetheti a lopást.

Az *uratlan dolog*, pl. a szabadon élő vadállat, a szabad levegő és víz nem képezhetik lopás tárgyát, mert az uratlan dolog mindenkié. A vadás kertben élő vad azonban már ellopható, mert ez már nem uratlan dolog.

Nem lopás az sem, ha a tulajdonos által *önként és végleg elhagyott dolgot* (pl. a vasuti kocsi ablakán kidobott üveget) vagy a tulajdonos által nem is ismert *elveszett dolgot* (pl. régi kincset) vesz el valaki.

A *csak elhányódott dolog* elvevése azonban, különösen ha a tettes tudja, hogy kié az a dolog: megállapítja a lopást, pl. ha a kocsiban felejtett dolgot az utas eltávoztva után a kocsis megtartja; ha valaki a másnak zsebéből az ő szeme láttára kiesett pénzt felveszi és megtartja; a cseléd, ki a gazdája lakásában elhányódott dolgot megtartja; a vendég, ki a más által a kávéházban felejtett felöltőt elveszi stb.: lopást követ el.

4. Csak «*vagyoni értékkel bíró dolog*» képezheti lopás tárgyát. A mi teljesen értéktelen, azon lopás el nem követhető.

5. A lopás elkövetési cselekedete: az *elvétele*. Ez abban a pillanatban megtörtént, midőn a tettes a dolgot az eddigi birtokos vagy birláló hatalmi köréből kihelyezte és a saját uralma

alá kerítette. «Elvette» tehát már az idegen dolgot az, aki azt kezébe vette, zsebébe tette, elrejtette, zsákjába rakta (pl. a gabonát), noha még el sem távozott vele a helyszínéről.

Elvétel is tehát nem szükséges a lopás fogalmához. A lopás be van fejezve már az *elvéttel*.

Az elvétel nemcsak közvetlenül, hanem közvetve is történhetik. «Elvesz» és lopás tetteséül lesz bűnös az is, a ki nem maga veszi el a mézsárszékből a húst, hanem kutájával véteti el azt; az is, aki egy 12 éven aluli gyermekkel vagy egy örülttel véteti el az idegen dolgot stb.

6. A beleegyezés kizárja a lopást. Az elvételnek az addigi birtokos vagy birláló *beleegyezése nélkül* kell történnie, hogy lopásról beszélhessünk.

7. Az elvétel csak akkor lesz lopássá, ha az a dolog *jogtalan eltulajdonítására irányult céllal* történt.

Az *eltulajdonítási célzat* abban áll, hogy a tolvaj a dologgal úgy akar bánni, mintha az az ő tulajdona volna. Szükséges, hogy ez *jogtalanul* történjék. Ha a tettesnek joga volt tulajdonába venni az idegen tárgyat: akkor lopás nem forog fenn.

A célnak e meghatározott volta igen fontos, mert ha az elvétel nem eltulajdonítás céljából történt, akkor lopás nem is lesz megállapítható. Így különösen nem lopás az idegen dolognak *csak használatra* való elvétele, pl. ha valaki elveszi más lovát és vele a városba lovagolva, utja végeztével visszaállítja az istállóba: lopásért nem lesz elítélhető (beleütközhetik ez esetleg a K. B. T. K. 127. §-ába); nem lopás a *zálogba való* elvétel (büntetetlen önsegély esete) sem, pl. ha a hitelező követelése biztosítására veszi magához adósa dolgát; de ha azt el is adja, ez már meg fogja állapítani a lopást, mert ebben az esetben már tulajdonosul rendelkezett a dologgal.

Fontos megjegyezni, hogy az előadottak szerint a lopás fogalmához a *nyerésszedési, gazdagodási szándék* is nem szükséges.

8. A kísérlet szempontjából fontos, hogy ha az illető helyen, hol a tettes lopni akart, *ellopható dolog nincs*, vagy van ugyan dolog, de az *a lopásra alkalmatlan* (pl. értéktelen), akkor lopás kísérlete nem állapítható meg, pl. ha a zsebtolvaj valakinek zsebébe belenyúlt ugyan lopás céljából, de az illető zsebében semmi ellopható dolog sem volt.

All ez arra az esetre nézve is, ha az illető helyre betörés vagy bemászás útján vagy hamis kulcs segítségével jutott be a tettes, pl. ha lopás céljából betört egy csürbe, vagy magtárba, mely azonban teljesen üres. (Megállapítjuk ilyenkor esetleg a magánlaksértés büntetét.)

Ha azonban az illető helyiségben ellopható tárgy van, akkor már maga a betörés, bemászás, vagy hamis kulcshasználás megkezdése is megállapítja a lopás kísérletét.

9. Az *okiratok lopását* illetően vezérelyül az szolgálhat, hogy lopás tárgyaúl az idegen okirat akkor szolgálhat, ha az nem

csupán bizonyítéka valamely követelésnek, hanem, *mint okirat*, önmagában véve is vagyoni értékkel bír; (a papiranyag értéke nem jó számításba); ellopható tehát a váltó, a részvény szelvénye, a cselédkönyv stb. (Figyelemmel kell azonban lenni a czélt illetően a B. T. K. 406. és a K. B. T. K. 71. §-ára is.)

II. A lopás *büntettet* képez, ha a lopott dolog értéke nagyobb 100 koronánál; *vétséget* képez; ha értéke 100 korona vagy ennél kevesebb.

A lopás elkövetése idejében és helyén való érték a döntő.

Csak magának az ellopott dolognak értéke veendő figyelembe; a *más irányu károsodás* nem jó tekintetbe; pl. aki egy 1000 koronát érő lónak farkát levágja, és ellopja: ha e lószőr értéke 100 koronát meg nem halad, csak lopás vétségért lesz elítélhető, noha a lótulajdonos tényleg többel károsodott (B. T. K. 334. §.).

III. *Ha valaki több lopás vétségét követi el* (akár mint tettes, akár mint részes): az ellopott dolgok értéke összeadandó.

Ha az összeg nem éri el a 100 koronát, illetve csak éppen 100 koronát tesz ki: akkor *annyi lopás vétségének halmazata* létesül, ahány lopásról szó van.

Ha azonban az összeg 100 koronát felülhalad: akkor a több lopás vétsége helyett *egy lopás büntette* állapítandó meg.

Például: a tolvaj lop A-tól 40 koronát, B-től 20 koronát, C-től egy 30 koronát érő gyűrűt; három lopás vétségében lesz bűnös. De ha a gyűrű 42 koronát ért, akkor $(40 + 20 + 42 = 102)$ egy lopás büntetében lesz bűnösnek tekintendő. (B. T. K. 305. §.)

IV. A lopásnak ugynevezett *minősített esetei* azok, amelyeknél a lopást az ellopott dolog értékére való tekintet nélkül *büntettnek kell minősíteni*. A törvény az ilyen lopási eseteket bizonyos (ugynevezett «minősítő») körülményeknél fogva annyira veszélyes jellegűeknek tartja, hogy az ellopott dolog bármily csekély, akár egy fillérnyi értéke daczára is *büntettül* rendeli büntetni azokat. Ezeket az eseteket a BTK. 336., 337., 338. §-ai foglalják magukban.

a) A B. T. K. 336. §-ának esetei:

1. valamely, az állam által elismert vallás szertartásaira rendelt helyiségben, a *vallás szertartásaihoz tartozó vagy kegyes vagy jótékony célra szánt tárgynak* ellopása;

2. *temetőben* a holtak emlékére rendelt, vagy *holttesten levő tárgynak* ellopása.

Csak az *állandó jellegű* emléktárgyaknak, pl. a sirkeresztnek, a sirkőnek ellopása tartozik ide; az *időleges* díszítésre szánt virágok, koszorúk ellopása nem minősül e pont szerint.

Akkor sem alkalmazható ez a pont, ha a bár állandó jellegű emléktárgy ezt a jellegét már elvesztette; tehát pl. a *már letört* sirkereszt ellopása csak egyszerű lopás lesz.

3. A *betöréses, bemászósos vagy feltöréses lopás*, vagyis ha a lopás épületben, bekerített helyen vagy hajón követtetik el, hová

a tolvaj betörés vagy bemászás által jutott, vagy ha a lopás céljából a zár, vagy a megőrzésre szolgáló egyéb készülék, feltörtetett.

«*Épület*» alatt bármely olyan építmény értendő, mely emberek lakására, állatok tartására, vagy bármely dolgok megőrzési helyiségéül szolgál. Mindegy: kő- vagy faépület-e (pl. góré, kas, verem) az.

«*Bekerített hely*» a minden oldaláról kerítéssel körülvett terület.

«*Betörés*» az illető hely biztosítására szolgáló készülék (ajtó, kapu, ablak, rostélyok, pántok stb.) erőszakos eltávolítása. Csak az erős anyagu készülék jön tekintetbe. Az ablakra ragasztott papírlap beszakítása, a sövénykerítés szétfeszítése nem minősül tehát e pont szerint; de az üvegablak benyomása, a deszka-kerítés szétfeszítése stb. igen.

Ha a tettes valamely nyíláson egyszerűen *benyulva* követi el a lopást, ez csak akkor fog e pont szerint minősülni, ha ezt a nyílást is ő hozta létre. Aki tehát a léczek közt az ablakon benyulva lop, csak egyszerű lopást követ el.

A «*bemászás*» abban áll, hogy a tettes rendkívüli uton, bizonyos nehézségeket legyőzve, testi fáradtság kifejtése mellett jut be az illető helyre, ahol a lopást elköveti, pl. átmászik a falon, a kerítésen, az ablakon, az ajtó felett való nyíláson stb. Megkivánja a gyakorlat, hogy az illető kerítés stb. oly magas legyen, hogy a tettes személyét tekintve, annak átmászása reá nézve bizonyos nehézséggel járt legyen; az egy méter magasságot rendszerint még nem tekintik elégnek.

A «*feltörés*» abban áll, hogy a tettes a helyiségnek elrekesztésére szolgáló zárt, lakatot vagy más készüléket távolítja el erőszakosan. Csak az erős zár jön tekintetbe; tehát pl. a csak madzaggal bekötött ajtón a madzag elvágásával, a tolózár visszataszításával stb. történt bejutás nem esik e pont alá.

E pont szerint minősül a bezárt tartály ellopása is, habár a tettes aztán a zárt másutt törte is fel (v. ö. a 75. sz. curiai döntvényt).

4. A *hamis vagy lopott kulccsal való felnyitás útján történő lopás.*

«*Kulcs*» minden eszköz, melylyel valamely zár felnyitható; tehát a meggörbitett vas-szeg stb. is.

«*Hamis kulcs*» minden olyan kulcs, mely nem az illető zárnál való használatra van rendeltetve; tehát az elvesztett kulcs is.

«*Lopott kulcs*» a zárnak valódi kulcsa lesz, ha azt a tulajdonos olyan helyre tette el, ahonnan azt előbb a tettesnek kutatás útján elő kellett kerítenie vagy el kellett lopnia. Ennélfogva ha az ajtókulcsot az ajtó mellett való szegre felakasztva, a szekrénykulcsot az asztalon letéve találja a tolvaj (tehát nem kell azután kutatnia), cselekménye nem lesz «lopott kulccsal» elkövetett lopás.

5. A *csata, tűzvész, vizáradás* vagy más *közveszély* színhelyén vagy közelében elkövetett lopás.

6. A rabló- vagy tolvaj-szövetségnek két vagy több tagja közreműködésével elkövetett lopás. «Szövetség» ebben az értelemben csak akkor forog fenn, ha többen meg nem határozott egyének ellen meg nem határozott számban való lopások elkövetésére egyesülnek. Hogy e pont alkalmazható legyen: legalább két tag kell hogy közülök szerepeljen a lopásnál.

7. A «cseléd-lopás» esete. Ez abban áll, hogy a *szolgálatban álló* személy azon, kinek szolgálatában áll, vagy annak házához tartozó személyen követi el a lopást.

A «cseléd-lopás» azért esik e szigorú minősítés alá, mert az illető a köteles hűségi viszonyt sérti meg a lopás által. A cselédnek több az alkalom a lopásra, mint az idegennek. Gazdájának majdnem mindene előtte van.

Fontos, hogy a szolgálati viszonynak *állandó* jellegűnek kell lennie. Állandó cselédnek, az iparos- és kereskedőségédnek, a *gazdatiszt*nek lopása tartozik ide. (53. számú kir. curiai döntvény.) Énnélfogva a *napszámos* lopása nem esik e pont alá; még akkor sem, ha esetleg hosszabb és megszakítatlan időn át dolgozott is a meglopottnál (62. számú curiai döntvény).

A cseléd akkor is e pont szerint büntetendő, ha csak részes volt egy idegen által az ő gazdája ellen elkövetett lopásban (47. sz. cur. döntv.).

E pont alá esik végül a cseléd által az ugyanazt a gazdát szolgáló cseléd társa ellen véghezvitt lopás is.

8. Az az eset, midőn a tolvaj azt lopja meg, *akivel házközösségben vagy közös háztartásban él*. Rendszerint az együttélő családtagokra vonatkozik ez a pont. («Családi lopás.»)

9. Az az eset, midőn a lopást valamely *közhivatalnok*, *közhivatalnoki jellegének felhasználásával*, követi el és végül

10. Az az eset, amidőn a tolvaj, vagy ha többen volnának, ezek egyike a lopás elkövetése végett *közhivatalnoki jelleget vagy hatósági megbízást színel*.

b) **A B. T. K. 337. §-ának esete:** a *fegyveres lopás*, vagyis az, midőn a tolvaj a lopás elkövetésekor fel volt fegyverkezve. Elég a fegyvernek nála léte; hogy használta, vagy mutatta-e azt vagy sem, mellékes.

«Fegyverül» tekintjük itt: a lőfegyvert, a kardot vagy kést, fejszét, bárdot, tört stb., de a zsebkés vagy bicska, bot, kő: nem fegyver.

c) **A B. T. K. 338. §-ának esete:** a *visszaesésben elkövetett lopás*. Az olyan egyént tekint itt a törvény «visszaesőnek», aki rablás, zsarolás, lopás, sikkasztás vagy orgazdaság, avagy ezek kísérlete miatt már *legalább kétszer* meg volt büntetve és a legutolsó büntetése *kiállása óta még tíz év nem telt el*.

Az ilyen egyén cselekménye tehát, ha csak egy fillér értékűt is lop, mindenképp *büntettnék* lesz tekintendő.

Fontos, hogy *csak a legutóbb kiállott* büntetés óta nem szabad még 10 évnek eltelnie. Az, hogy az az *előtti* cselekményt mikor

követte el az illető: nem jön tekintetbe. Tehát pl. a B. T. K. 338. §-a alá esik az 1900. évi január hó 1-én elkövetett lopás akkor is, ha az az előtt lopás miatt már kétszer büntetett tettes az első büntetéséből 1882-ben, második büntetéséből pedig az 1890. évi január 1-ső napja után szabadult ki. (V. ö. a 74. számú kir. curiai döntvényt.)

V. A lopás vétségének kísérlete büntetendő. (B. T. K. 339. §.)

VI. A lopás általában véve *hivatalból* üldözendő cselekmény.

Ha azonban a) a lopás házasársak, fel- vagy lemenő ágbeli rokonok, testvérek, közös háztartásban élő rokonok közt történik; b) ha a gyámolt a gyámját, a gondnokolt a gondnokát, a növénydek a nevelőjét; c) a szolgálatban vagy fizetésben álló személy a szolgálatadót vagy ennek vele közös háztartásban élő hozzátartozóját; d) a háztartásban élő személy a ház fejét vagy ennek vele közös háztartásban élő hozzátartozóját; e) ha ugyanazon gazdának egyik cselédje a gazdának ugyanazon házban, üzletben vagy gazdaságban alkalmazott másik cselédjét lopja meg: ezekben az esetekben a bűnvádi eljárást csak a sértett fél, illetőleg a szolgálatadó vagy ház feje, (a másik cseléd) *magánindítványára* lehet folyamatba tenni. (B. T. K. 342., 343. §§., a 24. sz. kir. curiai döntvényt.)

VII. Itt kell kitérnünk arra, hogy némely tulajdonképpen lopást képező cselekményt a törvény kivett a lopás fogalma alól és kihágás czimén külön önálló fogalmakat alkotott belőlük. Ezek az esetek a következők:

a) **A K. B. T. K. 126. §-ába ütköző tulajdon elleni kihágás.**

1. *Tulajdon elleni kihágásnak e §. szerint* (és nem lopásnak) minősítendő a cselekmény akkor, ha valaki 4 koronánál nem nagyobb értékű *élelmi- vagy élvezeti cikket* lop.

Élelmi cikkek alatt itt azok a dolgok értendők, amelyek emberek által megevésre vagy megivásra szolgálnak, pl. a hus, a kenyér, a bor, a gyümölcs stb. Az, hogy az ilyen cikkek csak bizonyos előkészítés: mint megfőzés, sütés, feltörés, megtisztítás vagy más anyagokkal való vegyítés után válnak emberi ételemre használatni szokott cikkek avagy ilyenekké már feldolgozva vannak: nem tesz különbséget. Ennélfogva pl. a tyuk, liba és más szárnyas úgy élő, mint leölt állapotában is a jelzett értékig csak kihágás, nem pedig lopás tárgyát fogja képezni. (V. ö. a 10. számú kir. curiai döntvényt.) A kizárólag csak az állatok élelmezésére használt dolgok, pl. zab, széna, luczerna stb. lopása már nem esik ide; ilyen esetben lopás lesz megállapítandó.

Élvezeti cikk minden elfogyasztható, de az emberi életfenntartásra nem szükségelt, nélkülözhető és csak kedvtelésből használt tárgy, így pl. a szivar, a dohány stb.

2. *Az élelmi és élvezeti cikk ellopása is lopásnak lesz minősítendő a B. T. K. 333. és 334. §§-ai értelmében akkor, ha annak értéke a 4 koronát meghaladja, valamint lopás büntetése lesz megállapítandó az értékre való tekintet nélkül, akkor, ha az élelmi-*

vagy élvezeti cikk ellopása a B. T. K. 336., 337. vagy 338. §§-ában felsorolt valamelyik körülmény fenforgása mellett követtetik el.

b) Az 1894: XII. t.-cz. 93. §-ának a) pontjába ütköző mezőrendőri lopás kihágása.

E törvényhely és az ezt magyarázó 70. számú kir. curiai döntvény alapján a következő szabályok jegyzendők meg:

Gazdasági terményeknek gyümölcsösokertből, szőlőből, faiskolából vagy a mezőről való ellopása avagy a földtől el nem választott idegen termék jogosulatlan leszedése, levágása vagy ellopása:

α) *mezőrendőri kihágást képez* (1894: XII. t.-cz. 93. § a), ha a dolog értéke 60 koronát meg nem halad;

β) *az értékhez képest lopás büntetett, illetőleg vétségét* (B. T. K. 333., 334. §§.) állapítja meg akkor, ha a dolog értéke 60 koronánál nagyobb;

γ) *az értékre való tekintet nélkül lopás büntetettének* (B. T. K. 336. §.) lesz minősítendő akkor, ha a lopást a B. T. K. 336. §-ában felsorolt körülmények valamelyikének fenforgása mellett követik el;

δ) a B. T. K. 336. §-ának 3. pontjában irt «bemászás» minősítő körülménye azonban csak akkor teszi lopás büntetetté az esetet, ha a dolog értéke 60 koronánál nagyobb; *ellenkező esetben a cselekmény a «bemászás» daczára is csak mezőrendőri kihágást* (1894: XII. t.-cz. 93. §. a) fog megállapítani. Ez a szabály a község belterületén levő bekerített gyümölcsösokertre is kiterjed.

A B. T. K. 337. vagy 338. §-ában felhozott minősítő körülmények a mezőrendőri lopás esetében semmi jelentőséggel sem bírnak. (V. ö. a 72. számú kir. curiai döntvényt.)

A mezőrendőri lopás kihágása csak a sértett fél indítványára üldözhető. (1894: XII. t.-cz. 93. §. utolsó bek.)

c) Az 1879: XXXI. t.-czikk 90—99. §§-aiba ütköző erdei lopás kihágása.

α) Az erdei termékek lopása csak kihágást képez akkor, ha a dolog értéke 60 koronát nem halad túl. Ebben az esetben tehát nem a lopási szakaszokat (B. T. K. 333., 334. §§.), hanem az erdőtörvényről szóló 1879: XXXI. t.-cz. 90—99. §§-aiban megírt kihágási szakaszokat kell alkalmazni. (1879: XXXI. t.-cz. 69. §.)

β) Erre a kihágásra nézve az általános szabályoktól eltérő, *különleges intézkedések* állanak fenn, még pedig: csak pénzbüntetés alkalmazható (1879: XXXI. t.-cz. 75. §); behajthatatlanság esetén a pénzbüntetés 6 koronán alul 1 napi elzárásra, azonfelül pedig minden 6 korona 1—1 napi elzárásra változtatandó át (76., 77. §§.); az elzárás leghosszabb tartama azonban 10 nap (78. §.); a kísérlet is büntetendő (80. §.); az eljárás megindítása 2 év alatt (86. §.), a büntetés végrehajtása 3 év alatt (88. §.) évül el; az erdei lopás kihágásával kapcsolatos orgazdaság vagy bűnpártolás és ezek kísérlete is büntetendő (97., 99. §§.); a sértett akkor, ha a lopott dolog 100 koronánál nem nagyobb értékű: igényét az elsőfoku bíróság ítéletének meghozatala előtt szabadon leszállíthatja. (138. §.)

γ) Ha a lopott dolog értéke 60 koronánál magasabb, akkor az értékhez képest a B. T. K. 333., 334. vagy 335. §§-ai értelmében *lopás* vétsége, illetőleg büntetése állapítandó meg (1879: XXXI. t.-cz. 73. §.)

δ) A *lopott dolog értékére tekintet nélkül lopás büntetett képezi az eset a B. T. K. 336., 337. vagy 338. §§-ai értelmében akkor, ha az e §-okban megírt valamely minősítő körülmény forog fenn.* Kivételes intézkedés csupán annyiban van, hogy a B. T. K. 337. §-a csak lőfegyver viselése esetén állapítható meg és a 338. §. szerint való minősítés csak akkor állhat meg, ha a legutóbbi büntetés kiállításától 3 év még nem telt el. (1879: XXXI. t.-cz. 74. §.) Ez utóbbi tétel az erdei lopással kapcsolatos orgazdaságra is kiterjed. (98. §.)

ε) Az 1879: XXXI. t.-cz. 81. § a még azt a különleges intézkedést is tartalmazza, hogy ha valakit utközben, akár az erdőben, akár annak közelében olyan baj ért, amely miatt kénytelen volt valamely erdei kihágást elkövetni, de ezt az erdőt felügyelő személynek azonnal vagy a legközelebbi községi előjárásnak 24 óra alatt bejelent: büntetés alá nem vonható.

θ) A bűnvádi eljárás erdei lopás kihágása esetén csak a sértett fél indítványára indítható meg. (82. §.)

27. A rablás.

(B. T. K. XXVII. fejezet, 344—349. §§.)

I. A *rablás* nem egyéb, mint erőszakkal vagy fenyegetéssel véghezvitt lopás. Vagyis: ha a lopás eddig ismert tényálladáki kellékeihez még vagy az *erőszak* vagy a *fenyegetés* is hozzájárul: az eset rablássá lesz. (B. T. K. 344. §.)

Az erőszak vagy fenyegetés intézhető éppen a megrabolt, vagy más jelenlevő egyén ellen is: ez egyformán rablássá teszi az esetet.

II. *Rablássá válik a lopás akkor is, ha a tolvajt tetten kapják és ez a végből használ erőszakot vagy fenyegetést, hogy a lopást véghezvihesse, vagy a már ellopott tárgyat megtarthassa.*

Ha az erőszakot vagy fenyegetést *más célból*, pl. menekülés céljából használja: az eset nem lesz rablássá, hanem csak lopás marad. (B. T. K. 345. §.)

Az erőszaknak vagy a fenyegetésnek közvetlenül a *személy ellen kell irányulnia.* Ennélfogva pl. a nyakban függő ékszernek lerántása, az óraláncznak a zsebből való kiragadása még nem rablás, mert az erőszak nem személy, hanem a tárgy ellen irányult. A dolog értéke teljesen közömbös.

«*Fenyegetés*» alatt itt olyan cselekmény elkövetésével való fenyegetést kell érteni, mely által a fenyegetettnek vagy hozzátartozójának vagy bármely jelenlevőnek élete, testi épsége vagy vagyona súlyos veszélynek tétetik ki. (B. T. K. 347. §.)

III. *Rablássá lesz a lopás* még akkor is, ha a tettes a lopás elkövetése céljából az illetőt öntudatlan vagy védelmére tehetetlen állapotba helyezi; pl. a tettes altató itallal elaltatja vagy megkötözi a sértettet és ellopja dolgait. (B. T. K. 346. §.)

IV. *A rablásnak súlyosabban minősülő esetei* állanak elő:

1. ha a rablás visszaesésben követtetik el. Ez akkor áll fenn, ha az illető rablás vagy zsarolás miatt már, habár csak egyszer is meg volt büntetve és ennek kiállása óta 10 év még nem telt el (B. T. K. 349. §. 1. p.);

2. ha a tettes a rablással kapcsolatban súlyos testi sértést, szándékos emberölést vagy ennek kísérletét is követi el. (B. T. K. 349. §. 2. p.)

28 A zsarolás.

(B. T. K. XXVII. fejezet, 350–354. §§.)

I. *Zsarolás* másnak erőszakkal vagy fenyegetéssel való kényszerítése arra, hogy az illető valamit megtegyen, eltűrjön vagy elhagyjon, avégből, hogy ezáltal a zsaroló magának vagy másnak jogtalanul vagyoni hasznót szerezzen. (B. T. K. 350. §.)

A zsarolást ebből láthatóan felette finom határvonal választja el a rablástól. A különbség leginkább az alkalmazott erőszak vagy fenyegetés mérvében, a dolog rögtön vagy csak később bekövetkező átadásában, valamint abban rejlik, hogy a zsarolás nemcsak közvetlenül, hanem közvetve (pl. levél útján) alkalmazott fenyegetéssel is elkövethető. Mintegy kisegítő jelleggel bír a zsarolás a rablás mellett: ha az eset nem minősíthető rablássá, legtöbbször meg lehet állapítani a zsarolást.

A cselekmény vétség és ennek kísérlete is büntetendő. Az újabb gyakorlat bevégezettnek csak akkor tekinti a zsarolást, ha a zsaroló a célzott anyagi hasznót meg is kapta; e határig csak kísérlet lesz az eset. (B. T. K. 352. §.)

Kell, hogy a tettest *«vagyonni haszonszerzés»* célja vezette légyen. E nélkül nincs zsarolás.

A követelés *jogos vagy nem jogos volta* nem jön tekintetbe. A törvény ugyanis nem a *«jogtalan»*, hanem a *«jogtalanul»* szót használja. A *módnak*, melyvel az illető fellép, *kell jogtalanul lennie*. Ugy, hogy ennél fogva a bár jogos követelés megszerzése körül is elkövethető a zsarolás, ha a hitelező erőszakosan vagy fenyegetőleg lép fel adósa ellen.

II. *Büntette lesz a zsarolás* akkor, ha 1. a zsaroló gyilkossággal, súlyos testi sértéssel, gyújtogatással vagy más súlyos vagyoni kár okozásával fenyeget, vagy 2., ha a zsarolás közhivatalnoki minőség színlelésével, avagy hatósági rendelet ürügye alatt követtetik el. (B. T. K. 353. §.)

III. A törvény külön is kiemelte, hogy *az is zsarolást képez*, ha valaki magának vagy másnak vagyoni hasznót akarván szerezni, mást azzal fenyeget, hogy ellene rágalmozó vagy becsület-

sértő állítást fog *nyomtatvány útján* közzétenni. Pl. zsarolásért ítéltek el azt, ki adósának azt írta, hogy kiteszi az ujságba, ha meg nem fizeti a tartozását. (B. T. K. 351. §)

29. A sikkasztás.

(B. T. K. XXVIII. fejezet, 355–359. §.)

I. *Sikkasztást* az követ el, aki a birtokában vagy birlalatában levő idegen ingó dolgot jogtalanul eltulajdonítja vagy elzalogosítja. Az «eltulajdonítás» be van fejezve, mielőtt a dolgot elidegeníti, elhasználja, a jogosult előtt eltagadja, vagy azzal bármi más módon mint sajátjával rendelkezik. (B. T. K. 355. §.)

A lopástól tehát abban különbözik a sikkasztás, hogy míg a lopáshoz az kell, hogy a tettes másnak birtokából vagy birlalatából eltulajdonítási czéllal elvegye az idegen ingó dolgot, addig a sikkasztásnál már a tettes birtokában vagy birlalatában van a dolog (pl. reábizták azt) és ő ezt tulajdonítja vagy zálogosítja el.

II. A büntett és vétség közt 200 korona az értékhatár. Ha az elsikkasztott dolog értéke 200 koronánál magasabb: sikkasztás büntette, ha éppen 200 korona vagy kevesebb, akkor sikkasztás vétsége forog fenn (B. T. K. 356. §.)

III. *Tekintet nélkül az értékre, büntetné lesz a sikkasztás a B. T. K. 338. §. esetében.* (v. ö. a 108. lapon a c) pontot; B. T. K. 357. §.)

IV. A sikkasztás ugyanazokban az esetekben tekintendő csak magánindítványra üldözhetőnek, amelyekben a lopás válik ugyanilyenné. (B. T. K. 358. §., v. ö. a 109. lapon irtakat.)

V. Különleges eset az ugynevezett *végrehajtási sikkasztás*.

Az követi el ezt, aki a bíróság vagy más hatóság által zár alá vett, de nála hagyott vagy reábizott saját dolgát elsikkasztja. (B. T. K. 359. §.) Az elkövetési cselekedetek itt is ugyanazok, amelyeket az I. pontban felsoroltunk.

Az értékhatár ugyanaz, melyet a II. pont alatt említettünk. Itt azonban fontos az, hogy akár a követelés, akár a lefoglalt ingók becsértéke marad alul 200 koronánál, *mindig a kisebb érték a döntő* a minősítésre nézve. Ha tehát pl. 1000 korona követelés erejéig lefoglalt 190 koronát érő ingókat sikkaszt el a tettes, avagy ha pl. egy 150 koronás követelés erejéig lefoglalt 1000 koronát érő ingókat sikkaszt el: az eset egyformán csak vétség lesz. A követeléshez a foglalásig megállapított járulékok is oda-számitandók.

Szükséges, hogy a foglalás teljesen *szabályos* lett legyen és különösen, hogy a végrehajtást szenvedő *figyelmeztetve lett legyen* arra, hogy a lefoglalt ingók elsikkasztása büntetés alá esik. Ennek a foglalási jegyzőkönyvből kell kitűnnie.

30. A zártörés.

(B. T. K. XXVII. fejezet, 360. §.)

Zártörés vétségét az követi el, a ki a zár eszközzésénél a bíróság vagy más hatóság közege által alkalmazott pecsétet illetéktelenül eltávolítja, feltöri vagy megsérti, vagy pedig a lezárt dolgok megőrzésére szolgáló helyiséget vagy tartályt felnyitja, a mennyiben a 359. § esete nem forog fenn. (L. a 29. czim V. p.)

Tehát a hatósági zár vagy pecsét jogtalan eltávolítása már magában véve is büntetés alá esik. Elkövetheti bárki, nemcsak az, a ki ellen a zár alkalmazták.

31. A hűtlen kezelés.

(B. T. K. XXVIII. fejezet, 361–363. §§.)

I. *A hűtlen kezelés vétségét* az követheti el, a ki valamely idegen vagyon gondozásával, kezelésével vagy felügyeletével különös bizalomnál vagy szerződésnél fogva megbizva van és ebben a minőségében megbízójának tudva és akarva vagyoni kárt okoz, a helyett, hogy érdekeit előmozdítaná.

II. Ha *magán-megbízás* képezi a viszony alapját, akkor a cselekmény csak indítványra üldözhető. Ha azonban *közmegbízás folytán* eljáró egyén: így különösen gyám, gondnok, zár-, tömeg- vagy alapítványi gondnok, végrendeleti végrehajtó, részvénytársasági vagy szövetkezeti igazgatósági vagy felügyelő bizottsági tag stb. követi el a hűtlen kezelést, cselekménye hivatalból üldözendő lesz. (B. T. K. 302. §.)

III. A hűtlen kezelés *hivatalból üldözendő büntetetté* válik, ha a tettes magának vagy másnak jogtalan vagyoni hasznot szerzendő, követi el azt. (B. T. K. 363. §.)

32. A jogtalan elsajátítás.

(B. T. K. XXIX. fejezet, 365–369. §§.)

Ennek négy esete van.

I. *Jogtalan elsajátítás*, ha valaki idegen dolgot talál és azt nyolcz nap alatt vagy a hatósághoz vagy elvesztőjének át nem adja. (B. T. K. 365. §.)

II. *Jogtalan elsajátítás*, ha valaki régi kincset talál és azt nyolcz nap alatt be nem jelenti a hatóságnak. A határidő 30 nap, ha a régi kincs után való kutatást az illető előre bejelentette a hatóságnál. (B. T. K. 366. §.)

III. *Jogtalan elsajátítás* követ el az is, a ki véletlenül vagy tévedésből jut más ingó dolgának birtalatába és azt jogtalanul eltulajdonítja. Pl. e czimen kap büntetést az, aki a posta által tévedésből neki kézbesített pénzt megtartja, a kinek a pénz-

táros többet fizet ki a kifizetendőnél vagy a pénzfelváltásnál többet ad vissza a kelleténél és azt megtartja stb. (B. T. K. 367. §.)

IV. Végül *jogtalan elsajátítás* az is, ha valaki akár a *saját* ingó dolgát, akár a tulajdonos beleegyezésével vagy annak ellenére másnak ingó dolgát jogtalanul elveszi attól, a ki arra haszonélvezeti, zálogbirtokosi, használati vagy megtartási joggal bír. Ide tartozik pl. a zálogul behajtott marha elvétele a behajtótól a tulajdonos vagy annak részére más által. (B. T. K. 368. §.)

E § alapján válik bűnössé az is, a ki valamely saját dolgát, melyet másnál lefoglaltak, ettől a birtokostól ennek beleegyezése nélkül elveszi és eltulajdonítja, a helyett, hogy igényét polgári per útján érvényesítette volna (68. sz. kir. curiai döntvény).

33. Az orgazdaság.

(B. T. K. XXX. fejezet, 370–373. §§.)

Ahhoz, hogy valaki *orgazdaságot* kövessen el, szükséges, hogy egy más egyén előbb lopást, sikkasztást, rablást, zsarolást vagy jogtalan elsajátítást követett legyen el.

Az orgazdaság tehát ugynevezett *járműködés büncselekmény* vagyis olyan, mely csak a felsorolt főcselekményeknek más által való elkövetése esetén és után foroghat fenn.

Az *orgazdaság elkövetési cselekedete* már most abban áll, hogy az orgazda a felsorolt büncselekmények valamelyike útján szerzett ingó dolgot megszerzi vagy elrejt, vagy annak elidegenítésére közreműködik, *vagyoni haszon szerzése végett*. Ez a «vagyoni haszon szerzésére irányult célzat» elengedhetlen kelléke az orgazdaságnak. Ha valaki csak szivességből, szánalomból stb. rejt el vagy idegenít el valamely lopott vagy rablott stb. dolgot: az nem lesz orgazda, (hanem esetleg bűnpártoló, l. a köv. fejezetet).

Ha már most az eddig tárgyalt kellékek mind fenforognak: orgazdaság csak akkor lesz megállapítható, ha a dolog megszerzője, elrejtője vagy elidegenítője a megszerzés, elrejtés vagy elidegenítés pillanatában *tudta*, hogy az a dolog lopásból, rablásból, sikkasztásból, zsarolásból vagy jogtalan elsajátításból származott. (B. T. K. 370. §.) A törvény határozott és biztos «*tudatosságot*» követel meg. Ha az illető *nem tudta*, hanem *csak gyanította* vagy *gyaníthatta* a dolognak lopásból stb. való származását, akkor az eset nem orgazdaság, hanem a K. B. T. K. 129. §-ába ütköző tulajdon elleni kihágás lesz.

NB. A K. B. T. K. 126. §-ába ütköző tulajdon elleni kihágásból (l. a 109. l.) származott dolog megszerzése, elrejtése vagy elidegenítése nem orgazdaság és egyáltalában nem büntethető.

I. Az orgazdaság *büntett* akkor, ha a felsorolt főcselekmények is büntettet képeznek a konkrét esetben, ha pedig azok csak vétségek: akkor az orgazdaság is *vétség* fog minősülni. (B. T. K. 370. §.)

II. A főcselekmény vétségi jellege esetén és ennek daczára is *büntett lesz azonban az orgazdaság akkor, ha az orgazda rablás, zsarolás, lopás, sikkasztás vagy orgazdaság miatt már két ízben büntetve volt és utolsó büntetésének kiállása óta még 10 év nem telt el.* («*Visszaesésben elkövetett orgazdaság büntette*», B. T. K. 371. §.)

III. Az orgazdaság büntette minősített és így *szigorubbán büntetendő* esetté válik két esetben:

1. akkor, ha a főcselekményre a törvény 10 évi fegyháznál súlyosabb büntetést állapít meg és az orgazda tudta ezt a súlyos büntetést maga után vonó körülményt, és

2. akkor, ha az orgazda «üzletszerűen» üzi az orgazdaságot. «Üzletszerűség» alatt azt az esetet értjük, midőn rendszeresen, nagy számban és mintegy keresetforrásul üzi valaki az orgazdaságot. (B. T. K. 372. §.)

34. A bűnpártolás.

(B. T. K. XXX. fejezet, 374—378. §§.)

A bűnpártolás kétféle.

I. *Személyi bűnpártolást* az követ el, aki valamely büntett vagy vétség tettesének vagy részesének előzetes egyetértés *nélkül* segítséget nyújt arra, hogy a hatóság üldözése elől meneküljön, a büntető eljárás sikerét meghiúsítsa vagy büntetlenül maradjon. Példák: a bűn-elkövető egyénnek vagy a cselekményénél használt eszköznek elrejtése; ez utóbbinak átalakítása a végből, hogy fel ne ismerhessék; a menekülő tettes menekülésének előmozdítása (pl. lovat ad alá); a megölt ember holttestének eldugása; másra kimért szabadságvesztés-büntetés kiállása stb. (B. T. K. 374. §.)

II. *Tárgyi bűnpártolást* pedig az követ el, aki ugyancsak előzetes egyetértés *nélkül*, a büntettből vagy vétségéből származó előny biztosítására közreműködik. Példák: a más által okirat-hamisítás útján szerzett ingatlannak ennek tudatában való magáratlása; a csalás útján szerzett pénz elrejtése; a lopott dolog elrejtése (vagyon haszon nélkül, mert ez esetben orgazdaság lenne az eset stb.) (B. T. K. 375. §.)

III. Bűnpártolás *kihágásra* nézve nem létezik. Csak büntettre vagy vétségre nézve követhető el az.

Bűnpártolásnak is lehet azonban bűnpártolása.

IV. A főcselekmény elkövetője és a bűnpártoló közt nem szabad *előzetes*, tudniillik a büntett vagy vétség elkövetése *előtt* létrejött egyetértésnek fenforognia. Előzetes egyetértés esetén ugyanis nem bűnpártolás, hanem bűnszegédi részesség állapítandó meg (v. ö. az 53. és 54. lapon irtakat).

V. Ha a bűnpártolás önmagának vagy másnak való vagyoni haszon szerzése céljából történik: a büntetés szigorubb. (B. T. K. 376. §.)

VI. A bűnpártolás egy esetben, tudniillik akkor, ha az a «hozzátartozók» (B. T. K. 78. §., l. a 31. lapot) érdekében követelik el, *nem büntethető, feltéve*, hogy a bűnpártolót nem vezette vagyoni haszon szerzésének célzata. (B. T. K. 378. §.)

35. A csalás.

(B. T. K. XXXI. fejezet, 379–390. §§.)

I. *Csalást* követ el, ki azon célból, hogy magának vagy másnak jogtalan vagyoni hasznot szerezzen, valakit ravasz fondorlattal tévedésbe ejt vagy tévedésben tart és ez által annak vagyoni kárt okoz. (B. T. K. 379. §.)

Fontos tényálladási kellékek e szerint:

1. *A jogtalan vagyoni haszon szerzésére irányult célzat.* Hogy a csaló e hasznot magának vagy másnak célozza-e megszerezni, mindegy. — Elég csak a célzat megléte. A haszon valóságos elérése is nem szükséges.

2. A csalás elkövetési cselekedete: *a tévedésbe ejtés vagy tévedésben tartás.* A csaló megtéveszti áldozatát valami tekintetben vagy felhasználja ennek már létező tévedését. Pl.: a leánykérő elhiteti a családdal, hogy ő nőtlen ember, noha nem az; a tönkrement kereskedő felhasználja egy gyárnak azt a tévedését, hogy ez őt még vagyonos embernek tartja és megrendelést tesz nála; az elbocsátott cseléd volt gazdája nevében vásárol a boltban; a játékos megjelöli a kártyákat stb.

3. A tévedésbe ejtésnek vagy tévedésben tartásnak «*ravasz fondorlattal*» kell történnie.

Ez a fogalom általában véve azt jelenti, hogy az egyszerű hazugság, vagy hazudozás még nem elég a csalás megállapítására.

Ennélfogva, ha a tévedésbe ejtett vagy tévedésben tartott könnyen meggyőződhetett arról, hogy őt tévedésbe ejtik vagy abban tartják: ez kizárja a csalás megállapíthatását, mert nem forog fenn ravasz fondorlat. Pl.: A eladja B-nek a nagykúti 701. számú telekkönyvben foglalt ingatlant, mint sajátját. B megveszi, kifizeti, a nélkül, hogy előbb megnézte volna a telekkönyvet. Bekeblezési kérését azonban elutasítják, mert az ingatlan az eladáskor nem állott az A nevében. B nem panaszkodhatik csalásról, mert a telekkönyv egyszerű megtekintése által meggyőződhetett volna a dolog állásáról.

«Ravasz fondorlat» ezek szerint akkor forog fenn, midőn a csaló olyan furfangosan áltatja el áldozatát, hogy ez a rendes emberi észjárás szerint nem is gondolhatott arra, hogy tévedésével élnek vissza, sőt erről esetleg módjában sem állhatott volna meggyőződni.

4. A tévedésbe ejtett vagy tévedésben tartott egyénnek *vagyoni kárt kell szenvednie.* Kár-okozás nélkül nincs csalás.

Azt, hogy a megtévesztett és a megkárosított ugyanaz az egy személy legyen, a gyakorlat nem követeli meg.

II. A csalás büntette és vétsége közt a értékhatár 100 korona. Ha az okozott kár ennél több: csalás *büntette*, ha éppen 100 korona vagy kevesebb: akkor csalás *vétsége* forog fenn. (B. T. K. 380. §.)

A csalás vétségének kísérlete *nem* esik büntetés alá.

III. *Minősített esetek. Az okozott kár összegére való tekintet nélkül büntettet képez a csalás:*

1. ha a csaló közhivatalnoki jelleget vagy hatósági megbízást színelte;

2. ha a csalást közhivatalnok, ügyvéd, meghatalmazott, ügyvivő vagy magánhivatalnok, hivatala vagy megbízása körében követte el; (helyesen véve) mindegy, akár megbízóját, akár harmadik személyt csalt meg ilyen módon;

3. ha visszaesés esete forog fenn, vagyis ha az illető már két ízben meg volt büntetve csalás miatt és utolsó büntetésének kiállása óta 10 év még nem telt el. (B. T. K. 381. §.)

Végül a kárösszegre való tekintet nélkül büntettet képez a csalás

4. az ugynevezett *biztosítási csalás* esetében is, a mi abban áll, hogy az illető a saját biztosított vagyonát megsemmisíti (pl. felgyújtja) vagy megrongálja a végből, hogy hozzájusson a biztosítási összeghez. (B. T. K. 382. §.)

IV. *A csalásnak különös esetei:*

1. Az ugynevezett *hitelezési csalás*, mely abban áll, hogy valaki, habár csalási célzat nélkül, mást ravasz fondorlattal a végből ejt tévedésbe vagy tart tévedésben, hogy attól magának hitelezést vagy hitelhosszabbítást eszközöljön ki. (B. T. K. 384. §.)

A közönséges csalás (I.) és a hitelezési csalás közt való különbséget megvilágítja a következő példa. A ravasz fondorlattal tévedésbe ejti B-t vagyoni állapota felől s noha *biztosan tudja*, hogy a kölcsönt visszafizetni nem fogja, sőt nem is akarja, (mert pl. a pénzzel megszökni akar), tőle kölcsönt kér és vesz fel. Ez közönséges csalás lesz a B. T. K. 379. § a értelmében. (I. p.) Ha azonban A a kölcsönvételkor nem gondolt ilyenre, de a körülményekhez képest maga is *valószínűnek gondolhatta*, hogy a pénzt aligha fogja visszafizethetni, (pl. a kiskorú nagy adósságokat csinál), akkor az eset a B. T. K. 384. §-a alá eső hitelezési csalás lesz. Ez enyhébb büntetés alá esik, mint amaz és értékhatárra tekintet nélkül minden esetben vétséget képez.

2. Csalás az is, ha valaki valamely *kiskorú vagy gondnokság alatt levő egyén* tapasztalatlanságát, könnyelműségét vagy szorultságát oly módon használja fel a maga vagy mások nyereszkesedési céljaira, hogy őt valamely okirat aláírására bírja rá, melyből valamely kötelezettség elvállalása, valamely jogáról való rendelkezése, vagy valamely vagyoni követelés elengedése alakjában rá jelentékeny kár származhatik. (B. T. K. 385. §.)

Fontos, hogy e cselekmény csak kiskorúval vagy gondnokság alá helyezettrel szemben és csak okirat-aláíratással követhető el. Ebben különbözik az uzsora vétségétől (l. erről később a 48. czimet).

3. Az ugynevezett *végrehajtási csalás* abban áll, hogy valaki hitelezői megkárosítása céljából, a bekövetkező vagyoni végrehajtás előtt, vagyonához tartozó értéktárgyakat elrejt, eltitkol, elidegenít, megrongál, adósságokat vagy jogügyleteket kohol. (B. T. K. 386. §.)

Ide tartozik különösen «a színleges ügyletek kötése», amidőn tudniillik a szorongatott adós, tudva, hogy nemsokára végrehajtást vezetnek ellene, vagyonát «szinleg» eladja, elajándékozza stb. valamely rokonának vagy barátjának, hogy ekként arra a hitelezője rá ne tehesse a kezét.

Vitás, hogy melyik időpontban követhető el ez a csalás. A törvény ugyanis csak annyit mond: «a bekövetkező végrehajtás előtt». Ujabban némely esetekben már a követelés lejártának időpontján túl is, de a kereset kézbesítésének napja után mindenestre bármikor elkövethetőnek tekintik e cselekményt.

4. A *csődön kívüli csalás* esetét l. a «Csalárd bukás és vétkes bukás» fejezeténél (később a 40. czimben IV. alatt).

V. A csalás általában véve csak magánindítványra üldözhető, kivéve a B. T. K. 381. és 382. §-aiban (III. pont) meghatározott eseteket, amelyek hivatalból üldözendők. (B. T. K. 389., 390. §.)

36. Az okirathamisítás.

(B. T. K. XXXII. fejezet, 391–406. §§.)

Két esetet kell megkülönböztetnünk: a *közokirathamisítás* és a *magánokirathamisítás* esetét. Mind a kettő hivatalból üldözendő. Az előbbiekről a B. T. K. 391–400., az utóbbiakról a B. T. K. 401–406. §§. intézkednek.

A) A közokirathamisítás.

Közokirat minden olyan okirat, amelyet valamely közhivatalnok szabályszerű alakban törvényes hatáskörében állít ki. (V. ö.: az 1868. évi LIV. t.-cz. 165. §-át is.)

A törvény egyformán bünteti úgy a belföldi, mint a külföldi közokirat hamisítását.

I. A *közokirathamisítás büntette* abban áll, hogy valaki a) hamis közokiratot készít, vagy b) a valódi közokiratot tartalmának megváltoztatása által meghamisítja. Mindkét esetben azonban csak akkor válik az eset büntetendővé, ha ebből valakire jogsérelem háramol vagy háramolhatik. Tehát már a jogsérelem *lehetősége* is elég. A jogsérelem valóságos bekövetkezése is nem szükséges. (B. T. K. 391. §.)

II. Minősített esetek.

1. Szigorubban büntetendő a közokirathamisítás akkor, ha azt a tettes magának vagy másnak való jogtalan *vagyoni haszon*

szerzése vagy másnak vagyoni megkárosítása céljából követi el. (B. T. K. 392. §.)

2. Szigorubb büntetés alá esnek a *közhivatalnok által elkövetett közokirathamisítási esetek is, még pedig:*

a) az, ha a közhivatalnok (váltójegyző) a hivatali hatáskörében allit ki hamis közokiratot vagy hamisítja meg a valódi közokiratot (B. T. K. 393. §.);

b) az, ha a közhivatalnok (váltójegyző) az általa hivatali minőségében vezetett jegyzőkönyvbe, vagy egyéb közhivatali könyvbe, vagy általa felvett okiratba valamely lényeges tény hamisan vezet be, annak valamely lényeges tételét meghamisítja, vagy abból hiteles alakban hamis kivonatot ad ki. (B. T. K. 394. §.);

c) az, ha a közhivatalnok valamely okiratról hiteles alakban hamis másolatot ad ki vagy valamely másolatot nem létező eredeti okirat hiteles másolatának bizonyít; ide értendők a hamis forditmányok is (B. T. K. 395., 396. §§.);

d) az, ha a közhivatalnok (váltójegyző, hites fordító) valamely hivatalánál fogva reábizott nyilvános könyvet, jegyzőkönyvet vagy eredeti okiratot, avagy ezeknek hiteles másolatát megsemmisíti, használhatatlanná teszi, eltitkolja vagy az ellenfélnek átadja, abból a célból, hogy ezzel valakinek jogára vonatkozó lényeges bizonyítást megghiúsítson vagy megnehezítsen. (B. T. K. 398. §.)

3. Az anyakönyvek, az azokból kiadott hiteles alaku kivonatok és bizonyítványok szintén közokiratoknak; és az azok vezetésére és kiadmányozására jogosított személyek ebből a szempontból közhivatalnokoknak tekintendők. All ez a szabály a káptalanok és konventek, mint közhitelességű helyek irattárát kezelő, felügyelő és azokból kiadmányozás jogával felruházott személyekre és nemkülönben az 1894 : XXXI. t.-cz. (a házassági törvény) életbe lépése előtt előttük folytatott házassági perek irataira nézve a volt egyházi bíróságok tagjaira, jegyzőire és irattár-kezelőire nézve is. (B. T. K. 397. §.)

III. A közokirathamisításnak egyik sajátos faja az úgynevezett *értelmi (intellektuális) közokirathamisítás.*

Ebben az esetben a felelősségre vonandó egyén maga nem hamisít ugyan, hanem az ő cselekménye abban a szándékosan történő értelmi közreműködésben áll, hogy valamely nyilatkozatával előidézi azt, hogy valamely közhivatalnok az általa vezetett közokiratba vagy nyilvános könyvbe valakinek jogai vagy jogviszonyai lényegére vonatkozólag valótlanúságot vezessen be. A B. T. K. 400-ik §-ába ütköző ilyen közokirathamisítást követ el pl. az, aki hamis okirat alapján kebeleztet be valamit a telek-könyvbe; aki hamis néven más helyett szerepelteti magát egy közjegyzői okiratban stb.

A különben csak vétséget képező ez a cselekmény büntetetté lesz akkor, ha a cselekmény önmagának vagy másnak való jog-

talán vagyoni haszon szerzése céljából követtetik el. (B. T. K. 400. §.)

B) A magánokirathamisítás.

Magán-okirat minden olyan okirat, mely jogok vagy kötelezettségek bizonyítására alkalmas és közokirat jellegével nem bír.

I. *A magánokirathamisítás* abban áll, hogy valaki *a)* vagy maga készít avagy készíttet egy hamis magánokiratot, vagy pedig *b)* egy valódi magánokiratot egészben vagy részben meghamisít vagy meghamisíttat. (B. T. K. 401. §.), vagy végül *c)* egy másnak aláírásával már ellátott, de egyébként kitöltetlen iratot az aláíró beleegyezése nélkül vagy tudva, a létrejött megállapodás ellenére tölt ki. (B. T. K. 404. §.)

A cselekmény büntethetőségének további feltételét azonban mégis az képezi, hogy a hamis vagy hamisított magánokiratot az illető *fel is használja arra*, hogy általa valamely kötelezettség vagy jog létezése vagy megszűnése vagy megváltoztatása bizonyíttassék.

A használat előtt tehát a cselekmény nem képezheti bűnvádi eljárás tárgyát. (B. T. K. 401., 404. §§.)

II. A magánokirathamisítás *vétség*, ha a kérdéses jog vagy kötelezettség értéke 100 koronát meg nem halad, *büntett*, ha ez 100 koronánál magasabb. (B. T. K. 402. §.)

A büntetés szigorubb, ha az érték 4000 koronát is felülhalad. (B. T. K. 403. §. 4. p.)

III. *Minősített esetek*, tehát az *értékre való tekintet nélkül büntettnek tekintendők* a magánokirathamisításnak azok az esetei, amelyeknél:

1. hamis váltó készíttetik vagy a valódi váltó meghamisítatik; továbbá ha a hamisítás tárgyát

2. bizonyító erővel felruházott kereskedelmi vagy üzleti könyv —,

3. kereskedelmi utalvány, takarékpénztári könyvecske, közraktári jegy, fuvarfeladási vevény, rakjegy vagy más (papírpénznek nem tekinthető) közforgalomban levő értékpapírok képezik. (B. T. K. 403. §. 1., 2., 3. p.)

IV. A magánokirathamisításnak különleges esetét képezi az, ha valaki abból a célból, hogy másnak kárt okozzon, egy olyan okiratot, amely vagy éppen nem, vagy nem kizárólag az ő sajátja, jogtalanul *megsemmisít, megrongál* vagy *eltitkol*. Pl. az adós összetépi a váltóbirtokostól megtekintésre elkért váltóját; megrágja és lenyeli a kötelezvényét; a végrendelet őrzője eltitkolja annak nála létét stb. (B. T. K. 406. §.)

C) Ugy a közokiratokra, mint a magánokiratokra is kiterjed a B. T. K. 405. §-a, amely azt, ki valamely más által készített vagy hamisított okiratot, *ezt tudva, használ*, szintén büntetés alá helyezi.

37. A határjelhamisítás.

(B. T. K. XXXII. fejezet, 407. §., 1891 : XLI. t.-cz. 1—6. §§.)

I. Büntető törvényünk azt a cselekményt is az okirathamisítás fejezetében tárgyalja, amidőn valaki valamely határkövet, határjelzőt vagy ily célra szolgáló más tárgyat károsítási szándékból megsemmisít, elvisz vagy más helyre áttesz. Ez a *határjelhamisítás vétsége*. (B. T. K. 407. §.)

II. Meg kell azonban jegyezni, hogy egy később hozott külön törvény, t. i. az 1891 : XLI. t.-czikk részletesen is szabályozta a határjelek hamisításának büntetendőségét. Még pedig vétség czimén büntetni rendeli az *országhatár*, a *törvényhatósági* vagy *községi határ* megjelölésére szolgáló szobornak, kő- vagy faoszlopnak, ároknak, kő- vagy földhalomnak, vagy más jelzőnek (1., 2. és 3. §§.), továbbá a *polgári* vagy *katonai hatóság által elrendelt földmérés (háromszögmérés) céljából* felállított gulának, oszlopnak, czöveknek vagy más ilyen jelzőnek szándékos és jogtalan megrongálását, megsemmisítését, eltávolítását, áthelyezését, a felirat olvashatlanná vagy felismerhetlenné tételét (4. §.).

A mezőrendőrségről szóló 1894 : XII. t.-cz. 93. §. b) pontja pedig kihágás czimén a *magán határ- és tilalomjegyeken* elkövetett hasonló cselekményeket helyezte büntetés alá.

Ennélfogva a B. T. K. 407. §-a csak akkor nyerhet alkalmazást, ha az eset különben ezeknek a külön törvényeknek intézkedése alá nem vonható.

38. Orvosi és községi hamis bizonyítvány kiállítása és használása.

(B. T. K. XXXIII. fejezet, 408—411. §§.)

I. Az orvosi bizonyítványok hamisítása esetében a következő eseteket kell megkülönböztetnünk:

1. *Hamis orvosi bizonyítvány kiállításának vétségét* az az orvos követi el, aki hatóság vagy biztosítótársaság előtt való felhasználás céljából, valamely egyén egészségi állapotáról hamis tartalmu orvosi bizonyítványt ad ki: tehát pl. egészségesnek bizonyítja a beteg embert vagy kevésbbé betegnek bizonyítja a súlyosan beteget stb.

A kiállítás tehát ebben az esetben az erre jogosult kéztől (az orvostól) ered ugyan, de a tartalom hamis. (B. T. K. 408. §.)

2. Azt az esetet, midőn hatóságnál vagy biztosító társulatnál való felhasználás végett egy *nem-orvos*, magát annak színelve, esetleg más orvos neve vagy költött név alatt ad ki valakinek egészségi állapotáról orvosi bizonyítványt, avagy midőn a *nem-orvos* a valódi orvosi bizonyítványt ugyane célból meghamisítja: a törvény *hamis orvosi bizonyítvány kiadása vétségének* nevezi. (B. T. K. 409. §.)

3. Végül azt is büntetni rendeli a törvény, aki tudva hamis orvosi bizonyítványt valamely hatóság vagy biztosító társaság

előtt abból a célból használ, hogy ezt egészségi állapotára nézve tévedésbe ejtse.

Fontos a tudatosság ismérve. Ha a használó a bizonyítvány hamis voltát nem tudta, nem büntethető. (B. T. K. 410. §.)

II. *Községi hamis bizonyítvány kiállításának vétsége* czimén az a községi előljáró kerül büntetés alá, aki valakinek erkölcsi viseletéről vagy vagyoni állapotáról tudva hamis tartalmu hatósági bizonyítványt ad ki. (B. T. K. 411. §.)

39. A bélyeghamisítás.

(1897 : XXXVII. t.-cz. 1. §., 1891 : XXXIV. t.-cz. 4. §.)

I. A B. T. K.-nek, a bélyeghamisításról szóló XXXIV. fejezetének 412. §-a helyett ma az 1897 : XXXVII. t.-cz. 1 §-a és az 1891 : XXXIV. t.-cz. 4. §-a van érvényben.

Az állami egyedárusági cikkek és fogyasztási adók biztosítására szolgáló közhitelességgel bíró jeleket részesítik ezek a §-ok vétség czimén büntetőjogi védelemben.

Büntetés alá esik, aki az állam által kiadott és forgalomban levő bélyeget, postajegyet, az adók biztosítására szolgáló más jegyet vagy pecsétet, az ürmérték-hitelesítési vagy fémjelzési állami vagy hatósági jeleket *utánozza* vagy *meghamisítja*, ha ezt abból a célból teszi, hogy az felhasználtassék vagy forgalomba hozassék.

Büntetendő az is, aki az ilyen utánzott vagy meghamisított jegyet, bélyeget, pecsétet *felhasználja* vagy *forgalomba hozza*, tudva annak utánzott vagy hamisított voltát.

Végül az is büntetés alá vonandó, aki az említett valódi, de értéktelennek nyilvánított jegyekről, bélyegekről vagy pecsétokről az *értéktelenítési jegyet eltávolítja* és azokat valódiakul, tudva újból *felhasználja* vagy *forgalomba hozza*. (1897 : XXXVII. t.-cz. 1. §.)

Az 1891 : XXXIV. t.-cz. 4. §-a az előadott rendelkezéseket a kézi lőfegyverek megvizsgált voltát tanúsító próbabélyegek utánzására vagy meghamisítására is kiterjeszti.

Jól megjegyzendő, hogy az ebben a fejezetben ismertetett büntető rendelkezések a külföldi bélyegek, postajegyek, jegyek és pecsétek utánzására, illetőleg meghamisítására is kiterjednek, a viszonyosság feltétele mellett, vagyis akkor, ha az illető külföldi állam saját területén a mi bélyegeinket, postajegyeinket stb. szintén hasonló védelemben részesíti. (1891 : XXXVII. t.-cz. 1. §. utolsó bekezdése.)

II. A B. T. K. 413. §-a az áru- vagy iparjegyek hamisításának megbüntetéséről intézkedett. A cselekményt vétségnek minősítette.

Ez a §. ma már nem érvényes. Helyette az 1890 : II. t.-cz. 25., 27. és 31. §-ai és az 1895 : XLI. t.-cz. 8–12. §-a irányadók.

Ezek szerint az áru- és ipar-védjegyek utánzása vagy jogtalan használata, illetőleg az áruknak ezekkel jogtalanul való ellátása és forgalomba hozatala kihágást képez és ezen a czímen büntetendő.

40. A csalárd és vétkes bukás.

(B. T. K. XXXV. fejezet, 414—417. §§.)

I. Csalárd bukás büntetett vagy vétkes bukás vétségét csak vagyonbukott egyén követheti el.

Vagyonbukottnak pedig az tekintendő, aki ellen a bíróság a csődöt jogerősen megnyitotta.

A vagyonbukottal szemben a bűnvádi eljárást a csődneyítés után azonnal hivatalból megindítják, annak kiderítése végett, hogy vajjon nem olyan körülmények közt történt-e a bukás, amelyek miatt őt megbüntetni is kell. Ha ilyen körülmények megállapíthatók lesznek, akkor azokhoz képest a vagyonbukottat csalárd bukás büntette vagy vétkes bukás vétsége miatt fogják bűnvádi felelősségre vonni.

Vagyonbukottá lehet és így e bűncselekményeket elkövetheti úgy a nem-kereskedő, mint a kereskedő is. Némely eseményeket azonban csak kereskedő követhet el, így pl. a B. T. K. 414. §. 4., a 416. §. 3. pontjában körülírtakat. Kereskedelmi társaság vagy egyeslet bukása esetében az üzlet vezetésével megbízott személyek lesznek feleletre vonandók. (B. T. K. 417. §.)

II. Ha a vagyonbukott a B. T. K. 414. §. 1—4. pontjában körülírt cselekményeket követte el és bebizonyítható, hogy őt az a cél vezette, hogy megkárosítsa a hitelezőit: a cselekmény csalárd bukás büntetett fogja képezni.

Ezek a cselekmények:

1. ha vagyonához tartozó értéktárgyat elrejt, félretesz, értéken alul elidegenít, elajándékoz vagy valamely követelését elengedi, eltitkolja avagy egy valótlán követelést kifizet;

2. ha egészben vagy részben valótlán adósságot vagy kötelezettséget valónak ismer el;

3. ha egy vagy több hitelezőjét kielégíti vagy kedvezményben részesíti azzal, hogy neki(k) zálogjogot vagy megtartási jogot engedélyez vagy vagyona egy részét neki(k) átadja;

4. ha kereskedő létére nem vezetett könyveket, noha erre köteles volt, vagy ha könyveit megsemmisítette, elrejtette, hamisan vezette vagy úgy megváltoztatta, hogy azokból az ő cselekvő és szenvedő állapotát vagy üzletének folyamát kideríteni nem lehet.

III. Ha pedig bár nem is bizonyítható rá a vagyonbukottra, hogy hitelezőit megkárosítani akarta, de rábizonyítható a B. T. K. 416. §. 1—4. pontjában felsorolt cselekmények valamelyikének elkövetése, akkor vétkes bukás vétsége miatt lesz bűnössé nyilvánítandó.

Ezek a cselekmények:

1. ha pazarolt, üzletét gondatlanul vezette, tőzsdén játszott vagy bármely olyan merész üzletet folytatott, amely a rendes üzletköréhez nem tartozik;

2. ha a 414. §. 4. pontjában (l. II. 4. alatt) megjelölt valamelyik cselekményt károsítási cél nélkül követte el;

3. ha kereskedő létére köteles volt könyveket vezetni és elmulasztotta az évenkénti mérleg elkészítését;

4. ha fizetéseképtelensége tudatában vagy amikor ezt már tudnia kellett: új adósságokat csinált, vagy elmulasztotta a csőd-kérvény benyújtását és ennek folytán vagyonára egy vagy több hitelezője zálog- vagy megtartási jogot nyerhetett.

IV. Megtörténhetik, hogy valaki fizetéseképtelenné válik, de a csődöt ellene mégsem nyitják meg azért, mert csak egy hitelezője van, vagy mert vagyona oly csekély, hogy még a csődeljárási költségek fedezésére sem elegendő.

Ilyen esetben ennél fogva őt sem csalárd, sem vétkes bukás czimén nem lehet feleletre vonni, mert ennek alapfeltételét a csőd megnyitott volta képezi.

Az ilyen egyén is büntetés alá fog azonban kerülni más czimén, de csak akkor, ha hitelezői megkárosításának célzatát és a B. T. K. 414. §. 1—4. pontjaiban (l. fentebb II. alatt) meghatározott valamelyik cselekménynek elkövetését rá lehet bizonyítani. Cselekménye ugyanis a B. T. K. 387. §-a értelmében *csalás* czimén lesz büntetés alá vonandó.

V. A csődtörvényről szóló 1881: XVII. t.-cz. 265. és 266. §-a is állapít meg két ide tartozó vétséget.

Ezek a §-ok azt rendelik büntetni, aki a csődeljárás során koholt követelést jelent vagy jelentet be, vagy valamelyik hitelezőt, avagy ilyennek hozzátartozóját valamely határozat létrehozása céljából megvesztegeti. A megvesztegetett is büntetendő.

41. A más vagyonának megrongálása.

(B. T. K. XXXVI. fejezet, 418—421. §§.)

A törvény úgy az ingó, mint az ingatlan dolgokat is büntetőjogi védelemben részesíti a más által való szándékos és jogtalan megrongálás, megsemmisítés vagy elpusztítás ellen, sőt az ingatlanokat még a szándékos és jogtalan elfoglalás és a terméknek szándékos és jogtalan elválasztása és felhasználása ellen is védi.

I. *Ingó-vagyronrongálás vétségét* követi el az, aki idegen ingó dolgot szándékosan és jogtalanul megrongál vagy megsemmisít. Ennek kísérlete is büntetendő. (B. T. K. 418. §.)

II. *Ingatlan-vagyronrongálás vétségében pedig* az lesz bűnös, aki a) másnak ingatlanát jogtalanul elfoglalja, vagy b) azt szándékosan és jogtalanul megrongálja, vagy c) annak a földtől el nem választott termékét felhasználja. (B. T. K. 421. §.)

A *b)* és *c)* pontok eseteiben azonban csak akkor lesz a cselekmény vagyonrongálás vétségévé (B. T. K. 421. §.) minősíthető, ha a cselekmény 10 koronánál többre menő kárt okozott. Tíz korona, vagy ennél kevesebb kár okozása esetén ugyanis a cselekmény csak a K. B. T. K. 127. §. 2. bekezdésébe ütköző tulajdon elleni kihágást fogja megállapítani. (V. ö. a 155. lapot).

A *c)* pont esetére nézve még az is megjegyzendő, hogy ha a tettes a terméket eltulajdonítás szándékával veszi el: akkor az eset lopássá lesz minősítendő (v. ö. a 29. sz. kir. curiai döntvényt).

Az ingatlan-vagyonrongálás vétségének kísérlete nem büntethető.

III. Ugy az ingó-, mint az ingatlan-vagyonrongálásnak eddig az I. és II. pontban ismertetett esetei csak a sértett fél indítványára üldözhetők. (B. T. K. 418., 421. §. utolsó bek.)

Mindkettő hivatalból üldözendővé válik azonban akkor, ha a jogtalan rongálás, elpusztítás vagy megsemmisítés tárgyát

1. valamely vallási szertartásra rendelt épület vagy más ilyen tárgy, sir, siremlék, nyilvános emlékszobor, közkönyvtárban őrzött könyv, kézirat, tudományos, művészeti vagy ipargyűjteményben őrzött tárgy, nyilvános levéltárban vagy valamely közhivatal irattárában őrzött okmány, irat vagy más tárgy (B. T. K. 420. §.), avagy

2. tanu, szakértő vagy közhivatalnok vagyona képezte, feltevé, hogy ezeknek dolgain tanuzásuk, véleményük vagy hivatali eljárásuk miatt bosszúból követte el a tettes a cselekményt; ez az eset büntetté minősül. (B. T. K. 419. §.)

IV. A rongálásoknak más eseteiről, mint kihágásokról, intézkednek még az erdőtörvény (1879 : XXXI. t.-cz. 100. és köv. §§.), a mezőrendőrségi törvény (1894 : XII. t.-cz. 93. és köv. §§.-ai), a műemlékek fentartásáról szóló törvény (1881 : XXXIX. t.-cz. 16. §.) stb. is.

42. A gyújtogatás.

(B. T. K. XXXVII. fejezet, 422–428. §§.)

Tüzwészt úgy szándékosan, mint gondatlanságból is lehet előidézni. Szándékosság esetében a cselekményt *gyújtogatás*-nak, gondatlanság esetében *tüzwészokozás*-nak nevezi a törvény. Amaz büntett, ez vétség. Mind a kettő hivatalból üldözendő cselekmény.

A) *Gyújtogatás büntette.*

I. *Gyújtogatás büntettét az követi el, aki* 1. házat, kunyhót, malmot, vagy emberek lakására, vagy több ember összejövetelére szolgáló vagy e célra rendelt bármely épületet, továbbá aki 2. raktárt, gazdasági épületet, szabad téren fekvő nagyobb mennyiségű áru- vagy terménykészletet, akár lábán álló, akár garmadába vagy halomba rakott gabonát, erdőt, nagyobb mennyiségű építési vagy tüzelési anyagkészletet, hidat, hajót vagy bányát szándékosan felgyújt. (B. T. K. 422. §. 1., 2. pont).

II. A büntetés *három fokozatban* van megállapítva:

a) a legenyhébb esetben is alkalmazandó *5—10 évig terjedhető fegyházbüntetés*;

b) *10—15 évig terjedhető mértékben* szabadó ki a büntetés akkor, ha 1. az I. 1. pont alatt (422. §. 1. p.) felsorolt ház stb. felgyújtása olyankor történt, amikor abban egy vagy több ember tartózkodott, valamint akkor, 2. ha a gyújtogatás tárgyát nevezetesebb középület, tudnillik templom, közkönyvtár, közlelévtár, közhasználatu tudományos vagy művészeti gyűjtemények háza vagy olyan felette tűzveszélyes épületek, mint a lőpor- és más gyúvagy robbandanyagok készítésére vagy tartására rendelt épületek képezik (B. T. K. 423. §. 1., 2. p.) és végül

c) a büntetés a legszigorubb, mert *életfogytig tartó fegyházbüntetés* sulya alá esik a gyújtogatás akkor, ha 1. a tettes a gyújtáskor tudhatta, hogy a felgyújtani szándékolt helyiségben ember tartózkodik és a felgyújtott helyiségben a tűz által ember valóban életét vesztette; 2. ha valaki egy időben vagy rövid időköz alatt több gyújtogatást avagy bár csak egy gyújtogatást többekkel szövetségben követett el és végül 3. ha a gyújtogatást csoportosan rablás vagy rombolás céljából követték el. (B. T. K. 424. §., 1., 2., 3. p.)

III. Az I. 2. pontban említett annak az esetnek alapos megértése céljából, midőn a gyújtogatás tárgyát *«szabad téren fekvő nagyobb mennyiségű áru- vagy terménykészlet»* képezi: igen fontos megjegyezni a következőket:

a) Ha a felgyújtott áru- vagy terménykészlet *nem* szabad téren fekszik, akkor az ilyennek bár a *legkisebb* mennyiségben való felgyújtása is *gyújtogatás* büntettének minősítendő. Ennélfogva az, ki a ház, istálló, magtár, csűr stb. közelében vagy ilyenek között lerakott bármily kis mennyiségű és értékű áru- vagy terménykészletet gyújt fel: gyújtogatás büntettét követi el.

b) Ha ellenben a felgyújtott áru- vagy terménykészlet *szabad téren* fekszik, akkor a cselekményt csak akkor lehet *gyújtogatás* büntettének minősíteni, ha a felgyújtott áru- vagy terménykészlet *«nagyobb mennyiségű»* volt.

A bírói gyakorlat azt állapította meg, hogy *«nagyobb mennyiségű»*-nek csak a *100 koronánál többet érő* áru- vagy terménykészlet lehet tekinteni.

Ennélfogva azt, a ki pl. a határban minden emberi lakástól, vagy állatok tartási helyéül avagy gazdasági és más célokra szolgáló épületektől távol eső helyen, tehát: *«szabadon»* fekvő áru- vagy terménykészletet szándékosan felgyújt: csak akkor lehet feleletre vonni gyújtogatás büntette címén, ha a felgyújtott készlet 100 koronánál többet ért. Ha pedig ebben az esetben a felgyújtott készlet éppen 100 korona vagy ennél is kevesebb értékű volt: akkor az esetet a bírói gyakorlat megállapodása szerint a B. T. K. 418. §-ába ütköző és ennélfogva csak magánindítványra üldözhető ingóvagyon-rongálás vétségének kell tekinteni.

IV. A törvény bünteti már a gyújtogatás elkövetésére irányzott *szöveget* is, ha ahhoz előkészületi cselekmény is járult. (B. T. K. 428. §.)

V. A törvény a tulajdonosnak megengedi a saját tárgya felgyújtását, de azzal a feltétellel, hogy ezzel másnak se személyét, se vagyonát ne veszélyeztesse. A saját tárgyat felgyújtó tulajdonost tehát akkor, ha a tárgy fekvése és minősége olyan, hogy annak felgyújtása másnak sem személyét sem vagyonát nem veszélyeztette: bünvádi eljárás alá vonni nem lehet. (B. T. K. 422. §. utolsó bek.)

Megadta végül a törvény a büntethetlenség kedvezményét bármely gyújtogatónak is, ha a tüzvészt — még felfedezése és nagyobb kár okozása előtt — maga a gyújtogató eloltotta vagy az ő intézkedései folytán mások eloltották. (B. T. K. 427. §.)

B) A tüzvészokozás vétsége.

Már mondtuk, hogy *«tüzvészokozás»* alatt a tüzesetnek gondatlanságból való előidézését kell érteni.

Csak azoknak a tárgyaknak gondatlanságból való felgyújtása esik büntetés alá, a melyek a fentebb előadottak szerint gyújtogatás tárgyát is képezhetik és a B. T. K. 422. és 423. §-aiban vannak felsorolva (I. I., II. a). Az, hogy saját vagy idegen dolgot gyújtott fel valaki gondatlanságból, nem tesz különbséget.

Súlyosítja a büntetést, ha a tüzvészokozás vétsége folytán ember halála is következett be. (B. T. K. 425. §.)

A fentebb az V. pont 2. bekezdésében mondtak a tüzvészokozás vétsége esetében is alkalmazást nyerniek.

C) Megjegyzendő, hogy az erdei vagy mezei terményeken elkövetett büntetendő gyújtások eseteiről, mint kihágásokról, az 1879 : XXXI. t.-cz. (az erdőtörvény) 109—112. §§-ai, illetőleg az 1894 : XII. t.-cz. (a mezőrendőrségi törvény) 94. §. e) pontja intézkednek.

43. A vizáradás okozása.

(B. T. K. XXXVIII. fejezet, 429—433. §§.)

I. A vizáradás okozásának közveszélyes voltára való tekintettel büntetés alá vonta a törvény e cselekményt, akár szándékosan, akár gondatlanságból történt annak elkövetése.

A cselekmény büntethetőségének nevezetes feltételét képezi azonban az, hogy a vizáradás okozása által másnak vagyonában kár okoztassék vagy ember-élet veszélyeztessék.

Az *elkövetési cselekedet* abban áll, hogy a tettes jogtalanul, szándékosan vagy gondatlanságból átmetsz, megrongál vagy megnyit valamely töltést, gátat vagy zsilipet és ily módon másnak vagyonába vizet áraszt. (B. T. K. 429. §.)

Súlyosabb lesz a büntetés, ha az okozott vizáradás ember vagy emberek életét is veszélyeztette és legsúlyosabb, ha annak folytán egy vagy több ember életét is vesztette. A szándékos

elkövetés esetében azonban szükséges, hogy a tettes e súlyos következményeket előre láthatta legyen (B. T. K. 430., 431., 432. §§.)

Előfordulhat, hogy a tettes a saját vagyonának megmentése végett idézte elő a vízáradást. Ez a körülmény csak enyhébbé teszi a kiszabandó büntetést, de a cselekmény ebben az esetben is büntetendő marad. (B. T. K. 430. §.)

II. A vízzel való bánás más büntetendő eseteiről, mint kihágásokról az 1885: XXXIII. t.-cz. (a vízjogi törvény) 184—187. §§-ai intézkednek.

44. A vaspályák, hajók, távirdák megrongálása és egyéb közveszélyű eselekmények.

(B. T. K. XXXIX. fejezet, 434—446. §§.)

Ebben a fejezetben az olyan jellegű bűncselekmények vannak összefoglalva, a melyek *a) a legfontosabb közlekedési eszközök*, tudniillik a vaspályák és a hajók vagy *b) a hírszolgálatban annyira fontos távirda* és ezek tartozékainak megrongálása, valamint az ezekre vonatkozó fontos rendszabályok megszegése által az emberek egész sokaságát vagy a dolgok egész tömegét teszik ki veszedelemnek vagy végül *c) a marhavész* terjedését megakadályozni célzó rendszabályok megszegése által a közgazdaság e felette fontos terén idéznek elő közveszedelmet.

I. *Közveszélyű megrongálás büntette* czimén bünteti a törvény azt, a ki a vasuton vagy hajón levő személyeket vagy árukat az által teszi ki veszélynek, hogy a vaspályát, a hajót vagy valamely ezekhez tartozó tárgyat szándékosan megrongál. (B. T. K. 434. §.) Pl. a tettes kiszedi a sínsegeket, összetöri a vasuti sorompót stb.

Ha a cselekmény folytán súlyos testi sértés vagy halál következett be: ez a büntetést súlyosabbá teszi. (B. T. K. 435. §.)

A közveszélyű megrongálás vétséget képez, ha a cselekményt a tettes gondatlanságból követte el, de a halálos eredmény ebben az esetben is szigorítja a büntetést. (B. T. K. 437. §.)

II. *Közveszélyű cselekmény* czimén bünteti a törvény azt, a ki a vaspályán vagy annak közelében levő személyeket vagy árukat az által teszi ki veszélynek, hogy a szabályszerű jelzést elmulasztja vagy hamis jelzést ad.

Büntetendő ugy a szándékos, mint a gondatlan elkövetés is. Előbbi esetben a cselekmény büntett, az utóbbiban vétség. Halálos eredmény bekövetkezése és szándékos elkövetés esetében súlyos testi sértés okozása itt is szigorubbá teszi a büntetést. (B. T. K. 436., 437. §§.)

III. *Közveszélyű cselekményt* követ el a vasuti hivatalnok vagy szolgálta is, a ki valakit vagy valamely árut a vaspálya által való megsérülés vagy megrongálás veszélyének az által tesz ki, hogy bármely szolgálati kötelességét megszegi. (B. T. K. 438. §.)

Ide tartozó eset pl., ha a vasuti őr nem zárja le a sorompót és ez által valamely szekeret az elgázolás veszélyének s ezzel a vonatot is veszedelemnek teszi ki stb.

IV. *Közveszélyű cselekmény* követ el továbbá az, a ki akár szándékosan, akár gondatlanul a távirdát vagy annak tartozékát megrongálja vagy bármely cselekménye által a távirda használhatóságának félbeszakítását vagy gátolását idézi elő, (B. T. K. 439., 440. §§.); pl. elvágja a távíró-sodronyt, letöri az elszigetelőt stb. Ha ugyanezt az eredményt szolgálati kötelességének megszegésével valamely távirdai vagy távírásszattal megbízott hivatalnok, távirdai felügyelő vagy szolgálta követi el: ennek büntetése súlyosabb lesz. (B. T. K. 441. §.)

V. *Közveszélyű cselekmény* az is, ha valaki akár szándékosan, akár gondatlanságból valamely hajó megfeneklését, elsüllyedését vagy összezuzódását idézi elő. Az, ha ez által ember-élet vagy más vagyona veszélynek tetetett ki, vagy ha súlyos testi sértés vagy éppen haláleset következett be: a büntetést megfelelő mértékben szigorítja. (B. T. K. 444., 445. §§.)

VI. A törvény azt is előírta, hogy a B. T. K. 438. és 441. §§-ában fesorolt vasuti, hajózási, illetőleg távirdai alkalmazottat az általa elkövetett közveszélyű cselekményért mellék-büntetésül *viselt hivatala elvesztésére is* el kell itélni. (B. T. K. 442. §.)

A közérdek megköveteli, hogy ez különösen a vasuti és hajózási szolgálat terén meg is valósuljon és ennél fogva a törvény azt a vasuti vagy hajózási intézeti igazgatót, a ki a jogerős ítélet közlése után, viselt hivatala elvesztésére ítélt alkalmazottját azonnal el nem bocsátja: szintén büntetni rendeli. (B. T. K. 443. §.)

VII. Az eddig tárgyalt anyaggal kapcsolatban még két külön törvény intézkedését kell megemlítenünk.

1. A távirdák, távbeszélők és villamos jelzők berendezéséről alkotott 1888: XXXI. t.-cz. 12. §-ában kimondta, hogy a B. T. K.-nek a távirdák megrongálóit büntető rendelkezései a távbeszélők és villamos jelzők megrongálóira is alkalmazandók.

Ugyanennek a törvénynek 11. és 14. §-a értelmében pedig

a) az, a ki közterület által vagy mások magánterülete által elválasztott telken vagy birtokán előzetes hatósági engedély nélkül távirda-, távbeszélő- vagy villamos jelző-berendezést létesít vagy tart fenn; és

b) az, a ki a magánhasználatu távirdát a magánhasználat természetével ellenkező módon használja: kihágás czimén büntetendő cselekményt követ el. — A 14. §. a villamos világítási vagy más villamvezeték berendezés törvényellenes létesítését, módosítását vagy fentartását is kihágássá nyilvánította.

2. A tenger alatti kábelek védelméről szóló 1888: XII. t.-cz. a tenger alatti kábel-távirdát részesíti büntetőjogi védelemben.

VIII. A *közveszélyű cselekmények* közé sorolta még a B. T. K. azt is, ha valaki a *marhavész* terjedése ellen elrendelt hatósági

zár- vagy felügyeleti szabályokat megsérti és ha cselekménye folytán valamely marha a ragályos vészbe bele is esett, a büntetés még szigorubb mértékben lesz alkalmazandó.

Megjegyzendő, hogy a B. T. K. e §-át az állategészségügyről szóló 1888: VII. t.-cz. a 146. §-ába szóról-szóra átvette. E törvény különben az állategészségügyi érdekek ellen elkövethető cselekmények miatt számos kihágási tényálladékokat is állapított meg.

45. A foglyok megszöktetése.

(B. T. K. XL. fejezet, 447., 448. §§.)

Elkövetheti úgy magán-egyén, mint a fogoly felügyeletével megbízott őr, felügyelő vagy hatósági közeg is.

Ez utóbbi nemcsak a fogoly szándékos megszöktetéseért, de akkor is büntetendő, ha a fogoly az ő gondatlanságából szökött meg.

A magánszemély csak szándékosan és az által követheti el a fogoly-szöktetést, hogy a fogolynak a szökésre segélyt nyújt, neki e célból fegyvert, kulcsot vagy bármely más eszközt ad. (B. T. K. 447., 448. §§.)

46. A fegyveres erő elleni bűncselekmények.

(B. T. K. XLI. fejezet, 453—459. §§., 1889: VI. t.-cz. 44., 45., 47., 48., 49., 66., 67., 68. §§., 1890: XXI. t.-cz. 1—8. §§.)

A B. T. K.-nek ez a fejezete az idők folyamán nagy változáson ment keresztül. A benne foglalt 449., 450., 451., 452. és 460. §-ai hatályukat veszítették és helyükbe a véderőről szóló 1889: VI. t.-cziknek és az 1890: XXI. t.-cziknek megfelelő rendelkezései léptek.

Ezeket és a B. T. K. 453—459. §-ainak intézkedéseit röviden a következőkben ismertetjük:

I. Vétség címén büntetendő:

1. a hadkötelezettség kikerülésére való törekvés az osztrák-magyar monarchia területének elhagyása vagy az ujonczozás folyama alatt e terület határain kívül való tartózkodás által (1889: VI. t.-cz. 45. §.);

2. ravasz fondorlat használása magának vagy másnak a védkötelezettség alól való kivonása céljából (1889: VI. t.-cz. 47. §.);

3. ravasz fondorlat használása a végből, hogy a tettes magának vagy másnak az 1889: VI. t.-cz. 25—34. §-aiban megállapított, őt meg nem illető valamely kedvezményt, t. i. az egyévi önkéntesi szolgálat vagy a póttartalékba való beosztás kedvezményét kieszközölje (1889: VI. t.-cz. 48. §.);

4. a védkötelezettség kikerülése céljából való szándékos önmegcsonkítás vagy más, a védkötelezettség teljesítését állan-

dóan vagy ideiglenesen kizáró állapot előidézése és az ebben való közreműködés (1889: VI. t.-cz. 49. §.);

5. a katonai behívási parancsnak való nem engedelmeskedésre irányuló, habár eredménytelen csábítás; ez ahhoz képest, hogy a behívás folytán katonai bíróság alá tartozó behívott egyén katonai büntettségben vagy vétségben lesz bűnös, a csábítóra nézve is büntetettnek vagy vétségnek lesz tekintendő (1890: XXI. t.-cz. 6., 7. §§.).

II. A B. T. K. 453—459. §§. a következő intézkedéseket tartalmazzák:

Amennyiben a cselekmény nem állapítja meg a B. T. K. 144. §-a értelmében hűtlenség büntetettét (B. T. K. 458. §.), e fejezet értelmében büntetendő

a hadsereg, hadi tengerészet vagy honvédség tagjainak szökésre való csábítása (B. T. K. 453. §.);

a megszököttnek magánál vagy a felügyelete alatt álló helyiségben való tartása, lappangásának vagy menekülésének segítése, feltéve, hogy a tettes tudja, hogy az illető egyén megszökött a hadseregtől stb.; — mindkét esetben súlyosbíttja a büntetést, ha a cselekmény hadüzenet után követtetik el (B. T. K. 454. §.);

a hadi titoknak béke idején, más állam értesítése végett való kikémlelése (B. T. K. 455. §.);

a fegyveres erőt illető titkos adatokról valamely közleménynek sajtó útján való közzététele (B. T. K. 456. §.);

a haderő részére való szállításra vállalkozott szállító, alszállító, meghatalmazott, vagy közbenjáró részéről a szerződésnek háború idején vagy hadilábra helyezés után való nem teljesítése vagy szerződésellenes teljesítése és a hadi szükségletek szállítása körül a fuvarozók által elkövetett szerződésszegés (B. T. K. 457. §.).

III. A B. T. K. 460. §-ának helyébe lépett 1889: VI. t.-cz. 35., 44., 50. és 61. §-ai értelmében büntetendő *kihágást* állapít meg az, ha valaki mint hadköteles

1. elmulasztja az 1889: VI. t.-cz. 35. §-ában előírt jelentkezést illetékességi községének vagy állandó tartózkodási helyének előljáráóságánál (1889: VI. t.-cz. 35. §.);

2. a sorozásra vagy felülvizsgálatra kitűzött időre igazolás nélkül meg nem jelenik, valamint bűnrészes is,

3. ha a hadköteles szökevény a sorozó, illetőleg felülvizsgáló bizottság előtt azon év végéig nem jelentkezik, amelyben 36 éves életkorát betöltötte (1889: VI. t.-cz. 44. §.);

4. ha valaki a hadköteles kor előtt és a harmadik korosztályból való kilépés előtt engedély nélkül megnősül; a bűnrészes is büntetendő (1889: VI. t.-cz. 50., 61. §§.).

Fontos, hogy a bűnvádi eljárás megindítása a 3. és 4. pont esetében *3 év alatt évül el* és ez a 3. pont esetében a jelentkezés vagy előállítás, illetőleg ha ez nem történt, azon év végével kezdődik, melyben az illető 36 éves korát betöltötte, a tiltott nősülés esetében (4.) pedig a házasságkötés napjával veszi kezdetét (1889: VI. t.-cz. 67. §.).

47. A hivatali és ügyvédi büntettek és vétségek.

(B. T. K. XLII. fejezet, 461—484. §§.)

A) A hivatali büntettek és vétségek.

I. A közhivatalnok büntetőjogi fogalma.

A közhivatalnok kötelességeinek megszegése vagy visszaélései miatt nemcsak fegyelmi, de a törvényben meghatározott esetekben bünvádi felelősséggel is tartozik.

E szempontból *közhivatalnoknak* kell tekinteni: a) azokat, akik az állam közigazgatási vagy igazságszolgáltatási, avagy a törvényhatóság vagy község hatósági teendőjének teljesítésére hivataluknál, szolgálatuknál vagy különös megbízásuknál fogva kötelezvék; b) az állam, törvényhatóság vagy község által közvetlenül kezelt közalapítványoknál, kórházaknál, tébolydáknál felügyelőül, orvosokul, hivatalnokokul vagy szolgálul alkalmazottakat, és c) a királyi közjegyzőket (B. T. K. 461. §.).

II. A közhivatalnokok által elkövethető hivatali büntettek és vétségek a következők:

1. A hivatali sikkasztás.

Elköveti az a közhivatalnok, aki a hivatalánál fogva kezeihez letett, vagy kezelésére vagy őrizetére bízott pénzt vagy pénzértékű tárgyat elsikkasztja. (B. T. K. 462. §.)

a) Feltétlenül szükséges, hogy az elsikkasztott pénz vagy dolog *hivatalos állásánál és hatáskörénél fogva* jutott legyen a közhivatalnok kezébe. Különben az eset nem hivatali, hanem csak közönséges sikkasztás (B. T. K. 355., 356. §§.) lesz.

Ebből a szempontból fontos ismerni a kir. Curának 48. sz. döntvényét, melyben kimondta, hogy a *kisközségi jegyző vagy körjegyző*, ki az 1883:XLIV. t.-cz. értelmében községi közeg minőségében, hivatalosan *adót, illetéket vagy más köztartozást*, akár a községi bíró vagy adószedő jelenlétében, akár ezek távollétében beszed: e pénz elsikkasztásával nem közönséges, hanem *hivatali sikkasztást* (B. T. K. 462. §.) követ el. Fontos az 58. sz. döntvény is, mely szerint a kir. *állami kezelés alatt álló vasutak hivatalnokai vagy szolgálai* az e minőségükben és szolgálati uton kezeikhez jutott pénznek vagy pénzértéknek elsikkasztása esetén szintén *hivatali sikkasztásban* (B. T. K. 462. §.) tekintendők bűnösöknek.

b) A hivatali sikkasztás a legkisebb érték esetében is *büntettet képez* (kivételt l. d) alatt), mely 2000 koronánál nagyobb érték elsikkasztása esetén már fegyház-büntetés súlya alá esik.

c) A fegyházbüntetés 5 évtől 10 évig terjedhet, ha a hivatali sikkasztó sikkasztásának elpalástolása vagy a felfedezése meghiusítása vagy megnehezítése céljából a sikkasztással összefüggőleg még más büntettet vagy vétséget is elkövet, így különösen, ha a mondott célból a kezelési könyveket, iratokat, jegyzékeket stb. meghamisítja, megsemmisíti vagy használhatlanná teszi. (B. T. K. 463. §.)

d). Egy esetben csak vétség a hivatali sikkasztás, t. i. akkor, ha a c) pont (B. T. K. 463. §.) esete fenn nem forog és az elsikkasztott értéket a tettes óvadéka teljesen fedezi. (B. T. K. 464. §.)

2. *A megvesztegetés.*

a) Büntetendő e czímen α) a *közhivatalnok*, aki a hivatalánál fogva teljesítendő cselekményért vagy annak elmulasztásáért — akár kötelessége megszegésével járna ez, akár nem — ajándékot vagy jutalmat követel, elfogad vagy az ez iránt tett ígéretet vissza nem utasítja avagy azt egy harmadik személynek ígérteti meg vagy adatja át (B. T. K. 465. §.); de β) büntetés alá kerül a *megvesztegető is*, t. i. az, aki közhivatalnoknak, és még szigorubb büntetés alá kerül, aki bírónak, vizsgálóbírónak vagy esküdtszéki tagnak a kötelessége megszegése céljából ad vagy akár csak ígér is jutalmat vagy ajándékot. (B. T. K. 470. §.)

b) A megvesztegetés *súlyosabb* büntetést von maga után akkor, ha a közhivatalnok az adott vagy akár csak ígért jutalomért vagy ajándékért, akár cselekvés, akár mulasztás által megszegte a hivatali kötelességét (B. T. K. 467. §.), vagy ha az előbbi α) α) pontban körülírt cselekményt bíró, vizsgálóbíró vagy esküdtszéki tag követte el (B. T. K. 468. §.);

c) *Legsúlyosabb* (5—10 évig terjedhető fegyház) lesz a megvesztegetés büntetése akkor, ha α) a megvesztegetett bíró akár polgári, akár büntetőügyben törvénytellenesen ítélt vagy határozott; β) a megvesztegetett vizsgálóbíró a kezén levő vizsgálati ügyben szegte meg a kötelességét és végül γ) ha a hatósági árverésnél, hatósági szerződés kötésnél, szállításnál, közmunkánál hivatalánál vagy különös megbízatásánál fogva közreműködő közhivatalnok a megvesztegetés folytán törvénytelenül jár el és ezzel 10,000 koronánál nagyobb kárt okoz. (B. T. K. 469. §.)

d) Kijelentette a törvény, hogy *nem megvesztegetés az*, ha törvényen vagy szabályokon alapuló díj vagy jutalom, a nem bírói megbízottul eljáró kir. közjegyzőnek önként adott jutalom, valamely fél érdekében teljesített rendkívüli munkáért a hivatali szabályokban megengedett jutalom, vagy végül a szolgáltnak adadni szokott, nem követelt és a szabályokban nem tiltott csekély ajándékok szerepelnek a fenforgó esetben. (B. T. K. 466. §.)

3. *A hivatali visszaélés vétsége* abban áll, hogy a közhivatalnok hivatalos eljárásában vagy intézkedésében a végből szegi meg a kötelességét, hogy valakinek jogtalanul hasznot vagy kárt vagy más sérelmet okozzon (B. T. K. 471. §.)

4. *Hivatali hatalommal való visszaélésben* válik bűnössé az a közhivatalnok:

a) aki a fegyveres erőt jogos indok nélkül alkalmazza vagy hívja fel beavatkozásra (B. T. K. 472. §.);

b) aki hivatala gyakorlása közben valakit tetteleg bántalmaz vagy bántalmaztat (B. T. K. 473. §.);

c) aki hivatali hatalmával valakit jogtalanul kényszerít valaminek eltűrésére vagy elhagyására (B. T. K. 475. §.);

d) aki valamely vádlott, (gyanusított, terhelt), tanu vagy szakértő ellen törvényellenes kényszereszközt alkalmaz vagy alkalmaztat a végből, hogy tőle vallomást vagy nyilatkozatot csikarjon ki (B. T. K. 477. §.);

e) aki a büntető eljárás körül hivatali köteletségének teljesítését elmulasztja vagy a büntető eljárás eredményének meghiusítására célzó cselekményt vagy intézkedést abból a célból tesz, hogy valakit a törvényes büntetés alól elvonjon vagy aki a jogerős büntető ítélet végrehajtására hivatva lévén, e köteletségét a mondott célból nem teljesíti (B. T. K. 478. §., «hivatali bűnpártolásnak» szokták ezt nevezni);

f) aki hivatali állásában megtudott hivatali titkot, akár az állam, akár magánosok ártalmára, tudva másokkal közöl vagy közzétesz (B. T. K. 479. §.);

g) aki hivatali köteletségének teljesítését megtagadja (B. T. K. 480. §.), amikor is súlyosabb lesz a büntetés, ha erre nézve két vagy több hivatalnok összebeszélt egymással (B. T. K. 481. §.);

h) végül az a bíró vagy vizsgálóbíró, aki olyan egyént helyez bűnvádi vizsgálat alá, akinek ártatlansága előtte tudva van (B. T. K. 476. §.).

B) Az ügyvédi büntettek és vétségek.

Ezeket csak olyan egyén követheti el, aki ügyvédi oklevéllel bír és valamelyik ügyvédi kamara lajstromába mint gyakorló ügyvéd bejegyezve van. Az ide tartozó büntettek és vétségek általában véve abban állanak, hogy az ügyvéd a reá bízott képviselet körében a megbízó fél érdekeire nézve hátrányos és visszaélés jellegével bíró cselekményeket követ el. Még pedig:

Ügyvédi büntettet, illetőleg vétséget követ el az ügyvéd akkor, ha a) a reábizott ügyben az ellenfélnek is tesz szolgálattot, b) a reábizott ügyben a képviselet letevése után elvállalja az ellenfél képviseletét, kivéve, ha volt megbízója ebbe beleegyezik, c) az ellenféllel egyetértve, saját megbízójának kárára működik, d) végül, ha az ügyvéd bűnvádi ügyben, ajándék vagy ígéret folytán való megvesztegetés következtében kötelessellegellenesen jár el. (B. T. K. 482., 483. §§.)

C) Az ebben a fejezetben foglalt vétségek esetében írja elő a törvény a *viselt hivatal elvesztésében*, illetőleg az *ügyvédség elvesztésében* álló mellékbüntetés alkalmazását. (B. T. K. 485. §.)

48. Az uzsora.

(1883: XXV. t.-cz.)

A) *Uzsora* alatt általában véve a hitelre szoruló egyén helyzetének a kölcsönzés körül való anyagi kizsákmányolását értjük. Az uzsorának büntetendőségét már most a törvény a következőképpen szabályozta:

I. A valósággal hitelezett érték után 8%-ot felül nem haladó kamatnak kikötése, elfogadása vagy érvényesítése nem esik bünvádi eljárás alá (1883: XXV. t.-cz. 4. §.)

Ennélfogva a törvény szerint uzsoráról csak akkor lehet szó, ha a hitelezett tőke után 8%-nál magasabb kamat van kikötve.

II. A 8%-nál magasabb kamat kikötése azonban magában véve még nem teszi büntetendővé az esetet. Az uzsora büntetendőségéhez e mellett még az is kell, hogy az erre nézve a törvényben előírt többi feltételek is fenforogjanak.

Ezek a feltételek a következők:

1. kell, hogy a hitelező a hitelre szorult egyénnek *szorultságát, könnyelműségét vagy tapasztalatlanságát* használta légyen fel.

2. kell, hogy a hitelező vagy más harmadik egyén részére oly tulságos mérvű vagyoni előnyök legyenek kikötve, amelyek az adós vagy a kezes anyagi romlását előidézní vagy fokozni *alkalmasak*, avagy amelyek az eset körülményeit tekintve, a hitelező által nyújtott szolgáltatáshoz képest szembeötlően és *aránytalanul magasak*. (1883: XXV. t.-cz. 1. §.)

A büntetendő uzsora megállapításához ezekből láthatóan nem szükséges, hogy az adós vagy kezes vagyoniilag tényleg tönkremenjen: elég, ha a kikötések folytán ennek a lehetősége fenforog.

Az, hogy a hitelező maga követelte-e, avagy az adós önként ajánlta-e fel az uzsora-kamatot, a büntetendőségen mit sem változtat. Az is mindegy, hogy a hitelező még csak kikötötte, vagy már fel is vette avagy be is peresítette az uzsorás kamatot. A cselekmény már az uzsora-kamat kikötése pillanatában büntetendővé válik.

III. *Minősített*, mert szigorubb büntetés alá vonandó esetét képezi az uzsorának:

1. ha a hitelező az uzsora elpalástolása végett birói határozatot vagy egyezséget eszközöl ki;

2. ha az uzsora előnyeit váltó alakjába vagy színlelt ügylet alakjába rejti;

3. ha az adós becsületének lekötésével, eskü alatt vagy más ily megerősítéssel ígérteti meg az uzsorás kamatot;

4. ha a hitelező üzletszerűleg foglalkozik az uzsoráskodással;

5. végül, ha a hitelező visszaeső az uzsorában; ez akkor forog fenn, ha uzsoraért már akár csak egyszer is el volt ítélve és utolsó büntetése kiállása óta még tíz év nem telt el.

Az uzsorának e minősített esetében az elítéltet, ha külföldi, a magyar állam területéről, ha belföldi, de más községbeli illetékességű, akkor az elkövetés helyéül szolgált község területéről ki is lehet utasítani. (1883: XXV. t.-cz. 2. §.)

IV. Akkor, ha valaki egy uzsorás követelést, ezt tudva, a hitelezőtől *megszerez*: nemcsak az átruházó hitelező, de a köve-

telést megszerző egyén is büntetés alá vonandó, ez utóbbi azonban csak akkor, ha a megszerzett követelést másra tovább átruhazza avagy annak uzsorás előnyeit maga részére érvényesíti. (1883: XXV. t.-cz. 3. §.)

V. *Uzsora vétsége címén* vonandó büntetés alá az a *zálogüzlet-tulajdonos is*, aki a kézi zálogügyleteket szabályozó 1881. évi XIV. t.-cz. 11. §-a szerint megállapított díjaknál, a fentebb ismertetett körülmények fenforgása mellett, magasabb díjat köt ki, követel vagy szed be. (1883: XXV. t.-cz. 6. §.)

VI. Az uzsora vétsége magánindítványi bűncselekmény. Jogosult a magánindítvány előterjesztésére maga a sértett fél, vagy házastársa, vagy föl- avagy lemenő ágbeli rokona, vagy gyámja, illetőleg gondnoka.

Az indítványt ezek bármelyike *3 év alatt* terjesztheti elő, de az indítvány vissza nem vonható. (1883: XXV. t.-cz. 9. §.)

A törvény azonban egy esetben kivételesen az uzsorát *hivatalból üldözendőnek* nyilvánította. Ez az eset akkor áll elő, amidőn egyes községekben vagy vidékeken az uzsora nagy mértékben elharapózik és az általánosan észlelhető elszegényedés is erre enged következtetni. Ilyenkor a közigazgatási bizottság javaslatára az igazságügyminiszter elrendelheti, hogy abban a községben, illetőleg azon a vidéken az uzsora hivatalból üldöztessek. E rendelkezését természetesen bármikor visszavonhatja, de a már megindított ügyekben az eljárás ezután is hivatalból lesz folytatandó. (1883: XXV. t.-cz. 10. §.)

VII. *Büntethetlen* az uzsora akkor, ha az uzsorás a cselekményét idejében jóváteszi az által, hogy az adósnak vagy jogutódainak a már megkapott uzsora-kamatokat a megkapás napjától számítandó 6%-os kamataival együtt még az indítvány megtétele előtt visszatéríti. (1883: XXV. t.-cz. 14. §.)

B) Midőn valaki kiskoru vagy olyan személynek, akire nézve a becsületszóra felvett adósság meg nem fizetése állása elvesztésével járhat, az uzsora esetén kívül is oly módon hitelez, hogy becsületszóval, esküvel vagy hasonló kifejezésekkel ígérteti meg magának a fizetést, a hitelező ennek az ígéretnek bármely uton való felhasználásával az 1883: XXV. t.-cz. 17. §-a értelmében büntetendő *kihágásban* válik bűnössé.

49. Büntető bírósági tárgyalás tiltott közzétételének vétsége.

(1897: XXXIV. t.-cz. 20. §.)

A büntetőbíróságok tárgyalásai sokszor oly tárgy körül folynak le, amelynek nyilvánosan való letárgyalása a közrendre vagy a közérkölcsiségre és közszeméremre nézve káros hatású lehet.

Ilyenkor a bíróság elrendelheti, akár az egész tárgyalásra, akár annak valamelyik részére a nyilvánosság kizárását és ha ez történt, akkor a tárgyaláson a hivatalos és az ügyben szereplő

személyeken kívül csupán a vádlott és sértett részéről kijelölhető 2—2 bizalmi férfi lehet jelen.

A végből, hogy a nyilvánosságra-kerülés még hathatósabban megakadályoztassék, a törvény azt, aki ilyen esetben a tárgyalást, akár egészben, akár részben és bármely módon a hatóság engedélye nélkül közzéteszi, vétség czimén büntetéssel sújtani rendeli (1897: XXXIV. t.-cz. 20. §.). Ha a közzétevő hivatalos személy, ő a B. T. K. 479. §-ának szigorubb intézkedése alá fog esni.

B) Kihágások.

A kihágásokról szóló magyar büntető törvénykönyv (1879: XL. t.-cz.) a 33—143. §§-okban sorolja fel a benne megállapított kihágásokat.

Tíz fejezetre osztotta fel azokat a következő sorrendben:

Az I. fejezet az állam elleni, a II. fejezet a hatóságok és közcsend elleni, a III. fejezet a vallás és annak szabad gyakorlata elleni, a IV. fejezet a pénz és értékpapírok hamisítására vonatkozó, az V. fejezet a családi állás elleni, a VI. fejezet a közbiztonság elleni, a VII. fejezet a közrend és közszemérem elleni, a VIII. fejezet a szerencsejáték által elkövetett, a IX. fejezet a közegészség és testi épség elleni és végül a X. fejezet a tulajdon elleni kihágásokat foglalja magában.

1. Az állam elleni kihágások.

(K. B. T. K. I. fejezet, 33—38. §§.)

Állam elleni kihágásokat állapítanak meg a következő cselekmények:

1. engedély nélkül való terv- vagy vázlatkészítés vagy közzététel valamely várról, erődről, megerősített táborról vagy ezek valamelyik részéről; ugyyszintén a hivatalos tervnek vagy vázlatnak megszerzése, lemásolása vagy lemásoltatása (K. B. T. K. 33. §.);

2. titkon vagy kormány-tilalom ellenére nagyobb mennyiségű fegyver vagy lőszer beszerzése; tiltott fegyver készítése, készítése, megszerzése vagy forgalomba hozása; fegyvernek, lőszernek vagy lónak tiltott időben külföldre való kiszállítása (K. B. T. K. 34. §.);

3. fegyver-készítő iparos vagy fegyver-kereskedő részéről a fegyverek vagy lőszerek készítésére, eladására, forgalomba hozatalára vagy szállítására nézve fennálló szabályok megszegése. (K. B. T. K. 35. §.)

Itt megjegyzendő, hogy a kézi lőfegyverek kötelező megvizsgálásáról szóló 1891: XXXIV. t.-cz. 1. és 2. §-ában előírt próbábélyeggel el nem látott kézi lőfegyverek árusítása, szállí-

tása vagy árusításra készletben tartása e törvény 5. §-a értelmében büntetendő kihágást állapít meg. Erre az esetre a K. B. T. K. 35. §-a nem alkalmazható (1891: XXXIV. t.-cz. 6. §.);

4. az állam és állami intézmények iránti ellenséges irányzat jelzéséül szolgáló, miniszteri rendelettel eltiltott zászló, czimer vagy jelvény kitűzése, nyilvános használata, árulása vagy terjesztése (K. B. T. K. 36. §.);

6. a magyar állam, a társországok vagy az osztrák-magyar monarchia nyilvánosan kitűzött czimerének, zászlójának, ugyszintén a polgári vagy katonai hatóságok nyilvánosan használt zászlójának vagy czimerének meggyalázó szándékból való bemocskolása, megrongálása vagy leszakítása (K. B. T. K. 37. §.);

7. kormány-rendelettel eltiltott tankönyvnek vagy taneszköznek tanítási célokra való használása vagy használtatása; e kihágásba két éven belül való visszaesése esetén a tanító viselt hivatala elvesztésére is ítélendő. (K. B. T. K. 38. §.)

2. A hatóságok és közcsend elleni kihágások.

(K. B. T. K. II. fejezet, 39—50. §s.)

Hatóság, illetőleg közcsend elleni kihágást az követ el:

1. aki nyomtatvány útján avagy nyilvános gyülekezeten szóval *gyűjtésére hívja fel az embereket* abból a célból, hogy a begyűlt pénzből valamely büntető vagy fegyelmi uton pénzbüntetésre ítélt egyén helyett a pénzbüntetést lefizessék vagy őt kárpótolják; az ilyen gyűjtési felhívás terjesztője és a gyűjtés eredményének ugyanilyen módon való közzétéveje is büntetendő; a begyűlt pénz vagy érték elkobzandó (K. B. T. K. 39. §.);

2. aki tudva ok nélkül *félreveri a harangokat* vagy más *vészjelzéssel* megzavarja a lakosok nyugalmát; ugyszintén az, aki a hatóságot szándékosan azzal vezeti félre, hogy nála *valótlan vészhiert vagy zavargást jelent be*.

A büntetés szigorubb, ha a hamis vészhiert folytán a rendőrség vagy a fegyveres erő ki is vonult (K. B. T. K. 40. §.);

3. aki mást avagy egy egész község vagy vidék lakosságát gyilkosság, rablás, súlyos testi sértés, gyújtogatás vagy más közveszélyes bűncselekmény elkövetésével avagy pedig rágalmazó vagy becsületsértő állításnak nyomtatvány útján való közzétételével *fenyeget*, feltéve, hogy a cselekmény nem állapítja meg a zsarolást (K. B. T. K. 41. §.);

4. aki nyilvános csoportosulás vagy zavargás idején a rendfentartására vagy helyreállítására kibocsátott *hatósági intézkedésnek nem engedelmeskedik* (K. B. T. K. 42. §.);

5. aki a hivatalosan eljáró hatósági hivatalnok vagy közeg előtt *hamis nevet, állást vagy lakhelyet mond be* vagy *megtagadja* erre nézve a feleletadást. (K. B. T. K. 43. §.)

Megjegyzendő itt, hogy a névnek, állásnak vagy lakhelynek szállodában stb. való elhallgatása vagy hamis bemondása a K. B. T. K. 72. §-ába ütköző közbiztonság elleni kihágás czimén lesz büntetendő; az pedig, aki, eltekintve az írói vagy művészi álnévtől, a közéletben visel a születési anyakönyvébe bejegyzettől eltérő családi és utónevet: az 1894: XXXIII. t.-cz. 44. és 83. §-a szerint büntetendő anyakönyvi törvény elleni kihágást követ el.

E fejezet alá eső kihágás czimén büntetendő továbbá:

6. a közhivatalnoki minőségnek, illetőleg a közszolgálatban állásnak vagy a fegyveres erőhöz való tartozásnak *szinlelése*; a hivatali vagy katonai egyenruha, a hatósági hivatalnok vagy közeg felismerésére szolgáló jelvény *jogtalan viselése* (K. B. T. K. 44. §.);

7. a közönség tévutra vezetésére alkalmas, meg nem illető *czim vagy rangfokozat használata*; belföldi rendjelek vagy diszjeleknek illetéktelenül, külföldieknek pedig engedély nélkül nyilvánosan való *viselése* (K. B. T. K. 45. §.);

8. a hatósági hivatalnoknak vagy közegnek hivatalos eljárásában *szóval, avagy írásbeli beadványban való megsértése* (K. B. T. K. 46. §.; a tetteleges bántalmazás már hatóság elleni erőszakot [B. T. K. 165. §.] állapít meg, v. ö. a 81. lapot);

9. a nyilvánosan közzétett hatósági rendelet vagy hirdetmény jogtalan és szándékos *megrongálása, leszakítása vagy olvashatlanná tévése* (K. B. T. K. 47. §.);

10. *tiltott tartalmu hirdetésnek*, tudva, nyilvánosan való kiáltása vagy közzétévése (K. B. T. K. 48. §.);

11. *fáklyásmenet* rendezése utcán vagy nyilvános téren hatóságnál tett bejelentés nélkül vagy éppen a betiltás ellenére (K. B. T. K. 49. §.);

12. *kivilágítás* rendezése városban vagy községben, a hatóság közzétett tilalma ellenére. (K. B. T. K. 50. §.)

A 11. és 12. pontok eseteiben nemcsak a rendező, de a közreműködő is büntetés alá esik.

3. A vallás és annak szabad gyakorlata elleni kihágások.

(K. B. T. K. III. fejezet, 51–54. §§.)

Ily kihágást követ el az:

1. aki *azzal okoz közbotrányt*, hogy az állam által elismert valamely hitfelekezet vallásos tiszteletének tárgyát, a vallási szertartásra rendelt helyiségen *kivül és nem* vallásos szertartás alkalmával nyilvánosan meggyalázza (K. B. T. K. 51. §., v. ö. a B. T. K. 191. §-át a 85. lapon);

2. aki *vasárnapi napon* nem elkerülhetlenül szükséges bármely nyilvános munkát végez és aki bármely törvényesen bevett keresztény vallásfelekezet ünnepén a templom közelében vagy

az egyházi menet utvonalán az egyházi szertartást zavarja. (K. B. T. K. 52. §., 1868: LIII. t.-cz. 19. §.)

Itt megjegyzendő, hogy aki *vasárnapi napon vagy Szent-István király napján az ipari* munka szünetelésére nézve fennálló törvényes szabályokat megszegi: az az ilyen kihágásért az 1891: XIII. t.-czikk 6. §-ában megszabott büntetés alá esik. (Az ipari munka vasárnapon és Szent-István király napján való szünetelésének részletes szabályait az idézett törvényczikk mellett különösen az 1892. évi márczius hó 5-ik napján 14837. szám alatt kiadott és az ezt kiegészítő, 1893. évi november hó 21-ik napján 84,482. szám alatt kiadott kereskedelemügyi miniszteri, továbbá az 1891. évi július hó 1-ső napján 1740. szám alatt és az 1892. évi márczius hó 12-ik napján 2621. szám alatt kibocsátott pénzügyminiszteri rendeletek szabályozzák.)

Vallás elleni kihágást követ el továbbá:

3. a *lelkész*, ki valamely lelenczet az 1868: LIII. t.-cz. 18. §-a ellenére a saját felekezetébe vesz fel, vagy aki a szülők valamelyikének más vallásra való áttérése esetében a 7 éven alól levő gyermeket az 1868: LIII. t.-cz. 14. §-ában megjelölt felekezettől eltérő más felekezetbe felveszi. (K. B. T. K. 53. §.)

Az idézett §-ok szerint, ugyanis a lelenczet az őt felfogadó egyén felekezetébe, illetőleg a lelenczház tulajdonosának felekezetébe, és ezen eseten kívül a találás helyén többségben levő felekezetbe kell felvenni (18. §.); a szülők egyikének áttérése esetében pedig a 7 éven alul levő gyermekek nemük szerint követik az áttérőt (14. §.).

4. Végül vallás elleni kihágás czimén lesz büntetendő az is, aki azt a szabályt megszegve, mely szerint *temetőben* a különböző vallásfelekezetek tagjai vegyesen és akadálytalanul temetkezhetnek: *erőszakkal vagy fenyegetéssel megakadályozza valamely holttest eltemetését* (K. B. T. K. 54. §.)

4. Pénz és értékpapírok hamisítására vonatkozó kihágások.

(K. B. T. K. IV. fejezet, 55–59. §§.)

Ez a fejezet a R. T. K. XI. fejezetét (I. a 86. lapon) egészíti ki azzal, hogy a pénzhamisítással összefüggő kisebb jelentőségű cselekményeket is bevonta a büntetendő cselekmények körébe.

E fejezet szerint ugyanis kihágás czimén kell büntetni:

1. a fém- vagy papírpénz hamis készítését és készíttetését, a valódi fém- vagy papírpénz nagyobb értékűre változtatását, avagy a valódi fém- vagy papírpénz fém- vagy papírtartalmának csökkentését, ha mindez *nem forgalomba tétel céljából*, de nagyobb mennyiségben történik. (K. B. T. K. 55. §.)

A forgalombatevés célzatának hiánya különbözteti meg ezt a kihágást a B. T. K. 203. §-ában körülírt pénzhamisítás büntetettől, valamint az, hogy míg ez a büntett már egy darab

hamisításával stb. is elkövethető, addig a most tárgyalt kihágás megállapíthatásához nagyobb mennyiségű pénz hamisítása stb. szükséges.

2. Kihágás valamely erőműtani vagy vegyészeti készüléknek, ércz- vagy falemeznek, vagy lenyomatnak használata is, ha az pénzhamisításra vonatkozólag történik, de a pénz forgalomba hozatala *nem* czéloztatik (K. B. T. K. 56. §.).

Az 1. és 2. pontok alatt elmondottak akkor is állanak, ha a cselekmény tárgyát nem pénz, hanem a B. T. K. 210., 211. §-ában felsorolt értékpapírok (v. ö. a 86. lapot), vagy az 1897: XXXVII. t.-cz. 1. §-ában felsorolt bélyegek, postajegyek stb. (v. ö. a 123. lapot) hamisítása stb. képezi. (K. B. T. K. 57. §.)

3. Kihágás czimén büntetendő az is, aki az 1. és 2. pontban említett czélokra szolgáló lemezt, mintát, metszetet, nyomót a hatóság vagy az értékpapírra nézve jogosultnak engedelmé nélkül *készít*, vagy nemjogosultnak *átad* vagy ilyenről *lenyomatot* ad. (K. B. T. K. 58. §.)

4. A K. B. T. K. hatályon kívül helyezett 59. §-a helyébe lépett 1897: XXXVII. t.-cz. 2. §-a szerint kihágást képez az akár belföldi, akár pedig (de csak a viszonyosság feltétele mellett) külföldi forgalomban levő postajegyeknek *utánzása* vagy *forgalomba hozása*, feltéve, hogy ez *nem* bérmentesítési czélzattal történik. (Ily czélzat fenforgása esetén ugyanis a cselekmény ugyane t.-czikk 1. §-a értelmében már vétséget állapít meg, mire nézve v. ö. a 123. lapot.)

5. Az is büntetés alá eső kihágást állapít meg végül, ha valaki felületes megtekintés mellett *könnyen forgalomban levő pénznek, bélyegnek vagy postajegynek tekinthető* érmekeket, emlékpénzeket, játék-jegyeket, czimjegyeket, árujegyeket, hirdetéseket vagy más szintén így felismerhető tárgyakat *készít* (1897: XXXVII. t.-cz. 2. §.).

5. Családi állás elleni kihágások.

(K. B. T. K. V. fejezet, 60. §.)

Mint *családi állás ellen való kihágást* elkövetőt, azt az anyakönyvvezetőt bünteti a törvény, aki

1. a törvényes gyermeket, ezt tudva törvénytelennek jegyzi be vagy viszont;

2. a törvényes, illetőleg törvénytelen születésűvé való nyilváníttatás bejegyzésére vonatkozó illetékes hatósági meghagyást nem teljesíti (K. B. T. K. 60. §.).

6. A közbiztonság elleni kihágások.

(K. B. T. K. VI. fejezet, 61–73. §§.)

A személyi és vagyoni közbiztonságot közvetlenül megtámadó azon cselekmények mellett, amelyekkel a büntető törvény foglalkozik, az emberek életmódjában vagy magaviseletében ész-

lelhető, azokra a jelenségekre is kiterjedt a büntető törvényhozás figyelme, amelyek ha ugyan közvetlenül támadó jelleggel nem bírnak is, de felette alkalmasok arra, hogy a személyi és vagyoni közbiztonságot adandó alkalommal megzavarják.

Az egyén életmódjában vagy magaviseletében észlelhető ezeket a jelenségeket foglalta össze a törvény ebben a fejezetben «közbiztonság elleni kihágások» címe alatt.

E czimen büntetendő ugyanis

1. a *fegyverbirhatás hatósági tilalmának megszegése* (K. B. T. K. 61. §.);

2. a bizonyos lakhely, foglalkozás és munka nélkül való *csavargás*, amennyiben az illető a hatóság által kitűzendő határidő alatt biztos megélhetési módot vagy legalább is erre való tisztességes törekvést nem igazol (K. B. T. K. 62. §.); a két éven belül való visszaesés a csavargásba szigorubb büntetés alá esik. (K. B. T. K. 63. §.)

A tizenhat évesnél fiatalabb egyén csavargásának engedéseért vagy ez irányban a házi fegyelem gyakorlásának elmulasztásáért a szülő, gyám, gondnok vagy felügyelő is megbüntetendő; a visszaesés erre nézve is súlyosít. (K. B. T. K. 64. §.)

4. Közbiztonság elleni kihágást állapít meg továbbá a *koldulás is*, amennyiben nyilvános helyen avagy házról-házra, hatósági engedély nélkül történik; a visszaesés súlyosítja a büntetést. (K. B. T. K. 66., 67. §§.)

A tizenhat évesnél fiatalabb gyermeknek koldulásra való biztatása, küldése, vagy e célból másnak rendelkezésére való bocsátása szintén büntetés alá esik. (K. B. T. K. 66. §.)

A tizennégy évesnél idősebb egyéneknek ugyanazon az egy helyen három tagnál nagyobb számban való csoportos együtt-koldulását; a hatóságilag megállapított időn túl való koldulást; a fegyvervisseléssel való koldulást; a koldulás céljából nyitva nem levő, de be nem zárt lakásba (kopogtatás vagy előzetes kéressel kinyert) engedély nélkül való belépést; a nyomor, szerencsétlenség, nyomorékság, vakság, sükettség, némaság vagy elmezavarodottság színlelésével való koldulást a törvény, tekintettel az ilyen egyének eljárásában rejlő veszély nagyobb fokára, szigorubbán rendeli büntetni, még pedig tekintet nélkül arra, hogy az illető hatósági engedéllyel koldul-e vagy anélkül. (K. B. T. K. 68. §.)

Ugy a csavargás, mint a koldulás miatt elítéltet a büntetés kiállása után el lehet tolonczoltatni, sőt ha az illető külföldi, az országból ki is utasítható. (K. B. T. K. 69. §.)

5. Közbiztonság elleni kihágást állapít meg továbbá a valamely területről hatóságilag *kitiltott egyénnek oda a tilalom tartama alatt engedély nélkül való visszatérése*.

A hatóságok ugyanis a közbiztonságra veszélyes egyént valamely község, város vagy vidék, sőt az állam területéről is kitilthatják. A kitiltás szólhat egyszersmindenkorra vagy meg-

határozott időre. Az illetőnek a tilalmi idő alatt egy pillanatig sem szabad a kérdéses területen előzetesen kieszközölendő hatósági engedély nélkül tartózkodnia és már azzal, hogy e szabályt megszegve a kérdéses területre belép, elköveti ezt a kihágást. (K. B. T. K. 70. §.)

6. Az *utlevél*, a *katonai elbocsátó levél*, az *iparkönyv*, a *cseledekönyv*, a *képesítvényi vagy igazoló bizonyítvány hamis készítését vagy meghamisítását*, abban az esetben: ha a hamisítás a hatóságok vagy magánszemélyek félrevezetésére csupán alkalmazás, eltartás, vagy segélynyerés céljából történt: a törvény kivette az okirathamisítás (B. T. K. XXXII. fej.) szigorú fogalma alól. Az ilyen cselekmény csak mint közbiztonság elleni kihágás vonható büntetés alá.

Szintén nem okirathamisítás, hanem csak e kihágás címén vonható feleletre az is, aki ugyancsak a mondott célból ezeknek az okiratoknak valamelyikét, tudva hamis vagy hamisított voltát, *használja* avagy egy bár valódi, de másnak nevére kiállított ilyen okiratot maga részére *használ*. (K. B. T. K. 71. §.)

A csak kihágássá való minősítés indokát ezekben az esetekben az képezi, hogy a keresetforrás nélkül álló egyén a nyomor teremtette bizonyos kényszerhelyzetben követi el az ilyen cselekményt és a §-ban felsorolt okiratok nem annyira fontosak, hogy meghamisításukból vagy hamis használatukból a köznek érdekét nagy mértékben veszélyeztető eredmény állhatna elő.

Jól megjegyzendő azonban, hogy ez a kihágás *csak éppen a §-ban felsorolt iratokon* követhető el és az eset e § szerint kihágássá csak akkor minősíthető, ha a cselekmény bebizonyíthatóan csak alkalmazás, segélynyerés vagy eltartás céljából követett el. Más okiratoknak ugyanebből a célból, vagy bár éppen ezeknek az okiratoknak más célból való hamisítása már más bűncselekményt, esetleg a B. T. K. XXXII. fejezetében meghatározott okirathamisítás valamelyik esetét fogja megállapítani.

7. Közbiztonság elleni kihágásért lesz büntetendő továbbá

a) a szállodába vagy vendéglőbe megszállott vendég, aki felhívás után a hatóságilag arra rendelt *vendégeknyvbe vagy jegyzékbe nevét, állását és lakhelyét be nem írja, vagy hamisan írja be* (K. B. T. K. 72. §.) és

b) a szálloda- vagy vendéglő-tulajdonos vagy ennek megbízottja is, aki a hozzájuk szállott idegent a hatóságilag megszabott idő alatt *fel nem szólítja az említett bejegyzésre vagy fel nem jelenti a hatóságnak azt, ha az idegen a felhívásnak eleget nem tesz*. (K. B. T. K. 73. §.)

A hamis név-viselésnek és név-bemondás megtagadásának más címen büntetendő eseteiről l. előbb a 139. és köv. lapot.

7. A közrend és közszemérem elleni kihágások.

(K. B. T. K. VII. fejezet, 74–86. §§.)

Ide tartoznak a következő cselekmények.

1. A záróra megsértése. Elköveti e kihágást

a) a vendéglős, korcsmáros, kávé, aki helyiségében a hatóságilag megszabott zárórán túl vendéget időzni enged; vagy helyiségét ezen túl a hatósági közeg felhívására be nem zárja; vagy a hatósági közeg helyiségébe be nem bocsátja, őt eljárásában akadályozza vagy a vendéget előle elrejt; és elköveti

b) a vendég, aki a záróra után a helyiségből a tulajdonos, vagy megbízottja, vagy a hatósági közeg felhívására el nem távozik vagy ott elrejtőzik. (K. B. T. K. 74. §.)

2. A nyilvános verekedés.

Ha utcán, nyilvános téren, korcsmában, vendéglőben vagy más nyilvános, vagy a közönség használatának nyitva álló helyen többen összeverekedtek: mindazok, akik abban résztvettek vagy másokat arra biztattak vagy buzdítottak, közrend elleni kihágás czimén büntetendők. Súlyosabb lesz a büntetése annak, aki a verekedés közben fegyvert vagy más veszélyes eszközt ragadott. (K. B. T. K. 75. §.)

Akkor azonban, ha a verekedés folytán valaki testi sértést szenvedett, a B. T. K.-nek erről szóló XX. fejezete lesz alkalmazandó.

3. Nyilvános tánczvigalomnak, álarczos menetnek, hangversenynek, tűzijátéknak, állatseregletnek, kiállításnak vagy más ilyen látványosságnak előzetesen megszerzett hatósági engedély nélkül vagy annak megszegésével való rendezése. (K. B. T. K. 76. §.)

4. Színi előadás tartása belügyminiszteri jóváhagyás és helyhatósági engedély nélkül vagy a nyert engedély megszegésével. (K. B. T. K. 77. §.)

5. Hatósági intézkedések megszegése nyilvános ünnepélyek, népünnepek, körmenetek és más csoportosulások alkalmával. (K. B. T. K. 78. §.)

6. Az üzletszerű szemfényvesztés. Elkövethető varázsolással, szellemek idézésével, jóslásokkal, kártyavetéssel, ráolvasással, álomfejtéssel stb. A büntethetőség feltételét az képezi, hogy mások rászedését czélozza a tettes az által, hogy a babonás hitet felhasználva, természetfeletti dolgokat hitet el velők és ezt saját anyagi hasznára kiaknázza; de kell az is, hogy üzletszerűen tegye ezt, vagyis mintegy állandó jövedelemforrásként üzze a szemfényvesztést. (K. B. T. K. 79. §.)

Ez a kihágási tényálladék nagyon közel áll a csalás tényálladákhöz. Csak a «ravasz fondorlat» hiányzik belőle, mert fel kell tételezni, hogy a természet feletti dolgok lehetetlenségével mindenki tisztában van és így csak egyszerű hazugságnak esik áldozatául.

7. A nyilvános tárgyak vagy közhelyek és azok alkotó részeinek szándékos bemocskolása.

Ide tartoznak: a nyilvános helyen felállított emlékszobrok, emlékművek, sirok, siremlékek, képek, művészeti tárgyak szándékos bemocskolása; a köztemetőknek, nyilvános sétányoknak, — kerteknek, ültetvényeknek, azok kerítéseinek, a közönség használatára nyilvános helyen felállított asztaloknak, padoknak, lámpáknak, utmutatóknak, község- vagy mértföldjelzőknek. tilalomtábláknak szándékos bemocskolása vagy megrongálása. (K. B. T. K. 80. §.)

NB. A «mű-emlékek» megrongálásáról az 1881:XXXIX. t.-czikk intézkedik.

8. *A kéjnökre* vonatkozó bármely hatósági szabályrendeletnek a kéjő által történő megszegése. (K. B. T. K. 81. §.)

9 *A közszemérem megóvása czéljából a gyógyintézetekre, szülőintézetekre és fürdőkre nézve kiadott hatósági szabályok megszegése.* (K. B. T. K. 82. §.)

10. *A nyilvánosan szemérmert sértő módon való fürdés.*

Főkéllék, hogy a fürdés olyan helyen történjék, ahol a fürdőző a közönség szemléletének van kitéve és a fürdés szemérmert sértő módon történjék; ez különösen ruha nélkül való fürdés esetén történhetik meg. (K. B. T. K. 83. §.)

11. *A botrányt okozóan részeg állapotban* való megjelenés nyilvános helyen. (K. B. T. K. 84. §.)

A részegség magában véve tehát nem, hanem csakis az említett körülmények közt, tudnillik nyilvános helyen részeg állapotban való megjelenés vonható büntetés alá

12. *Másnak szándékos lerészegítése.*

Csak akkor büntethető, ha nyilvános helyen pl. korcsmában, vendéglőben, utcán stb. történik.

A korcsmáros, vendéglős és egyáltalában italárusítással iparszerűleg foglalkozó egyén vagy megbízottja már a miatt is büntetés alá vonandó, ha részeg embernek, ezt az állapotát tudva, italt ad; visszaesés esetében üzlete folytatásától is 3—12 hónapi tartamra eltiltható.

A büntetés szigorubban lesz kimérendő akkor, ha valaki 14 évesnél fiatalabb egyént részegít le (K. B. T. K. 85. §.)

13. *A nyilvános állatkinzás.*

Büntetendő, aki nyilvánosan állatot kinez, durván bántalmaz vagy az állatkinzás ellen kiadott hatósági rendeletet megszegi. A nyilvánosság mellett megkívánja a törvény a büntethetőséghez azt is, hogy az állatkinzás botrányt okozó módon követtessék el. (K. B. T. K. 86. §.)

8. A szerencsejáték kihágása.

(K. B. T. K. VIII. fejezet, 87—91. §§.)

Szerencsejáték fogalma alatt azokat a játékokat kell érteni, amelyeknél a nyereség vagy veszteség nem a játészó egyének tudásától, ügyességétől vagy képzettségétől, hanem csupán és

kizárólag a véletlentől függ. (K. B. T. K. 91. §.) A sokféle ilyennek tekinthető játék közül a kir. curia 56. számú döntvénye az úgynevezett «ferbli»-játékot kifejezetten is szerencsejátéknak jelentette ki.

A törvény az ilyen játékok üzéséből különösen a tapasztalatlan embereket könnyen érhető anyagi károsodásoknak és a játékszenvedély elharapódzásának akarja elejét venni, a midőn

1. büntetni rendeli a *nyilvános szerencsejáték-vállalat tartását*, valamint a vállalkozónak ebben való *segítését* is.

«Nyilvános»-nak kell tekinteni a szerencsejáték-vállalatot minden olyan esetben, a midőn olyan helyisége van, amely a közönségnek nyitva áll; még a magánlakást is ilyennek kell tehát tekinteni, ha oda az ott üzőtt szerencsejátékokban való részvétel végett bárki — akár bevezetés mellett, akár anélkül — bemehet. (K. B. T. K. 87. §.);

2. büntetni rendeli továbbá a törvény a *vendéglő-, szálloda-, kávéház- vagy korcsma-tulajdonost is*, aki helyiségének bármelyik részében megengedi a szerencsejáték üzését vagy helyiségének bármely részét ily célra kiadja; az ilyenek kétszer történt megbüntetés után 2 éven belül való visszaesés esetében üzetük folytatásától 1—5 évi tartamra el is tiltandók (K. B. T. K. 89. §.);

3. végül büntetendő az 1. és 2. pont alatt említett helyiségekben üzőtt *szerencsejátékokban résztvevő minden egyén is*. (K. B. T. K. 88. §.)

A szerencsejáték üzésére szolgált eszköz (kártya stb.), valamint az e célból kitéve talált pénz is lefoglalandó. (K. B. T. K. 90. §.)

Megjegyzendő végül, hogy az állami lottó helyébe lépett «osztálysorsjáték», valamint a hatósági engedély alapján rendezett bármely sorsjáték nem esik büntetés alá (K. B. T. K. 91. §.)

9. A közegészség és testi épség elleni kihágások.

(K. B. T. K. IX. fejezet, 92—125. §§.)

Az emberek testi épségének a lehető sérülésektől való megóvása nevezetes állami feladat. A közegészségügy fontos érdekei megkövetelik, hogy az állam a közegészséget veszélyeztethető cselekményeknek a B. T. K. 314—316. §-aiban tárgyalt súlyosabb esetei (99. és köv. l.) mellett azoknak enyhébb jellegű eseteire is kiterjessze a figyelmét.

Az e részben büntetendőkül felismert cselekményekkel foglalkozik ez a fejezet.

I. Közegészség elleni kihágás czimén büntetendő:

1. Az, aki szabályszerű *jogosítvány nélkül*, orvosi, sebészi, fogorvosi, avagy oly helyen, ahol szülész vagy szülésznő áll rendelkezésre, szülész vagy szülésznői teendőt végez; az eset azonban csak akkor büntethető, ha az ily ténykedés fizetésért vagy jutalomért történik. (K. B. T. K. 92. §. 1. p.)

2. Az, aki szabályszerű *jogosítvány nélkül*, betegek számára gyógyszerert árul vagy elad; ha pedig a gyógyszer hatáságilag tiltott szer: akkor annak még ingyen való eladása vagy osztogatása is büntetendő. (K. B. T. K. 92. §. 2. p.) A visszaesés ugy az 1., mint a 2. pont esetében súlyosbitja a büntetést. (K. B. T. K. 92. §. utolsó bek.)

3. Büntetendő továbbá

az a bár csak magángyakorlatot folytató gyakorló orvos vagy sebész, aki veszély esetén alapos ok nélkül megtagadja vagy elhalasztja az első orvosi segélynyújtást, vagy járvány idején rendes működési területén a hatósági kirendelést el nem fogadja, vagy a járvány folytán megbetegültnek nyújtandó első orvosi segélyt és az ilyennek, amennyiben lakhelyén más gyakorló orvos nincs, a további gyógykezelését alapos ok nélkül megtagadja vagy elhalasztja (K. B. T. K. 93. §. 1. bek.).

a szülész vagy szülész nő, ki sürgős esetben a kért és hivatásával járó szolgálatot,

a gyógyszerész, ki az orvosilag rendelt gyógyszer kiszolgáltatását alapos ok nélkül megtagadja vagy elhalasztja (K. B. T. K. 93. §. 2. bek.), vagy gyógyszerárát járvány idején elhagyja (K. B. T. K. 96. §.); továbbá

büntetés alá esik az a magán-állatorvos is, aki sürgős esetben az állatorvosi segélyt alapos ok nélkül megtagadja vagy elhalasztja (K. B. T. K. 97. §. 1. bek.); végül pedig

a hatósági orvos, sebész, szülész vagy szülész nő, valamint a hatósági állatorvos a hivatalával egybekötött orvosi stb. szolgálat teljesítésének alapos ok nélkül való megtagadásáért a magánorvosnál stb. súlyosabb büntetés alá esik (K. B. T. K. 94. és 97. §. 2. bek.), és

a hatósági orvos vagy sebész még súlyosabban lesz büntetendő akkor, ha járvány idején, a hatósági állatorvos pedig, ha marhavész idején, bár lemondása után, de lemondásának szabályszerű elfogadása előtt hagyja el a hivatalát, tagadja meg vagy halasztja el alapos ok nélkül a köteles szolgálatot. Büntetendő a közkórházban alkalmazott gyógyszerész, felügyelő, ellenőr, betegápoló is. ha járvány idején hivatalukat vagy szolgálatukat alkalmazási idejük letelte előtt elhagyják. (K. B. T. K. 95. §. 1. és 2. bek.)

4. Ha valamely családban vagy háznép között, valamely műhelyben, gyárban, bányatelepen, tanintézetben *járványos vagy ragályos betegség tört ki*: a családfő, illetőleg tulajdonos 24 óra alatt köteles orvosi segélyről gondoskodni, az orvos pedig az esetet a hatóságnak szintén 24 óra alatt bejelenteni köteles. Aki e kötelezettségének eleget nem tesz, közegészség elleni kihágás címén büntetendő lesz. (K. B. T. K. 99. §.)

5. A járványok terjesztésére feleltetve alkalmasak a sok ember által használatni szokott *bérmocsik* és más személyszállítási eszközök. Ezért elő van írva, hogy ha valamely bérmocsin vagy

más személyszállító eszközön járványos vagy ragályos beteget szállítottak, a tulajdonos az ilyen bérkocsit stb. a hatóságilag megszabott módon fertőtlenítsen. Ennek megtörténte előtt azt a bérkocsit stb. újból a közönség használatába bocsátani vagy abban valakit szállítani nem szabad.

E szabály megszegéséért a bérkocsi stb. tulajdonosa és ha a szabályt valamely alkalmazottja, habár az ő meghagyása folytán tudva megszegte, ez az alkalmazott is közegészség elleni kihágásért lesz elítélendő. (K. B. T. K. 100. §.) Ha azonban a tulajdonos a ragályos vagy járványos betegnek az ő kocsiján történtállításáról nem birt tudomással, akkor csakis az erről tudomással birt kocsis vagy alkalmazott büntethető. (K. B. T. K. 101. §.)

6. A *veszett állatot* az állat felügyelője a többtől azonnal elkülöníteni vagy azt másként ártalmatlanná tenni köteles és az esetet a hatóságnak azonnal jelentenie kell. Ugyanez a szabály áll akkor is, ha az állaton akár emberre, akár állatra veszélyes bármely más betegséget is észlel. E szabály megszegése is közegészség elleni kihágást állapít meg. (K. B. T. K. 102. §.)

7. A hatóságok az előbbi pont esetén kívül is rendeletileg meg szokták szabni azokat az óvó intézkedéseket, melyek az *állati betegségeknek az emberi egészséget is veszélyeztető terjedése meggátlása céljából* szem előtt tartandók. Az ilyen tényleg közrebocsátott óvó-rendszabályok megszegése is közegészség elleni kihágás czimén büntetendő. (K. B. T. K. 103. §.)

8. Az *emberi elemre szolgáló marhák levágatása, leszúrása és a hus elárúsítása* körül a közegészség szempontjából fontos elővigyázati rendszabályokat kell megtartani. Ezeknek célja megakadályozni azt, hogy a közfogyasztás céljaira beteg állatok húsát hozzák forgalomba. Az állategészségügyi szabályokban meg van szabva, hogy a levágást vagy leszurást minő előzetes megvizsgálásnak kell megelőznie, mely marhák leszurását vagy levágását szabad csak a közvágóhidon eszközölni és minő más rendszabályokat kell követni olyan helyeken, hol közvágóhid nincs. Azt, aki e szabályok megsértésével eszközli a vágatást vagy leszurást, közegészség elleni kihágás czimén feleletre kell vonni.

Ugyane cimen bünteti a törvény azt is, aki akár elhullott (döglött), akár beteg marha vagy állat húsát, ezt tudva, emberi élelemre felhasználja, vagy bármily uton másnak adja. (K. B. T. K. 104. §.)

A 6., 7. és 8. pontokban ismertetett kihágásokat az állategészségügyről alkotott 1888: VII. t.-cikk is felvette magába. Ez a törvény még többféle állategészségügyi kihágásokat is állapított meg.

9. Már a B. T. K. 315. §-ánál említettük (l. a 100. lapon), hogy a közhasználatban levő, emberek használatára szolgáló *kutak, vízvezetékek vagy források vizének nem-mérgező anyaggal való megrontását* csak kihágásnak minősíti a törvény. Ide tartozik

tehát az az eset, midőn a vizet valaki berondítja vagy undorítóvá teszi, vagy másként élvezhetlenné vagy használhatatlanná teszi, anélkül, hogy a víz az egészségre veszedelmessé válna (K. B. T. K. 105. §.).

A nem ivásra szolgáló vizek megfertőztetését a vízjogi törvény (1885: XXIII. t.-cz.) 185. §-a értelmében kell büntetni.

10. *A bujakóros vagy ragályos betegségben szenvedő nőnek dajkaságba állása vagy a szolgálat közben szerzett ilyen betegségnek elhallgatása* a rábizott gyermek egészségére felette veszélyesen kiható következményeket vonhat maga után. Az ilyen nőt mint közegészség elleni kihágást elkövetőt, amennyiben tudatában van a betegségének, a törvény büntetni rendeli. (K. B. T. K. 106. §.)

11. *A közegészségügyről szóló 1876: XIV. t.-cz. 14. §-a tiltja a szükséges mázzal be nem vont réz-, czin- és más edények készítését és használatát*, mert ezeknek sütésre-főzésre való felhasználása az egészségre veszedelmes eredménnyel járhat. Közegészség elleni kihágás címén kell tehát megbüntetni azt, aki ily edényt sütésre-főzésre mégis használ.

Kihágás az is, ha valaki *az elárusításra vagy szétosztásra szánt étel- vagy italneműeknek egészséges állapotban való tartása és az e körül való bánásmód tekintetében* kiadott szabályokat megszegi. A büntetethez tehát erről szóló szabályrendelet létezése szükséges (K. B. T. K. 107. §.).

12. *A mérgek és mérges anyagok készítésére, ipari felhasználására, tartására, őrzésére és elárusítására nézve* szem előtt tartandó óvó-rendszabályok megszegéséből a közegészséget illetően nagy veszélyek állhatnak elő.

E rendszabályok megszegése büntetést von maga után (K. B. T. K. 108. §. 1—4.). Meg kell említenünk itt a ragadozó és kártékony állatok mérgezésénél követendő eljárási szabályok ellen vétőkkel szemben a 23,542—1895. számú belügyministeri rendelet alapján megállapítandó kihágást is.

13. *A holttestek felbonczolása, eltemetése, a temetés helye, a holttest kiadása (exhumálása), annak más helyre vagy más községbe való szállítása tekintetében* a közegészségügyről szóló törvény (1876: XIV. t.-cz.) és rendeletek részletes szabályokat tartalmaznak. Közegészség elleni kihágást követ el, aki e szabályokat megszegi (K. B. T. K. 123. §.).

14. A közegészségügy szempontja indokolja, hogy a törvény *a valamely házban, vagy azzal összefüggő helyiségben, vagy közvetlenül a ház vagy helyiség előtt elhullott állatnak* eltakarítását és az eláztatásáról való gondoskodást első sorban a ház vagy helyiség tulajdonosának tette kötelességévé. Helyhatósági szabályok intézkednek továbbá arról is, hogy az elhullott állatot a házban, lakásban vagy ezzel összefüggő valamely helyiségben tartani, azt az udvarra, utcára, vagy térre kidobni nem szabad, hanem intézkedni kell a ház stb. tulajdonosának az állati hullának a szabályoknak megfelelő módon való eláztatásáról.

Közegészség elleni kihágást követ el, aki ellenkezőleg cselekszik (K. B. T. K. 124. §.).

15. *A szemétnek, trágyának vagy más könnyen rothadó anyagoknak* a házakban, udvarokban vagy azok közelében nagy mennyiségben való összegyűjtése a levegőt könnyen megfertőztetheti. Az e tárgyban, valamint a szemétkihordásra és a pöczegödrök tisztítására nézve kibocsátott szabályoknak megszegése kihágást állapít meg (K. B. T. K. 125. §.)

16. A közegészségügyről alkotott 1876 : XIV. t.-cikkben, valamint az ennek alapján kibocsátott rendeletekben és szabályzatokban foglalt közegészségügyi szabályok megszegését a törvény *általában véve* is kihágássá minősítette (1876 : XIV. t.-cz. 7. §.).

Különösen pedig szintén kihágás címén büntetni rendeli

a) a gyermeket ápolni és gondozni kötelezett egyént, ha a 7 évesnél fiatalabb gyermekhez megbetegedése esetén orvost nem hí (1876 : XIV. t.-cz. 20. §.);

b) az *altató vagy kábító szereknek* orvosi rendelet nélkül való alkalmazását (1876 : XIV. t.-cz. 26. §.);

c) a *ragályos betegségben szenvedő tanulóknak* a hatóságilag megállapítandó idő eltelte előtt az iskolába való küldését és oda bebocsátását (1876 : XIV. t.-cz. 28., 31., 33., 35. §§.).

17. Végül meg kell itt még emlékeznünk a kötelező *védhimlőoltásról* szóló 1887 : XXII. t.-cz. ellen elkövethető kihágásokról is.

E törvény szerint a szülők, gyámok és általában a gyermekek gondozói a gyermekeket életük első évében, ha még valóságos himlőt nem állottak ki, védhimlővel beoltatni, eredménytelenség esetén ezt a második, esetleg a harmadik évben ismételtetni kötelesek. Az iskolába járó vagy iparos-tanoncznak adott gyermek pedig 12-ik éves életkora előtt még egyszer újra beoltandó.

Az első beoltásnak intés után is történő elmulasztása, az oltás után a gyermeknek az oltó-orvosnál be nem mutatása és a beoltott gyermekből oltó-anyag vételének megtagadása az 1887 : XXII. t.-cz. 11. §-a szerint büntetendő kihágást képez.

Ugyane t.-cikk 12. §-a pedig azt az iskolaigazgatót vagy iparost rendeli büntetni, aki intézetébe, illetőleg iparos-tanonczaul felvett oly 12 évesnél idősebb gyermeket, aki védhimlővel újraoltva nem lett, ha ugyan a gyermek ez alól való törvényes mentességét nem igazolja.

II. A K. B. T. K. IX. fejezetében foglalt többi kihágásokat tárgyuknál és jellegüknél fogva **testi épség elleni kihágásoknak** nevezzük. Ezek a következők:

1. *A robbanó és más könnyen gyúló anyagok* készítése, tartása, őrzése, szállítása, elárusítása vagy alkalmazása körül különös elővigyázattal kell eljárni, nehogy szerencsétlenség következék be. Erre nézve részletes hatósági rendszabályok állanak érvényben.

2. *A robbantások* végzése körül ugyanebből az okból szintén hatóságilag megállapított rendszabályokat kell szem előtt tartani.

Mind a két esetben testi épség elleni kihágást követ el az, aki az említett elővigyázati rendszabályokat megszegi (K. B. T. K. 109., 110. §§.).

3. A gőz- vagy más gépek, mozdonyok, vaspályák kezelési és üzletszabályai részletesen intézkednek azokról az elővigyázati szabályokról, amelyeket az életbiztonság és egészség megóvása szempontjából e tárgyak körül mindenkinek szem előtt kell tartania. Az ilyen rendszabályok megszegése büntetést von maga után (K. B. T. K. 111. §.).

Igy különösen a vaspályát használó vagy annak közelében levő egyénnel szemben e § alapján állapítják meg a bűnösséget pl. az ellen, aki marháját, lovát stb. a vasuti pályatestre engedi, aki a mozgó vonat ajtaját kinyitja, annak lépcsőjére áll, vagy arról leugrik, aki felnyitja a leeresztett vasuti sorompót stb.

Itt, mint fontos különleges intézkedéssel, meg kell ismerkednünk *egy ministeri rendeletben megállapított rokonjellegű kihágás* tényálladékaival is.

Több ízben előfordul, hogy gyermekek köveket raknak a sínekre, a vasuti átjárók leeresztett korlátait felnyitják vagy a nyitottat lezárják, a vasuti jelzőket megfordítják, a vonatot kövekkel megdobják stb. Az ilyen cselekmények esetleg nagy szerencsétlenséget idézhetnek elé.

Ha a cselekményt elkövető gyermek tizenkét éves életkorát még nem érte el, akkor mint tudjuk, őt a miatt egyáltalában nem lehet bűnvádi felelősségre vonni, bármily nagy szerencsétlenséget idézett is elő a cselekményével.

A vasuti közlekedés biztonságának érdeke azonban megköveteli, hogy mégis az ilyen cselekmények se maradjanak megtorlás nélkül.

Erről intézkedik a m. kir. belügyministernek az 1887. évi október hó 21-ik napján 51,201—1887. B. M. szám alatt kiadott rendelete.

E rendelet szerint, ha a tizenkét évesnél fiatalabb gyermek a vasuti közlekedés biztonságát veszélyeztető, a felhozottakhoz hasonló cselekményt követ el: e miatt a kellő felügyelet elmulasztásával elkövetett kihágás címén a gyermek fölött való felügyeletre köteles szülőt, rokont, gyámot vagy felügyelőt kell megbüntetni. A büntetés 4—200 koronáig terjedhető pénzbüntetésben állapítandó meg és behajthatatlanság esetén 12 órától 10 napig terjedhető elzárásbüntetésre változtatandó át.

A vasutak mentén fekvő községek előljáróságai évenként legalább kétszer hirdetményileg, falragaszokon vagy dobszóval kötelesek e rendeletre figyelmeztetni a lakosságot.

4. A vasuti forgalom biztonsága szempontjából az előbbi pontban említett általános érvényű rendszabályokon kívül némely esetekben megtörténhetik, hogy a vasuti felügyelő vagy vonatkísérő személyzet a konkrét eset által szükségelt különleges intézkedéseket is tesz. Az e szabály ellen vétő, amennyiben

előzetesen őt a felügyelő személyzet a szabályra figyelmeztette, a K. B. T. K. 112. §-ába ütköző kihágás czimén lesz megbüntetendő.

5. *A hidak, kompok, továbbá a mocsárok, süppedékek, árkok, vagy más mélységek felett használt átjáró készülékek fentartására kötelezett egyének ellen az állapot meg testi épség elleni kihágást, ha azokat az életbiztonságra veszélyes állapotban tartják vagy az erre avagy a közlekedésre nézve kiadott hatósági intézkedéseket nem teljesítik.* (K. B. T. K. 113. §.)

6. Ugyanily kihágás következményeinek súlya alá esnek a közlekedést *gőzhajón, gőzkompon, gőzsiklón vagy lövonatu vaspályán közvetítő egyének is* illetőleg az ilyen társaság vagy egylet vezetői, ha az életbiztonság szempontjából kiadott hatósági rendeleteket megszegik. (K. B. T. K. 114. §.)

7. Szintén testi épség elleni kihágás czimén büntetendő az is, aki a község belterületén vagy ennek közvetlen közelében *lő*, feltéve, hogy erre nézve előzetesen hatósági tilalom lett kibocsátva; valamint az is, aki lőfegyvert használatra vagy töltött lőfegyvert felügyeletre ahhoz nem értő egyénnek pl. gyermeknek, hülyének stb. *ad át.* (K. B. T. K. 115. §.)

8. Büntetendő továbbá *nyilvános lövöldének* hatósági külön engedély nélkül való nyitása és az engedélyezettre nézve kiadott hatósági rendelet megszegése. (K. B. T. K. 116. §.)

9. Az egyes helyeken érvényben álló *építkezési szabályrendeletek megszegése* szintén testi épség elleni kihágást állapít meg.

Ebben lesz bűnössé az is, aki roskadó-félben levő épületét a hatóság meghagyására és a megszabott időben le nem rombolja vagy a hatóság meghagyásához képest ki nem javítja. (K. B. T. K. 117. §.)

10. *Szilárd anyagu tárgyak eldobása, levetése vagy emberek által járt helyen, pl. utcán, udvaron, folyosón kellő megerősítés nélkül való ki- vagy felállítása vagy felfüggesztése* könnyen idézhet elő testi sérülést valakin. Az ily veszélyeztető körülmények közt való eldobást, levetést, kiállítást, felállítást vagy felfüggesztést tehát már akkor is meg kell büntetni testi épség elleni kihágás czimén, amikor tényleg még baleset nem is következett be. (K. B. T. K. 118. §.) Annak bekövetkeztével ugyanis az eset esetleg a B. T. K. 310. vagy 290. §-a alá fog tartozni.

11. A községek szabályrendelettel vagy esetenként különleges határozattal intézkednek az *utczákon és tereken való közlekedés szabadságának és akadálytalan voltának biztosításáról.* Megszabják, hogy utczákra vagy terekre szabad-e s ha igen, minő módozatok mellett, árukat, hordókat, ládákat, tüzi- vagy épületfákat, kévéket vagy más nagytömegű anyagokat lerakni; megengedett esetben minő figyelmeztető jeleket kell felállítani; a megengedetten lerakott tárgyakat mikor kell onnan eltávolítani stb.

Azt, ki e szabályokat megsértve, akadályozza vagy nehezeti a szabad közlekedést, testi épség elleni kihágás czimén fogjuk feleletre vonni. (K. B. T. K. 119. §.)

Ugyane kihágást követi el az is, aki a tárgyak mellé kiállított figyelmeztető jeleket elviszi, ledönti, a jelző-lámpát kioltja stb.

12. Testi épség elleni kihágásban válik bűnössé az is, aki városokban vagy községekben, t. i. ezek belterületén, *sebesen avagy vigyázatlanul hajt vagy lovagol*, még ha baleset nem következett is be. (Ekkor ugyanis már esetleg a B. T. K. 310., sőt 290. §-a lesz alkalmazható., K. B. T. K. 120. §.)

A külterületen, közutakon stb. elkövetve, ugyane cselekmény az 1890 : I. t.-cz 107. §-a értelmében utrendőri kihágás czimén lesz büntetendő.

13. A mennyiben a város vagy község szabályrendelettel intézkedett azokról a teendőkről, amelyeket a *kocsizás, szánkázás, lovaglás módja vagy a lovak kiszabadulásának megakadályozása* körül szem előtt tartani kell: az ily hatósági intézkedést megszegő egyén (kocsis stb), sőt a jelenlevő és alkalmazottjának e kihágását észrevevő és azt meg nem tiltó tulajdonos vagy gazda is ugyancsak a K. B. T. K. 120. §-ába ütköző testi épség elleni kihágás miatt lesz feleletre vonandó.

A külterületen, közutakon stb. elkövetett hasonló kihágást az 1890 : I. t.-cz. szabályai szerint kell elbírálni.

14. *Veszélyes vadállatot tartani* csak hatósági engedély mellett szabad. A mennyiben pedig valaki ily engedéllyel bír, a veszélyes vadállat tartására és őrzésére nézve általában fennálló vagy a fenforgó esetben külön kiadott szabályok szerint kell eljárnia. (K. B. T. K. 121. §.) Akkor pedig, ha a veszélyes vadállat elszabadult, annak birtokosa vagy felügyelője erről a hatóságnak azonnal jelentést tenni és a vadállat kézrekerítésére és ártalmatlanná tételére saját hatáskörében is minden szükséges intézkedést azonnal megtenni köteles. (K. B. T. K. 122. §. 2. bek.) Ugy a veszélyes vadállatok, valamint általában véve is az emberi életre vagy testi épségre nézve veszélyes tulajdonsággal bíró állatok és kutyák birtokosa vagy felügyelője végül kellő elővigyázati és oltalmi intézkedéseket köteles alkalmazni a végből, hogy az ilyen állat vagy kutya az emberekre veszélyt ne hozzon. (K. B. T. K. 122. §. 1. bek.)

Az ilyen állat, vadállat vagy kutya birtokosa vagy felügyelője, ki e rendszabályokat nem teljesíti, testi épség elleni kihágás czimén akkor is büntetendő, ha baleset nem is következett be. Ez esetben ugyanis már a B. T. K. 310., esetleg 290. §-a lesz alkalmazható ellene.

10. A tulajdon elleni kihágások.

(K. B. T. K. X. fejezet, 126–143. §§.)

Ez a fejezet a bizonyos esetekben enyhébb elbírást igénylő vagyon ellen elkövetett bűncselekményeket (pl. a 126., 127. §§.) és a vagyon ellen elkövethető bűncselekmények lehető megelő-

zését célzó törvényes intézkedések megszegésében álló kihágásokat foglalja össze. Ezek a következők:

1. Feltéve, hogy a B. T. K. 336., 337. és 338. §-ában felsorolt minősítő körülmények valamelyike fenn nem forog: csak a sértett fél magánindítványára üldözhető *tulajdon elleni kihágásért lesz büntetendő az, aki 4 koronánál többet nem érő élelmi vagy élvezeti cikket lop.* (K. B. T. K. 126. §.)

E kihágás bővebb magyarázatát l. a 109. lapon.

2. *Tulajdon elleni kihágás* állapítandó meg akkor is, ha valaki idegen ingó dolgot tudva jogtalanul használ és ez által azt megrongálja, értékében csökkenti vagy benne a használattal bármi módon kárt okoz. Ez a kihágás is csak magánindítványra üldözhető. (K. B. T. K. 127. §. 1 bek.)

Fontos megjegyezni, hogy e szerint az idegen ingó dolog tudatosan jogtalan használata csak akkor büntethető, ha a használat folytán a dolog rongálódást, tényleges értékbeli csökkenést szenvedett. Ha ezt megállapítani nem lehet, akkor a bár jogtalan használatért a használót büntetés nem érheti.

Ez a kihágás igen közel áll a B. T. K. 418. §-ában szabályozott ingó-vagyonrongálás vétségéhez. A kettő közt mégis létező lényeges különbséget a szándék eltérő volta adja meg. Erről a kihágásról ugyanis csak akkor lehet szó, ha a tettes szándéka *csak a használatra* irányult, ha azonban szándéka egyenesen a dolog *megrongálását* célozta, akkor már az ingó vagyonrongálás vétsége lesz megállapítandó.

3. A B. T. K. 421. §-ában körülírt ingatlan-vagyonrongálás tényálladékát abban az esetben, ha az ingatlan szándékos és jogtalan megrongálása, illetőleg a földtől el nem választott termékek ugyanilyen felhasználása 10 koronát nem haladó kárt okozott: csak tulajdon elleni kihágásnak lehet minősíteni, mely csak a sértett fél indítványára üldözhető. (K. B. T. K. 127. §. 2. bek.)

Az ingatlan vagyonnak jogtalan elfoglalása azonban e kihágás tényálladékán kívül esik és az ilyen cselekmény, amennyiben büntetendő, mindig a B. T. K. 421. §-a értelmében vagyonrongálás vétségének tekintendő. (v. ö. a 125. lapot.)

4. *A nyilvános árveréseknél* a lehető legelőnyösebb ár elérése képezi a törvény által is szem előtt tartott egyik fő-célzt. Ezzel ellenkeznék, ha valaki másokkal büntetlenül összebeszélhetne arra nézve, hogy a nyilvános árverés eredménye meghusitassék vagy csökkentessék.

Aki ezt teszi, vagy e végből másnak a nyereségben való osztozást avagy más jutalmat vagy előnyt igéri, és az is, aki ilyent e célból elfogad: tulajdon elleni kihágásban teszi magát bűnössé. (K. B. T. K. 128. §.)

5. A K. B. T. K. 129. §-a, valamint 132. §-a is a B. T. K. 370. §-ának kiegészítőjéül szerepelnek.

a) Tudjuk, hogy az orgazdaság megállapításához lényeges kellék az, hogy a dolog megszerzője stb. kétségtelenül *tudja*

hogy a kérdéses dolog lopás-, sikkasztás-, rablás-, zsarolás- vagy jogtalan elsajátításból származott.

Lehetnek azonban olyan esetek is, hogy a dolog megszerzője ezt ugyan *nem tudja* bizonyosan, mert például nem mondják meg neki, de az eset körülményeiből mégis *legalább is gyaníthatta*. Így pl. nyilvánvaló, hogy az, ki egy csavargótól egy 200-koronát érő aranyórát 1—2 koronáért megvesz, vagy aki éjszaka felkötve, megvásárol valakitől egy titokzatosan odaszállított zsák buzát néhány fillérért, stb., ha nem is tudta, de gyaníthatta, hogy az ilyen olcsón elvesztegetett dolog az eladó kezébe tisztességes úton nem juthatott.

Az ilyen *gyanus körülmények közt való megszerzés* sem maradhat büntetlenül és ilyenkor a dolog megszerzőjét vagy az annak elidegenítésében közreműködőt a K. B. T. K. 129. §-ába ütköző tulajdon elleni kihágás czimén vonjuk felelősségre.

b) Lehet esete annak is, hogy valamely dolognak megszerzője vagy zálogba vevője *a megszerzés pillanatában* sem nem tudta, sem nem gyaníthatta a dolognak büntetendő cselekmény útján származott voltát. Sem orgazdaságot (B. T. K. 370. §.), sem pedig a K. B. T. K. 129. §-ába ütköző, most a) alatt ismertetett tulajdon elleni kihágást sem lehet ellene megállapítani. *Később azonban* megtudja, hogy a kérdéses dolog büntetendő cselekmény útján jutott ahhoz, akitől ő azt jóhiszeműen zálogba vette vagy megszerezte.

A törvény kötelességévé teszi ilyenkor neki, hogy az esetet a hatóságnak 48 óra alatt tudomására hozza. E kötelesség elmulasztása miatt őt a K. B. T. K. 132. §-ába ütköző tulajdon elleni kihágás miatt kell megbüntetni.

Fontos megjegyezni, hogy a K. B. T. K. 132. §-ának esete bármely büncselekményből származott dolog megszerzésére vagy zálogba vételére kiterjed, a B. T. K. 370. §-a és a K. B. T. K. 129. §-a ellenben csakis a lopás, sikkasztás, rablás, zsarolás vagy jogtalan elsajátítás útján származott dolgok tekintetében nyerhet alkalmazást.

6. A zálogüzlet gyakorlása körében elkövethető tulajdon elleni kihágások tekintetében ma a K. B. T. K. 130. §-a helyett a kézi-zálogüzlet szabályozásáról szóló 1881: XIV. t.-cz. 23. és 24. §-ai az irányadók.

Ezek szerint kézi-zálogüzletet folytatni, kézi zálogra akár önállóan, akár más üzlet mellett üzletszerűen kölcsönöket adni csak hatósági engedély mellett szabad; az engedélyezett kézi-zálogüzlet folytatása körül pedig az idézett törvényben körülírt szabályokat a tulajdonosnak pontosan meg kell tartania.

Az engedély nélkül kézi-zálogüzletet folytató és az, ki ilyen kölcsönöket üzletszerűleg nyújt, nemkülönbén a szabályokat megszegő engedélylyel bíró kézi-zálogüzlettulajdonos az 1881: XIV. t.-cz. 24., illetőleg 23. §-ába ütköző kihágásért lesz megbüntetendő. A visszaeső üzlete 1—5 évi tartamra be is tiltható.

7. A vagyon elleni, de más bűncselekmények kiderítése szempontjából is igen sokszor fontos szolgálatot teljesíthetnek az *olyan kereskedők, akik ékszerek és más tárgyak megvételével üzletükben foglalkozni szoktak*. A tolvaj, a sikkasztó stb. a lopott vagy sikkasztott dolgot rendszerint értékesíteni akarja és e végből azt valamely ékszerészhez, aranymiveshez, órakészítőhöz vagy áruhoz, avagy zsibáruhoz viszi eladás vagy zálogba-tevés céljából.

A hatóságok erre való tekintettel rendesen értesíteni szokták az ilyen kereskedőket a lopott stb. tárgyakról, abból a célból, hogy ha valaki nálok azokat kínálná, az illetőnek a hatóság elé állítása és a dolognak hatósági kézbe juttatása körül a hatóságnak segítségére legyenek. Megteheti ezt maga a károsult fél is.

Az illető üzlettulajdonosnak már most kötelessége azonnal értesíteni a hatóságot, ha előtte ilyen eset felmerül és a dolognak és az azt kínáló személynek a hatóság hatalmába való juttatása céljából a lehetőségig közreműködni kell.

E kötelesség megszegése az illető üzlettulajdonost tulajdon elleni kihágásban teszi bűnössé. (K. B. T. K. 131. §.)

8. A hamis kulccsal elkövethető lopások lehető megelőzése céljából a *lakatos mesterséget folytató iparosokra nézve* fontos intézkedéseket tartalmaznak a K. B. T. K. 133., 134. és 135. §-ai.

A lakatosnak vagy lakat- és zárkészítő vagy áruló más iparosnak, kit valamely lakás, helyiség, pénztár vagy más záros tartály felnyitására avagy e végből kulcsnak akár maga a zár után, akár viasz-, vagy más lenyomat után való elkészítésére szólítanak fel, e felszólításnak csak akkor szabad eleget tennie, ha elebb meggyőződött arról, hogy a felhívó egyén a lakás stb. felnyitására valóban jogosultsággal bír; a készített kulcsot is csak ennek szabad átadnia (K. B. T. K. 133. és 134. §§.); az ahhoz értő által bármely zár felnyitására használható ugynevezett «általános (generalis) kulcs»-ot az ilyennek birtoklására vagy használatára jogosítotton kívül senki másnak átadnia nem szabad. (K. B. T. K. 135. §.)

Az e szabályokat megsértő lakatost vagy ilyen iparost tulajdon elleni kihágás miatt kell megbüntetni. Sőt, mivel a lakatosnak az említett «általános kulcsot» a legnagyobb gonddal kell őriznie, gondatlanságból elkövetett tulajdon elleni kihágás czimén (K. B. T. K. 135. §.) már azért is büntetni kell őt, ha a kellő vigyázat elmulasztása miatt tőle az általános kulcsot ellopták vagy elsikkasztották.

9. A forgalom biztonságának érdekét tartva szem előtt, tulajdon elleni kihágásban mondjuk bűnösnek azt az üzlettulajdonost is, aki kereskedésében, raktárában, iparüzletében vagy árudájában *hatósági hitelesítéssel el nem látott suly-, hossz- vagy űrmértéket használ avagy habár használatlanul is tart*, valamint azt is, aki a suly-, hossz- és űrmértékekre nézve fennálló szabályokat *megszegi*. (K. B. T. K. 136. §.)

10. Szintén az elébbi pontban mondott okból az 1872: VIII. t.-cz. helyébe lépett, az ipartörvényről szóló 1884: XVII. t.-cz. 54. §-a azt írja elő, hogy amennyiben az iparhatóság elrendeli, a *hus- és kenyéreneműek elárúsítói* a részletes eladásnál a súly szerinti árak jegyzékét az eladási helyen kifüggeszteni kötelesek. A hus- és kenyéreneműt magasabb áron, csekélyebb súlyban vagy rosszabb minőségben árusítani természetesen nem szabad.

Némely üzleteknél a forgalom érdeke megköveteli, hogy a szedhető árakat (díjakat) hatósági árszabályokban maga a hatóság állapítsa meg. Az ilyen üzletekben természetesen az árszabályban megállapítottnál magasabb árat vagy díjat szedni nem szabad.

Aki ezt teszi, az a K. B. T. K. 139. §-a helyébe lépett 1884: XVII. t.-cz. (az ipartörvény) 153. §. b) pontja értelmében büntetendő kihágást követi el

11. A *sütők, mészárosok és kéményseprők* iparának folytatása nevezetes közegészségügyi, illetőleg az utóbbi tűzrendészeti fontossággal bír. Ennélfogva közérdekű dolog, hogy ezek az iparosok iparukat az erre nézve fennálló szabályoknak megfelelően folytassák és azt bármikor, egyedül saját tetszésüktől függőleg abba ne hagyhassák.

Erre való tekintettel intézkedett a K. B. T. K. 140. §-a helyébe lépett 1884: XVII. t.-cz. (az ipartörvény) 158. §-ának f) pontja akként, hogy ha ezek az iparosok az iparuk folytatására nézve előírt köteleességek kijátszásával folytatják iparukat, valamint akkor is, ha iparuk üzését a hatóságnál való előleges bejelentés nélkül félbeszakítják vagy pedig azt ily bejelentés után a hatóság által megszabandó idő leteltéig nem folytatják: kihágást követnek el és e most idézett § értelmében büntetendők.

12. Az 1888. évi augusztus hó 12-ik napján 53.888—1888. szám alatt kibocsátott belügyministeri rendeletben foglalt vagy külön hozott szabályrendeletben megállapított *tűzrendőri szabályok megszegése* is a tulajdon elleni kihágások közé van sorolva. Ha tehát valaki, akár a megelőző tűzrendészeti szabályokat, akár pedig tűzvész esetén az oltásra, rendre és biztonságra nézve kiadott szabályokat megszegi, ezzel kihágást követ el és büntetés alá esik. (K. B. T. K. 141. §.)

13. Tűzvész kitörésekor vagy vízáradás esetén a hatóság mindenkinek meghagyhatja, hogy a veszély elhárítása, illetőleg megszüntetése céljából személyesen, vagy háznépének, cselédjeinek munkájával, szekereinek, vízi járműveinek vagy más szükséges eszközeinek, hámos lovainak vagy vonómarháinak ideiglenesen a hatóság rendelkezése alá bocsátásával közreműködjek.

Az ily hatósági meghagyással szemben alapos ok nélkül tanusított engedetlenség vagy mások lebeszélése is; tulajdon elleni kihágás czimén büntetendő. (K. B. T. K. 142. §.)

14. A K. B. T. K. 143. §-át a *víz-jogról* alkotott 1885: XXIII. t.-czikk hatályon kívül helyezte. Helyette ma ennek a törvénynek

intézkedései (a 184—188. §§-okban) állapítják azokat a kihágásokat, melyek a viz-rendészet szabályaival szemben elkövethek.

11. Külön törvényekbe ütköző kihágások.

Mint már tudjuk, a K. B. T. K.-ön kívül még számos más külön törvény is állapít meg kihágás czimén büntetendő tényálladékokat.

Ezeknek egy részét már az előbbi czimekbe beleszöve tárgyaltuk. A még nem tárgyalt és a tanfolyam más szaktárgyainak keretébe nem tartozó külön törvénybeli kihágások közül néhány fontosabbat a következőkben fogunk röviden ismertetni.

a) *A zugirászati kihágás.*

Az ügyvédi rendtartásról szóló 1874: XXXIV. t.-czikk az ügyvédeknek adja meg azt a jogot, hogy a feleket bíróságok vagy hatóságok előtt hivatásszerűen képviseljék.

Az ügyvédek e jogosultságának megvédelmezése céljából ennél fogva az idézett törvény a 39. §-ában kihágás czimén büntetni rendeli, ha valaki, anélkül, hogy ügyvéd lenne, a feleknek bíróságok vagy hatóságok előtt való képviselését üzletszerűen folytatja. Ezt a cselekményt nevezzük *zugirászatnak*.

Fontos, hogy e kihágást csak olyan ügyek esetében lehet megállapítani, amelyekben a fél a törvény szerint csak ügyvéd által járhat el, nyújthat be beadványt vagy jelenhetik meg a bíróság vagy hatóság előtt. És fontos az üzletszerűség fogalma is, minél fogva egyetlen egy esetért nem, hanem csak akkor állapítható meg a büntetendő zugirászat, ha az illető egyén állandóan, huzamosan és több esetben, mintegy keresetforrásként üzi a felek jogosulatlan képviselését.

b) *Az ország czimerének engedély nélkül való használatával elkövethető kihágás.*

Az 1883: XVIII. t.-czikk értelmében magánosok, magántestületek, vállalatok és intézetek az ország czimerét gyári vagy iparczikkeiken, áruikon, üzleti helyiségükön, czimtabláikon, czimlapjaikon, üzleti nyomtatványaikon stb. csak akkor használhatják, ha erre a m. kir. miniszterelnöktől, illetőleg a hitel- és pénzintézetek törvény útján engedélyt nyertek. (1883: XVIII. t.-cz. 1., 4. §§.)

Az ország czimerének ilyen engedély nélkül való használatáért a használó kihágás czimén büntetendő (1883: XVIII. t.-cz. 9. §. V. ö. a 10,259/900. és 46,669/900. számú miniszterelnöki rendeleteket is, melyek szerint az ország czimerének zászlókon, lobogókon való használata nem esik e t.-czikk rendelkezései alá, és a czimer-használati engedély az ország-czimernek az engedé-

lyes pecsétjében is való használhatására nem terjed ki; ez a jog csak a hatóságokat illeti meg).

Az állami egyedárusági czikkek árulói erre vonatkozó czimtáblaikon az ország czimerét jogosan használhatják. (1883: XVIII. t.-cz. 6. §.)

c) *A községben lakás szándékának be nem jelentésével külföldi által elkövethető kihágás.*

A községekről szóló 1886: XXII. t.-czikk 15. §-a értelmében a külföldi egyén, ha 3 hónapon keresztül a községben tartózkodott, köteles ottilakási szándékát a községi előljárásnak bejelenteni. Ha ezt 8 nap alatt az előljárásság felhívására sem teszi meg: e miatt kihágás czimén meg kell őt büntetni és ha távozni nem akar, erre rendőrileg kényszeríthető.

d) *Anyakönyvi kihágások.*

1. A születés és elhalálozás tényének az illetékes anyakönyvvezetőnél való bejelentésére nézve az állami anyakönyvekről szóló 1894: XXXIII. t.-czikk kötelező határidőket szabott elő.

E törvény szerint ugyanis

a születést a születéstől számított egy hét alatt (35. §.);

a halva-születést vagy szülés közben való elhalálozást az ezt követő legközelebbi hétköznapon (35. és 39. §§.) az illetékes anyakönyvvezetőnél,

újszülött gyermek találását legkésőbb a következő napon a községi előljárásnál (40. §.); végül

a halálesetet legkésőbb a legközelebbi hétköznapon az illetékes anyakönyvvezetőnél (68. §.) kell bejelenteni.

A születés bejelentésére kötelezettek a 35., 36., 37., 39. és 40. §§-ok, a haláleset bejelentésére kötelezettek a 69. §. sorolja fel.

Anyakönyvi kihágásban lesz már most bűnössé az, aki a bejelentést a megszabott határidő alatt teljesíteni elmulasztja. A büntetethetőség mindegyik kötelezettre nézve megszűnik akkor, ha bármelyik bejelentésre kötelezett mégis kellő időben megtette a bejelentést. (80. §.)

2. A tudva valótlan bejelentés, ha súlyosabb cselekményt nem állapít meg, a 82. §-ba ütköző kihágás czimén lesz büntetendő.

3. A bejelentés idejében még meg nem állapított nevű gyermekre nézve két hónap alatt kell a választott nevet bejelenteni. Ennek a bejelentésnek elmulasztása szintén kihágást képez. (42., 80. §§.)

4. Az anyakönyvbe bejegyzettől eltérő családi és utónév viselésével elkövethető kihágásra nézve v. ö. a 140. lapot.

5. A *szülésnél közreműködő baba* anyakönyvi tekintetben két kihágásban válhatik bűnössé. Őt ugyanis kétféle bejelentési kötelezettség terheli.

A 60,000/1895. számú belügyminiszteri Utasítás által hatályban tartott 31,438/1882. számú belügyminiszteri rendelet szerint ugyanis a bába minden születést, melynél segédkezett, 24 óra alatt az anyakönyvvezetőnél bejelenteni köteles.

Az 1894: XXXIII. t.-cz. 35. §. b) pontja értelmében pedig a hét napon belül anyakönyvvezetés céljából való bejelentés kötelezettsége is őt terheli akkor, ha a született gyermeknek nincs törvényes atyja vagy ha van, a bejelentésben akadályozva van. (36. §.)

Ha tehát a bába mind a két kötelességét megszegi, mind a két kihágásért el kell őt ítélni.

e) *A kihágásokat megállapító többi törvények felsorolása.*

Kihágási tényálladékokat állapítanak meg ezeken kívül:

a népiskolai közoktatásról szóló 1868: XXXVIII. t.-cz., a katonaság lószükségletének fedezéséről szóló 1873: XX. t.-cz., a választási törvény 1874: XXXIII. t.-cz., a cseléd-törvény 1876: XIII. t.-cz., a fővárosi bejelentési kötelezettségről szóló 1879: XXVIII. t.-cz., az erdőtörvény 1879: XXXI. t.-cz., a kivándorlások közvetítéséről szóló 1881: XXXVIII. t.-cz., a műemlékek fentartásáról szóló 1881: XXXIX. t.-cz., a phylloxera-törvény 1883: XVII. t.-cz., a vadászati törvény 1883: XX. t.-cz., a vadászati jövedéki törvény 1883: XXIII. t.-cz., a részletügyleti törvény 1883: XXXI. t.-cz., az ipartörvény 1884: XVII. t.-cz., a vízjogi törvény 1885: XXIII. t.-cz., a selyemtenyészési törvény 1885: XXV. t.-cz., a dohányjövedéki törvény 1887: XLIV. t.-cz., az állategészségügyi törvény 1888: XVII. t.-cz., a halászati törvény 1888: XIX. t.-cz., a közutak- és vámokról szóló 1890: I. t.-cz., a betegsegélyezési törvény 1891: XIV. t.-cz., a kisdédóvodai törvény 1891: XV. t.-cz., a baleset-védelmi törvény 1893: XXVIII. t.-cz., a mesterséges borokról szóló 1893: XXIII. t.-cz., a csomagolt áruk tekintetében alkotó/t 1893: XXXIV. t.-cz., a népfölkelők jelentkezéséről szóló 1893: XXXVII. t.-cz., a mezőrendőri törvény 1894: XII. t.-cz., a löverseny-fogadásokról szóló 1894: XXIX. t.-cz., az áruforgalmi statisztikáról szóló 1895: XVIII. t.-cz., a szabadalmi törvény 1895: XXXVII. t.-cz., a mezőgazdasági termények hamisításáról szóló 1895: XLVI. t.-cz., a statisztikai törvény 1897: XXXV. t.-cz., a munkaadók és mezőgazdasági munkásokról szóló 1898: II. t.-cz., a kir. curiai bíráskodásról szóló 1899: XV. t.-cz., az italmérési jövedékről szóló 1899: XXV. t.-cz., a koronaértékben való számításról szóló 1899: XXXVI. t.-cz., a vízi-, ut- és vasutépítési munkásokról szóló 1899: XLI. t.-cz., a gazdasági munkavállalkozókról szóló 1899: XLII. t.-cz. stb. stb.

c) Sajtórendőri vétségek és kihágások.

A sajtó szabadságát az 1848: XVIII. t.-cz. iktatta törvénybe. Sarkalatos elv e szerint, hogy «gondolatait sajtó útján mindenki szabadon közölheti és terjesztheti». (1848: XVIII. t.-cz. 1. §.)

A sajtószabadság nagyobb biztositékaul már az 1848: XVIII. t.-cz. 17. §-a és legujabban a bűnvádi perrendtartás és az esküdtbíróóságok életbeléptetéséről szóló 1897: XXXIV. t.-cz. 15. §-ának II. pontja is kimondta, hogy a nyomtatvány útján elkövetett büntettek, vétségek és törvényben megállapított kihágások felett — némely az 1897: XXXIV. t.-cz. 16. és 17. §-aiban foglalt kivételektől eltekintve — az esküdtbíróóságok ítélkeznek.

A büntetőjogi felelősség biztosítása céljából azonban meg kellett állapítani bizonyos megelőző (praeventiv) természetű rendszabályokat is. Ezek a szabályok a sajtó-termékek közrebocsátására és terjesztésére vonatkoznak és megelőző jellegükre való tekintettel sajtórendőri szabályoknak nevezzük azokat.

Megszegésük, ha az 3 hónapinál hosszabb szabadságvesztés-büntetéssel büntetendő, sajtórendőri vétséget, enyhébb büntetés fenyegetése esetében pedig sajtó-rendőri kihágást állapít meg.

I. Sajtórendőri vétségek:

1. Az 1848: XVIII. t.-cz. 30. §-a szabta meg azokat a feltételeket, melyek mellett egy akár egészben, akár részben politikai tartalmu és havonta legalább kétszer megjelenő ujság vagy időszaki lap kiadható. E feltételek be nem tartása miatt a kiadó a 31. §. értelmében büntetendő.

2. Az 1848: XVIII. t. cz. 27. §-a szerint olyan elmeművet, amely már egyszer esküdtbíróáságnak elmarasztaló ítéletével sujtva lett, újra közzétenni vagy közölni senkinek sem szabad. Aki ezt mégis teszi, a mű szerzőjére kiróhatott legnagyobb büntetéssel sujtandó. (Ez az eset tehát a körülményekhez képest esetleg büntetté is minősülhet.)

3. Büntetés alá esik továbbá a titkolt nyomda vagy könyomda tartása is. (1848: XVIII. t.-cz. 38. §.)

II. Sajtó-rendőri kihágások:

1. Az I. 1. alatt említett ujságokból és időszaki lapokból 1—1 példányt a bejegyzett felelős személy az aláírásával ellátva, a szétküldés időpontjában, az illetékes sajtóügyi közvádlóhoz beküldeni tartozik. Ennek elmulasztása büntetést von maga után. (1848: XVIII. t.-cz. 30. §.)

2. A nyomtató minden Magyarországon nyomtatott nyomdai termékből tudományos czélokra a Magyar Nemzeti Muzeumnak és a Magyar Tudományos Akadémiának is 1—1 köteles-példányt és kimutatást tartozik az 1897: XLI. t.-czikkben megszabott módzatok szerint beszoigáltatni. Az e részben való mulasztás az 1897: XLI. t.-cz. 12. §-ában megszabott büntetés alá esik.

3. Az elmarasztaló ítéletet a lap tulajdonosa vagy kiadója a lap legközelebbi számában közzétenni kötelesek.

A mulasztás kihágás czimén büntetés alá esik. (1848: XVIII. t.-cz. 35. §.)

4. A nyomdatulajdonos minden nála nyomtatott nyomtatványra köteles a nevét és lakását kitenni. Ennek elmulasztása avagy hamis név kitétele a nyomdatulajdonost akkor, ha a nyomtatvány sajtóvétséget tartalmaz, a szerző bűnrészesétül, ellenkező esetben kihágás czimén büntetendővé teszi. (1848: XVIII. t.-cz. 45. §.)

Büntetés alá kerül az is, aki a nyomdász nevével és lakásával el nem látott nyomdaterméket árusít (1848: XVIII. t.-cz. 44. §.)

II. RÉSZ.

**A MAGYAR ALAKI BÜNTETŐJOG VÁZLATA
ÉS A NYOMOZÁS SZABÁLYAI STB.**

II. RÉSZ.

A magyar alaki büntetőjog vázlata és a nyomozás szabályai stb.

I. SZAKASZ.

A magyar alaki büntetőjog vázlata.

1. A bűnvádi eljárás alapelvei.

1. A régebbi időkben a bűnvádi eljárás az ugynevezett *nyomozó rendszer* alapelvein nyugodott.

E rendszer szerint a vád, a védelem és az ítélkezés mind ugyanabban az egy kézben voltak egyesítve. A bíró az egyszerű gyanu alapján hivatalból is azonnal megindithatta az eljárást, ő gyűjtötte egybe a bizonyítékokat és ugyanő ítélkezett is a saját maga által összegyűjtött bizonyítékok alapján és e közben a vádat is ő maga kezelte és a védelmet is ő gyakorolta. A sikert a titkos, zárt ajtók mögött való eljárásban, a beismerésnek bármily kínzások folytán is való kicsikarásában (tortura, inkvizíció), a bizonyítékoknak törvénybeli körülírásában és a kizárólag írásbeli eljárásban látták.

Nyilvánvaló, hogy ez a rendszer a részrehajlásnak, az elfogultságnak, az egyéni rokon- és ellenszenvnek a legnagyobb tért engedte és ennelfogva a valóban igazságos ítélkezésnek kevés biztosítékát nyújtotta.

2. A nyomozó rendszer hibáinak belátása új irányba terelte a jogfejlődést. A nyomozó rendszert ugyanis idővel az ugynevezett *vád-rendszer* váltotta fel.

Ez a rendszer az ellenkező túlzásba esve, azt vallotta alapelveül, hogy a bíró maga egyáltalában mit sem működik közre a bűneset körülményeinek kiderítése körül, hanem ez a feladat maguknak a feleknek képezi a feladatát. A bíró egyszerűen csak ítél annak az anyagnak az alapján, amit a vádló a vádlott ellen összegyűjtött és elébe terjesztett.

Ez a rendszer is csakhamar tarthatatlanná vált, mert az ítélkezés szabadságát másoktól, t. i. a vád- és védelem anyagától függő formasággá súlyosztotta és a valódi anyagi igazság kideríthetésére éppen a bíró kezének megkötött voltánál fogva nem

volt alkalmas. Mindenesetre haladást jelentett azonban e rendszernél az, hogy a vádló hatásköre az ítélő bíróétól külön vált és így a bírói önkény kevésbé érvényesülhetett.

3. Idővel aztán a nyomozó és a vádrendszer helyes elveinek kiválasztásával és továbbfejlesztésével egy új rendszer létesült. Ez a *vegyes rendszer*, mely ma érvényes bűnvádi perrendtartásunknak is alapjául szolgál.

E szerint a bizonyítás a vádlottal szemben a vádló feladata. A vádlott ezzel szemben szabadon védheti magát, sőt azt is megteheti, hogy a váddal szemben egy szó vallomást sem tesz: bizonyítson ellene a vádló. A bíróság csak a törvényes vád tárgyává tett cselekmény felett ítélhet, de erre nézve aztán a vád és védelem adatait is segítségül véve, függetlenül és önállóan kutat az anyagi igazság után és ítéletét egyedül saját lelkiismeretes meggyőződése szerint hozza meg. Meghatározott számu és minőségű bizonyítékokhoz nincs kötve. A közvetlenség és szóbeliség elvének érvényre juttatása folytán a saját szeme előtt lefolytakból és saját fülével hallottakból — nem pedig az életelen iratcsomóból — alkotja meg meggyőződését. A nyomozó és vizsgáló közegek működésének folytonos ellenőrzése, a vádlottnak a vád ellen érvényesíthető kifogásai folytán való előzetes (vádтанácsi) tárgyalás tartása, a tárgyalásnak a nagy nyilvánosság előtt való lefolyása, a polgár-elemnek az ítélkezésben való részvétele (esküdtszék), a védelem tag érvényesülése stb. stb. mind nevezetes biztosítékot képeznek e rendszernél arra nézve, hogy a valódi anyagi igazság valóban kiderüljön.

2. A magyar tételes alaki büntetőjog forrásai.

1. A törvényszéki és járásbíróági hatáskörbe utalt bűncselekmények miatt való eljárás tekintetében az 1896: XXXIII. t.-cikkbe foglalt *«Bűnvádi Perrendtartás»* (= B. P.) és az ennek életbeléptetéséről alkotott 1897: XXXIV. t.-cikk az irányadó.

2. Az esküdttbíróságokról az 1897: XXXIII. t.-cikk intézkedik és az esküdttbíróság előtt való eljárásra nézve az 1. pontban idézett törvénycikknek nyerne alkalmazást.

3. A közigazgatási hatóságok hatáskörébe utalt kihágások fölött való bűnvádi eljárás szabályait a m. kir. belügyminiszternek az 1880. évi augusztus hó 17-ik napján 38,547. szám alatt kibocsátott rendelete tartalmazza.

E mellett azonban némely külön törvénybe ütköző kihágások tekintetében az illető törvények különleges eljárási szabályokat is tartalmaznak. Így pl. az erdőtörvényről szóló 1879: XXXI. t.-cikk 117—150. §-aiban az erdei kihágásokra nézve, a mezőrendőrségről alkotott 1894: XII. t.-cikk 103—117. §-aiban a mezőrendőri kihágásokra nézve különleges eljárási szabályokat is tartalmaznak stb.

3. A bűnvádi perben szereplő egyének.

A bűnvádi perben szereplő egyének a B. P. 13. §-ában meghatározott törvényes elnevezések szerint a következők:

A) **Sértett** vagy **sértett fél** az, akinek bármely jogát sértette vagy veszélyeztette az elkövetett vagy megkísérlett bűncselekmény. *Sértett* alatt az ő törvényes képviselője és ha nincs külön felemlítve, a magán-indítványra jogosult is értendő.

Magán-indítványra jogosult az egyén, kinek a B. T. K. 110. §-a értelmében érvényesíthető indítványától függ a bűnvádi eljárás megindítása (v. ö. a 66. és köv. lapokat).

Azt a sértettet vagy jogutódját pedig, aki csupán magánjogi (kártérítési stb.) igényének érvényesítése végett csatlakozott a bűnvádi eljáráshoz: a törvény *magán-félnek* nevezi.

B) A **felek** közös neve alatt értendők a *vádló* és a *terhelt*.

I. **Vádló**-ul szerepelhetnek: 1. a kir. ügyész, 2. a fő-magánvádló és 3. a pót-magánvádló.

1. A *kir. ügyész* a közvádlói hatóság képviselője. Mint ilyen:

a) Elrendeli, irányítja, befejezi vagy megszünteti a nyomozást. Az állam, a törvényhatóságok, a rendezett tanácsú városok és a községek rendőri hatóságai az ő hivatalos hatáskörében hozzájuk intézett utasításait, megkereséseit vagy felhívásait haladéktalanul és pontosan teljesíteni tartoznak. A nyomozás érdekében bármely közhatalóságtól felvilágosításokat és értesítéseket kívánhat. Sürgős szükség esetén a fegyveres erő kirendelése iránt közvetlen megkeresést tehet stb.

A nyomozás során gyakorolható e terjedelmes jogkörénél fogva szokták azt mondani, hogy «a kir. ügyész a nyomozás ura».

A kir. ügyész közvádlói hatóságánál fogva:

b) A bűnügy egész további folyamán «képviselet a közvádat».

A *vád képviselete* körül a kir. ügyészt a következő jogok illetik meg: α) megtagadhatja a vád képviseletét, ha meggyőződése szerint a feljelentett cselekmény nem büntethető, vagy ha az eljárás sikeréhez szükséges bizonyíték nem szerezhető meg; ellenkező esetben β) vádat emelhet; γ) a vádat módosíthatja vagy megváltoztathatja; δ) a vádat indokoltan elejtheti; ε) az elejtett vád képviseletét bármikor újból átveheti.

A bíróság, addig, míg a kir. ügyész képviseli a vádat, érdemleges határozatot az ő meghallgatása nélkül nem hozhat.

A kir. ügyész intézmény egyes szervei: a *kir. ügyészségek*, melyek a kir. törvényszékek mellett, a *kir. főügyészségek*, melyek a kir. ítélőtáblák mellett, és a *kir. koronaügyészség*, amely a kir. Curia mellett képviseli a közvádhatalóságot. A kir. járásbírók hatáskörébe utalt bűnügyekben a közvádhatalóság teendőit a kir. ügyészségeknek alárendelt *kir. ügyészségi megbízottak* látják el.

2. A kir. ügyészt a vádképviselő joga úgy a hivatalból, mint a magán-indítványra üldözendő bűncselekmények tekintetében is egyaránt megilleti. Ha egyszer a kir. ügyész a vád képviselőt elvállalta, a sértett fél mindaddig, míg a vádat a kir. ügyész képviseli, a vád vitelében részt nem vehet.

A törvény azonban e szabály alól a csak magán-indítványra üldözhető bűncselekmények egy csoportjára nézve mégis kivételt tett és ezeket illetően a vádképviselő jogát kizárólag és első sorban magának a sértett félnek adta meg.

Ezekben az esetekben tehát nem a kir. ügyész, hanem maga a sértett fél képviseli a vádat. Ez azt jelenti, hogy ha a sértett fél ezeknek a cselekményeknek valamelyike miatt kívánja a bünvádi eljárás folyamatba vételét, e végből nem kell a kir. ügyészhez fordulnia és nem kell a vád képviselőre őt felkérnie. Képviselni fogja a vádat ő maga: a sértett fél. (A kir. ügyész azonban «közérdekből» ilyenkor is átveheti tőle a vád képviselőt.)

Ezekben az esetekben a vád önálló képviselőre jogosított sértett felet a törvény *fő-magánvádlnak*, magukat az ide tartozó magán-indítványra üldözhető bűncselekményeket pedig a *fő-magán-vád eseteinek* nevezi.

A fő-magánvád eseteiül kinyilvánított bűncselekmények a következők: a magán-egyen ellen elkövetett rágalmozás és becsületsértés vétsége (B. T. K. 258., 259., 261. §§.), a könnyű testi sértés vétsége (B. T. K. 301., 302. §§.), a levél- és távirtdai titok megsértésének vétsége magánszemély által (B. T. K. 327. §.), a magánlakásértés vétsége (B. T. K. 332. §.), az ingó- és ingatlan-vagyonrongálás vétsége (a B. T. K. 418. és 421. §-a szerint), a K. B. T. K. 126. és 127. §-aiba ütköző tulajdon elleni kihágások és az iparvédjegy-hamisítás kihágása. (1895: XLI. t.-cz. 8. és 9. §§.)

3. Mint már említettük, a kir. ügyész azokban az esetekben, melyekben a vádképviselő joga őt illeti, akár mindjárt a feljelentés után megtagadhatja a vád képviselőt, akár pedig a már megindított eljárás alatt a vádat bármikor elejtheti.

A sértett fél ilyen esetben a kir. ügyésztől «átveheti a vád képviselőt» és azt az eljárás további folyamán a saját személyében, önállóan viheti tovább a bíróság előtt.

Ebben az esetben a sértett felet, aki a kir. ügyészség részéről el nem vállalt vagy elejtett vád képviselőt átvette: a törvény *pót-magánvádlnak* nevezi.

4. A vád-képviselő megtagadása esetében, valamint a nyomozás megszüntetése esetében azonban a sértett fél azzal a joggal is élhet, hogy a kir. ügyész ilyen határozataival szemben a *felettes kir. főügyészhez folyamodik*. E folyamodási jogát a kir. ügyészség határozatának kézhez vételétől számítandó 8 nap alatt kell érvényesítenie, úgy, hogy folyamodását -e 8 nap alatt a kir. ügyészségnél vagy írásban benyújtja, vagy pedig előszóval jegyzőkönyvre adja. Folyamodásában a kir. főügyészhez azt a kérelmet intézi, hogy a kir. ügyészt az ő ügyében a vád-képvi-

selet elvállalására, illetőleg a vád további képviselőjére utasítsa. Ha aztán a kir. főügyész a folyamodásbeli kérelmet nem teljesítette és a kir. ügyész határozatát magáévá tette (helybenhagyta), akkor a sértett fél az erről szóló határozat vételétől számítandó 8 nap alatt pót-magánvádlóul léphet fel, mint ilyen a kir. törvényszék *vizsgálóbírójához* fordulhat és ennél a *vizsgálat* elrendelését indítványozhatja. (B. P. 34., 42., 101. §§.)

Az előadottakból levonható fontos elvként kell megjegyezni azt, hogy a pót-magánvádló a *nyomozás során* semmi tekintetben sem szerepelhet. Ő csak vizsgálatot kérhet.

5. Itt még azt kell hangsúlyoznunk, hogy a *csak felhatalmazásra vagy kíváncsra üldözendő* vétségek eseteiben (v. ö. a 67. lapot), a vádat *kizárólag* csak a kir. ügyész képviselheti. *Ezeknél tehát pót-magánvád nem érvényesülhet.*

II. **Terhelt** általában véve az, aki ellen a bűnvádi eljárás foly.

A terheltnek ez az általános fogalma azonban a következőképen oszlik meg:

1. *gyanusított*-nak nevezzük őt a nyomozás folyamán;
2. (szoros értelemben véve) *terhelt*-nek nevezzük őt akkor, ha ellene már vizsgálat van indítványozva vagy vádirat van benyújtva; és
3. *vádlott*-nak nevezzük őt akkor, ha ellene már vádhatározatot hoztak vagy közvetlen főtárgyalást rendeltek el.

C) A perben eljáró személyek egyik legfontosabbja a **védő**.

A terhelt minden bűnügyben és az eljárás bármely szakában élhet védő közreműködésével. Helyette törvényes képviselője, házastársa, fel- vagy lemenő ágbeli rokona önállóan is választhat védőt. Minden fontos eljárási cselekménynél figyelmeztetni is kell a terheltet arra a jogára, hogy védőt választhat, sőt a törvényben körülírt esetekben a főtárgyalásra hivatalból kell melléje védőt rendelni.

A védő aztán védettje érdekében az eljárás bármely szakában és különösen a nyomozás alatt is eljárhat. Védettje érdekében beadványokat nyújthat be, szóbeli előterjesztéseket tehet, amiket jegyzőkönyvre kell venni. Letartóztatott védettjével rendszerint joga van ellenőrzés nélkül is érintkezni, az ügy iratait rendszerint megtekintheti (B. P. V. fejezete).

Törvényszéki és esküdtbíróági ügyekben védőül az ügyvédek lajstromába bejegyzett ügyvéd, egyetemi vagy jogakadémiai jogtanár szerepelhet (B. P. 55. §.).

Járásbíróági ügyekben ezeken kívül védőül eljárhat még az ügyvédjelölt és a terheltnek férfi-«hozzátartozója» is (B. P. 205. §. 1. p. és 523. §.).

4. A büntető bíróságok.

I. A bűnügyek felett való ítélkezést első fokulag a *kir. törvényszékek* (Budapesten a kir. büntető törvényszék), a *kir. járásbíróságok* (Budapesten a kir. büntető járásbíróság), mint állandóan

működő bíróságok, továbbá időszakonként az *esküdtbíróságok* teljesítik.

1. A *kir. törvényszékek* hármas tanácsban ítéleznek. Az ítélő tanács ugyanis egy tanácsjegyzőnek a közreműködése mellett három bírói tagból áll, kiknek egyike az elnöki, illetőleg a tanácsvezetői hivatást teljesíti. A *kir. törvényszék* tehát ugynevezett «társas bíróság».

2. A *kir. járásbíróági eljárásban* egy bíró, t. i. a *kir. járásbíró* vagy *kir. aljárásbíró* tárgyalja le az oda utalt büntügyet és hozza meg az ítéletet. (Egyes bíróság.) Mellette egy jegyző-könyvvezető működik.

Míg a *kir. törvényszékek*nél és *kir. járásbírósnál* jogi képzettséggel és bírói minősítéssel rendelkező, Ő Felsége által allandóan kinevezett szakbírák végzik a büntető igazságszolgáltatást, amiért is őket «szakbírák»-nak szokás nevezni, addig

3. Az *esküdtbíróági eljárásban* a *kir. törvényszék* hármas bírói tanácsa mellett a büntető igazságszolgáltatás gyakorlatában az esetleg semmi jogi szaktudással nem is rendelkező laikus elem, a polgárság is részt vesz.

Az esküdtszéki intézmény nálunk azelőtt csak a sajtó útján elkövetett bűncselekmények tekintetében volt életbeléptetve. A B. P. és az esküdtbíróságokról szóló 1897: XXXIII. t.-cikk életbelépte óta azonban az esküdtbíróságok a közönséges bűncselekmények, még pedig éppen a legsúlyosabbak, pl. a gyilkosság, szándékos emberölés, gyújtogatás stb. felett is ítéleznek. A közszabadságnak és az anyagi igazság kiderítésének nagyobb biztosítékát látják ugyanis abban, hogy a bűnügyek eldöntése körül a törvény szavaihoz kötött szigorú szakbírói gondolkozás mellett a társadalomnak az esküdtekül kiválasztott polgárok személyében megnyilatkozó gondolkozása, élő lelkiismerete is érvényesüljön. Mintegy maga az egész emberi társadalom az, mely az esküdtbíróság elé utalt ügyekben az ítéletet meghozza a vádlott felett.

Az esküdtbíróság a *kir. törvényszék* hármas bírói tanácsa mellett 12 kisorsolt esküdtből áll (1897: XXXIII. t.-cz. 1. §.).

Az ítélezés feladata kettőjük közt akként oszlik meg, hogy a 12 esküdt a bűnösség kérdésében vagyis a felett határoz, hogy a vádlott a vádbeli bűncselekményben bűnös-e vagy nem?, a bűnössé nyilvánítás esetében aztán a büntetést a *kir. törvényszék* hármas bírói tanácsa szabja ki.

II. Mint felsőbb foku büntető bíróságok a *kir. ítélőtáblák* (van tizenegy; székhelyük: Budapest, Debreczen, Győr, Kassa, Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyvárad, Pozsony, Pécs, Szeged és Temesvár) és a Budapesten székelő *kir. Curia* működnek. — A *kir. járásbíróságtól* felebbvitt ügyekben másodfokulag a felettes *kir. törvényszék* bíraskodik.

III. Meg kell említeni végül, hogy némely, a szabályok szerint elébük utalt, csupán kihágási ügyekben a *közigazgatási hatóságok* is bíraskodnak.

5. Hatáskör és illetékesség.

Hatáskör alatt egy bizonyos fajú bíróságnak azt a joghatóságot értjük, hogy a bűncselekmények bizonyos nemei felett más fajú bíróság kizárásával eljárhat, határozhat vagy ítélkezhetik.

A hatáskört tehát a *bűncselekmények neme* határozza meg. Midőn tehát a törvény azt jelenti ki, hogy pl. a gyilkosság vagy a gyújtogatás büntette felett az esküdtbíróság van hivatva az ítélkezésre: ezzel a bűncselekményeknek ezekre a neveire nézve az esküdtbíróság *hatáskörét* állapította meg; hasonlóképen a kir. törvényszékek *hatáskörét* állapította meg akkor, midőn kimondta, hogy a lopás büntettének minősítendő bűncselekmények felett itélni a törvényszék van hivatva; a kir. járásbíróság *hatáskörébe* utalta a csalás vétségét akkor, midőn az e nemű bűncselekmények felett való ítélkezés jogával a kir. járásbíróságot ruházta fel.

Illetékesség alatt már most valamely bíróságnak azt a jogát értjük, hogy a hatáskörébe utalt bűncselekmények felett saját területén vagy bizonyos személyekkel szemben hasonló hatáskörű más bíróság kizárásával eljárhat, határozhat vagy ítélkezhetik.

Az illetékességet tehát a hatáskör fogalmán belül az elbírálandó bűncselekménynek *területi vagy személyi vonatkozásai* határozzák meg. Például: A lopás büntette felett való ítélkezés, mint láttuk, a kir. törvényszékek *hatáskörébe* van utalva. Egy konkrét esetben már most Kassán követték el a lopás büntettét. Kérdés tehát, hogy e kassai eset fölött az országban létező és a lopás büntettére egyaránt hatáskörrel bíró 67 kir. törvényszék közül melyik lesz hivatva az ítélkezésre? Midőn a törvény e kérdést azzal a kijelentéssel oldotta meg, hogy a kassai kir. törvényszék területén elkövetett lopás büntette felett való bíráskodás a többi kir. törvényszék kizárásával a kassai kir. törvényszéket illeti meg, ezzel e bíróságnak *illetékességét* állapította meg.

I. A **hatásköri szabályokat** a bünvádi perrendtartás életbe léptetéséről szóló 1897: XXXIV. t.-cikk állapította meg. E szerint

1. Az esküdtbíróságok hatáskörébe tartoznak:

a) általában véve a legsúlyosabb közönséges bűncselekmények, t. i. a halálbüntetéssel, életfogytig vagy öt évnél hosszabb tartamu szabadságvesztéssel büntetendő büntettek (a pénzhamisítás, a hamis tanuzás, hamis vád, közokirathamisítás, a hivatali sikkasztás és a szemérem elleni büntettek súlyosabb eseteinek kivételével) és

b) a nyomtatvány útján elkövetett büntettek, vétségek és törvényben megállapított kihágások, de a nyomtatvány útján elkövetett rágalmozás vagy becsületsértés csak akkor, ha azt törvény által alkotott testületek, hatóságok, ezek küldöttségei vagy tagjai (B. T. K. 262. §.), közhivatalnokok (B. T. K. 461. §.) avagy nyilvános számadásra kötelezett vállalat igazgatója vagy tisztviselője, avagy közmegbizatásban eljáró egyén ellen, még pedig ez utóbbinak hivatalos tetteire nézve követték el.

A felségsértésnek, a király bántalmazásának, a hűtlenségnek, és lázadásnak ide tartozó esetei, valamint a *b)* alatt említett büntettek és vétségek esetében csak a kir. táblák székhelyén működő esküdtbiróságok járnak el. («Kivételes hatáskör.»)

NB. Az esküdtbirósági hatáskörbe utalt bűncselekmények egyenként az 1897:XXXIV. t.-cz. 15., 16. §§-aiban vannak felsorolva.

2. A kir. törvényszékek hatáskörébe tartoznak:

a) az esküdtbiróságok hatáskörébe nem tartozó büntettek;
b) az esküdtbirósági ítélettel sujtott elmemű ujraközlésével vagy árulásával elkövetett büntettek, vétségek vagy kihágások (1848: XVIII. t.-cz. 27. §.):

c) a hivatalból üldözendő rágalmozás és becsületsértés vétsége (B. T. K. 269—272. §§.) és

d) a kir. járásbiróság hatáskörébe nem utalt vétségek (B. P. 17. §.).

A B. T. K. II., III., IV. és XI. fejezetének ide tartozó eseteiben csak a kir. táblák székhelyén levő törvényszékek, illetőleg Budapesten a budapesti kir. büntető törvényszék jár el. («Kivételes hatáskör»).

3. A kir. járásbiróságok hatáskörébe vétségek és kihágások vannak utalva, még pedig:

a) a kir. törvényszék hatáskörébe tartozó néhány vétség kivételével, általában véve az 1 évi fogháznál enyhébben büntetendő vétségek;

b) a sajtórendőri vétségek és kihágások (1848: XVIII. t.-cz. 30., 35., 38., 40., 41., 44. §§.);

c) a közigazgatási hatóságok hatáskörébe nem utalt kihágások.

NB) A kir. járásbirósági hatáskörbe utalt vétségeket egyenként az 1897:XXXIV. t.-cz. 18. §-a sorolja fel.

4. A közigazgatási hatóságok hatáskörébe az 1897:XXXIV. t.-cz. 19. §-ában felsorolt kihágások utaltattak.

II. Az illetékességi szabályok a B. P.-ban (14—33. §§.) vannak megállapítva. A főbb illetékességi szabályok e szerint a következők:

1. Első sorban rendszerint az a bíróság lesz illetékes az eljárásra, amelynek területén a bűncselekményt elkövették.

Ez az ugynevezett «elkövetés helye szerint való illetékesség», melyen az, hogy az eredmény esetleg másutt következett be, mit sem változtat. Midőn tehát pl. Szegeden adták be a mérget valakinek, amitől az később Aradon meghalt, illetékessé a szegedi bíróság lesz.

2. Ha több bíróság határán vagy területén követték el a bűncselekményt (ami előfordulhat pl. a levél, távirat útján elkövetett becsületsértésnél, csalásnál stb.), vagy ha az elkövetés helye bizonytalan, akkor az a bíróság lesz illetékes, amely abban az ügyben a másiknál korábban tett valamely intézkedést vagy hozott valamely határozatot. Ilyen esetben tehát a megelőzés elve dönt. (B. P. 16. §.)

3. Ha megelőzte az elkövetési hely bíróságát, akkor esetleg illetékessé lehet a terhelt *lakó- vagy tartózkodási helyének bírósága* is. (B. P. 17. §.)

4. A *tettes* bírósága illetékes a *bűnrészesre, az orgazdára és a bűnpártolóra*, valamint ezeknek más bűncselekményeire is. Ilyenkor az *összefüggés elve* dönt. (B. P. 18. §.)

5. Az *összefüggés elve* alapján van meghatározva az illetékesség akkor is, midőn valakit több, különböző helyeken elkövetett bűncselekmény terhel. Ilyenkor a főszabály az, hogy az lesz az illetékes bíróság, *melynek hatáskörét egyik bűncselekmény sem haladja meg*. Ha ilyen bíróság több volna, akkor a *legsúlyosabb* bűncselekményre illetékes bíróság lesz illetékes valamennyi bűncselekményre nézve. Pl. valaki Szegeden betöréses lopás büntettét (B. T. K. 336. §. 3. p.), Kolozsvárt sikkasztás vétségét (B. T. K. 355., 356. §§.), Debreczenben közönséges lopás büntettét (B. T. K. 333., 334. §§.) követte el. A szegedi kir. törvényszék lesz illetékessé mind a három bűncselekményre nézve. — A megelőzés elve itt is érvényesülhet; ha pl. az említett egyén Aradon is elkövetett egy betöréses lopási büntettét (B. T. K. 336. §. 3. p.) és az aradi kir. törvényszék intézkedésével a szegedit megelőzte, akkor az aradi kir. törvényszék válik mind a négy bűncselekményre nézve illetékessé. (B. P. 19. §.)

6. A bűnvádi eljárás menetének vázlata.

A) A kir. törvényszéki és esküdtbírósági bűnvádi eljárás rövid vázlata.

A kir. törvényszéki és az esküdtbírósági eljárás terén az eljárás *súlypontja* a közvetlen és szóbeli bírósági *főtárgyalás* megtartásában fekszik. Itt, a főtárgyaláson döntenek érdemlegesen a vád felett. A vádlott személye: elítélése vagy felmentése tekintetében a főtárgyaláson hozzák meg a döntő határozatot.

Mindaz, ami az ügynek főtárgyalásra kerüléséig történik, a főtárgyalás előkészítésére szolgál. Eppen azért a bűnvádi eljárásnak a főtárgyalást megelőző részét általában véve *előkészítő eljárásnak* nevezzük.

I. Az *előkészítő eljárás főbb tagozatai*: a nyomozás, a vizsgálat és a vád alá helyezés, esetleg ennek mellőzésével a főtárgyalásra való közvetlen megidézés.

1. A nyomozás.

A nyomozás ura a kir. ügyész. Ez azt jelenti, hogy a hivatalból üldözendő bűncselekményeknek bárki által való feljelentése vagy saját észlelete alapján, illetőleg az indítványi bűncselekményeknél a magán-indítvány előterjesztése után ő rendeli el a nyomozást, vagyis azoknak az adatoknak kipuhatolását és meg-

állapítását, a melyek őt arra nézve tájékoztatják, hogy a kérdéses cselekmény miatt emeljen-e vádat vagy sem. (Főmagánvádas esetben e jog a rendőri hatóság főnökét illeti meg.) Ugyancsak ő, a kir. ügyész irányítja a nyomozás egész menetét, a mit aztán a rendőri hatóságokkal végeztet, és ezek működését is ő ellenőrzi. Végül pedig ugyancsak ő, a kir. ügyész határoz a nyomozás megszüntetése felett, vagy pedig viszi az ügyet a bíróság elé, amikor is az eset körülményeihez képest vagy a bírói vizsgálat elrendelését indítványozza, vagy pedig ennek mellőzésével vádiratot nyújt be és abban a nyomozással megállapított bűncselekmény miatt annak elkövetője ellen egyenesen («közvetlenül») vádat emel.

A bűncselekménnyel terhelt egyént a nyomozás során *gyanusított*-nak nevezzük.

A nyomozás ezekből láthatóan nem bírói eljárás, hanem csak előzménye a bírói eljárásnak.

A *bírói eljárás* csak akkor veszi kezdetét, amidőn a kir. ügyésznek a nyomozás anyaga alapján avagy esetleg mindjárt a feljelentésre előterjesztett indítványa folytán a bíróság vagy vizsgálatot rendel. vagy pedig a nyomozás anyaga alapján benyújtott vádirata alapján vád alá helyezési avagy közvetlen főtárgyalásra idéző határozatot hoz.

2. A vizsgálat.

A vizsgálat során a kir. ügyész már ügyfélle válik, aki többé miben sem határoz, hanem a bíróság elé csupán indítványokat terjeszt, amelyek fölött aztán szabad meggyőződése szerint a bíróság határoz.

A vizsgálatot a kir. törvényszék *vizsgálóbírája*, esetleg az ezzel megbízott *kir. járásbíróság*, tehát mindig bírói személy teljesíti. A bírót e működésében a kir. törvényszék *vádtanácsa*, tehát szintén bírói testület ellenőrzi. A vádtanács ügyel fel a vizsgálat menetére és irányítja azt; a vizsgálóbíró kívánságára vagy hivatalból is utasításokat ad neki a vizsgálat mikénti teljesítésére nézve; a felek a vizsgálóbíró minden határozata vagy sérelmes intézkedése ellen ugyancsak a vádtanácshoz fordulhatnak orvoslás végett.

Mig, mint láttuk, a kir. ügyész-vezette nyomozás feladatát csak a vádló tájékozására szolgáló adatoknak összegyűjtése képezi, arra nézve, hogy emeljen-e vádat vagy sem?, addig a vizsgálat a bíróság abbéli tájékozására szükséges adatoknak bírói kiderítését és megállapítását célozza, hogy ő, a bíróság főtárgyalást rendeljen-e el az ügyben, avagy pedig megszüntesse a bűnvádi eljárást.

A törvény sok esetben (B. P. 103. §.), így különösen a súlyos büntetések, t. i. halál, életfogytig tartó fegyház, vagy öt évnél hosszabb tartamu szabadságvesztés büntetéssel büntetendő bűncselekmények esetében kötelezőleg előírja a vizsgálat tartását.

Azt, aki ellen a vizsgálat már el van rendelve, (szoros értelemben) *terheltnak* nevezzük.

3. A közvetlen főtárgyalás elrendelése és a vád alá helyezés.

A kir. ügyész, ha a bűncselekményt megállapíthatónak és a miatt valakit bűnvádilag felelősségre vonhatónak lát, már a nyomozás anyaga alapján is, vagy pedig ha vizsgálatot teljesítettek, akkor a vizsgálat anyaga alapján *vádiratot* nyújt be a bírósághoz. Ebben megnevezi a vádolt személyt, megjelöli a terhére rótt bűncselekményt, valamint a bűnösségét megerősítő bizonyítékokat, kijelenti, hogy az illetőt a megjelölt bűncselekmény elkövetésével vádolja és az ügy eldöntése céljából a főtárgyalás kitűzését indítványozza.

a) A bíróság már most e vádirat alapján, akkor, ha α) tettenkapás (B. P. 142. §.) esete forog fenn, avagy ha β) a vádolt egyén a bűnösségét a nyomozás vagy vizsgálat adataival teljes összhangzásban bíróság előtt beismerte: az ügyben *közvetlen főtárgyalásra való idézést* rendel el.

Ez azt jelenti, hogy a bevádolt egyént anélkül, hogy ő a neki kézbesített vádirat ellen kifogásokat emelhetne, egyenesen főtárgyalásra idézik meg, ahol aztán ügyében az ő elmarasztalása, vagy felmentése, illetőleg esetleg a bűnvádi eljárás megszüntetése tárgyában döntőleg fognak határozni.

b) Olyan esetben ellenben, amidőn a közvetlen főtárgyalásra való idézés feltételei fenn nem forognak: a bíróság a kir. ügyész vádiratát azzal a hozzátevással kézbesíti a vádolt egyénnek, hogy az ellen a törvényben meghatározott idő (8 nap) alatt *kifogásokat* nyújthat be.

Ha már most a vádolt egyén e jogával nem él, akkor a bíróság a vádirat alapján határoz a főtárgyalás kitűzése, esetleg a vádirat elutasítása és az eljárás megszüntetése vagy felfüggesztése kérdésében.

Ha ellenben a vádolt egyén a vádirat ellen kifogásokat nyújtott be, akkor *ezt a vádtnács szóbeli tárgyalás alá veszi* és ennek eredményéhez képest vagy kiegészíteti a nyomozást, illetőleg vizsgálatot, vagy illetéktelensége esetén az illetékes hatósághoz utasítja az ügyet, vagy elutasítja a vádiratot és megszüntető végzést hoz, vagy felfüggeszti az eljárást vagy pedig kimondja, hogy a vádolt egyént *vád alá helyezi*. Az ezt kimondó végzést *vádhatározatnak* nevezzük.

A vádhatározat alapján aztán a bíróság kitűzi a főtárgyalást.

A terheltet attól fogva, a mikor vád alá helyezték vagy e nélkül is főtárgyalásra idézték, *vádolt*-nak nevezzük.

II. A főtárgyalás.

Az ügy természetéhez képest kir. törvényszék vagy esküdt-bíróság előtt megtartandó főtárgyaláson a bíróság kihallgatja a vádlottat, a sértettet, a tanukat és szakértőket, vagyis a szóbeli, közvetlen és rendszerint nyilvános tárgyaláson «beszerzi a bizonyítékokat». Ennek az ugynevezett *bizonyítási eljárás*-nak befeje-

zése után meghallgatja a vádló (a kir. ügyész vagy pót-magánvádló) és a vádlott, illetőleg védője «perbeszédeit»: a vádbeszédet és a védbeszédet és mindezek után zárt tanácskozáson hozza meg a döntő határozatát: marasztaló vagy felmentő ítéletét, illetőleg esetleg az eljárást megszüntető végzését és ezt ismét nyilvános ülésben kihirdeti.

Esküdtbíróság előtt tartott főtárgyaláson a bűnösség kérdésében a 12 tagból álló esküdtszék határoz. Határozatukat *verdict*-nek (= igazmondás) mondjuk. Marasztaló verdict esetén aztán a bíróság szabja ki a büntetést.

III. A perorvoslatok.

A főtárgyaláson hozott határozatokkal meg nem elégedő fél a felsőbb bíróságokhoz fordulhat a végből, hogy a rá nézve sérelmes határozatot az ő óhajtásához képest megváltoztassák. Ilyenkor azt mondják, hogy az illető fél «perorvoslat»-tal él a sérelmes határozat ellen.

A perorvoslat nemei: a felfolyamodás, felebbezés és a semmiségi panasz.

IV. A végrehajtás.

A főtárgyaláson hozott és jogerőre emelkedett marasztaló ítéleket végrehajtása a kir. ügyész hatáskörébe tartozik.

V. Ujrafelvétel.

A jogerős ítélettel vagy bírói megszüntető határozattal szemben az eljárást a törvényben körülírt feltételek fenforgása esetén újból folyamatba lehet tenni. Ezt a bűnvádi eljárás *ujrafelvételének* nevezzük.

Az ujrafelvétel úgy az elítélt terhére, mint javára is történhetik és amennyiben elrendeltetik, a bíróság újból megtartandó főtárgyaláson határoz az ujrafelvétellel megtámadott előbbi határozat hatályban tartása vagy hatályon kívül való helyezése tárgyában, és esetleg új ítéletet hoz.

VI. A terhelt személyes szabadságának korlátozása törvényes okok fenforgása esetén a bűnvádi eljárás folyamán is megtörténhetik. Ez a nyomozás során *előzetes letartóztatás*, a vizsgálat során *vizsgálati fogság* czímén történik.

Az *előzetes letartóztatás* csak 15 napig tarthat. Az *előzetes letartóztatást* a rendőri hatóság is elrendelheti, de a *gyanusított a rendőri hatóságnál legfeljebb csak az előállításától számítandó 3 napig tartható* (v. ö. a nyomozási «Utasítás» 70. §-át) és *öt ennek eltelté előtt a kir. ügyésznek, illetőleg a kir. járásbírósnak át kell adni.* — A kir. törvényszék vádtanácsa szükség esetén egy ízben még 15 nappal meghosszabbíthatja az *előzetes letartóztatást.*

A *vizsgálati fogságot* csak a vizsgálóbíró vagy a bíróság rendelheti el. Rendszerint csak 3 hónapig tarthat, de a vádtanács fontos okból ismételhetőleg 1—1 hónappal meghosszabbíthatja.

VII. Az eljárás különös nemei.

1. Az ismeretlenek, távollévők vagy szökevények ellen való eljárás.

A B. P. alapelveinek egyike, hogy eltekintve a járásbíróági eljárásban megengedett némely kivételektől (B. P. 533., 540. §§.) —, senkit meghallgatása nélkül elítélni nem szabad.

Ennek okszerű következménye aztán az, hogy noha a nyomozást akkor is teljesíteni kell ugyan, ha a tettes, illetőleg részes ismeretlen vagy távol van, illetőleg megszökött, de a bíróság elé nem állítható távollevő ellen sem vád alá helyezésnek, sem főtárgyalásnak, sem ítélet hozásának nincs helye (B. P. 469. §. 1. bek., 472. §. 1. bek.).

Az ismeretlen helyen távollevő vagy megszökött terhelt ellen a körülményekhez képest a következő intézkedések tehetők:

a) a bíróság vagy nyomozó hatóság *hirlapi idézést* bocsáthat ki ellene, melyben őt a megjelenésre, illetőleg tartózkodóhelyének bejelentésére hívja fel;

ha pedig az illető elfogatására kellő okok (B. P. 141. §.) forognak fenn, akkor

b) büntett vagy fogházzal büntetendő vétség esetében a bíróság vagy nyomozó hatóság *elővezető parancs* kibocsátása alakjában az illető kézrekerítését rendelheti el, akként, hogy kinyomozása és letartóztatása végett hatósági közeget küld ki;

c) csak büntett esetében pedig az ennek elkövetésével alaposan terhelt egyén ellen a kir. törvényszék vádtanácsa vagy sürgős esetben a vizsgálóbíró *nyomozó-levelet* bocsáthat ki, melyben az összes hatóságokat felhívja arra, hogy az illető egyént, kinek személyleírását is mellékli, feltalálás esetén azonnal tartóztassák le és hozzá való kísértetése iránt intézkedjenek; a nyomozólevelet a hivatalos *«Rendőri Közlöny»*-ben teszi közzé;

d) csak vétséggel terhelt egyén ellen azonban nyomozólevelet nem szabad kibocsátani, hanem a vádtanács vagy vizsgálóbíró ugyancsak a *«Rendőri Közlöny»*-ben az illető egyén *személyleírását* azzal a felhívással *közi* a hatóságokkal, hogy a körözött egyén feltalálása esetén őt erről azonnal értesítsék (B. P. 470. §.)

Az olyan egyént, aki ellen *elfogató parancs* vagy *nyomozólevél* van kibocsátva, bármely közhatalóság, közhivatalnok vagy hatósági közeg letartóztathatja, sőt köteles is letartóztatni. Ot aztán a legközelebb levő vizsgálóbíró, kir. járásbíró, kir. ügyészség vagy rendőri hatóság elé kell állítania (Rendőri hatóság a községi előljárási is, B. P. 85. §.)

Az átvevő hatóság aztán akkor, ha alaposan meggyőződik arról, hogy tévedtek a személyben, az illető nem az, aki ellen az elfogató parancs vagy nyomozólevél kibocsátva van, az illetőt azonnal szabadlábra tenni köteles. Ellenkező esetben pedig intézkedik arról, hogy az illetőt ama hatóság elé kísérvék, amely az elfogató parancsban vagy nyomozó levélben megjelölve van (B. P. 144. §.)

2. A *kiadatási ügyekben követendő eljárás* szabályait és a kiadás feltételeit illetően a nemzetközi szerződések, ilyenek hiányában a viszonyosság elve az irányadók. (B. P. 474—476. §§.)

Azzal, hogy külföldi hatóságnak valamely egyén letartóztatása iránt küldött megkeresése folytán a letartóztatást a rendőrhatóságnak tényleg mily feltételek mellett szabad eszközölni és mi lesz az azután való teendő, a rendőri nyomozási utasítás ismertetése nyomán, ennek 18. és köv. §-ainál fogunk foglal-kozni.

3. *A büntetendő tartalmu sajtótermékek elkobzását* az erre illetékes kir. törvényszék a B. P. XXV. fejezete értelmében követendő különleges eljárás teljesítése után olyan esetben is elrendelheti, amidőn a bűnvádi eljárást senki ellen sem indítható meg (B. T. K. 62. §.)

A kir. törvényszék ezt az elkobzást rendelő ítéletét a m. kir. belügyminiszter útján az összes közigazgatási hatóságokkal is közli. Ennek alapján aztán bármely bíróság, kir. ügyesség vagy rendőri hatóság (ideértve a községi előljárást is, B. P. 85. §.) lefoglalhatja az ítéletben elkobzandónak kimondott tárgyat és ha a jogerős ítélet azok megsemmisítését is elrendelte, a megsemmisítést is foganatosíthatja (B. P. 477., 478. §§.)

B) A kir. járásbíróági bűnvádi eljárás rövid vázlata.

1. A kir. járásbíróság a feljelentésnek az ügyészi megbizzottal való közlése után, amennyiben az eljárás mellőzésének vagy az ügy más hatósághoz való áttételének szüksége nem forog fenn, az által indítja meg a bűnvádi eljárást, hogy az *ügy tárgyalására határnapot tűz ki és arra a terheltet, védőjét, az ügyészégi megbizzottat, esetleg a kir. ügyészt, a sértett felet, a magánvádlót, a tauukat és a szükséges szakértőket megidézi.*

E rendszerint való eset mellett akkor, ha a felek a kir. járásbírósnál egyszerre megjelennek, vagy ha nyomban előhívhatók és a terhelt beleegyezik: a járásbíróság a tárgyalást minden idézés és előző eljárás nélkül azonnal megtarthatja.

A nyomozás csupán a mellőzhetlenül szükségesekre szorítkozik és azt a feljelentés után maga az eljáró bíró teljesíti vagy teljesítteti.

Vizsgálatnak és vizsgálati fogságnak járásbíróági eljárásban nincs helye. Csak *előzetes letartóztatás* rendelhető el és ez vétség esetén csak 8 napig, kihágás esetén csak 48 óráig tarthat.

A *szóbeli tárgyalás* a vád előterjesztésével kezdődik, erre a terhelt nyilatkozhatik és ezután a bíró a bizonyítást veszi fel. Ennek befejeztével a vádló előterjeszti indítványát, a terhelt és esetleg védője védelmet. A perbeszédnek után aztán a bíróság meghozza és kihirdeti az ítéletet. Az ügyet egy tárgyaláson lehetőleg be kell fejezni.

A perorvoslat a kir. törvényszékhez megy, mely a területén levő járásbíróságokra nézve bűnvádi ügyekben másodfoku bíraskodást teljesít. Az ő határozata ellen a törvény némely esetekben semmiségi panasznak ad helyet a kir. curiához.

Jogerős ítéletének végrehajtását, a kir. ügyesség ellenőrzése mellett, maga a kir. járásbíróság foganatosítja.

Ujrafelvételnek a kir. járásbirósági eljárásban is van helye. (B. P. 521—560. §§.)

2. Egészen új intézmény a kir. járásbirósági bűnvádi eljárás terén a *büntető parancs* intézménye.

Ez abban áll, hogy a kir. járásbiróság a közvádlo indítványára, akkor, ha *kihágás* vagy *csak pénzbüntetéssel büntethető vétség* miatt: a) hatóság, közhivatalnok, rendőri közeg, katonai őr vagy őrség, felesketett erdőőr, mezőőr vagy hegyőr hivatalos eljárása közben szerzett közvetlen tapasztalata alapján tesz aggálytalan feljelentést, vagy ha ugyanoly cselekmények miatt b) magán-egyen tesz köz- vagy magánokirattal vagy más bizonyítékkal valószínűsített olyan feljelentést, mely a bírót a vád alaposságáról meggyőzi: a szabadlábon levő terheltre 200 koronát meg nem haladó pénzbüntetés erejéig büntető parancs kézbesítése útján előleges tárgyalás nélkül is kiszabja a büntetést.

α) Ha már most a terhelt a büntető parancsban kiszabott pénzbüntetést a megszabott időben (15 nap alatt) kifizeti: ezzel az ügy jogerős befejezést nyert.

β) Ha ellenben ezt nem tette, sem pedig halasztást vagy részletfizetési kedvezményt nem kért, vagy ha a terhelt, illetőleg házastársa vagy törvényes képviselője az ügy tárgyalását kéri, akkor a kir. járásbiróság a feleket tárgyalásra idézi be. Ha erről a terhelt, illetőleg házastársa vagy törvényes képviselője igazolás nélkül elmarad: akkor a büntető parancs végrehajthatóvá válik. A felek megjelenése esetében pedig a bíróság a tárgyalást szabályszerűen megtartja és annak alapján határoz a vád felett. (B. P. 532—535. §§.)

3. Járásbiróság az eléje tartozó bűnügyekben a terhelt ellen sem nyomozó-levelet nem bocsáthat ki, sem a személyleírás körzését el nem rendelheti.

Az ismeretlen helyen távollevő vagy megszökött egyén tartózkodási helyét csak «puhatoltatja» és ha azt megtudta, a sikertelen megidézés után az ő elővezettetését rendelheti el. (B. P. 536. §.)

c) A közigazgatási kihágási eljárás rövid vázlata.

Először foku hatóságok, amennyiben valamely külön törvény másként nem intézkedik: 1. a megyékben a szolgabírák; 2. városokban a kapitány vagy a tanács által e részben megbízott tisztviselő; 3. Budapesten a kerületi kapitány. — Másodfokban: 1. megyékben az alispán; 2. városokban a tanács; 3. Budapesten a főkapitány, és harmadfokban a kir. belügyminiszter jár el (8. §.).

A feljelentés élőszóval vagy írásban tehető. Névtelen feljelentés az eljárás meg nem indítható (1. §.).

A hatóság az ügy eldöntésére szükséges adatokat hivatalból köteles összegyűjteni (3. §.).

Az eljárásra rendszerint az elkövetés helyének hatósága illetékes. Illetékessé válik azonban a vádlott lakhelyének hatósága is, ha a vádlott ez ellen a legelső intézkedés közlésétől számított 3 nap alatt kifogást nem tesz (12., 13. §§.).

A kivételesen elrendelhető előzetes letartóztatás legfeljebb csak 48 óráig tarthat.

A tárgyaláson a sértett fél meghatalmazott által is képviseltetheti magát (24. §.). A vádlott védelmét meghatalmazottra bízhatja; a kiskorú vádlottat a törvényes képviselő vagy ennek meghatalmazottja képviseli (27. §.).

Ha a vádlott a tárgyaláson kellő idézés daczára sem személyesen, sem meghatalmazottja útján meg nem jelent: a hatóság mégis megtartja a tárgyalást és a távollevő vádlott felett a kiderített tények és felhozott bizonyítékok alapján ítélt. (58. §.)

Az elsőfoku hatóságnak 4 koronánál, a másodfokunak pedig 20 koronánál nem magasabb pénzbüntetést kimérő ítélete ellen felebbezésnek rendszerint nincs helye. (1890. évi július. hó 28-ik napján 2608. sz. a kelt kir. belügyminiszteri rendelet.)

Az elzárásbüntetés rendszerint a bírósági fogházban hajtandó végre és csak kivételesen hajtható végre az a közigazgatási fogházban (1892: XXVII. t.-cz. 1. §.). A pénzbüntetés behajtását az ítélethozás körül eljáró közigazgatási tisztviselő eszközli (38,547. 1880. sz. kir. belügyminiszteri Utasítás 2. p.)

Habár a rendelet nem is mondja ki kifejezetten, a felsőbb hatósági gyakorlat alapján kétségtelen, hogy újrafelvételnek a közigazgatási eljárásban is van helye.¹

II. SZAKASZ.

A bűnvádi nyomozás szabályai.

1. Bevezetés.

Említettük már (I. a 169. és 175. lapon), hogy a bűnvádi nyomozás elrendelése, menetének irányítása, ellenőrzése, valamint befejezése és megszüntetése — a főmagánvádas ügyektől eltekintve — a királyi ügyész hatáskörébe tartozik.

A kir. ügyész azonban az elrendelt nyomozást nem maga teljesíti, hanem azt vagy egészben, vagy egyes cselekményeiben az erre hivatott «nyomozó hatóságok és közegek» által végezteti, amelyeknek és akiknek a nyomozás miként való teljesítésére nézve kötelező és általuk feltétlenül követendő utasításokat adhat.

Ezek a «nyomozó hatóságok és közegek» a *rendőri hatóságok* és *rendőri közegek*. Ezek mellett egyes nyomozási cselekmények teljesítésére a vizsgálóbírókat és a kir. járásbírókat is megkeresheti. (B. P. 84., 86. §§.)

A B. P. ezekből láthatóan a bűncselekmények nyomozásának terén a *közigazgatási és ezek közt különösen a rendőri hatóságokra*

¹ A közigazgatási kihágási eljárás küszöbön levő reformjára való tekintettel, a ma érvényes eljárási szabályrendelettel ennél részletesebben foglalkozni, czélaltannak gondoltam.

és ezek közegeire sok és felette fontos teendőt hárított. A nyomozás teljesítése általában véve ezeknek a vállaira nehezedik.

E nagyjelentőségű hivatás mentül tökéletesebb betöltésének lehetővé tételét tartotta szem előtt a kir. belügyminiszter, midőn az 1899. évi december hó 22-ik napján 130,000/1899. B. M. szám alatt kelt rendeletével a nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére terjedelmes *«Utasítás»* dolgozott ki és bocsátott közre.

Ez az *«Utasítás»*, mely 232 §-ból áll, a legalsóbb rangú és legkisebb értelmiségű közeg által is könnyen megérthető módon, mintegy oktatásszerűen, a legapróbb részletekre is kiterjedően magyarázza a nyomozó rendőri hatóságok és közegek által a nyomozás teljesítése közben szem előtt tartandó jogokat, köteleességeket és követendő szabályokat. Szakszerű és hivatott magyarázata foglaltatik ebben az *«Utasítás»*-ban a B. P.-nek a nyomozásra vonatkozó szakaszainak és éppen ezért a következőkben szó szerint való teljes szövegében adjuk az olvasó elé azt. Ott, ahol az egyes szakaszok szövegei már a tankönyvünk eddigi részeiben elmondottak közt esetleg nem találnák meg a bővebb magyarázatot, felvilágosító jegyzetekkel fogjuk ezt pótolni. Teszszük ezt oly helyeken is, a melyeket könyvünk többi részével még szorosabb összefüggésbe akarunk hozni, vagy a melyekre a figyelmet nagyobb mértékben felhívni kívánjuk.

E tankönyv használóinak hivatására való tekintettel azonban előzőleg — az *«Utasítás»* 211—218. §-ainak nyomán — a következő fontos megjegyzéseket kell előrebocsátanunk.

A községek területére a törvény szerint a főszolgabíróságok a községi előjáróságok felett álló magasabb rendőri hatóságot képviselnek, a nyomozás, illetőleg egyes nyomozási cselekmények teljesítésére pedig az 1881: III. t.-cz. szerint a községek területén a m. kir. csendőrség van hivatva. Ennélfogva a *községi előjáróságok*, noha a B. P. 85. §-a szerint szintén a rendőri hatóságok közé tartoznak: rendes körülmények között mégis csak *másodrangú*, mintegy *kisegítő* jelentőséggel bírnak a bűnvádi nyomozás terén.

A községi előjáróságok ugyanis rendszerint *csak akkor* végezhetnek bűnügyi nyomozást, illetőleg *csak akkor* teljesíthetnek egyes nyomozási cselekményeket, ha erre őket a kir. ügyész, a vizsgálóbíró, a járásbíró vagy az illetékes főszolgabíró egyes esetekben felhívta és utasította.

Saját kezdeményezéséből ellenben a községi előjáróság *valamely bűnügyi nyomozást csak abban a kivételes esetben teljesíthet, ha veszély van a késedelemben és a m. kir. csendőrség nincs jelen, vagy annyi idő sincs, hogy ezt kellő időben értesíthetné.*

Ebben az esetben aztán a községi előjáróságok is teljes mértékben gyakorolják mindazokat a jogokat és teljesítik mindazokat a nyomozó cselekményeket, melyek a rendőri hatóságokat az *«Utasítás»* I. Része értelmében megilletik és ők is szigorúan betartani kötelesek mindazokat az alaki és anyagi szabályokat, melyeket a

B. P. és az «Utasítás» a rendőri hatóságok részére általában véve és az utóbbi ilyen esetre nézve (211—218. §-aiban) különösen a községi eljárásokra nézve előírt.

Az a körülmény, hogy az elmondottak szerint a községi eljárás, mint rendőri hatóság is jöhet abba a kötelességszerű helyzetbe, hogy valamely nyomozást, illetve nyomozási cselekményt felsőbb utasítás nélkül is végezzen, teszi tehát szükségessé azt, hogy az «Utasítás» egész tartalmával és minden szakaszával a községi eljárás tagjainak is teljesen tisztában kell lenniök, annak rendelkezéseit nekik is tökéletesen el kell sajátítaniok.

Itt következik ezek után az «Utasítás teljes szövege; (a későbbiekben rövidítve = U.).

2. A nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére kiadott utasítás.

I. FEJEZET.

Általános rész.

A nyomozás tárgya, célja s feladata.

1. §. A nyomozás tárgya a B. P. 83. §-a szerint azoknak az adatoknak kipuhatolása és megállapítása lévén, melyek a vád emelése vagy nem emelése kérdésében a vádló tájékozására szükségesek, a nyomozás célja kipuhatolni és megállapítani:

a) hogy követtetett-e el büntetendő cselekmény vagy sem,

b) ha igen, ezen cselekmény elkövetésével ki vagy kik gyanusíthatók alaposan.

Az ezen célra szolgáló adatok mindazon jelenségek, körülmények s bizonyítékok, melyek valamely cselekmény tényálladékanak s a büntetendő cselekmény tettesének és netaláni részeinek megállapítására alkalmasak.

A nyomozás során ezen adatokból annyi gyűjtendő össze, hogy azokból a vád emelésére jogosított teljes tájékozást szerezhessen magának az iránt, hogy emeljen-e vagy ne emeljen vádat.

A nyomozás e határon túl nem terjedhet. Mihelyt tehát annyi és oly adatok derítették ki és gyűjtettek össze, melyek alapján határozottan megállapítható, hogy forog-e fenn valamely büntetendő cselekmény vagy sem, s ha igen, ezen cselekmény elkövetésével bizonyos egyén vagy egyének alaposan terhelhetők, további nyomozásnak nincs helye.

Jegyzet. A nyomozás nem más, mint anyaggyűjtés a vádló tájékozása céljából, arra nézve, hogy emeljen-e vádat vagy sem?

A nyomozás egész menete alatt ezt az egyetlen célt kell tehát szem előtt tartani. Mihelyt elég adat gyűlt egybe arra nézve, hogy egyáltalában forog-e fenn büncselekmény vagy sem, és ha igen, ki vagy kik gyanusíthatók alaposan annak elkövetésével: a nyomozás ezzel már célját érte, a nyomozó hatóság feladatát befejezte. Ezután már a vádló dolga lesz elhatározni, hogy vádemelés alakjában a bíróság elé vigye-e a nyomozás anyagát avagy ne emeljen vádat.

Az adatok gyűjtésének módja.

2. §. A vádló tájékoztatására szükséges adatok gyűjtése a B. P. szerint kipuhatolás és megállapítás által eszközözlendő. Kipuhatolásnak akkor van helye, amidőn a puszta gyanu vagy mivel sem támogatott feljelentés esetén első sorban még a tényálladéokra, a tettes személyére s bűnösségére vonatkozó adatok, bizonyítékok létezése s azok feltalálása iránt kell előbb tudakozódni s tájékozást szerezni. Az adatok megállapítása a B. P. szabályai szerint történik és annak akkor van helye, amidőn már azok kipuhatoltattak, feltaláltattak vagy a felek részéről megjelöltettek.

3. §. Minthogy a nyomozás feladata nemcsak a tényálladéokra s a bűnösségre, de a nem bűnösségre vonatkozó adatoknak is olyképp való összegyűjtése, hogy azok alapján a bírósági vizsgálat lehetőleg mellőzhető s az ügy közvetlen az ítélőbíróság elé vihető legyen, a nyomozás folyamán a B. P. 100. §-a szerint egyforma gonddal és pártatlansággal állapítandók meg úgy a terhelő, mint mentő, valamint a súlyosító és enyhítő körülmények.

Jegyzetek. 1. A nyomozó hatóság vagy közeg akkor, amikor puszta gyanu vagy mivel sem támogatott feljelentés után az e gyanu vagy feljelentés alapos vagy alaptalan voltára nézve fontos adatokat kutatja: *puhatol*. Midőn pedig a gyanu vagy feljelentés alapos voltáról a puhatolás folytán meggyőződött: akkor további működésében *megállapítja* az azt támogató és megerősítő adatokat.

A 3. §-nak a 40. §-ban részletesebben is kifejtett azt a fontos szabályát, hogy nemcsak a bűnösség, hanem a nem-bűnösség bizonyítékaira, valamint a súlyosító körülményeknek épp úgy, mint az enyhítő körülményeknek is megállapítására egyforma gondot kell fordítani, kiválóléppen emlékeztetünkbe kell vésnünk. Sohasem szabad felejtetni, hogy a gyanusított bűnössége a nyomozás során még legkevésbé sem bizonyos és ő teljesen ártatlan is lehet. Az ő ártatlanságának kiderítésére tehát éppen oly lelkiismerettel kell megtenni mindent, a mily lelkiismeretességgel kell viszont egybegyűjtteni a terhelő adatokat, akkor, ha ő valóban bűnös a terhére rótt bűncselekményben. A legtökéletesebb pártatlanság, részrehajlatlanság és elfogulatlanság: ez a soha szem elől nem tévesztendő legfontosabb szabály a bűntügyek elintézése terén.

A nyomozás elrendelése.

4. §. A nyomozást rendszerint a kir. ügyészség rendeli el.

Oly magánvádra üldözendő vétségek és kihágások esetében, melyeknél a vádat a B. P. 41. §-a szerint első sorban a főmagánvádló képviseli, a szükséges nyomozást az illetékes rendőri hatóság főnöke rendeli el, ha ezen vétségek és kihágások miatt nála tétetik a feljelentés, vagy ha az erre irányuló feljelentés a kir. ügyészség vagy bíróság által illetékes elintézés végett hozzá tétetik át.

Ily cselekmények a B. P. 41. §-a szerint a rágalmazás (B. T. K. 258—259. §§.), becsületsértés (B. T. K. 261. §.), levél- és távsürgöny-titok megsértése magánszemélyek által (B. T. K. 327. §.), magánlak megsértése magánszemélyek által (B. T. K.

332. §.), ingó és ingatlan vagyon szándékos megrongálása s elfoglalása (B. T. K. 418. és 421. §§.), könnyű testi sértés vétsége (B. T. K. 301. §.), továbbá a K. B. T. K. 126. és 127. §-aiba ütköző tulajdon elleni kihágás, végül a védjegyek oltalmáról szóló 1895: XLI. t.-cz. 8. és 9. §-aiban megállapított kihágások.

5. §. Ha a kir. ügyészség valamely büntethető cselekmény tárgyában a nyomozást elrendeli, azt maga nem teljesíti; hanem azt vagy egészen, vagy annak egyes cselekményeit az erre hivatott nyomozó hatóságok és közegek által végezteti.

Jegyzetek. 1. A nyomozást a főmagánvád eseteitől és a bíróság ez irányú kiegészítő jellegű intézkedéseitől eltekintve csak a kir. ügyészség rendelheti el.

Ha a kir. ügyész a vád képviselőt megtagadta, a helyébe lépő pótmagánvádó a nyomozást el nem rendelheti; ő csak folyamodással élhet a főügyészhez a végből, hogy ez a kir. ügyészt utasítsa a nyomozás elrendelésére vagy a vizsgálat elrendelését kérheti a vizsgálóbírónál.

2. A főmagánvád fogalmára nézve l. a 170. lapot. Ennek eseteit a § itt is felsorolja.

Főmagánvadás esetekben a kir. ügyész csak közérdekből veszi át, ha helyesnek látja, a vád képviselőt. Míg azonban ezt nem teszi: a főmagánvadás cselekmények tekintetében a rendőri hatóság feje (megyekben: a főszolgabíró) rendeli el a nyomozást.

3. A nyomozás elrendelése szóval is történhetik ugyan, de rendszerint írásban történik. Alakja a határozat és megkeresés egyesített alakjával bír. A kir. ügyész kimondja, hogy «elrendeli a nyomozást», megjelöli a fenforgónak látszó bűncselekményt is és egyuttal megkeresi valamelyik nyomozó hatóságot a szükséges nyomozás teljesítésére avagy egyes nyomozó cselekmények végzésére, pl. «A-nak B. ellen sikasztás büntette czimén — B. T. K. 355., 356. §§. — tett feljelentése tárgyában a nyomozást elrendelem és megkeresem X... község elöljáróságát, hogy a következő nyomozási cselekményt teljesítse: 1. Hallgassa ki Z-t... (erre és erre a kérdésre), 2. U-t... (erre és erre a kérdésre) stb.»

Nyomozó szervek.

6. §. A nyomozás teljesítésére a B. P. szerint hivatvák:

- a) a rendőri hatóságok és rendőri közegek;
- b) egyes nyomozó cselekmények teljesítésére a vizsgálóbírák és kir. járásbírók.

A rendőri hatóságok s közegek fogalma.

7. §. A rendőri hatóságok és közegek fogalmát a B. P. 85. §-a határozza meg.

E szerint rendőri hatóságok:

1. a székesfővárosban a m. kir. állami rendőrség (a főkapitányság, a ker. kapitányságok), törvényhatósági joggal felruházott városokban, valamint rendezett tanácsú városokban a városi rendőrség; vármegyék járásaiban a főszolgabíró; községekben az elöljáróság;

2. állásuknál fogva ezen hatóságoknak főnökei, vezetői;

3. ezen hatóságoknak azon tagjai, kik büntügyi nyomozásokban önálló intézkedésre vannak feljogosítva.

Rendőri közegek a rendőri hatóságoknak alárendelt hivatalnokok, az állami, törvényhatósági, városi és községi rendőrök, valamint a m. kir. csendőrségnek szolgáltatattételre a csendőrsőkre vagy különítményhez beosztott altisztjei és legénysége.

8. §. A nyomozást rendszerint a rendőri hatóság teljesíti, illetve tagjai s közegei által teljesített.

A rendőri hatóság tagja s közege nyomozást, illetve egyes nyomozó cselekményeket csak főnökének utasítására vagy felhatalmazása alapján teljesíthet, e nélkül csak akkor:

ha erre a kir. ügyészség tagja, a vizsgálóbíró, kiküldött bíró vagy a járásbíró által közvetlenül felhivatik,

vagy ha oly bűncselekményről értesül, melynél az azonnali intézkedés elmulasztása veszélylyel járna.

Jegyzetek. 1. Rendőri hatóság tehát, mely a nyomozás teljesítésére, illetőleg egyes nyomozó cselekmény végzésére igénybe vehető, illetőleg hivatott: a községi előljáróság is. Az ő másodrangú, kisegítő szerepére nézve azonban l. a 183. lapon a «Bevezetés»-t és az «Utasítás» 211—218. §-ait.

2. Pontos megjegyezni a «rendőri hatóság» és a «rendőri közeg» közt ebben a §-ban tett megkülönböztetést. Mint a további §-okból ki fog tűnni, más a jogköre azoknak és más ezeknek.

3. A nyomozás teljesítésére megkeresett rendőri hatóság azt tényleg akként teljesíti, hogy egyes tagjait, illetőleg közegeit bizza meg a megkeresés értelmében végzendő egyik vagy másik teendővel.

A rendőri hatóság tagja vagy közege tehát a saját főnökétől jövő megbízást rendszerint bevárni köteles.

E nélkül is eljárhat azonban két esetben: a) akkor, ha valamely nyomozás vagy nyomozó cselekmény teljesítésére a kir. ügyészség tagja, a vizsgálóbíró, a kiküldött bíró vagy a járásbíró közvetlenül őt hívja fel, vagy b) akkor, ha a felmerült bűncselekmény tekintetében rögtön kell intézkedni, mert különben a késedelem veszélylyel járna.

A kir. ügyészségek és a rendőri hatóságok s közegek érintkezési módja.

9. §. A kir. ügyészségek és a rendőri hatóságok és közegek érintkezési módját a m. kir. minisztériumnak 1899. évi december hó 6-ik napján 15,631/M. E. sz. a. kibocsátott rendelete állapítja meg.

E szerint:

a) a kir. ügyészség következő rendőri hatóságokkal és rendőri közegekkel érintkezik közvetlenül:

a fő- és székvárosban a főkapitánysággal; törvényhatósági joggal bíró, valamint rendezett tanácsú városokban a rendőri hivatal vezetőivel; vármegyékben a főszolgabíróval; községekben pedig a községi előljárósággal is.

Közvetlenül érintkezik a már folyamatban levő nyomozás során a rendőri hatóságoknak azon tagjával és azon rendőri közeggel, a ki a nyomozás teljesítésével meg van bízva. A kir. ügyészség sürgős esetekben közvetlenül érintkezik, illetőleg rendelkezik a székes fővárosban a kerületi kapitányságokkal, valamint a rendőri közegekkel is (állami, törvényhatósági, városi, községi rendőrök).

b) A kir. ügyészség a következő rendőri hatóságokkal s azoknak tagjaival érintkezik megkeresés útján: a fő- és székvárosi rendőrség főkapitányságával, a központban alkalmazott és nyomozást teljesítő rendőrtisztviselőkkel, a kerületi rendőrkapitányságok vezetőivel, vagy az ezeknél alkalmazott és nyomozást teljesítő rendőrtisztviselőkkel; törvényhatósági joggal bíró városokban alkalmazott rendőr fő- és alkapitányokkal; rendezett tanácsu városok rendőrkapitányaival; vármegyékben a főszolgabíróval és a nyomozással megbízott szolgabírákkal.

c) A kir. ügyészség nyomozati ügyekben utasítja a következő rendőri hatóságokat és közegeket: a fő- és székvárosban, valamint a törvényhatósági joggal bíró s rendezett tanácsu városokban a rendőrségnek a b) pontban nem említett tagjait és közegeit; a községi előjárásnak nyomozás teljesítésére jogosult tagjait (községi bíró) s a községi rendőröket.

d) A megkeresés, illetőleg utasítás vagy felhívás szóbeli vagy írásbeli uton történik.

A nyomozó hatóságok és közegek kötelesek a megkeresésnek, illetőleg utasításnak vagy felhívásnak feltétlenül és azonnal eleget tenni (B. P. 84. § harmadik bekezdés) még akkor is, ha az ügyészség nem a b) és c) pontok szerint járt volna el.

e) A mennyiben valamely nyomozás folyamán a rendőri hatóság főnöke, illetve vezetője a rendőrség tagját vagy közegét utasítással látta el, ez az utasítás csak addig érvényes, míg e tárgyban a kir. ügyészség ellenkező, vagy attól eltérő tartalmu megkeresést vagy utasítást nem intézett a rendőrséghez.

f) A rendőri hatóság és annak tagja, a mennyiben a kir. ügyészség vele megkeresés útján köteles érintkezni, hasonlóképen jár el a kir. ügyészséggel szemben; azok a rendőri hatóságok s tagjaik, valamint azok közegei pedig, melyekkel a kir. ügyészség utasítás útján érintkezik, a kir. ügyészséghez jelentéseket intéznek.

Jegyzet. 1. Az érintkezés formáját szabja meg ez a szakasz. Meghatározza, hogy a kir. ügyész mely rendőri hatóságokkal és közegekkel érintkezhet közvetlenül, melyekhez intézhet «megkereséseket», melyekhez intézhet «utasításokat és felhívásokat» akár szóbelileg, akár írásbelileg és meghatározza ez a § azt is, hogy mily alakban adják meg ezek a kir. ügyészségnek válszaikat.

A községi előjáráságot és tagjait illetően: a kir. ügyész «utasítja» vagy «felhívja» őket és a községi előjáráságot vagy ennek tagja a kir. ügyészhez «jelentést» intéz.

2. A kir. ügyész domináló szerepét a nyomozás során erősen kidomborítja e § 4. és 5. bekezdése, melyek szerint a kir. ügyész megkeresését, utasítását vagy felhívását bármely nyomozó hatóság vagy közeg feltétlenül és azonnal teljesíteni köteles, tehát még akkor is, ha az nem az előírt alakban történt és a kir. ügyész megkeresése, utasítása vagy felhívása a rendőri hatóság főnökétől kiadott minden azzal ellenkező utasításnak érvényét veszíteti. Ha tehát nyomozási ügyben valamely rendőrnek vagy rendőr-hatósági tagnak a saját főnöke kiadván ma egy utasítást, holnap a kir. ügyész ezzel ellenkező megkeresést, utasítást vagy felhívást ad ki: a rendőr vagy rendőr-hatósági tag nem saját főnökének utasítását, hanem a kir. ügyész megkeresését, utasítását, illetőleg felhívását lesz köteles követni.

A rendőri hatóságok illetékessége.

10. §. A rendőri nyomozás teljesítésére rendszerint az a rendőri hatóság illetékes, melynek területén a bűncselekmény elkövetetett, habár annak eredménye máshol következett is be, vagy ha a tettes más rendőrhatalóság területén lakik vagy tartózkodik is.

Külföldön elkövetett bűncselekmény tekintetében a nyomozásra az a hazai rendőri hatóság illetékes, melynek területén a terhelt lakik, tartózkodik, vagy melynek területén került a rendőri hatóság hatalmába.

11. §. Minden rendőri hatóság hivatva, sőt kötelezve is van azonban, még azon esetekben is a nyomozást megkezdeni és mindazon adatokat s bizonyítékokat megszerezni, bűnjeleket biztosítani és mindama nyomozó cselekményeket megtenni, melyek vagy a bűncselekmény tényálladékanak megállapításához, a bűnjelek és nyomok biztosításához, vagy a tettes megszökésének meggátolásához szükségesek, a midőn saját területén jön oly büntetendő cselekmény nyomára, mely más rendőri hatóság területén követetett el, vagy a midőn a terhelt más rendőri hatóság területén lakik, vagy tartózkodik. Tartozik azonban ez esetben a bűncselekmény elkövetési helye után illetékes rendőri hatóságot értesíteni, és a mennyiben előzetes letartóztatásnak helye nincs, az iratokat a tett színhelye szerint illetékes rendőri hatósághoz áttenni; előzetes letartóztatás esetén pedig a letartóztatottat — az összes iratokkal együtt — azon kir. ügyészségnek átadni, melynek területén a letartóztatás történt.

Más rendőri hatóság területén való nyomozás.

12. §. Ha a nyomozás vagy egyes nyomozó cselekmény más rendőri hatóság területén teljesítendő, ennek foganatosítása végett az illetékes rendőri hatóság rendszerint keresse meg azon rendőri hatóságot, melynek területén a kívánt nyomás vagy nyomozó cselekmény teljesítendő. A csendőrös- vagy különítményparancsnokságokhoz egyes nyomozó cselekmények miatt, az illetékes főszolgabírón kívül más rendőri hatóságok csak akkor intézhetnek közvetlen megkeresést, ha a késedelem veszéllyel jár.

13. §. Ha valamely nyomozás foganatosítására vagy valamely nyomozó cselekmény teljesítésére keresi meg egyik rendőri hatóság a másikat, ez a megkeresésnek — ha csak annak törvénytelensége nem nyilvánvaló — eleget tartozik tenni, annak foganatosításánál azonban az előírt szabályokat a megkeresett rendőri hatóság köteles megtartani, mert azok megsértéséért az előjáró rendőri hatóság felelős.

14. §. Ha annak szüksége merül fel, hogy a rendőri hatóság az illetékessége alá tartozó bűncselekmény miatt a nyomozást vagy egyes nyomozó cselekményt más rendőri hatóság területén saját tagja vagy közege által teljesíttesse, ez esetben a rendőrhatóság főnöke a hatóság tagját vagy közegét, más rendőri hatóság területére írásba foglalt rendelettel küldi ki.

Ilyen kiküldetés azonban csak kivételesen s csak akkor eszközendő, ha a nyomozás vagy a szükséges nyomozó cselekmény megkeresés útján az idegen rendőri hatóság által, akár a bűncselekmény bonyolultabb természete, akár a nyomozás különös érdeke, vagy a sürgősség miatt előreláthatólag nem lenne oly sikeresen teljesíthető, mint ha azt az illetékes hatóság saját tagjai vagy közegei teljesítenék.

A tettesnek nyomon üldözése esetén az írásbeli rendelettel való kiküldetés mellőzhető.

15. §. A kiküldött vagy nyomon üldöző rendőri hatósági tag vagy közeg megérkezése után, működésének megkezdése előtt, rendszerint jelentkezni tartozik az idegen rendőri hatóság főnökénél s a nyomozást, ha azt ezen hatóság főnöke kívánja, az ez által melléje rendelt hatósági tag vagy közeg közreműködésével vagy legalább is annak jelenlétében köteles teljesíteni.

16. §. Az esetben, ha a jelentkezés által előállható késedelem azzal a veszéllyel jár, hogy e miatt az eredmény meghiusulhat, mint p. o. a nyomon üldözött tettes tovább szökésétől, vagy a fontos bűnjelek megsemmisítésétől alaposan lehet tartani, a jelentkezés utólagosan is, de a nyomozó cselekmény befejeztével haladéktalanul teljesítendő.

17. §. Az a rendőri hatóság, a melynek területére a kiküldetés történt, a kiküldött működése elé akadályokat nem gördíthet, s köteles azt a szükséges támogatásban részesíteni.

Ha azonban a kiküldetést bármi okból a saját hatóságára sérelmesnek vagy a kiküldött eljárását szabálytalannak találja, joga van e miatt az elrendelő hatóság felettes hatóságánál panaszt emelni.

Jegyzet. 1. A nyomozásra az elkövetés helye szerint, külföldön elkövetett cselekmény esetén pedig a terhelt tartózkodási, illetőleg elfogatási helye szerint illetékes rendőri hatóság van első sorban hivatva.

2. A rendőri hatóságok azonban a nyomozás terén egymásnak kölcsönös jogsegélyt kötelesek nyújtani. A rendőri hatóságnak, ha szükséges, a más területen elkövetett bűncselekmény miatt is teljesítenie kell saját területén a kellő nyomozási cselekményeket és az eredményt az elkövetés helyének rendőri hatóságával közölnie, az adatokat hozzá áttennie kell.

A nyomozás teljesítésére hivatott rendőri hatóság a más területen való nyomozást rendszerint az ott illetékes rendőri hatóság *megkeresése útján* teljesítteti. A megkeresett hatóság a megkeresés teljesítését csak nyilvánvaló törvénytelenység okából tagadhatja meg, de akkor azt meg is kell tagadnia.

Lehet az eset olyan, hogy a más területen *megkeresés útján* való nyomozás-teljesítés veszéllyel járhat az eredményre nézve. Ilyenkor a nyomozó rendőri hatóság tagja vagy közeg az idegen rendőri hatóság területére is átléphet és ott maga személyesen is teljesítheti a nyomozást. Ez azonban csak kivételesen és mindig a főnök írásbeli rendelete alapján tehető, kivéve mikor

a tettes nyomon tildőztetve menekült át a szomszéd hatóság területére. Ilyenkor az üldöző közeg írásos engedély nélkül is tovább tildőzheti őt az idegen hatósági területen.

A más hatóság területére való átlépés és ott való nyomozás jelentkezési formásgait a 15. és 16 §§. tartalmazzák.

Külföldi hatóság megkeresésére fogatosítandó nyomozás.

18. §. Ha a nyomozás vagy egyes nyomozó cselekmény teljesítésére valamely külföldi nyomozó hatóság keresi meg a hazai rendőri hatóságot, a megkeresés fogatosítás előtt, — ha csak veszély nincs a késedelemben, — a megkeresés tárgyában leendő határozathozatal végett a kir. ügyészséggel közlendő, az egyes halaszthatatlan nyomozó cselekmény azonban, a kir. ügyészség határozata előtt is fogatosítható, de erről — annak teljesítése után — a kir. ügyészség sürgősen értesítendő.

19. §. Hasonló eljárás követendő, ha a nyomozás teljesítése végett a külföldi nyomozó hatóság részéről annak valamely tagja vagy közege küldetik ki.

A külföldi hatóság által kiküldött az egyes nyomozó cselekmény fogatosításánál, — a mennyiben azt a BP. nem tiltja — utbaigazítás, felvilágosítás céljából jelen lehet ugyan, de ezen cselekmények mindig a hazai hatóság tagja vagy közege által teljesítendő.

20. §. Bűncselekménnyel terhelt egyén a rendőri hatóság által külföldi hatóságnak sohasem adható ki, miért is az erre irányuló megkeresés az esetleg letartóztatott terhelttel együtt mindig az illetékes kir. ügyészségnek adandó át.

21. §. Azt, hogy rendőri hatósági tag vagy közeg mikor és minő feltételek mellett mehet ki nyomozás végett külföldre, külön szabályok határozzák meg.

Jegyzetek. 1. A kölcsönös jogsegély-nyújtás a külföldi hatóságok irányában is érvényesül.

Amennyiben azonban a külföldi nyomozó hatóság a belföldön egyenesen valamelyik itteni nyomozó hatóságot keresi meg: ez rendszerint a kir. ügyészséghez forduljon utasítás iránt arra nézve, hogy teljesítse-e a megkeresést vagy sem. A nemzetközi érintkezés szabályainak bonyolódottabb volta és saját honpolgáraink jogainak hatásosabb védelme követeli ezt meg. — A veszély nélkül nem halasztható megkeresési teendőt azonban e nélkül is teljesítheti a rendőri hatóság, miről azonban a kir. ügyészt azonnal köteles értesíteni.

2. Külföldi hatóság ide küldött tagja vagy közege maga a mi területünkön semmiféle nyomozó cselekményt nem teljesíthet. Ezt mindig a mi hatóságaink és közegeink teljesítik és ő ennek során csak jelen lehet.

3. Fontos szabály (20. §.), hogy ha a rendőri hatóság vagy közeg külföldi megkeresésre valakit letartóztatott: ezt ő soha semmi szín alatt sem szolgáltathatja ki a külföldi hatóságnak, hanem az illetőt okvetlen a kir. ügyészséghez kell átkisértenie. A kiadatás tárgyában ugyanis különleges bírói eljárást kell lefolytatni, amelyet indítványozni a kir. ügyész hivatását képezi.

II. FEJEZET.

Részletes utasítások a rendőri hatóságok részére.**I. Rész. A nyomozás mikénti teljesítéséről.***A nyomozás folyamatba vételének alapja.*

22. §. A rendőri hatóságok nyomozást teljesítenek :

1. ha azt a kir. ügyészség elrendeli,
2. ha ez iránt a járásbíróság által megkeresetnek,
3. magánvádló vagy sértett indítványára,
4. feljelentésre, hivatalból.

Jegyzet. A 3. ponthoz : «magánvádló» alatt itt a «főmagánvádló» értendő ; v. ö. az 5. §. 1. és 2. jegyzetét.

2. A 4. ponthoz : a «feljelentésre» szó a 3. pontra tekintettel arra az esetre is értendő, midőn a bűncselekmény által nem sértett, érdektelen egyén hoz tudomására a rendőri hatóságnak valamely hivatalból üldözendő bűncselekményt. — «Hivatalból» : azaz hivatalból üldözendő bűncselekmény miatt, saját észlelete és kezdeményezése alapján is teljesíthet nyomozást a rendőri hatóság.

23. §. Ha a kir. ügyészség rendeli el a nyomozást, köteles a rendőri hatóság azt a kir. ügyészségtől kapott megkeresés értelmében s az által kijelölt irányban teljesíteni, az általa kívánt nyomozó cselekményeket véghez vinni s végül minden lényegesebb intézkedésről, valamint annak eredményéről a kir. ügyészséget értesíteni.

Jegyzet. 1. A kir. ügyész lévén a nyomozás ura, önként érthető, hogy a nyomozás terén való intézkedései a rendőri hatóságokra és közegekre nézve kötelezők. Megkeresését, illetve utasításait tehát ezek teljes mértékben teljesíteni kötelesek.

2. A kir. ügyész rendszerint részletesen megjelöli megkeresésében a végzendő nyomozási cselekményeket. A nyomozó rendőri hatóság ennél fogva legtöbbször már azzal eleget tesz hivatásának, ha csupán a megkeresésben foglaltakat teljesíti. A kir. ügyész ítéli ugyanis meg, hogy mire van még szüksége a nyomozás teljes voltához és így rendszerint felesleges munkaszaporítás lenne, ha a megkeresett rendőri hatóság a kívántaknál többet is teljesítené. Hogy mégis a rendőri hatóság minő esetekben végezhet önállóan is valamely nyomozási cselekményt, erről a 37. és köv. §-ok intézkednek.

24. §. Köteles továbbá a rendőri hatóság a nyomozást, illetve egyes nyomozó cselekményt akkor is feltétlenül teljesíteni, ha ez iránt a vizsgálóbíró, kiküldött bíró vagy a járásbíróság által keresetetik meg ; ugyszintén köteles minden, a vizsgálat célját előmozdító vagy biztosító intézkedést sürgősen megtenni, melyeknek teljesítése iránt a vizsgálóbíró vagy járásbíróság által megkeresetetik.

A mennyiben ezen megkeresés teljesítése közben a megkeresésben megjelölttel összefüggő vagy abból folyó más sürgős vizsgálati cselekménynek szüksége merülne fel, ezt is nyomban teljesíteni, ha pedig az eljárás illetékessége területén kívül volna foganatosítandó, a megkeresést az eljárásra illetékes hatósághoz

haladéktalanul áttenni és erről a megkereső bírót értesíteni tartozik.

Jegyzet. 1. E § a rendőri hatóságnak a vizsgálóbíró, a kiküldött bíró vagy járásbíró megkereséseivel szemben tanúsítandó kötelezettségeit szabályozza. Ezeknek a hatóságoknak részéről is kaphat ugyanis a rendőri hatóság akár a nyomozás, akár a vizsgálat során megkeresést valamely cselekmény teljesítésére. Az ilyent is teljesítenie kell e § rendelkezése szerint, sőt ha közben más valamely sürgős cselekmény teljesítésének szükségessége merül fel, ez iránt is kötelessége megtenni a kellő intézkedéseket.

2. «Kiküldött bíró» elnevezés alatt a bíróságnak egyik bírói tagját értjük, akit a bíróság esetleg tárgyalás közben maga az egész tanács helyett a helyszínen teljesítendő valamely cselekmény teljesítésére: pl. szemle, ágyából felkelni nem tudó ember kihallgatása stb. végett kiküld.

25. §. A magánindítványra, illetve magánvadra üldözhető bűncselekmények miatt a rendőri nyomozás csak akkor teljesíthető, illetve a 4. §-ban felsorolt esetekben csak akkor rendelhető el, ha a vádat, illetve indítványt az arra jogosított kellő időben előterjesztette.

26. §. Hogy mely bűncselekmények üldözhetők magánindítványra és ezek közül melyek azok, melyeknél a vád képviselte első sorban a sértett felet illeti meg, s melyek azok, melyeknél csak az eljárás megindításához szükséges a jogosított indítványa, részint a B. P. 41. §-ában, részint a büntető törvényekben vannak megállapítva.

27. §. Hogy a magánindítványra üldözendő cselekmények miatt az indítvány, illetve vád emelésére kik vannak feljogosítva, a B. P. 13. és 41. §§-aiban van szabályozva.

A B. P. 13. §-ában van egyuttal részletesen megállapítva azoknak a fogalma, kik a bűnvádi eljárásra, tehát a nyomozásra is, vagy befolyást gyakorolhatnak, vagy az által érdekeikben érintetnek.

E fogalom-meghatározásokra már a rendőri nyomozás során annál nagyobb súly fektetendő, mert ezen fogalmakhoz a törvény jogokat és kötelességeket fűz, miért is a szabatosság érdekében ezen elnevezések helyes alkalmazására a nyomozó hatóságok kiválóan ügyeljenek.

Jegyzetek. 1. A mennyiben ezekben a §§-okban «magánvád»-ról vagy «magánvádőről» tétetik említés, ez alatt a «fő-magánvád» eseteit, illetőleg a «fő-magánvád»-t kell érteni. (B. P. 41. §., U. 4. §.) Mondtuk ugyanis már, hogy a pót-magánvádlo a nyomozásba semmi tekintetben sem folyhat be. (V. ö. a 171. lapot.)

2. A magánindítvány fogalmára és előterjesztésének határidejére nézve l. a 68. és köv. lapokon mondottakat.

3. A bűnvádi eljárás által érdekelt személyek: t. i. a vádló, (a kir. ügyész, a fő-magánvádlo, a pót-magánvádlo), a magánindítványra jogosult, a magánfél, a gyanúsított, a terhelt, a vádlott, védő és a sértett fogalmával már megismertettünk (V. ö. a 169. és köv. lapokat.) Itt még azt jegyezzük meg, hogy a) ha magánvád emelésére több sértett van jogosítva és azok egyikének vádja alapján az eljárást már megindították vagy folytatják: a többi sértett ehhez «csatlakozhat». Ezeknek a «csatlakozók»-nak azonban csak ellenőrző és kisegítő hatáskörük van és a «magánvádlo» jogait továbbra is a legelőször fellépett sértett gyakorolja; de ezzel közös megállapodás folytán egyik csatlakozót is megbizhatják; — b) a «katonai» szó alatt a hadsereget, a hadi tengerészetet, a honvédséget,

a népfelkelést és a csendőrséget, «fegyveres erő» alatt pedig ugyanezeket, a csendőrség kivételével kell érteni. (B. P. 13. §.)

28. §. A B. T. K. 112. §-ában vagy a külön törvényekben a magán-indítvány előterjesztésére megszabott határidőn túl beadott feljelentés a nyomozás teljesítésére alapul nem szolgálhat s az a nyomozás mellőzésével az illetékes kir. ügyészséghez, illetve járásbíróshoz teendő át.

Jegyzetek. 1. A magán-indítványi határidőre nézve l. a 67. és köv. lapokat.

2. Fontos szabályt tartalmaz e § arra az esetre, ha a rendőri hatóság egy nála valamely magánindítványi bűncselekmény miatt benyújtott feljelentésre nézve azt észleli, hogy abban a magán-indítvány elkészen van előterjesztve. Ilyenkor ugyanis minden nyomozási cselekményt mellőznie és a feljelentést — az ok kiemelésével — a kir. ügyészséghez vagy járásbíróshoz egyszerűen beterjesztenie kell.

29. §. Ha kétség merül fel az iránt, hogy valamely bűncselekmény hivatalból vagy magán-indítványra üldözhető-e, első sorban azok az adatok puhatolandók ki, melyek alapján ez megállapítható. Ennek megtörténteig csak a halaszthatatlan nyomozó cselekmények, illetve puhatolódzások teljesítendőek.

30. §. Ha a nyomozás alatt megállapítatik, illetve a puhatolódzás során kiderül, hogy az elkövetett bűncselekmény magán-indítványra üldözendő, erről az indítvány tevésére jogosított értesítendő és a míg ez indítványt nem tesz, a nyomozás nem teljesíthető, illetve nem folytatható.

Jegyzet. A 29. és 30. §§-ok azt az esetet tartják szem előtt, midőn a nyomozás megindításakor még nem lehet megállapítani, hogy hivatalból üldözendő avagy magán-indítványi bűncselekmény forog-e fenn?

Természetes, hogy ilyenkor éppen a bizonytalanságra tekintettel, a halaszthatatlan nyomozó cselekményeket okvetlenül teljesíteni kell.

Ha már most az derül ki, hogy a cselekmény csak a sértett fél magán-indítványára üldözhető, akkor a nyomozó hatóság egyedüli teendőjét egyelőre csak az képezi, hogy a sértett felet az esetről értesíti. Mindaddig aztán, míg ez szabályszerű időben a magán-indítványát elő nem terjeszti, a nyomozás további folytatására semminemű lépést sem szabad tennie. Pl. X. földesúr gabonását éjjel feltörték, több zsák gabonát loptak onnan. Nem tudható: ki a tolvaj? A rendőri hatóság tehát ennek puhatolása végett okvetlenül minden szükséges lépést hivatalból megtenni köteles. Ennek során aztán az derül ki, hogy a tolvaj magának X.-nek a kocsisa volt. Megállapítható tehát most már, hogy magán-indítványi bűncselekmény (B. T. K. 336. §. 7., 343. §.) forog fenn. A nyomozó hatóság értesíti e megállapításáról X.-et és ezzel egyelőre minden további nyomozást abban kell hagynia; azt csak akkor folytathatja, ha X. kellő időben előterjeszti a magán-indítványát.

31. §. A csak felhatalmazás vagy kívánat alapján üldözhető bűncselekmények (B. T. K. 269—272. §§-ai) miatt a nyomozás csakis a kir. ügyészség határozata, illetve megkeresése alapján indítható.

Jegyzetek. 1. Kivételt nem tűrő szabályt tartalmaz ez a szakasz. E szerint: felhatalmazási vagy kívánnati vétség esetében a rendőri hatóság kir. ügyészi megkeresés nélkül egyáltalában semmiféle nyomozási cselekményt sem teljesíthet.

2. Melyek a felhatalmazási vagy kívánnati vétségek? erre nézve v. ö. a 67. lapot.

32. §. Hivatalból akkor indítandó meg a nyomozás, ha a rendőri hatóság akár feljelentés, akár saját észlelete alapján valamely nem magán-indítványra üldözendő bűncselekményről értesül.

A hivatalból üldözendő bűncselekmények miatt bárki is tehet feljelentést, és azt a rendőrség köteles elfogadni még attól is, kit a bűncselekmény egyáltalán nem érdekel, vagy a ki a B. P. 204. §-a szerint a bűnper során mint tanu ki nem hallgatható.

A feljelentés akár írásban, akár előszóval tehető s nem utasítható vissza; de ha az ismeretlen egyén által vagy névtelenül tétetik, kiváló gonddal kell a feljelentést megvizsgálni s a nyomozás megindítása előtt alapos tájékozás szerzendő a feljelentés valószínűsége és megbízhatósága iránt.

33. §. A rendőri hatóságok kötelesek a nem magán-indítványra üldözendő bűncselekményeket külön felhívás nélkül, tehát a kir. ügyészség rendelkezése és a kir. járásbiróság megkeresése előtt is hivatalból nyomozni.

Jegyzetek. 1. Abból kiindulva, hogy a nyomozás elrendelésére a kir. ügyész a jogosult, szigorúan véve az következne, hogy a rendőri hatóságok a nyomozás megindítása iránt a kir. ügyész (illetőleg járásbirósági ügyekben a kir. járásbiróság) megkeresése nélkül egy lépést sem tehetnének. Ez azonban a közbiztonság érdekeire nézve felette veszedelmes és káros eredményeket szülne. Ha a rendőri hatóság pl. egy gyilkossági esetet észlelve, köteles lenne bevárni, míg jelentése folytán az esetleg több napi távolságra székelő kir. ügyésztől megjön a megkeresés a nyomozásnak miként való teljesítésére nézve és addig összedugott kézzel lenne köteles minden nyomozási cselekménytől tartózkodni: ez alatt megszökhetnék a tettes, eltüntethetnék a bűn-nyomokat és bűnjeleket, megváltoztathatnák a helyszin fekvésének és állapotának képét stb. stb., röviden: ez alatt könnyen lehetetlenné válhatnák a bűncselekmény kiderítése és a tettes kézrekerítése is.

Ezek az okok igazolják azt a szabályt, hogy a rendőri hatóság valamely hivatalból üldözendő bűncselekményről való értesülése után a nyomozást a kir. ügyészség vagy járásbiróság rendelkezése előtt is hivatalból megkezdheti és teljesíteni tartozik.

2. A rendőri hatóság a bűncselekményről értesülhet akár saját észlelete, akár feljelentés alapján.

Hivatalból üldözendő bűncselekmény miatt bárki is tehet feljelentést és illetőleg az ilyen cselekmény miatt való feljelentést a rendőri hatóság kivétel nélkül bárkitől elfogadni köteles. Azt semmi szín alatt sem szabad visszautasítania; az írásban beadottat tehát hivatalosan átvenni, a szóval előadott feljelentést pedig jegyzőkönyvre venni mellőzhetlen kötelessége a rendőri hatóságnak.

Okvetlenül el kell fogadnia az ismeretlen kiletű egyéntől vagy névtelenül benyújtott feljelentést is. Ilyenkor azonban a nyomozás megindítása előtt természetesen a feljelentés valószínűségét és megbízhatóságát kell alapos kutatás tárgyává tenni.

A rendőri hatóság feljelentési kötelezettsége.

34. §. Akár magán-indítvány, akár feljelentés vagy saját észlelet útján értesül a rendőri hatóság valamely bűncselekményről, köteles azt a B. P. 94. §-a alapján a tudomására jutott adatok megjelölésével, valamint a bizonyító tárgyak áttétele mellett:

a kir. törvényszék és esküdthíroság hatásköre alá tartozókat az illetékes kir. ügyészségnek,

a kir. járásbíroság hatáskörébe tartozókat az illetékes kir. járásbíroságnak feljelenteni.

35. §. Ha a rendőri hatóság oly nyomtatványok vagy képes ábrázolatok (B. T. K. 63. §.) útján elkövetett és nem magán-indítványra üldözendő bűncselekményről értesül, melyen a nyomda megjelölve nincs, vagy amely külföldön nyomtatott s melyről feltehető, hogy a kir. ügyészség tudomást nem szerezhetett, köteles rögtön a rendelkezésére álló legrövidebb úton — lehetőleg távbeszélő vagy expressz-távirat útján — közölni a kir. ügyészséggel a kérdéses lap címét, számát, a közlemény feliratát vagy kezdő szavait, a bűncselekményt feltüntető kifejezéseknek összefüggő, szószerinti idézését és ha a szerző ki van tüntetve, annak nevét vagy a nyomdát, és végül azt a körülményt is, hogy a közönség részére feladott lapok, illetve nyomtatványok mikor és mi módon továbbíthatnak, illetőleg terjesztetnek.

Tekintet nélkül arra, hogy a nyomtatvány bűncselekményt tartalmaz-e, beküldendő a kir. ügyészséghez az a nyomtatvány is, amelyen a nyomda tulajdonosának neve és lakása kitüntetve nincs, vagy amelyen a nyomdatulajdonos álnevet használt.

36. §. Ha annak jelenségei mutatkoznak, hogy valaki nem természetes halállal mult ki, vagy ismeretlen egyén holttestét találták, a rendőri hatóságok erről a kir. ügyészségnek vagy a legközelebbi járásbíroságnak sürgősen jelentést tenni tartoznak. Ez esetben a holttestet csak a kir. ügyészség vagy a bíróság engedelmével lehet eltemetni.

Jegyzet. 1. A 34., 35. és 36. §§-ok «a rendőri hatóság feljelentési köteleességét» szabályozzák.

A rendőri hatóság «feljelentési» köteleessége alatt azt értjük, hogy a rendőri hatóság a hivatalos tudomására jutott bűncselekményeket az illetékes kir. ügyészségnek, illetőleg járásbíroságnak tudomására hozni és ha a kérdéses bűncselekmény tekintetében az U. 25. és 32. §§-ai értelmében már nyomozott, akkor a beszerzett összes adatokat is hozzá beterjeszteni köteles. A rendőri hatóság e jelentését nevezi a B. P. a rendőri hatóság részéről a kir. ügyészség, illetőleg kir. járásbíroság előtt teendő «feljelentésének».

A kir. ügyészséghez a törvényszéki és esküdthírosági hatáskörbe tartozó bűncselekményeket, a kir. járásbírosághoz a járásbírosági hatáskörbe utalt bűncselekményeket kell a rendőri hatóságnak «feljelentenie.» A hatásköri szabályokra nézve l. a 173. és köv. lapokat.

2. A 35. §. esetében a rendőri hatóság a soronkívüli sürgősséggel eszközözendő jelentéstételen és a nyomtatvány beküldésén kívül, kir. ügyészi megkeresés nélkül semmiféle további lépést nem tehet.

3. A 36. §-ban előírt jelentéstétel a nem-természetesen bekövetkezett haláleset bármely nemének előfordulásakor kötelező. Nem természetes haláleset például az öngyilkosság esete vagy a baleset-előidézte halál is. Ismeretlen kilétű egyén hullájának találása esetében pedig még akkor is meg kell tenni a jelentést, ha a körülmények természetes halál-okra mutatnak is.

A kir. ügyészség engedelmének megérkezése előtt egyik esetben sem szabad eltemettetni a holttestet. Ennek megszegése a K. B. T. K. 123. §-ába ütköző kihágást képez. A járásbíroság intézkedésével szemben ilyen esetben mindig a kir. ügyész rendelkezése lesz követendő.

A rendőri hatóság önálló eljárása.

37. §. A rendőri hatóságnak nemcsak joga, de a B. P. 94. §-a szerint kötelessége is, az Utasítás 34. §-a alapján megtett feljelentés után a nyomozást a kir. ügyészség rendelkezése, illetve a járásbíróság megkeresése előtt is folytatni.

Ha tehát valamely, a kir. törvényszék vagy esküdtbíróság hatáskörébe tartozó s hivatalból üldözendő bűncselekmény jön a rendőri hatóság tudomására, vagy valamely cselekmény üldözhetéséhez szükséges magánindítvány nála kellőleg megtétetett, a feljelentést, a nyomozás elrendelhetése, irányíthatása s ellenőrizhetése céljából az illetékes kir. ügyészséggel, — a már vagy a följelentés alkalmával, vagy a puhatolódzás és nyomozás elején birtokába került s a vádló tájékoztatására szükséges és alkalmas adatok megjelölésével és a bizonyító tárgyak áttétele mellett — közölje ugyan, de e mellett a nyomozást — amennyiben arra még szükség van — a kir. ügyészség intézkedéseig is folytassa s annak során mindazon intézkedéseket tegye meg, amelyek különösen a bűncselekmény nyomainak épségben tartására, a tettes vagy részes elrejtőzésének és megszökésének megakadályozására és a tényállás felderítésére szükségesek. Minden fontosabb intézkedésről azonban a kir. ügyészség sürgősen értesítendő.

Jegyzet. Ez a § rövidre fogva azt a fontos szabályt tartalmazza, hogy a rendőri hatóságnak az általa megkezdett nyomozást a 34. §. (Jegyzet: 1.) értelmében a kir. ügyészséghez, illetőleg járásbíróshoz kötelességszerűleg megtett «feljelentés»-e után is önállóan tovább kell folytatnia. Tehát még akkor is, ha az addig felvett összes iratokat és beszerzett adatokat is betérjesztette már. Nagyobb és bonyolódottabb ügyekben ezekről jegyzeteket tartson vissza magának, hogy azokat a további nyomozási lépéseknél felhasználhassa.

Kiválóképpen azokat az intézkedéseket kell ez után is megtennie, melyek a végből szükségesek, hogy a bűncselekmény nyomai épségben maradjanak, a tettes vagy részes el ne rejtőzhessék vagy meg ne szökhessék és a tényállás mentül teljesebben kideríthessék. E nemti fontosabb intézkedéseit azonban mindig jelentse be a kir. ügyésznek.

Önként érthető azonban, hogy a rendőri hatóságnak ez az önálló nyomozás-folytatási tevékenysége azonnal véget ér, mihelyt a kir. ügyésznek a nyomozás mikénti irányítására vonatkozó megkeresése megérkezik. Ez után már mindent e megkeresés értelmében és a kir. ügyész intézkedésének megfelelően köteles végezni. (V. ö. a 23. §. 1. és 2. jegyzetét.)

38. §. Ha akár feljelentés, akár saját észlelete alapján oly vétség vagy kihágás jő a rendőri hatóság tudomására, mely a kir. járásbíróság hatáskörébe tartozik, köteles a rendőri hatóság — amennyiben annak a 42 §. szerint helye van — a szükséges nyomozást, illetve nyomozó cselekményeket a kir. járásbíróság megkeresése előtt is teljesíteni, és ez esetben a feljelentés a nyomozás befejezésekor is megtehető az illetékes kir. járásbírósnál.

Jegyzet. L. a 33. §. után való 1. és 2., a 36. §. után való 1. jegyzetet.

39. §. Ha a rendőri hatóság által a 33., 35. és 36. §§-ok alapján önállóan indított vagy folytatott nyomozás során a bűncselekmény nyomainak fentartása, valamint megőrzése érdekében

birói cselekményre van szükség és a késedelemben nem forog fenn az a veszély, mely a rendőri hatóságot ily cselekmény önálló teljesítésére feljogosítja, de ezen cselekmények teljesítése a kir. ügyészség intézkedhetéséig sem halasztható el, — a szükséges birói cselekmény foganatosítása végett a vizsgálóbíró, vagy ha a kir. járásbírószág közelebb van, ez utóbbit keresse meg.

Jegyzet. A B. P.-nak egyik legfontosabb szabálya, hogy némely cselekményeket *csak birói személy* rendelhet el és teljesíthet.

Ez a szabály kivételt nem tűrően kötelező a tanúk és szakértők megeskete, megbüntetése, vallomásra illetőleg nyilatkozatra kényszerítése, a lefoglalt tárgy kiadására való kényszerítése és a lefoglalt postai küldemény felbontása tekintetében. Ezek valamelyikét csak a vizsgálóbíró vagy kir. járásbíró rendelheti el és csak ő foganatosíthatja is.

Ha tehát a rendőri hatóság valamely itt felsorolt nyomozási cselekmény teljesítését tartaná szükségesnek: ő maga sem nem rendelheti el, sem nem foganatosíthatja egyiket sem, hanem elrendelése és foganatosítása végett a vizsgálóbíróhoz vagy kir. járásbírószághoz kell indítvánnyal fordulnia.

A törvény szerint *első sorban* szintén csak birói személy rendelheti el a szemlét, a lefoglalást, a személymotoszt, a házkutatást és az előzetes letartóztatást is, minélfogva a rendőri hatóságnak ezek elrendelése és foganatosítása végett is rendszerint a vizsgálóbíróhoz vagy kir. járásbírószághoz kell fordulnia indítványával.

E szabály alól azonban kivételt is tett a törvény és kimondta, hogy *halaszthatatlan szükség esetén* a rendőri hatóság is elrendelheti és foganatosíthatja ezeket a cselekményeket. (V. ö. később az U. 65—101. §-ait is.)

A nyomozás menete.

40. §. Ugy a kir. ügyészség, mint a rendőri hatóság főnöke által elrendelt, vagy a hivatalból folyamatba tett nyomozás során, a nyomozó hatóságoknak legfőbb feladatuk, hogy a valódi tényállást minden oldalról, tehát nemcsak a vád, hanem a gyanúsított védelme érdekében is az igazsághoz képest felderítsék s az erre szolgáló adatokat lelkiismeretesen összegyűjtsék s a valóságnak megfelelő hűséggel megállapítsák.

Ehhez képest már az első nyomozó cselekményektől kezdve mindazokat a körülményeket kellő gondossággal figyelembe kell venni, melyek a gyanúsítottak nemcsak bűnössége, hanem esetleg nem bűnössége, sőt bűnösségének súlyosabb vagy enyhébb foka mellett szólnak; egy szóval a tényállás annyira földertendő, hogy a nyomozás adatai alapján a kir. ügyészség minden további vizsgálat vagy pótlás nélkül tájékozást szerezhessen arra nézve, hogy vajjon vádat emeljen-e vagy pedig ne emeljen, — illetve a további eljárást beszüntesse.

A tényállás részreahajlatlan megállapítása és a gyanúsított érdekében, a terhelt védőjének már a nyomozás során joga van a BP. 62. és 63. §§-ai alapján az ezen §§-ban megállapított korlátok közt eljárni, letartóztatott védettjével érintkezni, a nyomozás iratait és csatolmányait megtekinteni.

Ha a terheltnek nincs védője, ilyen a nyomozás során részére nem rendelendő ki, azonban figyelmeztetendő, hogy védőt választhat.

Ha az előzetes letartóztatásba helyezett terhelt védőt választott, tartozik a rendőri hatóság az utóbbit nyomban értesíteni.

Jegyzetek. 1. Ahhoz, hogy a «valódi tényállást» minden oldalról felderítsék és az «anyaggyűjtést» e célból kellő sikerrel végezhessek, a nyomozó hatósági tagoknak és közegeknek sokoldalú tapasztalati ismeretekkel kell bírniuk. A gonosztevők életmódját, szokásait, sokféle babonáit, a bűncselekmények némely neménél megszokottá vált elkövetési módokat és fogásokat, a gonosztevők saját szerű nyelvét (az u. n. «tolvajnyelv»-et [Ganner-Sprache]) és ismertető jeleiket, jelbeszédüket stb. stb. lehető alaposan kell ismerniök.

Igaz, hogy mindezt «könyvből» megtanulni nem lehet és csakis a nyomozás terén való hosszas gyakorlat adja meg azt a készséget, amelynek a helyét jól betöltő nyomozó hatósági tagnál vagy közeegnél ebben a tekintetben okvetlenül meg kell lennie.

A következőkben éppen ezért csak röviden fogunk rámutatni a legfontosabb tapasztalati adatokra, melyeknek ismerete nélkülözhetetlen a sikeres nyomozás teljesíthetéséhez.

a) Sokszor előfordul, hogy bizonyos területen (városban, községben) *egy és ugyanazon bűncselekménynek gyakori elkövetését* lehet észlelni. Pl. majdnem minden éjjel feltörnek valamely utcában egy boltot stb. Ilyen esetben felelő fontos az elkövetési mód legkisebb részletét is pontosan megállapítani. A bűn útján élők és ezek közt különösen a tolvajok világában nagy számmal vannak ugyanis valóságos «speczialisták». Az egyik csak ékszer-tűzetet szokott feltörni, a másik ócska-vas lopásából él, a harmadik csak zseb-tolvajlás alakjában űzi bűnös mesteriségét stb. és igen ritkán esik meg az, hogy az egyik «speczialista» a másik működési körébe ártsa bele magát. A betörő már most rendszerint ugyanazt a módszert követi minden szereplésénél, egy és ugyanazon a megszokott módon feszíti fel az ajtót, az ablakot stb., a hamis kulccsal ajtókat nyitogató tolvaj szintén megszokott módszert követ művelete végrehajtásánál, a zsebtolvajok és a lakásokba «besurranó» tolvajok is jól betanult megszokott fogásokkal fosztják ki áldozataikat stb.

Ha tehát a nyomozás közben mindenik eseténél ugyanazt az egy elkövetési módot észleljük: ebből mindenekelőtt arra lehet bizton következtetnünk, hogy mindegyik esetet ugyanaz az egy ember vagy ugyanazok az emberek követték el. Ami azért fontos, mert ennél fogva valamennyi esetben egységesen megállapított nyomozási terv szerint fogunk eljárhatni és így erőnket nem leszünk kénytelenek az egyes esetek közt szétforgácsolni.

b) Ugyane szempontból fog jó szolgálatot tenni annak a tapasztalati adatnak az ismerése is, hogy a gonosztevőknél *a babona* igen nagy szerepet játszik a működésükben.

A legtöbben hordanak maguknál valami varázs-tárgyat (amulettet), varázs-szert, varázs-mondatot vagy varázs-jelt. Ez utóbbiakat gyakran testükre fel is tetovírozzák. Az ilyeneket okvetlen fel kell jegyezni az illető kihallgatásakor, mert személyazonosságuk megállapítása vagy esetleg más bűncselekményük kiderítése céljából sokszor fontossággal lehetnek.

A gonosztevők babonás gondolkozása gyakran olyan ténykedésekre is készteti őket cselekményük elkövetése közben, amelyek első pillanatra teljesen lényegteleneknek tűnnek is föl, de a gondos nyomozó figyelmét még sem szabad, hogy kikerüljék. A legtöbb gonosztevőnek babonája például az, hogy azt hiszi, hogy ha maga után valamit a helyszínén visszahagy, akkor tettét vagy őt nem fogják felfedezni. Innen van, hogy sokszor azt észlelhetjük, hogy a tettes a helyszínén minden különös ok nélkül megmosta vagy megtörölte a kezét, a betörő szándékosan megsértve magát, véres nyomot hagyott hátra a lopás színhelyén, sőt gyakori, hogy a tettes saját ürülékét hagyja cselekménye színhelyén, gyakran jól betakarva azt valamivel. Az a babonája hogy mindez megóvjá őt a felfedezéstől. Az ilyen nyomokat sem szabad figyelmen kívül hagynunk, mert a leglényegtlenebb körülmény is könnyen vezethet esetleg a tettes kiderítésére. Így pl. különösen a cigányoknál fordul elő rendszerint az, hogy cselekményük színhelyén a maszlag mérges magvait hagyják vissza szín-

tén a fejtegetett babonából; ahol tehát ilyeneket találunk, első sorban is arra gondolhatunk jogosan, hogy a tettesek valamely czigány-csapatból valók voltak.

De a gonosztevők számtalanszor másoknak a babonás gondolkozását használják fel cselekményük elkövetésére. A jóvendómondás, a jelekből vagy tényérből való jóslás, a kártyavetés, az álomfejtés vagy a kincskeresésre buzdítás igen sokszor felhasznált eszközei a legkülönbözőbb családoknak, sőt esetleg a kiválasztottnak valamely bűncselekmény elkövetésére való felbujtása céljából is könnyen felhasználhatók. A műveletlen vagy kevésbé művelt ember könnyen egész vagyonát is kockára teszi a megjósolt jóvendó érdekében vagy a megjósoltak bekövetkezésének biztosítására igen könnyen valamely bűncselekmény elkövetésére is rá lesz bírható.

c) Felette fontos, hogy a nyomozás terén működők az úgynevezett *«tolvaj-nyelv»*-et lehetőleg jól ismerjék. A gonosztevők világában ugyanis az ő különleges céljaiknak megfelelő sajátos nyelv fejlődött ki. A velők egy gondolkozásu megérti azt, a nyelv nem ismerője előtt ellenben értelmetlen és éppen azért figyelemre nem is méltatott mozzanatoknak tűnik fel a *«tolvaj-nyelven»* elmondott egy pár kifejezés. A gonosztevő így a kihallgatásnál vagy az őt fogságában meglátogató rokonsággal való beszélgetés közben vagy levelezésében a legkönnyebben kijátszhatja a legfigyelmesebb hatósági tagot is.

d) A tárgyakon talált *lövési* nyomok figyelmes megvizsgálása igen fontos, mert a használt fegyver és löveg minőségére, a megölt tárgy és a lövést tevő egyén közt az elkövetés pillanatában volt távolságra, a lövés irányára nézve stb. a nyom milyenségéből igen alapos következtetéseket lehet vonni. Legyen elég itt csupán az ajtó- vagy ablaküvegen észlelt lövési nyomokból és a testen észlelt lövési seb körülményeiből vonható fontos következtetésekre reámutatni.

A jó minőségű és állapotú fegyverből erős lövéssel kilőtt golyó úgy halad keresztül az üvegen, hogy legtöbbször csupán a golyó nagyságának megfelelő nagyságu, éles szélű, szélein meg nem repedezett lyukat hagy hátra. A közép-erősségű, vagy nem egészen jó fegyverből kilőtt golyó által az üvegen tört lyuk széle már berpedezett lesz, úgy, hogy a lyuk körül körben kifutó repedések lesznek az üvegen észlelhetők. Az egészen gyenge lövésnél pedig a golyó az egész üveget összetöri, úgy, hogy a golyó behatolásának pontját az üveg összetörése folytán nem is lehet megállapítani. Mentől erősebb volt tehát a lövés, annál kisebb tér rongálódik meg az üvegből és annál határozottabb, élesebb lesz a lövés-okozta nyílás vagy lyuk az üvegen. A nem nagy távolságból, közelről tett lövés az üveget szintén teljesen összezuza, mert az okozott légnyomás ereje ilyenkor még az erős lövés esetében is benyomja az üveget. — A lövés-okozta nyílás milyenségéből azt is meg lehet állapítani, hogy a lövés melyik oldalról érte az üveget. Az üvegen áthatoló golyó ugyanis az üveg anyagából azon az oldalon, amelyen az üveg anyagából kirepült, az okozott lyuk széleiről kis kagylóalakú törmeléseket visz magával. Ebből tehát meg lehet állapítanunk adott esetben, hogy a golyó az üvegnek azon az oldalán haladt be, amely oldalon a lyuk szélét épek találjuk. Nem szorul magyarázatra, hogy az ablak-üvegen talált lövési lyuk és a golyónak a szobában megállapítható helyen eltalált célpontja közt elképzelt egyenes vonalt kifelé is meghosszabbítottunk képzelve, ezzel a lövés iránya, a tettes hol-állása tekintetében is fontos adatot nyerhetünk.

A testen okozott lövési seb körülményei is igen fontosak. Mentül jobb fegyverrel és mentül közelebből történt a lövés, az általa okozott seb annál nagyobb és roncsoltabb lesz. Az 1—2 méternyi távolságból történt lövésnél a seb körül a löporftást finom nyomai is észlelhetők lesznek, sőt a bőrben egyes löporszemecskéket is lehet találni.

e) A leggyakoribb bűncselekmény, a *lopás* tekintetében kell még egy néhány megjegyzést tennünk.

A mesterségét jól értő, gyakorlott tolvaj a lopás elkövetése előtt gondosan kikémleli a színhely körülményeit. A menekülés útját és módját magában előre megállapítja, az akadályokat lehetőleg már előre elhárítja.

Az akadályok elhárítása tekintetében a házőrző kutyákkal szemben való eljárására kell ráterelnünk a figyelmet. Az állat megmérgezése a leggyakoribb

mód ennek az akadálnak eltávolítására. Ha tehát a házörző eb hirtelen elpusztulása után 1—2 nappal lopás történik a házban, a tettest mindig elég biztosan fogjuk keresgetni azok közt, akik a kutya elpusztulása előtt vele érintkeztek. A vándor cigányok lopás fogásai között érdemes rámutatni a nöstény kutya felhasználására. A cigány tolvaj magával vezette a nöstényebét, a him házörző eb mellé vezeti azt. A házörző eb egyedül a mellé hagyott nöstény után érzett ösztönével törődik és a cigány most már tőle nyugodtan végezheti el a lopást: a házörző eb nem fogja őt zavarni. Ha a házörző eb szabadon van, akkor a cigány csak egy bizonyos távolságig közeledik hozzá a magával hozott nöstény ebbel; majd aztán megfordul és maga után huzva a nöstényt, vele messze elcsalogatja a másikat a háztól, amelyet őriznie kellene; ott megköti vagy agyonüti őt és így az őrizetlenül maradt udvaron nyugodtan dolgozhatik.

A hivatásos tolvaj mestersége fizetéséhez különféle eszközöket szokott magával hordani. Így: a betörő vagy hamis kulccsal behatoló tolvajoknál a fesszőt vagy nyitó eszközökön (kulcsokon, drótdarabokon, szögeken stb.) kívül rendszerint szokott lenni valamely sötét szövetharab az arcznak szüksége esetén való eltakarására, gyertyadarabka és gyufa esetleg szükséges világosság gérjesztésére. Mindig gyanus, ha az előállított egyénnél papir- vagy vászondarabok mellett valamely ragadós (ragasztó) anyagot, pl. csirizt, szilvaizet, felolvasztott gummi arabikumot stb. is találunk. Ezeket ugyanis az ablaktüvegek zajtalan benyomására szokta használni a betörő tolvaj. A vászonra vagy papírra rákeni a csirizt stb., így fátárasztja az ablakra és ezzel nyomja be azt; ennek a nyomás folytán széttröcögve a csirizhez stb. odaragadva maradnak, le nem esnek és így zajt nem okoznak, hanem a tolvaj által zajtalanul eltávolíthatók. A halászhorog vagy meggömbített szeg bírása szintén tolvajra engednek következtetni. Ezeket ugyanis arra szokták használni, hogy nyitott ablakokon át ezekkel a zsinegre kötött eszközökkel a szobában heverő kismélt tárgyat kiemeljék.

Nagyobb mérvű lopásoknál, valamint a vásárokon vagy más sokadal-makon való zsebtolvajlásoknál mindig több egyén működik közre. Egyikük vagy néhányan viszik véghez a zülök tényleg a lopást, a többi segít ezeknek. E segítők a legkülönbözőbb módon történik.

Míg a betörő, bemászó vagy hamis kulcsos tolvaj a helyiségben «dolgozik», addig a társ künn az utcán «segít neki». Figyel a közeledőkre, a netáni veszélyről társát előre megbeszélte jellel figyelmezteti. Végző esetben, különösen ha éjjeli őrök, rendőrök közelednek, képes valamely kisebb jellegű kihágást is elkövetni, a végből, hogy ezzel a figyelmet csak magára és «bent dolgozó» társaitól, kiket a megbeszélte jellel természetesen figyelmeztet, elterelje. Az éj idején a rendőrből minden ok nélkül belekötő vagy botrányt csináló egyén a legtöbb esetben társa egy éppen «munkában levő» tolvajnak vagy tolvaj-bandának.

A zsebtolvajlás majdnem kivétel nélkül társak segítségével történik. A tulajdonképeni tolvaj, mihelyt a kismélt tárgyat ellopta, azt azonnal társához juttatja, aki vele eltávozik vagy tovább adja többi segítőknek. Az ott maradó s esetleg gyanu alá vont valódi tolvaj tehát egész nyugodtan követelheti megmotaztatását, nála mit sem fognak találni és a lopott tárgy alig pár pillanat alatt már a tizedik kézen van. A zsebtolvajok fogásai közt leggyakoribbak a következők: az egyik a másikhoz, ez hozzá visszalöki a kismélt áldozatot s mialatt ez velök veszekszik, a harmadik észrevétlenül elloppja óráját, láncját, tárczáját stb., vagy: az egyik hirtelen átöleli a kismélt egyént és őt mint rég nem látott ismerőst, rokonát üdvözlö; ennek meglepetése könnyítve teszi a társnak ez alatt a lopás véghezvitelét. Gyakori fogás az is, hogy a segítők udvariasan figyelmezteti az áldozatot, hogy ruháján valami baj van, vagy valamibe belelépett stb. és mialatt ez magát vizsgálgatja, az alatt a tolvaj a lopást véghezviszi. Nemrég működött Budapesten egy zsebtolvajszövetkezet, mely úgy követte el a zsebtolvajlásokat, hogy egyikük a legelőnbe utvonalon epileptikus rohamat színlelve összeesett; az összecsendülő tömeg közt, melynek figyelme mind ráirányult, könnyű volt társainak számos zsebtolvajlopást elkövetni. Vasuti zsebtolvajlásoknál rendszerint ketten működnek. A segítők, ki igen sokszor nőszemély, mindig szemben ül a kismélt egyénnel, társa pedig, aki a lopást

az alkalmas pillanatban véghezviszi, az áldozat mellett foglal helyet. Ez utóbbinak rendszerint való eszköze a lopásban a félkeztyű. Egy idő múlva ugyanis alvást színlel és nem az áldozat felől levő kezét az ölébe tett félkeztyűvel összefogva, úgy tesz, mint aki két kezével ölében alszik; szabadon levő kezével követi aztán el az alkalmas pillanatban a lopást.

2. A nyomozás, mint tudjuk, egyedül azt a célt szolgálja, hogy kellő adatok gyűjtessenek össze arra nézve, hogy a vádló elhatározhassa magát: emeljen-e vádat vagy sem. Szorosan összefügg tehát ezzel a czéllal a 40. §. 1. és 2. bekezdésében kimondott az a szabály, hogy a nyomozás során egyenlő gondossággal, lelkiismeretességgel és hűséggel kell úgy a terhelő, mint a mentő vagy enyhítő adatok összegyűjtésére is törekedni. A nyomozás során még egyáltalában nem bizonyos valakinek a bűnössége. A gyanúsított egyén nem bűnös, teljesen ártatlan is lehet. Az igazság követelménye tehát, hogy a nyomozó hatóság egy irányban se legyen elfogult, vagy részrehajló, hanem úgy a gyanúsított hátrányára, valamint előnyére szolgáló adatok kipuhatolását, megállapítását is egyforma igazságossággal eszközölje. A nyomozás a czéljának csak így fog megfelelni, a nyomozó hatóság eljárása csak így lesz törvényszerű.

3. A nyomozás e hivatásának előmozdítását czélozza az is, hogy a védelem már a nyomozás során is nevezetes jogokkal van felruházva. Ezek a jogok a következők (B. P. 62., 63. §§.):

A védő védettje érdekében beadványokat intézhet, szóbeli előterjesztéseket tehet, amit a nyomozó hatóság jegyzőkönyvbe venni köteles. Ha védettje le van tartóztatva, vele rendszerint négy szemközt is vagy más uton, pl. levélileg hatósági ellenőrzés vagy közbenjövétel nélkül is érintkezhet. Megtekintheti a nyomozás iratait és csatolmányait. A letartóztatást rendelő, és minden más perorvoslattal megtámadható határozatot indokolásával együtt a védő előtt is ki kell hirdetni vagy neki kézbesíteni kell; szóbeli kihirdetés esetén kívánatára az neki másolatban is kiadandó.

A védelem e jogkörét azonban a nyomozó hatóság akkor, ha az eljárás czélja kívánja, korlátozhatja is, úgy t. i., hogy elrendelheti, hogy a védő levelei csak általa előlvásva és külön engedelmével kézbesítenessenek a letartóztatott terheltnak, vagy hogy továbbá ugyanez csak valamely hatósági személy jelenlétében érintkezheessenek védőjével vagy hogy végül az iratokat és azok csatolmányait a védő meg ne tekinthesse.

A nyomozó hatóságnak ilyen határozata ellen azonban a védő a bíróságnál, illetve a vádtanácsnál kereshet orvoslást.

Megjegyzendő itt még, hogy a nyomozó hatóság a terhelt kihallgatási jegyzőkönyvének, a szakértők nyilatkozatának és a terhelt vagy védője jelenlétében fogantatosítható bármely cselekményről felvett jegyzőkönyveknek megtekintését a védőnek semmi szín alatt sem tagadhatja meg.

4. A nyomozó hatóság egy esetben sem köteles a terhelt részére hivatalból védőt rendelni. Őt azonban védő választási jogára minden fontosabb cselekménynél figyelmeztetni köteles.

Ha a terhelt le van tartóztatva és védőt választott: ezt a védőt a nyomozó hatóság erről azonnal értesíteni tartozik.

41. §. A rendőri hatóság köteles gondoskodni, hogy a nyomozás felesleges részletekbe ne menjen, hosszabb ideig el ne húzódjék, s hogy a nyomozás különösen a gyanúsított letartóztatása esetén a lehető leggyorsabban teljesíttessék.

Köteles továbbá a rendőri hatóság a nyomozásra vonatkozó titoktartást szigorúan megőrizni és gondoskodni, hogy a nyomozás vagy annak egyes részletei csak akkor és annyiban hozassanak nyilvánosságra, amikor és amennyiben az a nyomozás érdekében — vagy közérdekből — kívánatos.

A nyomozásra vagy annak egyes részleteire vonatkozó közleményeket a rendőri hatóság tagjai és közegei mindenkor csakis

a rendőri hatóság főnökének tudtával és beleegyezésével hozhatják nyilvánosságra.

Jegyzetek. 1. A 41. §. a nyomozásnak kellő gyorsasággal való teljesítését teszi kötelességévé a nyomozó hatóságnak. Mindig a célt: a vádló tájékoztatás kell szem előtt tartani és ez minden felesleges és a nyomozást csak lassító lépésektől vissza fogja őt tartani.

Oly ügyekben, melyekben a terhelt előzetesen letartóztatva van: a sürgős nyomozást különösen az követeli meg, hogy az előzetes letartóztatás csak 15 napig tarthat és azt a vádtanács 15 nappal csak fontos okból és csak egyszer hosszabbíthatja meg (B. P. 147. §.).

2. A nyomozás adatai hivatalos titkot képeznek. Ennek szigorú megtartását meg kell tehát követelni.

A nyilvánosságra hozás lehetőségének eseteit és feltételeit az U. 41. §. 2. és 3. bekezdése írja körül.

42. §. Miután a B. P. 528. §-a szerint a kir. járásbíróság hatáskörébe utalt bűnvádi ügyekben a nyomozás csakis a mellőzhetetlenül szükségesekre szorítkozhatik, a rendőri hatóságok ily ügyekben a nyomozást csak annyiban teljesítsék, amennyiben:

a) a bűncselekmény nyomokat hagyott hátra, s ezeknek hatósági megállapítása szükséges;

b) a tettes, részes vagy a tanúk kilétének s hol tartózkodásának kipuhatolására vagy a terhelt letartóztatására van szükség; végre

c) a bűnjelek beszerzendők vagy visszatartandók.

Jegyzet. V. ö.: a 33. §. után való 1. jegyzetet.

43. §. Ha a rendőri hatóságnak kétsége van az iránt, hogy a nyomozást folytassa-e, vagy mily irányban teljesítse, irányítás végett forduljon a kir. ügyészséghez, illetve járásbírószági ügyekben a járásbíróshoz.

Ezen tudakozódás a legrövidebb uton, tehát szóval is eszközölhető, sőt egyáltalában kívánatos, hogy különösen fontosabb bűnesetek nyomozása során, a nyomozást teljesítő rendőri hatóság, vagy hatósági tag minél sürűbb s minél közvetlenebb érintkezésben álljon a kir. ügyészséggel, illetve járásbírószággal.

Jegyzet. V. ö.: a 23. §. után való 2. jegyzetet.

44. §. Ha a kir. ügyészség vagy a járásbírószág valamely nyomozó cselekmény teljesítésére csak szóval hívja fel a rendőri hatóságot, ezen felhívásnak írásban leendő kiadása, vagy a kívánt cselekmény teljesítése előtt, vagy amennyiben a felhívás haladéktalanul teljesítendő, a nyomozó cselekmény teljesítése után kérendő.

Jegyzet. A felelősség megállapíthatása teheti szükségessé, hogy a nyomozó hatóság a kir. ügyészség vagy járásbírószág szóval adott felhívását az e §-ban körülírt módozatok szerint tőle írásban is megszerezze.

45. §. Ha a nyomozás folyamán a nyomozás iratait a kir. ügyész, vizsgálóbíró vagy járásbíró magukhoz is kívánták, a rendőri hatóságok folytathatják ellenkező utasításig a nyomozást, sőt a sürgős cselekményeket teljesíteni is kötelesek.

Ha ezek teljesítése végett szükség van az iratokra, azokba a megjelölt hatóságnál betekintheznek, vagy azokról vagy azok egy részéről másolatot vehetnek.

Jegyzet. A megbízó hatóság (kir. ügyészség, stb.) által visszakért nyomozási iratokat a nyomozó rendőr-hatóság hozzá haladéktalanul beiktatni köteles.

Arra nézve, hogy az iratok visszaérkeztéig ilyenkor is tovább kell folytatnia a szükséges nyomozást, v. ö. : a 37. §. jegyzetét.

Nyomozó cselekmények.

46. §. Azon cselekmények, melyeknek teljesítésére a bizonyítás érdekében a nyomozó hatóságok jogosítvák, a B. P. 96. és 98. §§-aiban vannak felsorolva. Ilyenek : a bűncselekmények nyomainak s bűnjeleknek biztosítása, megszerzése, terheltnek kihallgatása, elfogatása, letartóztatása, tanuk kihallgatása, szemle, lefoglalás, személymotozás s házkutatás,

Ezen bizonyításra szolgáló nyomozó cselekmények teljesítésére a nyomozás során a rendőri hatóságok is vagy rendszerint, vagy csak kivételesen és bizonyos korlátok közt jogosítvák.

47. §. *Rendszerint* jogukban áll a rendőri hatóságoknak : a bűncselekmények nyomainak, bűnjeleknek biztosítása, megszerzése, terheltnek s tanuknak megidézése, kihallgatása s ezeknek esetleges elővezettetése.

Csak bizonyos feltételek fennforgása esetében, vagy csak bizonyos korlátok közt jogosítvák azonban a rendőri hatóságok terhelt letartóztatására, szemle, lefoglalás, személymotozás s házkutatás tartására, mert az egyéni szabadságjogok, nevezetesen : a személyes szabadság, házjog, levél- és távsürgöny-titok védelme érdekében a B. P. ezen cselekmények gyakorolhatására szigorú feltételeket és korlátozásokat állapít meg.

Epen azért e cselekmények gyakorlásánál a törvény tiltó vagy korlátozó rendelkezései szigorúan szem előtt tartandók, nehogy a hatóságok, azok tagjai vagy közegei, ezen fontos jogokat kellő indok nélkül megsértve, magukat a hivatalos hatalommal való visszaélés vádjának tegyék ki; de viszont ezen korlátozás és tiltó rendelkezés ne tartsa vissza a hatóságokat attól, hogy ezen jogokat gyakorolják ott, ahol valamely büntetendő cselekmény alapos gyanújára kellő adatok vannak és a büntetendő cselekmény nyomainak és bizonyítékainak biztosítására nincs más eszköz, mint a letartóztatás, a lefoglalás, házkutatás vagy személymotozás.

Kiváló gond fordítandó tehát arra, hogy ezen jogok mindenkor igazságosan és minden önkénykedéstől menten gyakoroltassanak, hogy így egyrészt a polgárokat megillető és a büntető törvények által is védett ezen jogokon sérelem ne ejtessék, másrészt azonban az igazságszolgáltatás magasabb érdeke is kielégítést nyerjen.

Jegyzet. A nyomozó cselekmények között e §-ok és a B. P. 98. §. 3. bekezdése értelmében a rendőri hatóság jogköre szempontjából a következő megkülönböztetést kell tennünk ; a rendőri hatóságok :

a) bizonyos nyomozási cselekményeket *rendszerint* elrendelhetnek és teljesíthetnek; ezek: a bűncselekmények nyomainak és a bűnjeleknek megszerzése és biztosítása, a terhelt és a tanúk megidézése, kihallgatása és esetleges elővezetése; a

b) bizonyos nyomozási cselekményeket *csak kivételesen*, indokolt sürgős szükség esetén és csak bizonyos korlátok közt rendelhetnek el és teljesíthetnek (rendszerint ugyanis ezek elrendelése végett a vizsgálóbíróhoz vagy járásbíróshoz kötelesek különben fordulni) ezek: a terhelt letartóztatása, a szemle, a lefoglalás, a személymotaózás és házkutatás; végül

c) bizonyos nyomozási cselekményeket *soha semmi szín alatt sem* rendelhetnek el, sem nem fogatosíthatnak, hanem e végből feltétlenül a vizsgálóbíróhoz vagy járásbíróshoz kell fordulniok; ezek: a tanúk vagy szakértők megesketeése, megbünteteése, vallomásra illetve nyilatkozatra kényszerítése; a lefoglalt tárgy kiadására való kényszerítés és a lefoglalt postai küldemény felbontása («bírói cselekmények»; v. ö. a 39. §. jegyzetét is).

Az Utasítás a 48–64. §-okban a rendőri hatóság által rendszerint elrendelhető és fogatosítható (a) — a 65–101. §-okban pedig az általa csak kivételesen sürgős szükség esetén elrendelhető és fogatosítható (b) nyomozási cselekményekkel foglalkozik.

A rendőri hatóságok által rendszerint fogatosítható egyes nyomozó cselekmények.

a) Bűnjelek megszerzése és biztosítása.

48. §. Jogában, sőt kötelességében áll a rendőri hatóságnak:

a) a bűnjelek megszerzése és biztosítása.

Ha tehát oly bűncselekmények követtetnek el, melyek nyomokat hagytak hátra, vagy melyeknél bűnjelek maradtak vissza, első és főkötelessége a rendőri hatóságnak a bűncselekmény nyomainak és az elkövetés színhelyén talált állapotnak mindaddig változatlan fentartásáról gondoskodni, míg a vizsgálóbíró, illetőleg a járásbíróshoz bírāja, vagy a kir. ügyészség tagja a helyszínen meg nem jelenik. Különösen súlyosabb és olyan természetű ügyekben, melyeknél a bírói, illetve a szakértői szemle fogatosításának szüksége valószínű, lehetőség szerint ügyeljenek a rendőri hatóságok és közegek arra, hogy a bíróság, illetve kir. ügyészség tagjainak megérkezéséig a bűnjelek s általában a tett színhelyén talált bűnyomok sem általuk, sem mások által meg ne változtassanak.

Jegyzetek. 1. A bűnjelek (B. T. K. 61. §.) fogalmára nézve l. a 19. lapot.

2. Nemcsak a bűnjelek, hanem a bűncselekmény nyomait viselő tárgyak is beszerzendők és biztosítandók. Ennélfogva pl. lopásnál a feltört tartály, a letört lakat, stb. megszerzéséről, illetőleg, ha ez nem lehetséges, változatlan állapotban való fentartásáról is kell gondoskodnia; a helyszínen talált lábnyomokat a természetben, vagy ha ez nem lehetséges, mesterségesen is meg kell őrizni; nemkülönben a helyszínen talált vagy a bűnjeleken levő vérfoltokat is biztosítani kell a nyomozási céljaira.

A *vérnymok* biztos megőrzése tekintetében a legelső óvó-intézkedésnek arra kell irányulnia, hogy a helyszínen vagy a bűnjeleken talált vérnymokat esetleg maga a hatósági tag vagy közgei, bár véletlenül is, el ne tapossák, vagy meg ne semmisítsék. A vérnymot mutató fejze kézbevételekor ügyelni kell tehát, hogy a megfogás olyan helyen, ahol vérnym van, ne történjék; a

földön, a padlón talált vérnyomra senki rá ne lépjen stb. E tekintetben tudni kell azt is, hogy a vérnyom nem mindig a megszokott sötét-piros színt, hanem az anyag behatásától, melylyel érintkezett, esetleg más színt is lehet. A vérnyomok fekvését, helyzetét, terjedelmét lehetőleg vázlatrajz kíséretében is pontosan fel kell jegyezni.

A vérnyomot magán viselő tárgyat, pl. a véres ajtót, a kályha véres lemezét, a véres fejszét, könyvet, ruhadarabot, követ, fadarabot, falrészt stb. magunkkal vive, arra kell ügyelnünk, hogy a szállítás és további őrzés közben a vérnyom meg ne semmisülhessen. E tekintetben a legfőbb szabály: a vérnyomot magán viselő tárgyat be kell csomagolni, még pedig úgy, hogy az a csomagban egyáltalán semmi mozgásnak se legyen kitéve és a csomag-burok a vérnyomot le ne dörzsölhesse; a csomagot a hivatalos pecséttel le kell pecsételni. Nagyobb tárgyaknál, pl. egy vasvillánál természetesen annak csak az a része lesz így becsomagolandó, illetve beburkolandó, amelyen a vérnyomok észlelhetők. Csomagolatlanul, illetőleg burkolatlanul szállíttatni a vérnyomot magán hordó tárgyat — sohasem szabad.

A *lábnyomok* minőségéből a tettes korára, valamely testi hibájára, pl. sántaságára, sokszor nemére, továbbá arra is lehet következtetni, hogy az illető egyén lassan avagy futva mozgott-e, sőt a viselt lábbeli felismerhetesére is fontos következtetéseket lehet belőlük vonni.

A legbiztosabb a lábnyomok megőrzésére természetesen az, ha magát azt az anyagot, melyben a lábnyom hátramaradt, magunkkal vihetjük ebben az alakjában. A gondos becsomagolás természetesen ez esetben is nagyon fontos. Így pl. az eső folytán felázott agyagos földben hátramaradt lábnyomot a föld megszáradása után kiásuk, a deszkapadlónak a lábnyomot viselő részét kifűrészeljük vagy kivesszük és — gondosan becsomagolva — így visszük magunkkal.

Sokszor azonban magának a lábnyomnak így «természetben» való megőrzése lehetetlen. Így pl. akkor, ha a lábnyom homokban, porban, lisztben vagy más effélében találtatik. Ilyenkor a lábnyomot «le kell másolni». Erre a leghelyesebb módszer a következő: stearyngyertyát és kést vegyünk kezünkbe; a késsel a gyertya stearin-anyagát lehető finom forgácsokban vakarjuk bele a nyomba; mikor ez vele már megtelt, akkor egy megtűzesített vaspléh-darabot tartunk közvetlenül a nyom fölé; az ebben levő stearin a hő folytán összeolvad, betölti az egész lábnyomot és megkeményedése után kiemelhetjük belőle a nyomnak hű pozitív mását.

A szilárdabb anyagban talált lábnyom «lemásolásához» *finom* u. n. szobrász-gipsz használható sikerrel. A gipsz beöntése előtt helyes lesz a nyom belső részeit vajjal vagy zsírral gondosan bevonni. A gipszoldat elkészítésénél az tartandó szem előtt, hogy a gipszport szórjuk bele a vízzel telt edénybe, de ne tegyük fordítva, t. i. ne az edénybe tett gipszporra öntsük rá a vizet. A létesítendő gipszlenyomat erősségének emelése céljából akként kell eljárni, hogy miután a nyom fele-mélységéig a gipszet a nyomba már betöltöttük, ekkor előbb vízben jól megáztatott vékony papálczikákat vagy fonalszálakat helyeztünk a beöntött gipszre és azután erre öntsük rá a még szükséges gipszet. A gipsz megmerevedése után aztán a lenyomatot gondosan kiemelhetjük. Gipsz híján szükség esetén viaszt, cementet, fagyut, agyagot, tészát vagy kenyérbelet is használhatunk, — természetesen kevesebb sikerrel.

A *hóban* észlelt lábnyomok lemásolásához a közönséges asztalosenyvet kell használnunk. A rendesnél sűrűbbre kell azt főzni és abban a pillanatban kell a nyomba beleönteni, amidőn az enyv már éppen megmerevedni készül. A lemásolás sikerüléséhez kiváló ügyesség szükséges, mert ha korán történik az enyv beöntése, akkor ez elolvasztja a havat és a nyom eltűnik, az enyv pedig megmerevülése pillanatán túl már nem lesz beönthető a nyomba. A lenyomat sikerülését az magyarázza meg, hogy a kellő pillanatban beöntött enyv előbb megmerevedik, mintsem az ő melegétől a hó elolvadna.

A kerék-nyomok, a ló vagy más állat patái nyomának, a botnyomok stb. «lemásolása»-nál szintén az elmondott módszerek követendők.

b) Terhelt megidézése és kihallgatása.

49. §. Jogában áll a rendőri hatóságnak a terheltet megidézni, esetleg elővezettetni és kihallgatni.

A terheltnek hatóság elé rendelése a B. P. 79., 80. és 130. §-ában van szabályozva. Ezek szerint a rendőri hatóság a terheltet megjelenése végett rendszerint csak megidézi. Az idézés zárt idéző-levéllel történik.

Az idéző-levelet a megidézendő terheltnek kell kézbesíteni.

Ha a terhelt lak- vagy tartózkodási helyét nem hagyta ugyan el, de ott a kézbesítő őt meg nem találja, a kézbesítendő idéző-levél háznépe valamelyik teljeskoru tagjának adandó át; ha pedig ilyen sem volna jelen, az a terheltnek házakapujára vagy lakásának ajtajára — lehetőleg tanuk jelenlétében — függesztendő ki s erről a megidézni szándékolt terhelt ajánlott levélben, térti-vevény mellett értesítendő.

Jegyzet. 1. Fontos szabály, hogy a terhelthez szóló idéző-levelet neki mindig zárt borítékban kell kézbesíteni.

2. A büntügyi kézbesítés szabályairól l. e könyv legutolsó fejezetét.

3. Az idéző-levél tartalma: az idéző hatóság és a megidézett terhelt neve; a kihallgatás helye, napja és órája; figyelmeztetés arra, hogy meg nem jelenés esetén a megidézett elővezetését rendelik el; végül az idéző hatóság hivatalos pecsétje és az eljáró hatósági tag aláírása (B. P. 130. §. 2. bek.). A zárt boríték külsején az idéző hatóság nevét szintén fel kell jegyezni.

50. §. A rendőrség vagy a m. kir. pénzügyőrség kötelékébe tartozó egyén terhelt gyanánt — rendszerint — illetékes felelbbvaló hatósága útján idézendő meg s ez utóbbinak egyidejű értesítése mellett közvetlenül csak akkor idézhető, ha felelbbvaló hatósága nincs helyben s a késedelem veszélylyel jár.

Egyéb, közszolgálatban állók, vagy oly magánvállalatbeli alkalmazottak, kiknek helyettesítése a közérdek szempontjából szükséges, közvetlenül idézendők ugyan, de erről felelbbvalójuk egyidejűleg értesítendő.

Jegyzet. Az ebben a §-ban felsorolt egyének megidézése körül e § szerint követendő különleges eljárást a közérdek szempontja indokolja. Módot kell ugyanis nyújtani az illetők felelbbvaló hatóságának arra, hogy a beidézett egyén (pl. a vasuti őr, a szolgálatba akkorra éppen kivезényelt rendőr, csendőr vagy pénzügyőr) helyettesítéséről ideje korán gondoskodhassék.

51. §. Elővezető parancs a B. P. 131. §-a szerint csak azon terhelt ellen adható ki:

1. akinek előzetes letartóztatásba helyezésére valamely törvényes ok forog fenn;

2. aki szabályszerű megidézés daczára (B. P. 79. 80. §§.) nem jelent meg a rendőri hatóság előtt, és elmaradását figyelembe vehető okokkal ki nem mentette, s akinek a rendőri hatóság előtti megjelenésére továbbra is szükség van.

Ha a terhelt idézése az ezen Utasítás 49. §-a értelmében ajánlott levél útján történt, elővezető parancs ellene csak akkor bocsátható ki, ha az ajánlott levél kézhezvételével, a megidézésé-

ről tudomást szerzett. A tudomás-szerzés a tértivevény által igazoltnak vehető.

52. §. Az elővezető parancsot írásban kell adni.

Az elővezető parancs kézbesítője köteles a terheltet a szükséges kényszerítő eszközökkel, esetleg a karhatalom igénybevételével is, az idéző hatóság elé állítani.

Jegyzet. 1. Az 51. § 1. pontjához: az előzetes letartóztatásba helyezés törvényes okait a B. P. 141. §-a sorolja fel; 1. azokat ennek az Utasításnak 67. §-ában is.

2. Az 51. §. 2. pontjához: Ebben az esetben kiváló gondot kell annak megállapítására fordítani, hogy az idézőlevél kézbesítése szabályszerűen történt; már a legkisebb szabálytalanság is kizárja az elővezetés elrendelését és az illetőt újból megidézni kell.

3. Az elővezető parancsban az elővezetendő terheltet, a terhére rótt büncselekményt és az elővezetés elrendelésének okát is tüzetesen meg kell jelölni; el kell látni azt az elővezetést elrendelő hatóság megjelölésével, hivatalos pecsétjével és aláírásával (B. P. 131. §. 3., 4. bek.).

Az elővezető parancs tehát határozat formájában szerkesztendő.

Itt is megemlítjük már az elővezető parancs és az elfogató parancs közt való különbséget. Az előbbit az ismert tartózkodási helyen levő terhelt ellen, az utóbbit ellenben az ismeretlen helyen tartózkodó s ennél fogva előbb még kipuhatolandó avagy külföldön távollévő egyén ellen adjuk ki.

4. Az elővezetés maga úgy eszközözendő, hogy az elővezetési parancs kézbesítője azt neki mindenekelőtt szabályszerűen kézbesíti. Ezután felszólítja arra, hogy őt a hatóság elé kövesse. Ha az illető ennek engedelmeskedik, az elővezető parancs célját érte karhatalmat csak akkor jogosult, de köteles is használni a kézbesítő, ha az elővezetendő őt a hatósághoz követni vonakodik.

5. A fegyveres erő vagy a csendőrség ténylegesen szolgáló tagja ellen sohasem szabad elővezető vagy elfogató parancsot adni ki, hanem elővezetetésének szükségessé válása esetén e végből az ő felelőbb hatóságát kell megkeresni (B. P. 131. §. utolsó bek.).

53. §. Ha olyan terhelt kihallgatása válik szükségessé, ki a rendőri hatóság fogházában szabadságvesztés-büntetését tölti, vagy valamely más okból le van tartóztatva, ezzel szemben a megidézésre és elővezetésre vonatkozó szabályok mellőzhetők.

54. §. A terhelt kihallgatásának mikénti eszközzése tárgyában a B. P. X. fejezetének II. részében foglalt általános rendelkezések a rendőri hatóságok által is — annál inkább — megtartandók, mert csak a szabályszerű kihallgatásnak van a bűnperre súlylyal bíró befolyása.

A jelzett általános rendelkezések közül különösen szem előtt tartandók, hogy ezek szerint a terhelt kihallgatásának főczélja nemcsak az, hogy a terhelt beismerő vallomása által a nyomozás megkönnyíttessék, hanem, hogy a terheltnek egyuttal mód nyujtassék a vele szemben fenforgó gyanu elleni védekezésre s a netalán javára szolgáló körülmények és adatok bemondására. Épp azért a B. P. 135. §-a szerint a terhelt vallomása-nak vagy beismerésének kieszközlése végett nem szabad sem ígéretet, biztatást, ámitást, fenyegetést, erőszakot vagy kényszert használni, sem a terheltet éjjeli kihallgatással vagy más módon célzatosan kifárasztani.

A nyomozó hatóságok igyekezzenek tehát a bizonyítékokat lehetőleg a terhelt beismerése nélkül is összegyűjteni, sőt ha a

terhelt beismerő vallomást is tesz, a nyomozás ezen beismerő vallomást támogató bizonyítékok és adatok megszerzése érdekében folytatandó.

55. §. Ha a terhelt védelmére, mentségére, vagy beszámíthatóságának enyhébb mérvére vonatkozólag valamely oly körülményre vagy adatra hivatkozik, melynek későbbi megállapítása nehézségekbe ütközhetik, vagy lehetetlenné válhatik, ez megállapítandó, illetve beszerzendő, még azon esetben is, ha az eljáró hatóság azoknak nem tulajdonít oly fontosságot, mint a terhelt.

56. §. Amennyiben a rendőri hatóság személyzete megengeti, a terhelt kihallgatásánál jegyzőkönyvvezető alkalmazandó.

Ha terhelt kéri, vagy a nyomozást teljesítő rendőri hatóság tagja szükségesnek találja, a kihallgatás két tanu jelenlétében teljesítendő.

Tanu lehet akár a hatóság szolgálatában álló, de nem érdekelt közeg, akár pedig a nyomozás által nem érdekelt más egyén.

A fegyveres erőnek vagy csendőrségnek tényleges szolgálatban levő tagja hatósági tanuként nem alkalmazható.

Jegyzet. 1. A B. P. X. fejezete II. részének (132—140. §§.) fontosabb intézkedéseit az 54. és az 56. §§. szövegében is foglaltakon felül a következőkben foglaljuk össze:

Mind egyik terheltet *külön* kell kihallgatni. Kérdés és válasz-adás élőszóval történjék; terheltnek azonban írásbeli feljegyzéseinek megtekintése megengedhető.

Első kihallgatásakor kikérdezendő terhelt az általános kérdésekre: megkérdezendő tehát neve, kora, vallása, szülőhelye, lakóhelye, honossága, foglalkozása, családi állapota, vagyoni és katonai szolgálati viszonyai és előélete. (A hivatalosan rendszeresített jegyzőkönyv-űrlapok szerint még más kérdések is intézendők hozzá nationáljára nézve; még pedig jegyzőkönyvbe kell venni a terhelt születésének évét, hónapját és napját is, nős vagy nőtlen állapotát, azt, hogy van-e és hány gyermeke, törvényes-e vagy törvénytelen születési-e, mely községben bír illetéssel, melyik az anyanyelve, írni, olvasni tud-e, avagy csak ír vagy csak olvas, minő magasabb iskolákat végzett, észlelhető-e rajta valamely testi vagy szellemi fogyatkozás és ha büntetve volt: hol, miért, mivel büntették, hol és mikor állotta ki a büntetését? Ezek az adatok ugyanis a büntügyi statisztika céljaira szükségesek és a személyazonosság megállapítása szempontjából is fontosak.)

Elébe tartandó ezután a terhére rótt bűncselekmény és megkérdezendő, hogy védelmére kíván-e valamit előterjeszteni? Izenlő válasza esetén részleteesen meg kell hallgatni előadását. A célznak megfelelően kell ezután hozzá intézni a még szükséges kérdéseket. Hivatali titokra nézve kérdés nem intézhető, kivéve, ha felettes hatósága őt a titoktartás kötelessége alól felmentette.

Az előző vallomásától való későbbi eltérése vagy annak visszavonása okát mindig meg kell tőle kérdezni.

Az olvasni tudó sikethez írásban kell intézni a kérdést; az írástudó némával pedig a feleletet kell írásban megadni, sőt ez vele magába a jegyzőkönyvbe be is iratható; ha a kihallgató magát a kihallgatandóval megértetni nem tudja, alkalmas tolmácsot, illetőleg pl. siketnémánál vele értekezni tudó szakértőt kell alkalmazni.

A legnevezetesebb szabályok egyike a terhelt kihallgatásánál az, hogy ha ő kijelenti, hogy nyilatkozni nem kíván, egy kérdést sem szabad többé hozzá intézni. A feleletet egyes kérdésekre is megtagadhatja. Figyelmeztetni kell azonban ilyenkor őt arra, hogy viselkedése az eljárás folytatását nem akadályozza és hogy hallgatásával esetleg a védelem eszközeitől fosztja meg magát. E figyelmeztetés az olyaannal szemben is alkalmazandó, aki magát

siketnek, némának, tompaelméjűnek vagy elmebetegnek tettet (szimulálja). E figyelmeztetés megtörténtét a jegyzőkönyvbe fel kell jegyezni.

2. A szinlelő felismerése és leleplezése mindenesetre akkor fog történni legbiztosabban, ha őt szakértő orvos megfigyelésének vethetjük alá. Sok esetben azonban a kihallgatás annyira sürgős, vagy egyáltalán véve a körülmények olyanok, hogy a szakértő orvos megjelenésére várni nem lehet. Ilyen esetekben tehát magának a kihallgatást eszközlőnek is ismernie kell azokat a módozatokat, amelyek alkalmazásával a szinlelőt ilyenlül felismerni és őt leleplezni lehet.

Hangsúlyozva azt, hogy *a szinlelő mindig a tulzás által teszi gyanussá és árulja el magát*, e módozatok közül felemlítjük a következőket:

a) *A sükettség* szinlelését legbiztosabban akkor ismerhetjük fel, ha az illetőnek mozdulatait, taglejtéseit, de különösen arcvonásait az egész idő alatt folytonosan éber figyelemmel kísérjük. Az emberi természetnek ugyanis önkéntelen és ennél fogva leküzdhetetlen nyilvánulással közé tartozik az, hogy a lelki behatások képe a test mozdulataiban, de különösen az arcon okvetlenül visszatükröződik. A kihallgatotthoz intézett valamely kérdésnek vagy kijelentésnek a lélekre való behatása az arcvonások hirtelen megváltozásában, a szem fölragyogásában, egy önkéntelen mosoly, egy hirtelen kézmozdulat vagy fejmozdulat alakjában okvetlenül külsőleg is el fogja árulni magát, ami biztos jele annak, hogy a süketséget csak szinlelő egyénnel van dolgunk: ő kérdéstünket vagy kijelentésünket jól meghallotta. Észleleteinknek előtte való feltárása sok esetben őt magát is arra fogja bírni, hogy a szinleléssel felhagyjon.

Ha ez a lélektani eszköz nem vezet célhoz, akkor más módon kell megkísérelnünk a szinlelő megállapítását és leleplezését.

Hangsúlyoznunk kell itt, hogy az a legbiztosabbnak látszó mód, hogy az illetőhöz erős, kiabáló hangon, esetleg a fülébe kiabálva szóljunk, a legkevésbé fog célhoz vezetni. Az ilyen eljárással szemben ugyanis a szinlelő mindig meg fogja tudni óvni magát attól, hogy elárulja magát.

Az illető egyén háta mögött való hirtelen és váratlan zaj okozásától lehet várni a legtöbb sikert. Háta mögött — természetesen anélkül, hogy ő előzetesen tudna róla — valami kemény tárggyal üssünk rá többször a padlóra vagy más kemény tárgyra, lábunkkal erősen toporzékoljunk a padlón, vagy fordítsunk fel nagy lármával egy széket, vagy ejtsünk a padlóra egy nehéz tárgyat. Az igazán süket észre fogja venni, hogy háta mögött valami történt, mert ha a hangot nem is hallja, de teste a padlón előidézett mozgást okvetlenül meg fogja érezni — és ő meg fog fordulni. A süketiséget szinlelő ellenben azt fogja helyesnek tartani, hogy neki az ilyent sem szabad észrevennie, meghalania — és a legtöbbször mozdulatlanul fog maradni, ha pedig megfordul, ezt a hirtelen jött ijedtség folytán úgy fogja tenni, hogy azonnal elárulja, hogy nem az érzett mozgás folytán, hanem a jól meghallott hang következtében fordult meg. — A szinlelő a fogai közé tett hangvilla rezgését sem akarja érezni.

Az olyannak leleplezése, aki csak *egyik fülére* szinleli a süketiséget, még könnyebb. Két embert kell mellé állítani és egyik az egyik fülébe, másik a másik fülébe *egyszerre, ugyanabban a pillanatban* mondjon egy-egy *egymástól különböző* mondatot. Ha az illető valóban süket, pl. a jobb fülére, akkor a bal fülébe mondottakat képes lesz pontosan elismételni. De ha szinlelő és mind a két fülén jól hall, akkor mind a két fülén egyszerre hallott, különböző két mondat értelme úgy össze fog zavarodni az agyában, hogy egyik mondatot sem érti meg és egyiket sem lesz képes pontosan elismételni.

b) *A süketnémaságot* szinlelő egyénnel szemben ugyanazokat a módszereket kell alkalmazni, melyeket a szinlelő siket leleplezésére nézve elmondunk. A süketnémaság ugyanis rendszerint a születés perczétől fogva fennálló baj, a némaságot szinlelőnek tehát rendszerint siketnek is kell szinlelnie magát.

c) *Az eskór* (a nép nyelvén: *nyavalyatörés*, tudományosan: *epilepsia*) szinlelésének megállapítása a legnehezebb feladatok egyike, mert a szinlelő okvetlenül tényleg látott már valódi eskórost és így e betegség külső jelenségeit könnyen eltanulhatta. Legtöbbször csak huzamosb időn át tartó szakértő orvosi megfigyelés adhat biztos eredményt. Egyes esetekben azonban a laikus is megítélheti, hogy szinlelővel van dolga.

Az eskór ugyanis olyan idegbántalom, mely bizonyos időközökben a betegnél hirtelen elhalványulás után fellépő eszméletlenség állapotában való összeesést és e közben és után bizonyos ideig tartó testmerevedést, majd rángó görcsöket, heves rángatózásokat idéz elő, miközben a szájából sokszor véres hab tolu elő. Ezeket *eskóros rohamok*-nak nevezzük.

A valóban eskóros egyén valósággal élettelenül zuhan a földre, úgy hogy eszméletlen állapotában a vele történetekről mit sem tudva, sokszor a legsúlyosabb sérüléseket ejti magán az által, hogy teste valamely részét valamihez odavágja, de azért legcsekélyebb fájdalmat sem érez és ilyent nem is nyilvánít. Akiról tehát azt észleljük, hogy mintegy mesterségesen esik le, aki az összeesés előtt gondosan kiválogatja a helyet, hogy estében magát meg ne tüsse, akiről látjuk, hogy esés közben kezeivel vagy könyökével az esést megkönnyíteni vagy az akadályokat elhárítani törekszik, vagy aki a netán mégis szenvedett sérülés folytán érzett fájdalomtól felszisszen, vagy jaj-szót bocsát ki száján vagy az ütése okozta fájdalmat arcvonzásain elárulja, arról azonnal tisztában lehetünk, hogy csak színleli az eskórt.

De a színlelőnek legbiztosabb árulója az *arczszin*. A valódi eskóros arca az összeeséskor, a roham elején krétafehér-halványságúvá válik, mely csak később lassan-lassan megy át bizonyos kékes-piros színbe. Az elfehéredő halvány arczszint erőltetni, színlelni lehetetlen. Ha tehát az illető ezt a jellemző halványságot nem észleljük, ez biztos jele annak, hogy színlelővel van dolgunk.

Fontos ismertető jele a valódi eskóros rohamnak az is, hogy a beteg az összeesés pillanatában egyetlen egyszer bizonyos elremitőden, állatiasan hangzó kiáltást hallat, de némely esetekben még ez is elmarad; a roham további folyamán azonban tagozott hang nem hagyja el a száját. Színlelő lesz tehát az olyan, aki a roham alatt többször vagy éppen folytonosan jajgat vagy kiabál.

Az eskór egyike a legelterjedtebb betegségeknek. A nyomozó hatóságok helyiségeiben különösen nem ritkák az eskóros rohamban összeeső emberek, mert a rohamot az izgatottság, az ijedség is előidézheti.

A kihallgatást végző hatósági tag okvetlenül figyelje ugyan meg, hogy nem színlelővel van-e dolga, de megköveteli az emberies érzés, hogy az előtte előállott rohamot az első pillanattól kezdve valódinak, az illetőt valóban eskórosnak tartsa — és segítsen neki. Egyéb tennivaló azonban ilyenkor a valóban eskórossal szemben sincs, mint csupán az, hogy ruháit fel kell bontani, friss levegőt kell bebocsátani a helyiségbe, a beteg mellől minden tárgyat, melyben rángatózásai közben magát megüthetné, el kell tenni és fogai közé valamely — le nem nyelhető — rugalmas tárgyat, pl. összegöngyölt zsebkendőt, zsinegre kötött gummit, parafadugót kell beszorítani, hogy ezzel nyelvének összeharapódását megakadályozzuk. Egyéb tennivaló nincs, a földön fetrengő beteget kellő felügyelet alatt ebben az állapotában kell hagyni és nyugodtan be kell várni a roham végét, amely $\frac{1}{2}$ percztől 25—30 perczig is eltarthat.

d) Az *ájulás* okát az képezi, hogy az ájulást megelőzőleg az agyban és a fejben hirtelen nagymérvű vérszegénység áll be. A valódi ájulás *előtt* tehát nemcsak az arczon, de különösen az ajkakon és a foghúson is hirtelen és nagyfokú halványságnak kell mutatkoznia. Az olyan ájulás, melyet közvetlenül megelőzőleg ez nem észlelhető, színlelt és nem valódi ájulás.

3. Arra az esetre, amidőn a gyanúsított az elébe tartott vádra nézve *beismerő* vallomást tesz, felelté fontos szabályt hangsúlyoz az «Utasítás»-nak fent közölt 54. §-a. Ez a fontos szabály abban áll, hogy pusztán e beismeréssel megelégedni és a nyomozás célját már ezzel elértek tekinteni nem szabad. Sokszor fordult elő eset, hogy a beismerés valótlán volt és a beismerő valamely okból csak «magára vállalta» az általa el nem követett cselekményt. Innen ered az az elv, hogy a *beismerés egymagában véve még nem elég a bűnösség bizonyítására*, hanem szükséges az is, hogy a *beismerés a ténybeli adatoknak meg is feleljen*. Ezért írta tehát elő az «Utasítás», hogy a nyomozást a gyanúsított beismerése után is tovább kell folytatni és a bűnösség megállapítására szolgáló adatokat és bizonyítékokat ilyenkor is éppen úgy egybe kell gyűjteni, mintha a gyanúsított nem is tett volna beismerést.

4. Sokszor előfordul, hogy az egy és ugyanazon időre megidézett gyanúsítottak közül csak egy jelenik meg. A másik vagy a többi elmarad. Ezek a leg-

több esetben nem is indokolják előre az elmaradásukat, de némelykor — még pedig elég gyakran éppen a megjelent gyanúsított-társ útján — indokát is adják elmaradásuknak. A megjelent gyanúsított pl. azzal állít be, hogy a másik rosszul érzi magát, valami baleset történt vele, vagy ilyen vagy olyan okból nem jöhetett el.

Az ilyen elmaradás mindig jogosan kelti fel a gyanut arra nézve, hogy más ok lappang az elmaradás mögött. Ez rendesen az szokott lenni, hogy az elmaradt gyanúsított arra számít, hogy megjelent társát ki fogják hallgatni és ettől majd ő is meg fogja tudni, hogy miket kérdeztek a kihallgatásnál és mire helyezett súlyt a kihallgatást teljesítő hatóság. Egészen szépen elkészülhet tehát reá, hogy minő vallomást tegyen majd ő és illetőleg összebeszélhet már kihallgatott társával arra nézve, hogy ő is az ő vallomásának megfelelő vallomást tegyen.

A kihallgató hatóság tehát helyesen fogja tenni, ha — amennyiben az idő és távolság megengedi — a megjelent gyanúsított kihallgatása előtt a többi gyanúsított elmaradása okának valódiságát azonnal kipuhatolja és ha az derül ki, hogy a felhozott ok valóltan, az elmaradottakat azonnal maga elé vezetteti. Ellenkező esetben pedig a társai nélkül megjelent gyanúsítottat se hallgassa ki ez alkalommal, hanem kihallgatás nélkül bocsássa őt haza és új határrapra ismét valamennyi gyanúsítottat idézze maga elé.

Ha aztán a gyanúsítottak mind megjelentek, akkor mindegyiknek külön végzendő kihallgatása után gondoskodjék arról, hogy a már kihallgatott a még ki nem hallgatottakkal ne érintkezhessek.

Az elmondottak önként érthetőleg a kétes hírt tanuk elmaradása esetén is alkalmazandók.

Önként érthető, hogy e szabály követése csak olyan esetekben indokolt, amelyekben az eset fontosságánál fogva indokolt az elővigyázat e fokának kifejtése.

c) Tanukihallgatás.

57. §. A nyomozás során a rendőri hatóság által mindazok megidézhetőek és a tényállás érdekében meg is idézendők és kihallgatandók, a kikről fel lehet tenni, hogy a tényállásról, terhelt bűnösségéről vagy ártatlanságáról és általában a bűnvádi eljárásra fontossággal bíró körülményről tudomással bírnak.

A rendőri hatóságok igyekezzenek tehát a nyomozás során mindazokat kinyomozni s kihallgatni, a kik a fentiekről közvetve vagy közvetlen tudomással bírnak.

58. §. Kihallgatandók mindazok a tanuk is, kik önként jelentkeznek, vagy a kikre a nyomozás során bárki részéről hivatkozás történik.

Ha azonban egy-két tanunak kihallgatása, vagy tetten érés, terhelt beismerő vallomása, bűnjelek megtalálása által, vagy más módon a tényállás annyira ki van derítve, hogy annak alapján a kir. ügyészség a vád emelésére vagy nem emelésére kellőleg tájékozva van, az összes tanuknak kihallgatása nem szükséges és ez esetben elégséges, ha ezeknek kiléte és holtartózkodása a nyomozási iratokban feltüntetettetik.

Jegyzet. A nyomozó hatóság tanuul bárkit megidézhethet, a kit megidézn ő szükségesnek tart.

Meg kell idézni azokat is, kiknek tanukul való megidézését a felek (a vádló és a gyanúsított) kívánják.

Ki kell hallgatnia az önkéntesen tanukul jelentkezőket is.

Mihelyt azonban megállapítható, hogy már elég adat van összegyűjtve arra, hogy a vádló magát a vádemelés kérdésében elhatározhassa, még több adat beszerzése nem szükséges. Ha tehát ugyanazt a körülményt pl. két szavahihető tanu már bizonyítja, felesleges lesz az ugyanazt a körülményt bizonyító harmadik, negyedik stb. tanut is kihallgatni. A vádló, ha ezeket is szükségesnek tartja, majd megidézteti őket a főtárgyalásra.

59. §. A tanuk idézésére, elővezettetésére, a tanuságtétel iránti kötelességre, az az alól való mentességre, a tanuság tehetésétől való kizárásra vonatkozó rendelkezések a B. P. XIII. fejezetének I., II. és III. részében foglaltatnak.

Ezek közül különösen figyelembe veendő, hogy a tanut idéző levélben ki legyen fejezve, hogy ki nem mentett elmaradás esetében elővezetés jön alkalmazásba; hogy továbbá a rendőri hatóság a nyomozás során kihallgatott tanuktól vallomásaikra esküt nem vehet ki, valamint a megidézésnek nem engedelmessé, vagy a tanuságtételt törvényes indok nélkül megtagadó tanukkal szemben a 194., 195. §§-okban felsorolt kényszerítő eszközöket — az elővezetést kivéve — és büntetéseket nem alkalmazhat, hanem ezeknek elrendelése, illetve a tanuk megbüntetése végett köteles a vizsgálóbíróhoz, vagy ha ez távol van, a legközelebbi járásbíróhoz fordulni.

A kellő megidézés daczára meg nem jelent, vagy a kihallgatás helyéről engedelem nélkül eltávozott tanu elővezettethető.

60. §. A tanuk kihallgatásánál a BP. XIII. fejezetének IV. részében foglalt rendelkezések, a rendőri hatóság által eszközölt tanukihallgatások alkalmával is szigoruan megtartandók.

Jegyzetek. 1. A tanu-idéző levélben megjelölendő a megidézett egyén és foglalkozása, a megjelenés helye, napja és órája, kifejezést kell adni annak, hogy az illető tanuul lesz kihallgatva és ki kell fejezni, hogy ki nem mentett elmaradása esetén elővezetés és pénzbüntetés jön alkalmazásba.

A tanu megbüntetésének (ami a vallomás megtagadása esetén is történhetik) kieszközlésére nézve l. a 47. §. Jegyzetének c) pontját.

A fegyveres erő, csendőrség, rendőrség vagy a pénzügyőrség tagja tanuul is rendszerint felebbvaló hatósága útján idézendő meg. Sürgős esetben azonban ennek egyidejű értesítése mellett közvetlenül is megidézhető. (V. ö. az 50. §. jegyzetét.)

2. Lakásukon hallgatandók ki a nyomozó hatóság által az aggkoruk, betegségük vagy testi fogyatkozásuk miatt meg nem jelenhetők.

3. Tanuul *nem szabad* kihallgatni a) a lelkeszt a gyónási vagy egyéb egyházi titoktartás kötelessége alatt megtudottakra nézve, b) a védőt a védettje által vele közlöttekre nézve, c) a közszolgálatban levő vagy volt egyént a hivatali titokra nézve; ezt azonban illetékes főlebbvalója ez alól felmentheti. (B. P. 204. §.)

4. Tanuskodni *nem kötelesek*: a terhelt fel- vagy lemenő ágbeli rokona, sógora, unokatestvére vagy ennél közelebbi oldalrokona, házastársa, jegyese, házastársának testvére, testvérének házastársa, örökbefogadó vagy nevelő-szüelője, örökbefogadott vagy nevelt gyermeke, gyámja, gondnoka, gyámoltja vagy gondnokoltja, még pedig a házastársi és sógorsági viszonyban levő tekintet nélkül arra, hogy fennáll-e még a házasság, melyen ez a viszony alapszik vagy sem (B. P. 205. §. 1. p.), továbbá az ügyvéd, közjegyző, orvos, sebész, gyógyszerész, szülész és segédjük a hivatásánál fogva megtudott körülményekről, az érdekelt azonban felmentheti őt e titoktartás alól. (B. P. 295. §. 2. p.)

Ezeket az egyéneket a kihallgató előzetesen *figyelmeztetni is tartozik* a vallomás-megtagadási jogukra és ez a figyelmeztetés, valamint nyilatkozatuk

is pontosan *jegyzőkönyvbe veendő*. Ha kijelentik, hogy e jogukkal élnek, nem szabad hozzájuk kérdést intézni. (B. P. 206. §.)

5. *Nem kötelezhető* tanuskodásra az sem, aki hitelt érdemlően valószínűvé teszi, hogy vallomásából reá vagy valamely hozzátartozójára jelentékeny kár vagy szegény háromolna. (B. P. 208. §.)

6. A tanuk *egyenként* hallgatandók ki. Egyik se legyen jelen a másik kihallgatásánál.

Kihallgatás előtt *figyelmeztetendő* a tanu arra, hogy legjobb tudomása és lelkiismerete szerint a tiszta valóságot köteles vallani, hogy esetleg majd meg is fogja őt a bíróság esketni és hogy a hamis vallomás a büntető törvénybe ütközik. E figyelmeztetés a jegyzőkönyvbe *be is jegyzendő*.

Ezután *nationáléjára* (neve, kora, szülő- és lakóhelye, családi állapota, vallása, foglalkozása, viszonya a terhelthez vagy a többi érdekelthez) kérdezendő ki, valamint arra is, hogy a bűncselekmény által szenvedett-e kárt vagy sem.

Alkalom adandó most már neki arra, hogy mindent adjon elő, a mit a dologról tud és megfelelő kérdéseket kell hozzá intézni. Lehetőleg egy alkalommal mindenre ki kell őt hallgatni.

Az 54. §. 1. jegyzete 6. bekezdésében elmondottak az irni tudó süket stb. tanuval szemben is alkalmazandók.

d) Szembesítés.

61. §. A terhelt más terhelttel vagy tanúval, valamint tanuk egymással, ha egymástól lényegesen eltérő vallomást tettek és az ellentmondást nem lehet másképpen tisztába hozni, már a nyomozás során is szembesíthetők.

Mint hogy azonban szembesítésnek rendszerint csak a bíróság előtt van helye és mint hogy a szembesítés által a terheltek egymás vallomásáról és a tanuk bemondásairól értesülnek, — mi könnyen a későbbi bűnvizsgálat sikerét kockáztathatja, — a rendőri hatóságok lehetőleg mellőzzék a szembesítést és azt csak akkor alkalmazzák, ha arra a tényálladék tisztázása érdekében feltétlenül szükség van, vagy ha tartani lehet attól, hogy a szükséges szembesítés a bíróság által eszközölhető nem lesz.

62. §. Ha a rendőri hatóság kénytelen a szembesítést eszközölni, egyidejűleg csak két terhelt, illetőleg csak a terhelt és egy tanu szembesíthető. Tanuk közül is kettőnél több egyidejűleg és egynél több körülményre nézve nem szembesíthetők egymással.

A terhelt ama kívánsága, hogy terhelt-társával vagy valamely tanuval szembesíttessék, a rendőri hatóság által teljesítendő, ha az nem okoz nehézséget.

Ha a szembesítés a terhelt felismerése, vagy ugyanazonosságának megállapítása végett eszközöltetik, ez esetben a terhelt mindig többekkel együtt állítandó a tanu elé.

63. §. A terheltnek a BP. 205. §-ának 1. pontjában említett hozzátartozói a terhelttel csak akkor szembesíthetők, ha ezt maga a terhelt kívánja.

Jegyzet. 1. E §-ok főszabályául az jegyzendő meg, hogy a nyomozó hatóság lehetőleg kerülje a szembesítést. Ez a főtárgyalás feladata.

Csak feltétlenül szükség esetén alkalmazzák tehát azt a nyomozó hatóságok, így pl. akkor, ha az egyik tanu közel-halállal fenyegető betegségben van stb. vagy ha személyazonosság megállapításának szüksége merül föl.

2. A vallomás-megtagadásra jogosult hozzátartozók (B. P. 205. §. 1. p., l. a. 60. §. 4. jegyzetében) csak a terhelt kívánságára szembesíthetők vele, természetesen ilyenkor is csak akkor, ha ezek maguk ezt meg nem tagadják.

e) A rendőri hatóság rendelkezési joga a nyomozás színhelyén.

64. §. A rendőri hatóságnak a B. P. 97. §-a alapján a nyomozás érdekében jogában áll a nyomozás színhelyén levőknek az onnan való távozást megtiltani, vagy őket arra utasítani, hogy a nyomozás befejezéseig ugyanabban, vagy valamely szomszédos házban vagy helyiségben tartózkodjanak s az ezen tilalmat vagy rendelkezést megszegőket vagy a hivatalos eljárást szándékosan zavarókat, vagy a nyomozó hatóság intézkedéseinek ellenszegülőket — a hivatkozott §-ban felsoroltak kivételével — letartóztatni.

A fogvatartás 24 óránál tovább nem tarthat; ha pedig a nyomozást előbb befejezték, a letartóztatott azonnal szabadlábra helyezendő.

A nyomozó hatóságnak ez a joga kiváló fontossággal bír akkor, ha valamely büntetendő cselekmény színhelyén azért kell az állapotot változatlanul fentartani, esetleg az ott talált egyéneket visszatartani, hogy azok a nyomozás gyors befejezése érdekében a megérkezendő kir. ügyész vagy bírósági tag által sürgetően, még a helyszínén meghallgathatók legyenek.

Miután azonban ezen rendelkezés is az egyéni szabadság korlátozásával s az illetőkre esetleg munkamulasztással vagy más hátránnyal jár, ügyeljenek a rendőri hatóságok, hogy ezen joggal csak akkor éljenek, midőn arra a nyomozás érdekében csakugyan feltétlenül szükség van.

Jegyzet. Nem tartóztathatók le a B. P. 97. §-a értelmében a fél vagy sértett ügyvédje (tehát a védő sem), a szakértő, a bírósági tanu és a katonai bíróság hatósága alá tartozó egyén. Kötelezhető azonban arra, hogy eltávozzanak. Az ügyvéd, illetve a katona felettes hatóságához ilyenkor az esetet be kell jelenteni.

A rendőri hatóságok által csak kivételesen és bizonyos korlátok közfoganatosítható nyomozó cselekmények.

65. §. A B. P. 98. §-a alapján halaszthatatlan szükség esetében, tehát a midőn a késedelem veszélylyel jár, kivételesen és bizonyos esetekben jogában van a rendőri hatóságnak: terheltet előzetes letartóztatásba helyezni.

a) Terhelt előzetes letartóztatása.

66. §. Az előzetes letartóztatás elrendelésénél különösen szem előtt tartsák a rendőri hatóságok, hogy ez csak a rendőri hatóság által eszközölhető s mindenkor csak az elkerülhetetlen szükség esetében alkalmazandó. Ez az elkerülhetetlen szükség pedig akkor

áll be, midőn akár a nyomozás, akár a későbbi bűnvádi eljárás sikerének meghiusításától vagy ennek lehetetlenné tételétől lehet tartani.

Az előzetes letartóztatás írásba foglalt határozatban rendelő el. A határozat terheltnek rendszerint elfogatásakor, esetleg a hatóság elé állításakor kézbesítendő. A határozat írásba foglalása és kézbesítése legfeljebb 24 órára csak akkor halasztható el, ha a késedelem veszélylyel jár.

67. §. Az előzetes letartóztatás esetei a B. P. 141., 142. és 144. §§-ában vannak felsorolva. Ezek szerint előzetes letartóztatás rendelhető el:

1. Tetten kapás esetében.

Tetten kapottnak az tekintendő, aki a büntetendő cselekményen bárki által, tehát nemcsak közbiztonsági közeg által, rajta éretik, vagy akit a szemtanu, vagy a szemtanu által figyelemzettett egyén a bűncselekmény elkövetése után azonnal elfogott vagy üldözőbe vett.

A tetten kapott letartóztatására további feltétel, hogy annak kiléte azonnal meg nem állapítható. Ha tehát a terhelt ismeretes és a letartóztatásra egyéb ok nincs, a letartóztatás mellőzendő.

2. Azon terhelt ellen, aki megszökött, elrejtőzött s szökési előkészületeket tett.

Megszököttnek csak az a terhelt tekinthető, aki rendes lakó vagy tartózkodási helyét titokban oly módon hagyja el, melyből alaposan következtethető, hogy nem szándékozik oda visszatérni.

Elrejtőzöttnek tekintendő az a terhelt, aki rendes lakó vagy tartózkodási helyét nem hagyta ugyan el, de azt oly időben és módon keresi fel, hogy ez által a hatóság részéről való feltalálhatóságát tervszerűleg meghiusítja.

A szökésre előkészületeket tevőnek az a terhelt tekintendő, akinek cselekményei, rendelkezései és intézkedései azt bizonyítják, hogy az illető rendes lakó vagy tartózkodási helyéről megszökni akar.

Ugy a megszökésnél, mint az elrejtőzésnél, valamint a szökésre való előkészületeknél azonban további feltétel, hogy ez azon célból történjék, hogy a terhelt magát a bűnvádi eljárás alól elvonja. Ha tehát terhelt tartózkodási vagy lakhelyét valamely más célból hagyta el, vagy a hatóságnál keresés közben önként jelentkezett, a letartóztatás — ha egyéb törvényes ok nem forog fenn — mellőzendő.

3. Azon terhelt ellen, kinek megszökésétől tartani lehet.

A megszökés olyan terheltről tételezhető fel, kinek állandó tartózkodási helye vagy rendes keresetforrása nincs, vagy a ki személyazonosságát igazolni nem tudja, vagy akinek cselekményére súlyosabb büntetés nem van megállapítva.

Állandó tartózkodási helylyel nem bírónak tekintendők azok, kiknek egyáltalában nincsen olyan helyük, melyben legalább bizonyos időben megtalálhatók lennének.

Rendes keresettel nem bírók azok, kiknek nincs meghatározott foglalkozásuk, vagy egy bizonyos, az életfentartáshoz szükséges keresetforrásuk, illetve jövedelmük.

Ismeretlennek és magát igazolni nem tudónak tekintendő az, ki a hatóság előtt kilétét, lakását és foglalkozását okmányokkal, iratokkal vagy szavahihető tanukkal igazolni nem tudja.

Hogy a terhelt megszökésétől mikor lehet az alkalmazandó büntetésnek előrelátható nagysága miatt tartani, arra nemcsak a bűncselekményre a büntető törvényekben megszabott büntetésnek neme és nagysága lehet irányadó, hanem e tekintetben a terhelt személyes viszonyai is figyelembe veendők.

Minden esetre a rendőri hatóságok előzetes letartóztatásba helyezték azokat, kik olyan bűncselekményt követtek el, melyre a büntető törvénykönyv halált vagy életfogytig tartó szabadságvesztés-büntetést állapít meg.

4. Az ellen, aki a valódi tényállás kiderítését meggátolni akarja azáltal, hogy tette társát, részest, orgazdát, bűnpártolót vagy tanut hamis vallomástételre vagy vallomás megtagadására, szakértőt hamis véleményadásra bírni törekszik; továbbá, aki a bűncselekmény nyomait megsemmisíteni, megváltoztatni vagy elrejtani igyekezett vagy igyekszik.

E cselekmények indokul szolgálhatnak a letartóztatásra, akár a nyomozás alatt, akár annak előtte vitettek véghez, akár eredményesek, akár eredménytelenek voltak, akár személyesen, akár más által végeztette is azokat a terhelt.

5. Azon nem magyar honos ellen, a kivel szemben alaposan lehet tartani attól, hogy szabadlábon hagyása esetében a hatóság újabb idézésére nem fog megjelenni.

6. Azon tettes ellen, ki az ellene indított eljárás alatt újabb büntetett vagy vétséget követett el, vagy ha bizonyíték forog fenn arra, hogy a megkísérlett büntett vagy a vétség végrehajtásával, vagy azzal fenyegetődzött, hogy újabb büntetett vagy vétséget fog elkövetni. Végül:

7. Az ellen, ki ellen elfogató parancs vagy nyomozó levél van kibocsátva.

Jegyzetek. Az 1. ponthoz: A «tettenkapott» fogalmát maga az 1. pont meghatározza.

Fontos, hogy a tettenkapott csupán ezen a czimen csak akkor tartóztatható le, ha nem lehet megállapítani a kilétét. Az ismert kilétű tettenkapott esetleg más pont alapján lesz letartóztatható.

A 2. ponthoz: «Megszökött»-nek csak az tekinthető, akiről nyilvánvaló, hogy magát a bűnvádi eljárás elől elvonandó, távozott el. Az tehát, aki egy bűncselekmény elkövetése után azért ment el a községből, mert pl. valamely hatósághoz beidézve volt, vagy mert pl. hivatásánál fogva az-nap egy vásárra kellett elmennie, még nem lesz «megszökött»-nek tekinthető.

«Elrejtőzött»-nek nemcsak az tekintendő, aki tényleg elbujt valahova, hanem az is, aki bujkál a hatóság elől, pl. huzamos időn át nem található otthon és hozzátartozói sem tudják, hol időzik; «elrejtőzött» tehát az olyan is, aki hosszabb időn át a város félreeső utcáin kóborol, eldugott zughelyeken időzik, vagy álnév alatt, átlöltözetben tartózkodik valahol stb.

«Előkészületeket tesz a szökésre», aki pl. az imént megmagyarázott «meg-

szökés» czéljából hirtelen, elfogadható indok nélkül, esetleg felette olcsón mindenét pénzre teszi, hosszabb utra, esetleg külföldre utazási jegyet vált vagy ez irányban értekezik, levelezik másokkal stb.

A 3. ponthoz. «Megszökésétől lehet tartani» — :

a) az állandó tartózkodási helylyel és keresetforrással nem bíró egyénnél; ilyennek tekintendők pl. a koldulásból, vásárról-vásárra vinni szokott mutatránnyokból, kóbor-színészeskedésből stb. élő egyének is;

b) a kilétét igazolni nem tudó, álnevet használó, kitiltott egyénnél:

c) az előreláthatólag súlyos büntetést maga után vonó cselekmény elkövetőjénél; jól megjegyzendő itt, hogy a cselekményre a törvényben fenyegetett büntetés neme és tartama egymagában még nem döntő, hanem ezzel kapcsolatban a terhelt személyes viszonyaira is figyelemmel kell lennünk. Pl. a soha nem büntetett olyan egyénnel szemben, akinek összes vagyona mind a község területén van vállalatokba befektetve, akinek minden hozzátartozója ugyanott lakik vagy pl. ő maga béna, szélütött ember vagy egyetlen gyermeke súlyos betegségben szenved, még akkor sem lehet joggal tartani a megszökésétől, ha 10 vagy 15 évi fegyház sulya alá eső cselekményt követett is el —: tehát az ilyen ezen a czímen nem lesz letartóztatható. Viszont azonban a többször büntetett előéletű, folyton külföldön utazgató, helyben mi vagyonnal vagy rokonsággal sem bíró, könnyelmű természetűnek ismert egyén megszökésétől ilyen, sőt még sokkal kisebb büntetés sulya alá eső cselekmény elkövetése esetén is jogosan lehet tartani: azilyent tehát már az előrelátható büntetés súlyossága czímen is le fogjuk tartóztatni.

A 4., 5., 6., és 7. pont nem szorul magyarázatra.

68. §. Előzetes letartóztatás olyan vétség esetében, mely a büntető törvények értelmében kizárólag pénzbüntetéssel büntetendő, egyáltalában nem rendelhető el.

Felhatalmazásra vagy kívánatra üldözhető vétség esetén a felhatalmazás megadása, vagy kívánat előterjesztése előtt előzetes letartóztatásnak egyáltalán nincs, a B. P. 141. §-ának 2., 3. és 5. pontjai alapján pedig még a felhatalmazás vagy kívánat előterjesztése után sincsen helye.

A kir. járásbíróság hatáskörébe tartozó bűncselekmény esetén csak akkor van helye előzetes letartóztatásnak, ha az a cselekmény szabadságvesztés-büntetéssel büntetendő, és ha a terhelt ellen igen nyomatékos gyanu merül fel, de ekkor is csak a B. P. 141. §-ának 2., 4. vagy 5. pontjaiban felsorolt esetekben.

Jegyzetek. 1. A hol a büntetés maga sem áll szabadságvesztésben, ott ezt előzetes intézkedéstől még kevésbé szabad alkalmazni. Ez az indoka e § első bekezdésének, mely szerint csak pénzbüntetés sulya alá eső vétség miatt soha sem szabad előzetes letartóztatást eszközölni.

2. A felhatalmazási és kívánati vétségek fogalmára nézve l. a 67. lapot.

69. §. A hol a B. P. az előzetes letartóztatás feltételéül szolgáló körülmények vagy adatok bizonyítását kívánja, ezek ép azon módon és azon szabályok szerint szerzendők be és állapítandók meg, mint az egyéb bizonyítékok.

70. §. A rendőri hatóságok kötelesek az általuk letartóztatott vagy az eléjük állított egyént azonnal — legkésőbb 24 óra alatt — kihallgatni s az esetre, ha a terhelt szabadlábra helyezésének szüksége a nyomozás során nem merült fel, azonnal, legkésőbb a kihallgatástól számítandó 48 óra, tehát az előállítástól számítandó 3 nap alatt:

ha a törvényszék vagy esküdtbíróság hatáskörébe tartozó bűncselekménnyel van terhelve: a vizsgálóbíróhoz, más esetben pedig a kir. járásbíróshoz kísértetni.

Ha a letartóztatott csupán kihágással van terhelve, — a mennyiben az előzetes letartóztatás egyáltalán fentartható, — figyelemmel kell lenni arra, hogy az a kir. járásbíróság hatáskörébe utalt kihágás miatt a B. P. 357. §-ának első bekezdése értelmében 48 órán tul nem terjedhet.

Jegyzet. 1. Felette szigoruan szem előtt tartandó fontos szabály, hogy a rendőri hatóság az általa letartóztatott vagy eléje állított egyént

a) lehetőleg azonnal, de

b) legkésőbb 24 órán belül kihallgatni köteles ;

c) ha a rendőri hatóság az egyént a 24 órán belül teljesített kihallgatás után szabadlábra nem teszi, hanem ezután is fogva akarja tartani : ezt szabályszerű és indokolt előzetes letartóztatási határozatban kimondani és azt az illetőnek kihirdetni tartozik és

d) a kihallgatástól számított legkésőbb még további 48 óra alatt őt az illetékes vizsgálóbíróhoz, illetőleg járásbíróshoz átkísértetni köteles.

A rendőrhatalóság tehát 3 napon tul senkit magánál letartóztatva nem tarthat.

2. Csak kihágással terhelt egyénnel szemben, ha t. i. ez a kihágás járásbíróági hatáskörbe tartozik: az illetőnek a járásbíróság elé való átkísértetését a rendőri hatóság 48 órán belül tartozik eszközölni.

3. Ha a rendőrhatalóság az ő számára előírt 3 nap, illetőleg 48 óra alatt arról győződik meg, hogy az előzetes letartóztatás oka megszűnt, az illetőt ő maga azonnal szabadlábra helyezni köteles. (V. ö. a 77. §-t.)

71. §. A B. P.-ban a terheltnek a rendőri hatóságnál előzetes letartóztatásban tarthatására meghatározott záros határidőre való tekintettel igyekezzenek a rendőri hatóságok az előzetes letartóztatásba helyezett terheltet oly időben kihallgatni, hogy a kihallgatásnak befejeztétől számítandó 48 óra letelte még a bíróságoknál szokásos rendes hivatalos órák tartamára essék, hogy így a letartóztatott a vizsgálóbírónak, illetve kir. járásbírósnak még a törvényben megszabott határidőn belül átadható legyen.

72. §. Ha a rendőri hatóságok a bíróság nyomozó-levele vagy egy más rendőri hatóság megkeresésére foganasítják a letartóztatást, vagy ha elfogató-parancs vagy nyomozó-levél alapján állítatik elébük valaki, kiváló sulyt fektessenek az illető személyazonosságának megállapítására és e körül a legnagyobb szigorúsággal és a legaprólékosabb gondnal járjanak el, nehogy a kellő óvatosság és körültekintés hiánya miatt tévedés fordulhasson elő, s az esetben, ha a rendőri hatóság meggyőződik, hogy az elébe állított egyén nem azonos azzal, ki ellen az elfogató parancs vagy nyomozó-levél kiadatott, köteles az illetőt haladéktalanul szabadlábra helyezni, ellenkező esetben pedig azon hatóság elé kísérni, a mely az elfogató-parancsban vagy nyomozó-levélben megjelölve van.

73. §. Az esetre, ha a letartóztatott terhelt szabadlábra helyeztetett, de a bűnvádi eljárás ellene tovább folytattatik, s ez a B. P. 141. §-ának 2., 3. és 5. pontjaiban felsorolt cselekmé-

nyeket követi el, vagy kíséri meg, az előzetes letartóztatása újból elrendelhető; továbbá újból letartóztatható a terhelt, ha az a bíróság által a B. P. 161. §-ában foglalt meghagyás mellett helyzetetett szabadlábra és ezen meghagyást megszegi, valamint a bíróság által biztosíték mellett szabadlábra helyezett terhelt, ha szökést kísérel meg.

74. §. Ha a szabadlábra helyezett terhelt, a bíróság által a 161. §. értelmében kiadott meghagyást vagy tilalmat megszegte és ezért ő a rendőri hatóság által akár szökése, akár más ok miatt nem volt letartóztatható, ezen körülményről a szabadlábra helyezést elrendelő bíróság a rendőri hatóság által lehetőleg rövid idő alatt értesítendő.

Jegyzet. A 73. és 74. §-ban említett bírói meghagyás (B. P. 161. §.) mibenlétére nézve v. ö. a 75. §-t.

75. §. Ha a nyomozás a terhelt letartóztatása alatt a rendőri hatóság által még befejezhető nem volt, és a terhelt szabadlábra helyeztetett, s a nyomozás a rendőri hatóság által tovább folytatattatik, ennek érdekében a rendőri hatóság által a vizsgálóbíró megkereshető, hogy ez hagyja meg a terheltnak, hogy a nyomozás befejeztéig vagy valamely kijelölt tartózkodási helyről a vizsgálóbíró engedelmével ne távozzék, vagy hogy valamely meghatározott helyre vagy községbe ne menjen.

76. §. Az előzetes letartóztatottal való bánásmód, valamint azoknak mikénti elhelyezése tekintetében a B. P. 152—155. §§-aiban foglalt rendelkezések szigorú megtartása súlyos következmények terhe alatt kötelessége a rendőri hatóságnak.

Jegyzet. A B. P. 152—156. §§. szerint: az előzetes letartóztatás a legnagyobb kimélettel fogatósítandó; az illető lehetőleg egyedül, külön helyiségbe zárandó; ha ez nem lehetséges, ügyelni kell, hogy férfi nővel, részes részesével, rovott előéletűek rovatlanokkal, de különösen fiatalokkal és jogerős elítéltekkel együtt ne zárassanak; figyelem fordítandó a letartóztatott cselekményére, társadalmi állására, műveltségére is.

A letartóztatott magát saját költségén élelmezheti, saját ruháit és ágyneműit is használhatja. Rendes foglalatosságát, illetőleg megfelelő munkát is végezhet, ha ez a letartóztatás céljával és a fogházi renddel nem ellenkezik.

Bilincs a letartóztatáskor csak ellenállás esetén vagy csak akkor alkalmazható, ha szökésétől alaposan lehet tartani és ezt másképp megakadályozni nem lehet, — a fogházban pedig csak erőszakos vagy rakoncátlan viselet, öngyilkossági kísérlés esetén vagy akkor alkalmazható, ha szökési szándékot árukt el.

A bilincs alkalmazását csak a rendőri fogház felügyelője rendelheti el, de haladéktalan intézkedés szükségére esetén azonnal való jelentés-tétel kötelezettsége mellett a fogházőrszemélyzet tagja is alkalmazhatja azt.

A letartóztatott levelezését, postaküldeményeit vagy látogatását a rendőri hatóság főnöke engedélyezi, ellenőrzi és közvetíti, de a felsőbb hatóságokhoz címzett folyamodása vagy panasza elküldését meg nem tagadhatja.

Új különleges intézkedése a B. P. 153. §-ának az, hogy a vádtanács az előzetes letartóztatásnak a terhelt saját lakásán az ő költségére való fogatósítását is engedélyezheti.

77. §. Az előzetes letartóztatás azonnal megszüntetendő, mielőtt a kir. ügyészség vagy bíróság azt elrendeli, de e nélkül

is, mihelyt az annak elrendelésére szolgáló indokok megszűntek s mihelyt ez által a nyomozás vagy a későbbi bűnvádi eljárás sikere nem veszélyeztetik.

Jegyzet. A személyes szabadság szentsége követeli meg, hogy senki szabadságától megfosztva *ne tartassék*, mihelyt ennek okai megszűntek. E § rendelkezését tehát a nyomozó hatóságnak mindig a leglelküismeretesebb gondossággal kell szem előtt tartania.

b) Szemle.

78. §. Ha a nyomozás során a büntetendő cselekményre nézve fontos olyan ténykörülmények megállapításának, felderítésének, vagy valamely helyzet, tárgy meghatározásának szüksége merül fel, melyhez a hatóság személyes megfigyelésére van szükség, a rendőri hatóság szemlét tarthat, s ahhoz esetleg szakértőket is alkalmazhat.

79. §. Hogy a szemlének szüksége mikor áll elő, azt minden egyes nyomozásban fenforgó körülmények határozzák meg. De minthogy a szemle tulajdonkép első sorban bírói cselekmény, a rendőri hatóságok a szemle felvételétől lehetőleg tartózkodjanak, s annak eszközése végett rendszerint a bírósághoz forduljanak, s azt maguk csak akkor teljesítsék, ha a legközvetlenebb veszélye forogna fenn annak, hogy a megszemlélendő tárgy, vagy helyzet a vizsgálóbíró vagy járásbíróság bírójának megérkezéseig változást szenvedhet: különben pedig minden törekvésük csak oda irányuljon, hogy addig is, míg a bíró a szemlét megtarthatja, a talált állapot változatlanul fentartassék.

80. §. Ha a rendőri hatóság a körülmények által mégis arra van kényszerítve, hogy szemlét tartson, különösen ügyeljen a B. P. XIV. fejezetében előirt szabályok betartására, annál is inkább, mert a szemle rendszerint nem ismételhető, tehát az itteni mulasztás többé nem pótolható; továbbá, mert a szabályok be nem tartása esetén nemcsak az egész eljárás elveszitené bizonyító erejét, de az hátrányos befolyással lehetne a valódi tényállás kiderítésére is.

A szemle megtartásánál tehát igyekezzenek a nyomozó hatóságok a jegyzőkönyvbe a valóságnak megfelelő, teljesen megbízható és maguk a felek és tanuk által is megerősített adatokat felvenni, hogy ezen jegyzőkönyvek bizonyító erejéhez a későbbi eljárások folyamán kétely ne férhessen.

Jegyzetek. A 1. 79. §-ban kifejezett fontos elvre mindig nagy figyelemmel kell lenni. E szerint: a szemle első sorban bírói cselekmény; rendszerint a vizsgálóbíróhoz vagy járásbírószághoz forduljon tehát a nyomozó hatóság annak elrendelése és teljesítése végett; ő maga pedig a bíró megérkezéig a helyszínén volt állapot változatlan fentartásáról gondoskodik; a rendőri hatóság önállóan csak halaszthatatlan szükség esetén teljesítsen szemlét.

2. A szemle foganatosítása körül követendő, a B. P. 225—253. §-ában körülírt szabályok legfontosabbjai a következők: Legalább két tanu legyen jelen a szemlénél. Ha a szemléhez szakismeret is szükséges: legalább két szakértő alkalmazandó. A szemle tárgya rendszerint a szemlét tartó rendőrhatalósági

tag jelenlétében vizsgálendő meg. A hol azonban a szeméremérzet kimélése követeli: a hatósági tag félrevonulhat és a megvizsgálást csak a szakértők végzik el. A tárgyat, ha annak megvizsgálásához hosszabb idő kell, a szakértőknek ki is lehet adni. Ha a szakértői szemle annak tárgyát egyuttal megsemmisíteni vagy megváltoztatni kénytelen: akkor a tárgynak csak egy részét kell átadni a szakértőknek. A terhelt úgynevezett «ellenőrző szakértőt» is alkalmazhat a maga részéről.

A szemlék némely eseteire nézve, így: a halott-szemlére és bonczolásra, a pénz-, közhitelepapír- és bélyeghamisítás, írásvizsgálat, a család és vétkes bukás, gyújtogatás stb. esetében tartandó szemlékre nézve a B. P. 240—253. §§-ai különleges szabályokat is tartalmaznak.

A szemle-jegyzőkönyvre nézve v. ö. az U. 135—139. §-ait.

c) Lefoglalás.

81. §. Joga van a rendőri hatóságnak mindazon tárgyakat, melyek a büntető törvények szerint elkobzandók, vagy a bünvádi eljárásban bizonyításra felhasználhatók, lefoglalni.

A lefoglalás kétféleképen történhetik: és pedig vagy egyszerűen jegyzőkönyvileg, midőn a rendőri hatóságnak önként átadott, vagy ez által házkutatás, személymotozás útján, vagy másképen kezébe jutott tárgyak jegyzőkönyvbe soroltatnak fel, — vagy írott határozattal, midőn az illető tárgy valakinek birtokában vagy birlalatában van.

82. §. A lefoglalt tárgy kiadására a B. P. 170. §-ában meg szabott kényszerszert a rendőri hatóság nem alkalmazhatja.

Jegyzet. 1. A lefoglalás szintén első sorban bírói cselekmény; a rendőri hatóság tehát azt önállóan csak halaszthatatlan szükség esetén teljesítse. A lefoglalás kétféle módjára nézve fontos a 81. §. 2. bekezdése.

2. Ha a lefoglalt tárgy birtokosa vagy birlalója megtagadja annak kiadását és a házkutatás (mire nézve l. a 85—91. §-okat) eredménytelen: a rendőri hatóság kényszereszközt semmi szín alatt sem alkalmazhat, hanem e végből (B. P. 170. §.) okvetlenül a vizsgálóbíróhoz vagy járásbíróshoz tartozik fordulni.

83. §. Ha a rendőri hatóság arról értesül, hogy a posta-, táviróhivatalok, valamint egyéb szállító és fuvarozó intézeteknél oly levelek, táviratok vagy egyéb küldemények vannak továbbítás végett, amelyeknek megszerzése a nyomozás érdekében áll, köteles azoknak lefoglalása iránt haladéktalanul a lehető leg-rövidebb uton a kir. ügyészséget, a vizsgálóbírót, vagy ha ez közelebb van, a járásbírószágot megkeresni.

84. §. A rendőri hatóságok a bármiként birtokukba került zárt leveleket s postai küldeményeket még sürgősség esetében sem bonthatják fel, hanem kötelesek azokat e célból a kir. ügyészség közvetítésével a vizsgálóbírónak bemutatni.

Jegyzetek. 1. Ez a két § a rendőri hatóságot a) a még postai, távirdai, fuvarozó- vagy szállító-intézetbeli kezelés alatt levő levelek, táviratok vagy egyéb küldemények lefoglalásától és b) a bármiként kezeihez jutott zárt levelek és küldemények felbontásától *feltétlenül eltöltja*. Ilyent tehát még a leg-sürgősebb szükség esetén sem tehet a rendőri hatóság, hanem e végből okvetlenül a vizsgálóbíróhoz vagy járásbíróshoz kell fordulnia.

2. A postai stb. kezelésből már kikerült, pl. a czimzettnek már kézbesített levelet, táviratot vagy küldeményt azonban sürgös szűkség esetén a rendőri hatóság is önállóan lefoglalhatja.

3. Felhívjuk rá a figyelmet, hogy az U. 96. és 100. §-aiban foglaltak a lefoglalás esetében is kötelezők.

4. A lefoglalásnál felveendő jegyzőkönyvről l. az U. 140—142. §-ait.

d) Házkutatás és személymotozás.

85. §. Halaszthatlan esetekben joga van a rendőri hatóságnak házkutatást és személymotozást is elrendelni és foganatosítani.

A házkutatás és személymotozás elrendelhetésének feltételei, annak mikénti elrendelése, valamint foganatosítása a B. P. XII. fejezetének 173—191. §-aiban vannak részletesen szabályozva.

E szabályok a rendőri hatóságok által annál fokozottabb gonddal betartandók, mert amig egyrészről ezek a cselekmények egyik legalkalmasabb s leggyakoribb módját képezik a bizonyítékok megszerzésének, addig másrészről azok által a polgárok legfontosabb és leginkább őrzött és védett jogai érintetnek. Így a házkutatás által nemcsak a házi jog sérthető meg, hanem könnyen az egész család a társadalom gyanúsításának és megbélyegzésének tétetik ki; a személymotozás által pedig a személyes szabadság korlátozásán felül még az erkölcsi és szeméremélet is megtámadtatik. Épp azért, ha csak nem forog fenn a késedelemben veszély, ezeknek elrendelése iránt a rendőri hatóság vagy annak a nyomozással megbízott tagja — akár élő szóval, akár írásban — forduljon az illetékes vizsgálóbíróhoz vagy a közelebb levő járásbíróhoz, ha pedig erre sincs idő és alkalom, a rendőri hatóságok különös lelkiismeretességgel és gonddal mérlegeljék — főként a büntetlen előéletűeknél — azokat a körülményeket, melyek a házkutatás és személymotozás elrendelésére törvényes és kellő indokul szolgálhatnak, hogy így egyrészt minden egyes esetben az állam igazságszolgáltatásának érdeke is kielégítést nyerjen, másrészt azonban a polgárok legfontosabb jogai indok nélkül sérelmet ne szenvedjenek.

86. §. A B. P. idézett szakaszai szerint házkutatás rendelhető el:

1. az ellen, aki büntett vagy szabadságvesztésbüntetéssel büntetendő vétség gyanújával van terhelve, de csak akkor, ha alaposan vélelmezhető, hogy a kutatás a tettes vagy részes kézrekerítésére vagy bizonyíték felfedezésére vagy megszerzésére vezet;

2. mások ellen, ha

a) a bűncselekmény az ezek által birt helyiségben követtezett el, ha a terhelt üldözés közben oda menekült vagy ott fogatott el;

b) ha igen nyomatékos tények valószínűvé teszik, hogy az ezek által birt helyiségben a tettes vagy a részes, vagy a bűnfelek megtalálhatók;

3. az ellen, ki rendőri felügyelet alatt áll vagy aki a rendőrség előtt szokásos büntettesként ismeretes; végül

4. azok ellen, kik a házkutatást saját érdekükben maguk kérték, mely esetben sürgősség indoka nélkül is elrendelhető a házkutatás. Tilos azonban a rendőri hatóságoknak az illetőket ígéretes, fenyegetések vagy bármi erőszakkal arra kényszeríteni vagy reábirni, hogy ezek maguk ellen kérjék a házkutatás elrendelését.

87. §. A házkutatás nemcsak a kutatást szenvedő házára s lakására, hanem az általa birt vagy használt más helyiségekre s az azokban levő tárgyakra is kiterjeszthető.

88. §. A B. P. 175. §-ában felsorolt helyiségek a rendőri hatóságok által bármikor, tehát sürgősség esetén kívül és kihágás miatt is, átkutathatók.

89. §. A házkutatás mindenkor a B. P. idézett §-ában foglalt szabályok szerint és rendszerint csak reggeli 6 órától esti 9 óráig fogatosítható, de az ezen időn belül megkezdett házkutatás az éj beállta után is folytatható.

Ha a kutatás a B. P. 188. §-ában megjelölt idő alatt nem kezdhető meg, és a 180. §. 2. bekezdésében felsorolt esetek sem forognak fenn, a rendőri hatóság köteles oly intézkedéseket tenni, melyek alkalmasak arra, hogy a kutatásnak alávétendő házból vagy helyiségből a kutatás megkezdéséig a tettes vagy részes meg ne szökhessek s a bizonyító tárgyak el ne vitethessenek.

90. §. A házkutatás mindenkor a legnagyobb kimélettel s mindig csak olyan mérvben fogatosítandó, amennyi a kutatás által óhajtott cél elérésére okvetlen szükséges.

A büntetlen előéletűeknél tehát a kutatás mindig csak annak a keresésére terjedjen ki, ami a kutatás által megtaláltni, illetve megszereztetni céloztatik és oly tárgyak, melyek térfogatuknál vagy állapotuknál fogva bizonyos helyen vagy tartályban nem lehetnek, ott ne kerestessenek.

Szokásos bűntevőknél, rendőri felügyelet alatt állóknál, valamint a B. P. 175. §-ában felsorolt helyiségekben azonban a kutatás minden helyiségre és tárgyra is kiterjeszthető.

91. §. Ha a kutatásnál zárok felnyitásának, tartályok feltörésének vagy egyáltalában oly cselekményeknek szüksége merül fel, melyek a tárgyak megrongálásával járnak, erre mindig szakértő mesteremberek, pl. lakatos, kőműves alkalmazandók.

92. §. Személymotosás a B. P. 176. §-a szerint elrendelhető:

1. az ellen, akit büntett vagy fogházbüntetéssel büntetendő vétség nyomatékos gyanuja terhel;

2. ki a hatóság előtt szokásos büntettesként ismeretes;

3. aki nagy valószínűség szerint valamely bűnjelet vagy bizonyítékul szolgáló tárgyat rejteget magánál;

4. azon előállított ellen, kinél az öngyilkosság elkövetésétől vagy annak megkísérlésétől tartani lehet, vagy akinél az a gyanu

merül fel, hogy nála ölésre vagy súlyos testi sértésre alkalmas eszköz van; végül

5. az előzetes letartóztatásba helyezett ellen.

93. §. A terheltnek hozzátartozói, valamint a védő ellen elrendelhető személymotozás korlátozása a B. P. 176. §-ának 3. és 4. bekezdésében van szabályozva.

94. §. A személymotozás azon ruhák és egyéb tárgyak átvizsgálására terjedhet ki, melyek azon egyénen vagy egyénél vannak, ki ellen a személymotozás elrendeltetett. A házkutatásnál tanusítandó kiméletes eljárás a személymotozásnál is szem előtt tartandó.

95. §. Ugy a házkutatás, mint a személymotozás foganatosíthatásának egyik további feltétele, hogy az rendszerint csak akkor rendeltessék el, amidőn az illető a keresett tárgy vagy személy hollétének felfedezésére, illetve előadására előbb kihallgatás útján sikertelenül hivatott fel.

Mellőzhető az előleges kihallgatás, ha az illető a rendőrség előtt szokásos bünteteskép ismeretes, ha a késedelem veszélylyel jár vagy ha a közönség számára nyitva álló helyiség kutatandó át.

Ha az elrendelt házkutatás vagy a személymotozás előtt vagy alatt az illetők a keresett személyt vagy tárgyat kiadják, illetve átszolgáltatják: a kutatás, illetve motozás nem foganatosítandó, illetve abbahagyandó.

96. §. A lefoglalás és a házkutatás rendszerint annak, aki ellen a cselekmények elrendelve vannak vagy megbízottjának jelenlétében foganatosítandók.

Ha az, aki ellen a lefoglalás vagy házkutatás foganatosítandó, távol van és megbízottja sincs jelen, teljes koru családtagjai vagy szomszédjai közül képviselő rendelendő ki. A kirendelt képviselő a cselekmények foganatosításánál mindazokat a jogokat gyakorolhatja, melyek azt illetik, aki ellen a cselekmények el vannak rendelve

97. §. Ugy a házkutatásnál, mint a személymotozásnál mindig legalább is két tanu alkalmazandó. Tanukul a tényleges szolgálatban álló katonai egyéneknek kívül mindazok alkalmazhatók, akik a bünvádi eljárás által semmiféleképen sincsenek érdekelve.

98. §. Ha a házkutatásnál vagy személymotozásnál az eljárás alapjául szolgáló bűncselekménnyel összefüggésben nem levő oly tárgyak találtnak, melyek valamely más büntetendő cselekmény fenforgására mutatnak, azok is lefoglalandók és a kir. ügyészséghez átteendők.

99. §. A B. P. 177. §-a alapján a házkutatás és személymotozás a rendőri hatóság által rendszerint írásba foglalt határozattal rendelendő el.

Kivételt képezhet e szabály alól az az eset, amidőn a házkutatást maga a fél kérte vagy amidőn a B. P. 180. §-ában felsoroltak ellen eszközlendő a házkutatás és személymotozás, mert ez esetekben azt a nyomozás vezetésével megbízott rendőrhatósági tag írásbeli határozat nélkül is foganatosíthatja.

100. §. A lefoglalás, házkutatás és személymotozás foganasítására előtt az ezt elrendelő határozat annak, ki ellen a cselekmények elrendelve vannak, esetleg megbízottjának, illetőleg részére kirendelt képviselőnek kihirdetendő és kívánatukra nekik a lefoglalt tárgyak jegyzékének másolatával együtt, három nap alatt hiteles kiadványban kézbesítendő.

101. §. A házkutatás és személymotozás vezetésére rendszerint egy rendőrhatalósági tag küldendő ki.

Nők motozásánál a hatósági tag jelen nem lehet, de tartozik ennek tartama alatt ama helyiség közvetlen közelében tartózkodni, ahol ez teljesítettik.

Nők motozásánál tanukként is csak nők alkalmazhatók.

Jegyzetek. 1. 85—101. §-ok főbb elveit a következőkben emeljük ki:

Csak pénzbüntetés alá eső vétség miatt házkutatás- vagy személymotozásnak nincs helye (B. P. 173., 176. §§.).

A házkutatás és személymotozás rendszerint csak akkor rendeltessék el és csak akkor foganasíthatók, ha az illető a keresett személy vagy tárgy felfedezésére vagy előadására sikertelenül hivatott fel. Mihelyt a már megkezdett házkutatás vagy motozás közben az illető a felhívásnak eleget tesz: a kutatás vagy motozás azonnal abban hagyandó.

Rendszerint írásbeli határozatban kell elrendelni a kutatást vagy motozást és a határozatot az illetőnek a foganasítás előtt kihirdetni, sőt kívánságára a lefoglalt tárgyak jegyzékével együtt hiteles kiadványban kézbesíteni is kell. A kivételeket az U. 99. §. 2. bekezdése sorolja fel.

Nők motozásánál csak nő alkalmazható és annál a hatósági tag jelen nem lehet.

A kutatás vagy motozás nemcsak maga a terhelt ellen, hanem mások ellen is (kik az U. 86. §. 2. pontjában és a 92. §-ban felsorolva vannak) elrendelhető.

A házkutatás az illető egyén által birt ház vagy lakás minden helyiségére vagy ott talált tárgyára, tehát pl. az istállóra, csűrre, ólra, kazlakra, boglyákra, butorokra stb. is kiterjed.

2. A 88. §-hoz: A B. P. 175. §-ában felsorolt helyiségek: a koresmák, csárdák, kéjházak és a rendőrség hivatalos tudomása szerint gyanús, nyilvános, a közönségnek nyitva álló helyiségek. Ezeket még kihágás esetén is bármikor át lehet kutatni.

3. A 89. §-hoz: A B. P. 188. §-ában megjelölt időt az U. 89. §-ának 1. bekezdése is közli.

A B. P. 180. §. 2. bekezdése értelmében a) tettenkapás esetében, b) az imént 2. pont (B. P. 175. §.) alatt felsorolt helyiségekben, c) akkor, ha megszökött fogoly kézrekerítése végett szükséges, d) valamely házból vagy helyiségből kihangzó segélykiáltás folytán, e) a házzal vagy lakással rendelkező saját kívánságára, f) a rendőri felügyelet alatt álló házban, g) szokásos bűntettesül ismert, vagy elővezetendő, vagy letartóztatandó egyén házában bármikor, tehát éjjel is meg lehet kezdeni és tartani a házkutatást. (Erre ezekben az esetekben a rendőri közeg is jogosult; v. ö. a B. P. 180. §. 2. bekezdését és az U. 200. §-át.)

4. A 90. §. 3. bekezdéséhez v. ö. a fentebbi 2. pontot.

5. A 93. §-hoz: A terhelt hozzátartozói (B. P. 205. §. 1. p., l. a 60 §. 4. jegyzetében) ellen csak részesség, orgazdaság vagy bűnpártolás nyomatékoss gyanúja esetén, a védő ellen pedig, még ha nem is képviseli már a terheltet, csak akkor rendelhető el személymotozás. ha ellene részesség, orgazdaság vagy bűnpártolás miatt már vizsgálat van elrendelve és nagy valószínűség szerint valamely bizonyító tárgyat rejt magánál. (B. P. 176. §. 3., 4. bek.)

6. A 99. §-hoz: A B. P. itt idézett 180. §-át l. fent a 3. jegyzetben.

7. A házkutatásról és személymotozásról felveendő jegyzőkönyvről l. az U. 143—145. §-ait.

8. A házkutatásra és személymotosásra nézve azt a főszabályt, hogy ezek is első sorban bírói cselekmények és ezek elrendelése iránt a rendőri hatóság csak halaszthatatlan szükség czimén intézkedhetik, itt is hangsúlyozzuk.

Eljárás az ismeretlenek, távollévők és szökevények ellen.

102. §. Büntett vagy vétség miatt a nyomozás a B. P. 469. §-a szerint akkor is teljesítendő lévén, ha a tettes, illetve a részes ismeretlen vagy távol van: a rendőri hatóság egyik kiváló kötelessége az ismeretlen tettes személyének megállapítása és a terhelt tartózkodási helyének kipuhatolása.

103. §. Ha a terhelt tartózkodási helyét nem sikerült kipuhatolni és a terhelt elfogatására a B. P. 141. §-ában felsorolt okok egyike sem forog fenn — amennyiben a nyomozás során a kir. ügyészség tájékoztatására már elegendő adatok gyűjtettek össze — a távollévő terhelttel szemben szükséges további intézkedések megtétele végett az iratok az illetékes kir. ügyészséghez teendőket; ellenkező esetben pedig az ismeretlen helyen levő terhelt a rendőri hatóság által, a hivatalos lapban, esetleg — amennyiben valószínű, hogy a terhelt, a hivatalos lap útján, idézéséről tudomást nem szerezhet — más hírlapban, havi időközökben háromszor közzéteendő hirdetmény útján hivandó fel a megjelenésre vagy tartózkodási helyének bejelentésére.

104. §. Ha az ismeretlen tartózkodásu, vagy a nyomozás alatt megszökött, büntett vagy fogházbüntetéssel büntethető vétséggel terhelt ellen, a letartóztatásra törvényes ok forog fenn (BP. 141. §-a és az 536. §. 3. bekezd.): az ilyen terhelt kézrekerítése, azaz kinyomozása és elfogása végett a rendőri hatóság megfelelőleg intézkedik, esetleg elfogató parancsot bocsát ki s annak foganatosítására vagy saját közegeit küldi ki, vagy azon rendőri hatóságokat keresi meg, amelyeknek területén a terhelt valószínűleg tartózkodik.

Ha a terhelt elfogatása iránt nem kell sürgősen intézkedni, a terhelt kézrekerítésére szükséges intézkedések elrendelése végett a rendőri hatóság az illetékes kir. ügyészséghez forduljon.

105. §. Ha a terheltnek a bíróság által pusztán személyleírása közöltetik, ennek alapján a körözött terhelt — ha csak más törvényes indok nem forog fenn — nem fogható el, hanem a feltalált egyénnek tartózkodási helye egyszerűen bejelentendő azon bíróságnál, mely a személyleírást köröztette.

Jegyzetek. 1. A 103. és 104. §-hoz: A B. P. 141. §-ában felsorolt letartóztatási eseteket l. az U. 67. §-ában.

2. A 104. §-hoz: A B. P. 536. §. 3. bekezdése értelmében járásbíróági ügyben előzetes letartóztatásnak csak szabadságvesztéssel büntetendő cselekmény miatt, csak a B. P. 141. §. 2., 4. vagy 5. pontja alapján, és csak akkor van helye, ha a terhelt ellen igen nyomatékos gyanu merült fel vagy ha el van ítélve és az ítélet ellen felebezett.

A nyomozás befejezése.

106. §. A nyomozás befejezését vagy megszüntetését a B. P. 101. §-a szerint a kir. ügyészség rendelheti el, kivéve a B. P. 41. §-a alapján a rendőri hatóság főnöke által elrendelt nyomozásokat, mert ezeknek megszüntetése és befejezése iránt az illető rendőri hatóság főnöke írásba foglalt és indokolt határozattal intézkedik.

A járásbiróság hatáskörébe tartozó bűnügyekben az eljáró bíró határozza meg, hogy a nyomozás, illetve nyomozó cselekmények mikor hagyandók abban.

Köteles tehát a rendőri hatóság a kir. törvényszék vagy esküdtbiróság hatáskörébe utalt bűncselekményekre vonatkozó nyomozás iratait a nyomozás beszüntetése vagy befejezése végett az illetékes kir. ügyészséghez, a járásbiróságok hatáskörébe utalt bűncselekményekre vonatkozókat pedig az illetékes járásbirósághoz áttenni.

107. §. Ezen áttételnek helye van, ha:

a nyomozás során megállapított, hogy bűncselekmény egyáltalán nem forog fenn;

ha a magánvádra jogosult indítványt nem tett, vagy azt visszavonta;

ha kellő bizonyítékok be nem szerezhetők;

végül, ha mindazok az adatok és bizonyítékok összegyűjtettek és megállapítottak, melyek a vád emelésére, vagy pedig a nyomozás megszüntetésére elegendők.

A nyomozásra vonatkozó iratoknak áttétele alkalmával a netalán lefoglalt bűnjelek is átadandók és az előzetes letartóztatásban levő terhelt átkísérendő, vagy ha ez más hatóság fogházában van letartóztatva, ezen hely megjelölendő.

Jegyzetek. 1. Tudjuk már (v. ö. a 169. lapot), hogy a nyomozás befejezése vagy megszüntetése tekintetében a rendelkezési jog: *a)* a kir. ügyész, illetőleg *b)* a csak főmagánvádra üldözhető esetekben a rendőri hatóság főnökét illeti meg és illetőleg *c)* járásbirósági ügyekben az eljáró bíró határozza meg, hogy a nyomozás, illetőleg nyomozási cselekmények mikor hagyandók abba.

E célból tehát a rendőri hatóság főnöke a törvényszéki vagy esküdtbirósági hatáskörbe utalt bűncselekményekre vonatkozó nyomozás iratait az illetékes kir. ügyészhez, a járásbirósági nyomozás iratait pedig az illetékes járásbirósághoz teszi át.

A főmagánvádas ügyekben maga a rendőri hatóság főnöke fog intézkedni a nyomozás befejezése vagy megszüntetése iránt. Ezt írásban, indokolva, határozatilag teszi és határozatát a feleknek kézbesítetteti.

2. Hogy mely időpontban teheti át a rendőri hatóság a nyomozás iratait a kir. ügyészséghez, illetőleg a járásbirósághoz, ezt az U. 107. §-a határozza meg.

Az iratok áttételével együtt a lefoglalt tárgyakat is át kell küldeni, a letartóztatottat — az U. 70. §-ában irt határidő szigorú betartásával — át kell kísérni vagy jelenteni kell, hogy az illető esetleg másutt hol van letartóztatva.

A nyomozás¹ újrafelvétele.

108. §. A mennyiben a rendőri hatóságok az általok teljesített nyomozás befejezése után a bűnvádi eljárás szempontjából jelentőséggel bíró újabb adatokról értesülnek, ezeket a kir. ügyészszéggel, illetőleg a kir. járásbíróóság hatáskörébe utalt ügyekben a kir. járásbíróósággal sürgősen közölnék, de e mellett a netalán szükséges nyomozást folytathatják. Kötelesek azonban ez utóbbi esetben tett intézkedéseikről a kir. ügyészszéget, illetve járásbíróóságot sürgősen értesíteni, és az újabb nyomozó cselekményeket csak addig végezhetik, míg a kir. ügyészszéggel, illetőleg járásbíróósággal el nem rendeli az újból folyamatba tett nyomozás megszüntetését.

109. §. Ha a kir. ügyészszéggel, bírósággal vagy a rendőri hatóság főnöke által a nyomozás jogerősen megszüntetett vagy a bűnper felmentő ítélettel fejeztetett be, a nyomozás a rendőri hatóság által csakis a kir. ügyészszéggel vagy a főmagánvádló indítványára tehető újból folyamatba.

Köteles tehát a rendőri hatóság, ha a jogerősen megszüntetett nyomozásra vagy felmentő ítélettel befejezett bűnügyre vonatkozólag az elévülési időn belül új terhelő bizonyítékoknak jön tudomására, ezt a kir. ügyészszéggel, illetve a főmagánvád tárgyát képező büncselekmény esetén a főmagánvádlóval sürgősen közölni. Joga van azonban a rendőri hatóságnak ez esetben is a halaszthatatlan és feltétlenül szükséges nyomozó cselekményeket a kir. ügyész intézkedése, illetve főmagánvádló indítványára előtti is teljesíteni.

110. §. Ha a rendőri hatóság oly körülményekről szerez tudomást, melyeknek alapján az elítélt javára újrafelvétel volna indítványozható, köteles azokról azt az elsőfoku bíróságot sürgősen értesíteni, mely az alapperben ítélte. Ez esetben is joga van azonban a rendőri hatóságnak a halaszthatatlan nyomozó cselekményeket a bíróság határozatának közléseig is fogatosítani.

Jegyzet. 1. E §-ok tökéletes átértéke szempontjából a következőket kell megjegyezni:

A nyomozást, mint tudjuk, rendszerint a kir. ügyész, illetőleg főmagánvadás esetekben a rendőri hatóság szünteti meg. De lehet esete annak is, pl. olyankor, midőn a vádtanács vagy a törvényszék elutasítja a vádiratot vagy a magánindítványt a főtárgyaláson vonják vissza, hogy a bíróság mondja ki az eljárást megszüntető határozatot.

A két eset közt nevezetes különbség van. A kir. ügyész, illetőleg — főmagánvadás esetében — a rendőri hatóság főnöke a saját megszüntető határozatát új adatok vagy bizonyítékok felmerülte esetén egyszerűen félreteheti és elrendelheti a nyomozás továbbfolytatását. Ellenben a bírósági megszüntető határozattal szemben csak újrafelvételi eljárás (v. ö. a 178. lapot) után és alapján lehet helye annak, hogy a megszüntetett bűnvádi eljárás újból folyamatba tétessék.

Ezekre a szempontokra tekintettel mondta tehát ki az U. 109. §-ában, hogy az eljárásnak *bíróilag* megszüntetett volta esetében és annál inkább, ha

felmentő ítélet fejezte azt be, új adatok és bizonyítékok felmerülte esetén a rendőri hatóság ezeket a kir. ügyészszel, illetőleg a főmagánvádlóval azonnal közölje. Ilyenkor tehát ezek rendelkezése, illetőleg indítványa előtt csak a feltétlenül és halaszthatatlanul szükséges nyomozó cselekményeket teljesítse.

A kir. ügyész vagy — főmagánvádas ügyben — önmaga által megszüntetett nyomozásra nézve azonban ilyenkor a nyomozás önálló továbbfolytatására nézve épp oly joggal járhat el a rendőri hatóság, mintha egy büncselekménynek egészen újonnan felmerült voltáról lenne szó. (V. ö. a 37. §. 197. jegyzetét.)

§ 2. A 110. §. egyik fontos megnyilatkozása annak az alapelvnek (v. ö. az U. 54. és 40. §-át), hogy a nyomozó hatóságok a nyomozás során a terhelt érdekeit is szem előtt tartani kötelesek.

Előterjesztés a rendőri hatóság intézkedései ellen.

111. §. A rendőri hatóságnak ama határozata ellen, melylyel:

a) a sértettnek magánvádló, csatlakozó vagy magánfél gyanánt való jelentkezését visszautasította (B. P. 52. §-ának 4-ik és 5-ik bek.);

b) a letartóztatott gyanúsítottnak védőjével való érintkezését (B. P. 62. §-ának 3-ik és 4-ik bek.), illetőleg a nyomozás iratainak a gyanúsított vagy védője részéről megtekintését korlátozta (B. P. 63. §-ának 2-ik és 3-ik bek.);

c) előzetes letartóztatást, lefoglalást, házkutatást, személynyomozást vagy szakértői szemlét rendelt el (B. P. 98. §-ának 2-ik bek.), esküdtbírószág vagy törvényszék hatáskörébe utalt ügyben az illetékes vádtanácshoz, járásbírószág elé tartozó ügyben pedig a kir. járásbírószághoz előterjesztés tehető.

Az előterjesztés a rendőri hatóságnál szóval is megtehető. A c) pontban felsorolt eljárási cselekmények fogyanatosítása alkalmával az előterjesztést a rendőri hatóság eljáró tagja azonnal jegyzőkönyvbe veszi, a később tett előterjesztésről pedig a rendőri hatóság főnöke által kijelölt hivatalnok veszi fel a jegyzőkönyvet s azt a rendőri hatóság eljáró tagjának azonnal bemutatja.

Az előterjesztés nincsen határidőhöz kötve, és így azt elkézés miatt nem lehet visszautasítani. Ha az eljárás sikere megkívánja, a rendőri hatóság a járásbírószág vagy a vádtanács határozataig az előterjesztéssel megtámadott határozatot fogyanatosíthatja.

A rendőri hatóság az előterjesztéssel együtt az annak elintézéséhez szükséges iratokat, vagy ha azokat nem nélkülözheti, másolatukat is azonnal átteszi a vádtanácshoz, illetőleg a járásbírószághoz, s a B. P. 98. §-a esetében egyuttal előadja az okokat, melyek miatt az intézkedést halaszthatatlannak tartotta.

Ha a szóban forgó kérdésekben az előterjesztés az illetékes bírószágnál tétetett meg, és az utóbbi a rendőri hatóságtól jelentést kíván, vagy pedig a nyomozás iratainak vagy egy részüknek bemutatását rendeli el, ezt a megkeresést feltétlenül és haladéknélkül teljesíteni kell.

Jegyzetek. 1. Arra való tekintettel, hogy a nyomozás egész menetét a közigazgatási hatóságok teljesítik, fontos érdek fűződik ahhoz, hogy a nyomozásban érdekelték a nyomozás során se maradjanak bírói védelem nélkül.

Ezért ez a § a rendőri hatóságnak a nyomozás során tett lényegesebb intézkedései ellen az az által magát sértve érző érdekeltnek módot ad arra, hogy jogorvoslatért az illetékes bírósághoz fordulhasson. Ez a jogorvoslati eszköz az *előterjesztés*.

2. A rendőri hatóságnak nem minden határozata támadható azonban meg előterjesztéssel. Csak a fontosabbak ellen használható az, még pedig ezek közt is csak azok ellen, melyek e § a), b) és c) pontjában egyenkint felsorolva vannak.

3. Kiválóan megjegyzendő, hogy az előterjesztés semmiféle határidőhöz sincs kötve. Az tehát bármikor érvényesíthető és azt a rendőri hatóság soha semmiféle czímen sem utasíthatja vissza.

4. Az előterjesztéssel megtámadott intézkedést a bírói határozat leérkezése előtt is foganatosíthatja azonban a rendőri hatóság akkor, ha azt az eljárás sikere okvetlenül megkívánja. Nagyon óvatosan kell tehát eljárni e tekintetben, nehogy a bíróság által esetleg megsemmisített, de közben mégis foganatosított határozat helyrehozhatatlan kárt vagy sérelmet okozzon az előterjesztéssel élőknek.

2. Rész. A nyomozás során megtartandó ügyviteli és kezelési szabályokról.

Jegyzőkönyvek.

112. §. A B. P. több esetben, a rendőri hatóságot jegyzőkönyvek felvételére kötelezi.

A szóval tett feljelentésekről rendszerint, — a kihallgatásokról, a szemlééről, lefoglalásról, házkutatásról és személymotosásról pedig mindig jegyzőkönyvet kell felvenni.

Ezekon kívül jegyzőkönyvek veendők fel minden olyan hatósági ténykedésről s cselekményről, melyeknek bizonyító erejéhez azoknak hitelességét igazoló írásbeli alakszerűségek kívánatnak.

Míthogy a nyomozás során felveendő jegyzőkönyvek legtöbb esetben döntő befolyással bírnak nemcsak a vádlók tájékoztatására, — hanem azok a későbbi bírói vizsgálat sikerére is kihatnak, sőt sok esetben azok alapján az ügy közvetlenül az ítélő bíró elé is kerül, — a rendőri hatóságok részéről a jegyzőkönyvek felvételénél a legkiválóbb gond, körültekintés és lelkiismeretesség tanúsítandó, s úgy az azok hitelességéhez megkívántató alaki szabályok, mint a tartalom megbízhatósága érdekében felállított feltételek szigoruan betartandók.

A jegyzőkönyvek általános kellékei.

a) Alaki szempontból.

113. §. Minden jegyzőkönyv szerkesztésénél általános alaki kellék, hogy az mindenkor rendőrhatalósági tag által vétessék fel s annak elején feltüntetve legyen: hol, mikor, mely hatóságnál,

annak melyik tagja által, kivel, mily ügyben és kiknek jelenlétében vétetett fel, — s ha a jegyzőkönyvek idegen hatóság megkeresésére vétettek fel, azokban a megkereső hatóság, a megkeresés, esetleg határozat száma s kelte is kitüntetendő.

Ha jegyzőkönyvvezető alkalmazásának szüksége merül fel, ilyenül a rendőri hatóságnak minden olyan tagja, hivatalnoka vagy esküt tett közege alkalmazható. ki a nyomozás teljesítésében egyébként részt nem vesz vagy az által érdekelve nincsen.

Jegyzet. E § 1. bekezdése a jegyzőkönyv «fejének» kellékeit sorolja fel. Példa egy tanukihallgatási jegyzőkönyv fejére:

Jegyzőkönyv.

Felvette Pálfalván az 1902. évi január hó 7-ik napján d. u. 3 órakor a pálfalvai községi előjárásánál Pál Béla községi bíró lopás büntetével gyanúsított Harács Antal nyomozási ügyében, Vér Sándor szerb tolmács jelenlétében, Kiss Sándor községi jegyző, mint jegyzőkönyvvezető közreműködésével Strbski Szaniszló tanu kihallgatása tárgyában a budapesti kir. ügyészség 367—902. k. ti. számú felhívása folytán.

114. §. A jegyzőkönyvek rendszerint azon nyomozó cselekmény foganatosisásával egyidejűleg veendőek fel, melyekről azok szerkesztetnek. Utólagosan csak akkor szerkeszthetők a jegyzőkönyvek; ha az előszóval előadottak, vagy a nyomozó cselekmény közben oly jelenségek, adatok merültek fel, melyek annyira sürgős eljárást igényelnek, hogy még a jegyzőkönyvek felvételével járó időhaladék is veszélylyel jár. Ez esetben is azonban azok a szükséges eljárás teljesítése után azonnal felveendőek, s e körülmény a jegyzőkönyvekben kitüntetendő.

115. §. Ha a jegyzőkönyv felvétele az idő előrehaladott volta vagy közbeesőleg az ügyben teendő intézkedés folytán megszakittatik, ezen körülmény felemlítése mellett a jegyzőkönyv lehetőleg lezárandó és a későbbi idő megjelölésével, folytatolagos jegyzőkönyv veendő fel.

116. §. A nyilatkozatok s vallomások egyfolytában irandók, s kérdések csak az esetben jegyzendők fel, ha ez a feleletek megértéséhez szükséges.

Jegyzetek. 1. A jegyzőkönyv-felvételnél szem előtt tartandó szabályok legfontosabbja: a tökéletes hűség szabálya. A hallottaknak, látottaknak és tapasztaltaknak feljegyzése annak, a hogyan azok tényleg történtek, mindenben meg kell felelnie. E kötelesség elmulasztása a lelkiismeretbeli felelősség mellett súlyos fegyelmi, sőt büntetőjogi következményekkel is járhat.

2. A 116. §-hoz: A hűség kellékének az felel meg és a rövidséget és megérthetőséget is inkább előmozdítja, ha a vallomást mindig a vallomástevő első személyében fogalmazva szövegezzük meg. Ne így írjuk tehát a vallomást, hogy pl.: «Tanu vagy vallomástevő előadja, hogy látta, amidőn ... stb.», vagy: «...nem hallotta, hogy Nagy Pál azt mondta volna, hogy ... stb.» hanem így vegyük fel ezt a jegyzőkönyvbe: «Láttam, amidőn ... stb.»; «Azt nem hallottam, hogy Nagy Pál azt mondta volna, hogy ... stb.»

A kérdésnek is a feljegyzése különösen szükséges lesz pl. akkor, ha a vallomástevő valamely kérdésre megtagadja a feleletet stb.

117. §. A felvett jegyzőkönyvek aláírás előtt a kihallgatott, a jelen voltak és a közreműködött egyének előtt felolvasandók, megmagyarázandók.

Az állam nyelvét nem értőkkel a jegyzőkönyv tartalma az általuk értett nyelvben jártas egyén által megmagyarázandó s ezen körülmény, valamint a magyarázatnak a kihallgatott által történt helybenhagyása a jegyzőkönyben felemlitendő.

Jegyzet. Minden jegyzőkönyv három részből áll: a fejből, a szövegből és a záradékból. A jegyzőkönyv fejének tartalmát a 113. §. szabja meg, a szöveget a történetek hű feljegyzése képezi, a záradékra nézve pedig a 117. §. irányadó.

A záradék alakja ilyen, pl.: «E jegyzőkönyv tartalmát az alantírottak előtt felolvastam, a vallomástevő által értett (német, román stb. nyelven) megmagyaráztam (vagy: X. Y. tolmács által megmagyaráztattam), vallomástevő azt helybenhagyta és aláírta (kézjegyével ellátta)».

118. §. A jegyzőkönyvet úgy a hatóság tagja, mint — amennyiben ilyen alkalmaztatott — a jegyzőkönyvvezető, továbbá a kihallgatottak, a jelen volt tanuk és a B. P. értelmében jelenlétre jogosultak is aláírják.

Az irni nem tudók kézjegyükkal erősítik meg vallomásaikat.

Ha a kihallgatott a jegyzőkönyv aláírását, illetve kézjegyével való ellátását megtagadja, ezen megtagadás s annak indoka a jegyzőkönyvben feltüntetendő és ezen körülmény a tanuk által is megerősítendő

Ha a tanuk, szakértők tagadják meg az aláírást, ez is az indokkal együtt, a jegyzőkönyvekben fölemlitendő.

119. §. Ha egy jegyzőkönyv több ívből áll, azok egymáshoz olykép füzendők, hogy összetartozásuk kétségen kívüli legyen, s minden egyes ív a hatósági tag s a kihallgatottak és tanuk által aláírandó.

120. §. Jegyzőkönyvekben vakarással semmit sem szabad változtatni.

Ha egyes szavakat ki kell törölni, ennek úgy kell történnie, hogy azok olvashatók maradjanak s a törlés megtörténtét, valamint egyes szavak közbeszurását a jegyzőkönyv végén meg kell említeni.

A szükséges kiegészítések a jegyzőkönyv végén veendők fel.

Jegyzetek. 1. A 118. §. 3., 4. bekezdése esetében ez a záradék vezetendő a jegyzőkönyvre, pl.: «Kohn Pál szakértő megtagadta az aláírást, mert ma ünnepe van», vagy pl.: «Vallomástevő az aláírást indokolás nélkül megtagadta».

2. A 119. §. feletle fontos szabályát különösen hangsúlyozzuk.

3. A 120. §. esetében, ha például a jegyzőkönyv szövegében e szavaknál: «Nagy János mondta nekem, hogy...» a «mondta» szó elé ez a szó: «nem» beszuratott, a jegyzőkönyv végén ezt a záradékot kell írni: «E jegyzőkönyv 3-ik oldalán, alulról a 7-ik sorban a «János» és «mondta» szavak közé a «nem» szót a vallomástevő tudtával és beleegyezésével szurtam be». Az aláírás természetesen csak e záradék után fog következni.

b) A tartalom szempontjából.

121. §. A jegyzőkönyvek tartalma szorosan s lehetőleg röviden, de világosan és értelmesen csak azon tárgyra vonatkozzék, melynek megállapítása a nyomozás érdekében áll. A nyomozással vagy a nyomozó cselekménnyel közvetlen összefüggésben nem

álló, vagy azokra lényeges befolyással nem bíró észleletek, vallo-
mások s tények tehát a jegyzőkönyvekbe csak akkor veendők
fel, ha azokra az érdekelték által suly fektettetik s ezek azoknak
jegyzőkönyvbe vételét kívánják.

122. §. A jegyzőkönyvekben kihallgatások esetén a tett nyi-
latkozatok s vallomások s azok eredménye, egyéb nyomozó cse-
lekmények esetén pedig a hatósági tag eljárása, a foganatosított
hatósági cselekmények a legnagyobb tárgyilagossággal és a való-
ságnak megfelelő hűséggel tüntetendők fel.

123. §. A jegyzőkönyvek tárgyilagossága érdekében a bemon-
dások lehetőleg világosan és kizárólag a kihallgatott egyén val-
lomását feltüntetően szövegezendők. A rendőrhatalóság tagja sze-
mélyes benyomását és felfogását a kihallgatás keretébe ne
foglalja.

A vallomások hűségének érdekében szükséges továbbá, hogy
ha a kihallgatottak által bizonyos fogalmak megjelölésére nyelv
vagy tájszólás folytán bizonyos sajátzerű kifejezések használtat-
nak, ezek ugyanazon szavakkal adassanak vissza, a mint azok
használtattak.

Az ily kifejezések értelme a jegyzőkönyvben megmagya-
rázandó.

124. §. A jegyzőkönyveket úgy kell felvenni, hogy azoknak
helyesbítésére vagy pótlására lehetőleg szükség ne legyen.

Jegyzet. Az e §-oknak főalapjául szolgáló vezérelvet akként foglalhatjuk
össze, hogy: csak a lényegest kell jegyzőkönyvbe venni, de ezt okvetlenül és
tökéletes hűséggel.

A stílus tekintetében a lehető rövid mondatokban való szövegezésre kell
törekedni. A hosszas körmondatokat különösen kerülje a jegyzőkönyv készítője.
Olyan kifejezéseket, a melyeknek a kihallgatott által történt használata művelt-
ségi állapotára való tekintettel elképzelhetetlen, ne adjon a szájába. Így pl.
nagyon valószínűtlenül hangzanék, ha a sátoros cigány azt ismerné be jegyző-
könyvében, hogy: *«praemeditált szándékból ölte meg»* X-et.

Külön rendelkezések.

1. Feljelentések felvételénél.

125. §. Az általános szabályokon kívül még külön is figye-
lembe veendők:

A feljelentések felvételénél, vagy az élőszóval tett vagy
utólag kiegészítendő panaszok és feljelentésekről felvett jegyző-
könyvek szerkesztésénél különös gond fordítandó arra, hogy az
tartalmazza a feljelentést tevőnek nevét, polgári állását, lakását,
továbbá hogy közvetlenül sértett-e, s hogy a feljelentett cselek-
ményről közvetlen tapasztalás vagy csak hallomás útján értesült;
valamint hogy abból úgy a tényállás s a minősítő körülmények,
mint a feljelentő bizonyítékai, esetleges tanuinak kiléte és hol-
tartózkodása, ugyszintén a gyanúsított személyének kipuhatolására

vezethető adatok is tisztán kivehetők és megállapíthatók legyenek; azonkívül kitüntetendő abban az a körülmény is, hogy a feljelentő vádjának igazolására rendelkezik-e s ha igen, minő bizonyítékokkal? Ugy szintén kitüntetendő az is, ha a feljelentő vádjának támogatására mit sem tud felhozni.

Különös figyelem fordítandó a magánindítványra üldözhető bűncselekményeknél, hogy a magánindítvány emelésére jogosultság s a büntető törvényben meghatározott elévülési idő már a feljelentésről felvett jegyzőkönyvben szabatosan meg legyen állapítva, s erre való tekintetből a jegyzőkönyvben nemcsak a feljelentést tevőnek a tetteshez való viszonya, a feljelentett cselekménynek elkövetési ideje, de az is kitüntetendő, hogy mikor szerzett a sértett fél tudomást a büntetendő cselekményről s annak tetteséről.

2. Terhelt kihallgatása esetén.

126. §. A terhelt kihallgatásának alakjáról és rendjéről a B. P. 132. §-a intézkedik.

E szerint minden egyes terhelttel tett valamása alapján külön jegyzőkönyv veendő fel, melynek első sorban tartalmaznia kell a terhelt személyazonosságára vonatkozó, a B. P. 133. §-ában felsorolt adatokat és a védő igénybevehetése iránti jogosultságra történt figyelemztetést.

Jegyzet. V. ö. az 56. §. 1. jegyzetét.

127. §. Kiváló gonddal, tárgyilagossággal és hűséggel szerkesztendő az a jegyzőkönyvek, melyek terheltnek beismerő vallomását vagy védekezését tartalmazzák.

Beismerő vallomás esetén terhelt bemondása a legnagyobb részletességgel s az azt támogató adatok és bizonyítékok felsorolásával és megjelölésével foglalandó jegyzőkönyvbe, abban a netán létező tettestársakra, részesekre és orgazdákra is ki kell terjeszkedni és terhelt felhivandó arra, hogy utóbbiakkal szemben esetleg levő bizonyító adatait is terjeszsze elő.

Továbbá a lehető legnagyobb hűséggel és részletességgel adandó vissza terheltnek az a vallomása, melyben a cselekmény elkövetésének részleteit avagy valamely a büntetendő cselekményből származó tárgynak elrejtési helyét fedezi fel.

128. §. Ha a terhelt csak négy szemközt hajlandó a kihallgatást eszközölő rendőri hatóság tagja előtt vallomást tenni, ez nem tagadható meg, de ez esetben terheltnek erre nézve tett előzetes kijelentése két érdektelen tanu jelenlétében külön jegyzőkönyvbe veendő és terhelttel négy szemközt felvett jegyzőkönyvben ez a körülmény kitüntetendő.

129. §. Ha terhelt, akár terhelő társaival, akár tanukkal szembesítve hallgattatik ki, az illetőknek egymás szemébe mondott kifejezéseik szószerint veendő a jegyzőkönyvbe.

130. §. Ha terhelt nem a vád tárgyát képező, hanem más bűncselekmény iránt beismerésben van, vagy arról tájékoztatólag nyilatkozik, ez esetben külön jegyzőkönyv veendő fel.

Jegyzet. Ezt a külön jegyzőkönyvet aztán a kir. ügyészhez azonnal be kell küldeni. (B. P. 133. §. utolsó bek.)

3. Tanukihallgatás esetén.

131. §. A tanukkal felvett jegyzőkönyvekbe csak a bűnvádi eljárás szempontjából fontossággal bíró vallomásaik veendők fel s a jegyzőkönyvekben világosan kitüntetendő, hogy a tanuknak vallomásai közvetlen észleleteiken, avagy csak mások közlésein alapulnak és ez esetben kik azok, kiktől ezen észleleteket, illetve értesüléseket s mily módon szerezték.

132. §. Ha a tanuknak magatartása, vallomásának tartalma vagy netalán ismert múltja a tanuvallomás értékét kérdésessé teszi, joga van a kihallgatást eszközölő hatósági tagnak ezen tanu előléte után is tudakozódni, és esetleg a vallomás értékének megítélésére szolgáló adatokat és körülményeket a jegyzőkönyvben megemlíteni.

133. §. Ha a tanuk egymással szembesítették, az egymás szemébe mondtak lehetőleg szószerint jegyzőkönyvbe veendők.

134. §. A tanuknak egymáshoz, a sértetthez, a feljelentőhöz vagy a terhelthez való viszonya a jegyzőkönyvben világosan feltüntetendő, valamint az is, hogy az arra jogosítottak a tanuságtevés alóli mentességre figyelmeztetve lettek.

Jegyzet. V. ö. a 124. §. jegyzetét és a 60. §. 4. jegyzetét.

4. Szemle esetén.

135. §. A szemle-jegyzőkönyv mindig a helyszínén veendő fel, és ezen szabály alól csak akkor lehet eltérés, ha a jegyzőkönyv felvétele a helyszínén teljesen lehetetlen, de ez esetben is az adatok a tanuk jelenlétében már a helyszínén jegyzendők fel és a jegyzőkönyv későbbi szerkesztésénél ezen körülmény világosan kitüntetendő.

136. §. A szemléről felvett jegyzőkönyvben mindaz felsorolandó és leírandó, ami a helyszínén talált állapot hű feltüntetésére alkalmas és épp azért a helyszínén talált tárgyak helyzetéről, minőségéről, alakjáról, tartalmáról, a nyomok méreteiről hű leírás, esetleg vázlatok, rajzok és fényképek veendők fel olyképen, hogy a szemlélt tárgy és hely azonosságának megállapításához és bizonyításához kétség ne férhessen.

137. §. Kiváló gonddal veendő fel a jegyzőkönyv, ha az talált hulláról vagy külerőszak folytán elhalt egyén teteméről szól.

Talált és nem valamely hatósági bonczterembe beszállított hullánál a legrészletesebben leírandó a hulla külseje, annak hely-

zete, a találási hely s a hulla közelében talált tárgyak, nyomok, valamint az észlelt külerőszak nyomai, továbbá az ölésre vagy a sértésre alkalmas netaláni eszközök minősége és helyzete.

138. §. Ha a szemle alkalmával megállapított, hogy a hulla a hatóság megérkezése előtt mások által már megmozdított és a helyszínén változások eszközöltettek, ezen körülmény a jegyzőkönyvben megemlítendő s ha kinyomoztatott, hogy ezt ki vagy kik cselekedték, a jegyzőkönyvben ezek is megnevezendők és a hulla s a helyzet előbbeni állapota, szemtanuk előadása alapján, lehetőleg leírandó.

139. §. Ha a rendőri hatóság tagja a szemlénél szakértőt alkalmaz, annak észlelete, azaz a lelet lehetőleg szószerint, a megfelelő műkifejezések használatával felveendő. Ugy szintén részletesen felsorolandó a terhelt által esetleg választott ellenőrző szakértőnek észrevétele is.

A feleknek szakértők ellen emelt kifogásai jegyzőkönyvbe foglalandók.

Ha a szakértők véleményüket írásban kívánják benyújtani, ez a jegyzőkönyvben megemlítendő a beadásra engedélyezett határidővel együtt, és a szakvélemény beérkezése után a szemle-jegyzőkönyvhöz fűzendő.

Jegyzet. A szakértő vagy azonnal a szemle tárgyának megsemmisítése után jegyzőkönyvre adja véleményét vagy véleménye megírására határidőt kér. Ebben az esetben az általa írásban benyújtott véleményt a jegyzőkönyvbe is beírni nem kell, hanem azt ehhez csak hozzá kell fűzni.

5. Lefoglalás esetén.

140. §. Ha bűncselekményből származó vagy egyéb bizonyítékul szolgáló tárgyak foglaltatnak le, azok, az azonosság megállapítása céljából, a lehető legnagyobb gondnal és szabadtossággal irandók le a jegyzőkönyvben, melyben feltüntetendő a tárgyaknak lefoglaláskor talált állapota és a bűncselekménnyel kapcsolatos vonatkozásai. Egyszersmind a lefoglalt tárgyak megőrzése iránt netalán tett intézkedések is felemlítendőek.

141. §. Iratok lefoglalásánál a tulajdonos azon kívánsága, hogy a rendőri hatóság azokat ne vizsgálja át és nem olvashatja el, a jegyzőkönyvben feltüntetendő, mely esetben a hatóság az iratokat betekintés nélkül lezárja s veszi őrizet alá.

142. §. Ha lefoglalás alkalmával az eljárásnak alapjául szolgáló bűncselekménnyel összefüggésben nem álló olyan tárgy foglaltatik le, mely más, hivatalból üldözendő bűncselekményre mutat, vagy melynek használata tiltva van, erről külön jegyzőkönyv veendő fel.

Jegyzet. 1. A 141. §-hoz: A B. P. 184. §-a értelmében, ha valamely lefoglalt irat birtokosa vagy megbízottja, illetve a részére kirendelt képviselő kijelenti, hogy az irat átvizsgálását vagy átolvasását nem engedi meg, akkor a lefoglalást teljesítő az iratot minden betekintés nélkül azonnal lepecsételni tartozik és azt csak így veheti őrizete alá. A lepecsételt irat felbontását, átviz-

gálását vagy elolvasását aztán bármely hatóság is csak akkor eszközölheti, ha ezt a törvényszék vádтанácsа határozatilag elrendelte.

2. A 142. §-hoz: A felveendő külön jegyzőkönyv és a lefoglalt tárgy haladéktalanul beterjesztendő a kir. ügyészсéhez. (B. P. 133. §. utolsó bek.)

6. Házkutatás és személymotozás esetén.

143. §. A házkutatásról és személymotozásról felvett jegyzőkönyvben hivatkozni kell azon írásbeli határozat keltére és számára, melylyel az említett cselekmények elrendeltettek. Ugyszintén megemlítendő az is, hogy az a B. P. 188. §-ában előirt időn belül vagy éjjel, továbbá kiknek a jelenlétében foganatosított.

144. §. Az átkutatott ház és helyiségek pontosan megjelölendők, valamint a megmotozott egyén kiléte is feltünttetendő, továbbá feltünttetendő az is, hogy terhelt a keresett tárgy átadására felhivatott és azt megtagadta; felemlítendő a jegyzőkönyvben az is, ha a házkutatás vagy személymotozás helyiségek vagy készülékek feltörése, vagy zárok felnyitása mellett eszközöltetett.

145. §. A házkutatás vagy személymotozás alkalmával talált és átvett tárgyakról oly jegyzőkönyv készítendő, melynek tüzetes megjelölései nem hagynak fenn kétséget az átvett tárgyak egyedisége és mennyisége iránt és mindig kitünttetendő az is, hogy a gyanus tárgy vagy személy a háznak mely részében, minő helyzetben, illetőleg mily állapotban találtatott.

Jegyzet. V. ö. a 89. §-t.

7. A rendőri hatóság intézkedései ellen tett előterjesztés esetén.

146. §. Ha a lefoglalás, házkutatás vagy személymotozás elrendelése ellen, annak foganatosítása alkalmával, az érdekelt előszóval előterjesztéssel él, ezt a rendőri hatóság eljáró tagja azonnal a jegyzőkönyvbe veszi. Ha az előterjesztés később tétetik meg, erről külön jegyzőkönyv veendő fel.

Ha az előterjesztést nem az érdekelt teszi, ez is jegyzőkönyvbe veendő, de ezen körülményt a hatóság tagja a jegyzőkönyvben hivatalból megjegyezni tartozik.

Jegyzet. V. ö. a 111. §-t.

Határozatok szerkesztése.

147. §. Határozat szerkesztésének akkor van helye, midőn a rendőri hatóság oly intézkedést tesz, mely természeténél fogva a nyomozás során érdekelt féllel közlendő.

A B. P. szerint mindig határozat hozandó:

1. a főmagánvádlnak (B. P. 41. §.) a nyomozás teljesítésére irányuló kérelme tárgyában.

2. a terhelt vagy tanuk elővezettetésének elrendelésekor,
3. a terhelt előzetes letartóztatása,
4. a lefoglalás,
5. a házkutatás és személymotosás elrendelésekor.

Jegyzet. Az 1. ponthoz: Tudjuk, hogy a főmagánvádas esetekben a nyomozás elrendelése a rendőri hatóság jogkörébe tartozik. Ez már most a nyomozás elrendelése kérdésében kétféle határozatot hozhat: *a)* a nyomozást elrendelő határozatot, amelyet nem kell indokolnia és *b)* a nyomozás elrendelését megtagadó határozatot. Ezt, valamint a nyomozást megszüntető határozatot is indokolni és a főmagánvádlónak és a kihallgatott terheltnek kézbesíteni is tartozik.

A 2., 3., 4. és 5. ponthoz: Mindegyik itt felsorolt határozatot indokolni kell. Csupán az olyan lefoglalást rendelő határozat hozható indokolás nélkül, amely uratlan tárgy lefoglalásáról intézkedik.

148. § A határozatok külalakjának elengedhetlen kelléke, hogy azon a határozat száma, kelte és hozatalának helye kitüntetve, az azt kiadó hatóság megjelölve, továbbá, hogy az a hozatalra jogosított hatósági tag által aláírva és a hatóság pecsétjével ellátva legyen.

149. §. A határozatok tartalma mindenkor rövid, világos és olyan legyen, hogy abból az intézkedés tárgya, a hatóság akarata és rendelkezése kivehető legyen.

Amennyiben a BP. vagy a dolog természete a határozatok külön indokolását is megköveteli, ez is világosan, de a lehető rövidséggel szerkesztendő.

Jegyzet. V. ö. a 147. §. 1. és 2. jegyzetét.

150. §. A valamely nyomozó cselekményt elrendelő határozatban világosan és minden kétséget kizáró módon meg legyen jelölve azon személy, ki ellen a cselekmény elrendeltetett; továbbá határozottan kitüntetendő az elrendelt intézkedés tárgya, a cselekmény foganatosításának ideje és helye, a végrehajtással megbízott hatósági tag vagy közeg neve.

Átiratok, megkeresések és indítványok szerkesztése.

151. §. Átiratok, megkeresések és a BP. 98. §-a alapján a vizsgálóbírónál vagy járásbírósnál teendő indítványok fogalmazásánál kiváló suly fektetendő arra, hogy ezekből világosan kitűnjék, hogy mi az irat tárgya és célja.

Határozatok kézbesítése és felek értesítése.

152. §. Idézéseknek és határozatoknak az érdekelt felekkel, esetleg hatóságokkal való közlése tárgyában a BP. VII. fejezetében a bírósági határozatok közlésére vonatkozó rendelkezések a rendőri hatóságok által is követendők és kiváló gond fordítandó arra, hogy az idézések és határozatok a felekkel és esetleg hatóságokkal szabályszerűen közöltessenek, és annak megtörténte kellőleg igazoltassék.

Jegyzet. A határozatok közlésének két módja van: a jelenlevő érdekelten szemben az élőszóval való kihirdetés, távollevő részére pedig a kézbesítés.

Kihirdetés útján való közlés esetén jegyzőkönyvet kell felvenni, melyben a kihirdetett határozat kelte, száma és tartalma szerint bejegyzendő és a kihirdetés tényét tanúsító szöveg az érdekelten, aki előtt kihirdették, aláíratandó. Ha ez kívánja, a határozatot neki másolatban is is kell adni.

A kézbesítés szabályaira nézve l. e könyv utolsó fejezetét.

Ha letartóztatva levő terheltnek kezéhez történt kézbesítés, ennek kérésére előtte a kézbesített iratot fel is kell olvasni és neki anyanyelvén meg is kell magyarázni.

Lefoglalt tárgyak és bűnjelek kezelése.

153. §. A lefoglalt tárgyak s egyáltalán mindennemű bűnjelek olyképp kezelendők, hogy azoknak azonossága iránt kétely ne támadhasson. Ezért a lefoglalt tárgyak vagy bűnjelek, ha azok a hatóság által szereztetnek meg, már a lefoglalás alkalmával, — ha pedig azok mások által szolgáltatnak be, mindjárt az átadáskor felveendő jegyzőkönyvekben oly pontossággal jelölendők meg, hogy azok egyedisége minden kétséget kizárjon s azonosságuk mindenkor könnyen megállapítható legyen.

154. § A lefoglalt tárgyak és bűnjelek mindig akként kezelendők, hogy azok el ne veszthessenek, ki ne cseréltethessenek és sem alakjukban, sem értékükben változást ne szenvedhessenek, s hogy mindenkor megállapítható legyen, hogy mely ügyirathoz tartoznak. E célból a lefoglalt tárgyak és bűnjelek mindenkor azon ügyirat iktatószámával jelölendők meg, mely azoknak lefoglalásáról, illetve beszolgáltatásáról szól.

155. §. A lefoglalt készpénz, valamint ékszerek és érték-tárgyak mindenkor külön jegyzékbe foglalandók s ennek kíséretében a rendőri hatóság főnökének, esetleg az azok kezelésével megbízott tisztviselőnek adandók át, ki azoknak megőrzéséről gondoskodni tartozik.

156. §. Ha a lefoglalt készpénz olyan, hogy azt ugyanazon pénzdarabokban vagy pénzjegyekben kell megőrizni, azok külön tartályban helyezendők el és kezelendők.

157. § Ha a lefoglalt tárgyak vagy bűnjelek nagyobb értéket képviselnek, vagy ugyanazonosságukra kiválóan nagyobb súly helyezendő, azok azonosságának bizonyíthatása érdekében nemcsak a hatóság pecsétjével látandók el, hanem azok, vagy azok tartályai a tárgyak tulajdonosának vagy birlalójának pecsétjével vagy más jelzésével is ellátandók.

158. §. Lőfegyverek megtöltve sem őrizet alá nem vehetők, sem el nem szállíthatók. A töltést előbb ki kell venni, annak minőségét meghatározni, a töltést külön dobozva helyezve, a fegyverhez erősíteni és mindezekről jegyzőkönyvet felvenni.

Méregnek vagy mérges tartalmu tárgyaknak megőrzése tekintetében ez iránt meghallgatott szakértő véleménye szerint kell eljárni. Ily tárgyak tartályára vagy burkolatára tartalmuk

veszélyes volta feljegyzendő, s a tartály vagy burkolat a hivatalos pecséttel lezárandó.

159. §. Ha a nyomozást teljesítő hatósági tagnak a nyomozás során, felmutatás vagy bárminő okból a bűnjelekre szüksége van, azokat mindenkor csakis külön elismervény mellett veheti át s ugyanily elismervény ellenében adhatja vissza.

160. §. A bűnjelt képező tárgyak a nyomozás folyamán rendszerint még a tulajdonosnak sem adhatók ki; ha azonban a tettes bűnössége a bűnjel nélkül is — más adatok alapján — kétségtelenül meg van állapítva, s azoknak nélkülözése által a tulajdonos nagy károsodásnak lenne kitéve, azok a rendőri hatóság által — a nyomozás során is — kiadhatók, amely esetben azonban jegyzőkönyv veendő fel, s az a káros fél és a terhelt által is aláírandó, s a káros egyuttal felhivandó, hogy a neki kiadott bűnjeleket, amennyiben azok fenttarthatók, megőrizze, úgy, hogy azok a hatóságnak bármikor rendelkezésére bocsáthatók legyenek.

161. §. A romlás veszélyének kitett tárgyak illetékes intézkedés végett, haladéktalanul a bíróságnak adandók át; ha azonban az ilyen tárgyak még a bíróság intézkedéseig sem tarthatók fenn, azok szükség esetében eladhatók, előbb azonban jegyzőkönyvet kell felvenni, melyben az eladandó tárgyakat, a bűnügyre fontossággal bíró ismérvek felemlítésével, mennyiség és minőség szerint pontosan le kell írni.

Az árverés foganatosításával a rendőri hatóság főnöke a rendőri hatóságnak valamely tagját bizza meg.

A befolyt vételár a kir. ügyészséghez teendő át.

162. §. Ama lefoglalt tárgyakat, melyekre a bűnvádi eljárás szempontjából nincs már szükség, a nyomozó hatóság főnöke a nyomozás befejezése előtt is visszaadhatja az igazolt tulajdonosnak vagy birtokosnak. (BP. 187. §.)

Az igazolt tulajdonosnak vagy birtokosnak a rendőri hatóság főnöke vagy az erre kijelölt hatósági tag, a kir. ügyészség beleegyezésével a romlás veszélyének kitett vagy csak költség mellett fenttartható tárgyakat (BP. 187. §.), ha a késedelem veszélylyel nem jár, az eladás mellőzésével akkor is kiadhatja, ha ezekre a nyomozás folyamán még szükség lehet. Az utóbbi esetben a tulajdonostól vagy birtokostól kötelező nyilatkozatot kell venni arra nézve, hogy a kiadott s fenttartható tárgyat a rendőrség vagy bíróság felhívására bármikor bemutatja.

A nyilatkozat a jegyzőkönyvbe foglalandó.

A kiszolgáltatásról jegyzőkönyvet kell felvenni, melyben a kiadandó tárgyakat a bűnügyre fontossággal bíró ismérvek felemlítésével mennyiség és minőség szerint le kell írni. Az erre alkalmas esetekben a kiadott tárgyakról mutatóvány tartandó vissza.

163. §. A nyomozás befejezése után a nyomozó hatóság a közvetlen őrizete alatt levő lefoglalt tárgyakat és bűnjeleket, az

iratokkal együtt, az ügyészséghez, illetve bírósághoz teszi át, s átiratában felsorolja az átvett lefoglalt tárgyakat és bűnjeleket.

Ha a lefoglalt tárgyakról vagy bűnjelekről külön jegyzék kézbesítettett, elegendő, ha az átiratban utalás történik arra, hogy a bűnjel-jegyzékben felsorolt tárgyak mind betérjesztettek az ügyészséghez, illetve a bírósághoz.

Az előzetes letartóztatásba helyezett terheltek nem bűnjelét képező tárgyainak kezelése.

164. §. Az előzetes letartóztatásba helyezetteknek nem bűnjelét képező tárgyai is külön, de olykép kezelendők, hogy azoknak azonossága, minősége és mennyisége iránt kétely ne támadhasson.

Ezen tárgyak közül is az ékszerek és pénznemek külön kezelendők.

Ha az előzetes letartóztatásba helyezett fogva kísértetik át az ügyészséghez vagy a bírósághoz, ezen tárgyak szintén külön jegyzékkel küldendők át; ha pedig az előzetes letartóztatásba helyezve volt terhelt már a rendőri hatóság által helyeztetik szabad lábra, azoknak a tulajdonos részére történt átadása olykép eszközöltessék, hogy átvételökhöz kétely ne férhessen.

165. §. Ha az előzetes letartóztatásban levő egyén a nála talált, de bűnjeleket nem képező készpénz és értéktárgyak iránt már letartóztatásának tartama alatt intézkedik, avagy azokból egy rész élelmeztetésére vagy szállítására fordíttatik, erről mindenkor rendes jegyzőkönyv és elszámolás vezetendő.

A nyomozás iratainak kezelése.

166. §. A nyomozásra vonatkozó iratok minden rendőri hatóságnál külön kezelendők, s e célból a bűnügyi nyomozásokról külön iktató-, mutató- és kézbesítő-könyv vezetendő.

167. §. Külön iktatószámmal kell ellátni minden feljelentést, más hatóságtól érkezett vagy magán egyén által benyújtott iratot s egyáltalán minden olyan intézkedést és jelentést, mely a nyomozásra vagy esetleg a későbbi bírósági eljárásra fontossággal bír.

Kihallgatásokról felvett jegyzőkönyvek, valamint közbeeső intézkedésekről s cselekményekről szerkesztett jelentések rendszerint csak az alapszámmal láthatók el.

168. §. Az iktatókönyv a következő rovatokat tartalmazza: 1. Folyószám, mely az év január hó 1. napján kezdődik s ugyanazon év december hó 31. napján végződik. 2. Az érkezés ideje. Kiváló fontosságu, sürgős ügyekben a napszaka is megjelölendő. 3. A beadványt benyújtónak vagy a feljelentést tevőnek neve és lakása. A megkereső hatóságnak megjelölése és megkeresésének száma. 4. A beadvány, feljelentés, illetve megkeresés tárgya. 5. A terhelt neve és lakása. Ha a terhelt neve ismeretlen, e

rovatba «ismeretlen» irandó. 6. A bűncselekmény megjelölése. 7. A lefoglalt tárgyak és bűnjelek megjelölése és felsorolása. 8. Az iratoknak és tárgyaknak kiadmányozási napja és azon hatóság megnevezése, hova a kiadmány és mellékletei elküldettek. Végül 9. Észrevételek. Ide jegyzendők be mindazok a megjegyzések, melyek az előbbi rovatok alá nem vonhatók, de melyeknek feljegyzése — bármily tekintetben — jelentőséggel bír.

169. §. A nyomozásra vonatkozó iratok a kir. ügyészséghez vagy bírósághoz iratjegyzék mellett teendők át.

170. §. Az iktatókönyvből betürendes mutatókönyv (index) készítendő, melynek 1. rovatában az érdekelt személyek és hatóságok s az iktatott tárgy jelölendő meg. — a 2. rovatába pedig az azon ügyre vonatkozó beadványok iktatószámai jegyzendők be.

Ha ugyanazon ügyben több személy van érdekelve, a beadvány mindegyik személy neve alatt feltüntetendő.

171. §. A rendőri hatóság székhelyén levő hatóságok és hivatalok részére a kézbesítések rendszerint kézbesítő-könyv mellett eszközlendők.

E kézbesítő-könyvnek a következő rovatokat kell tartalmaznia: 1. a küldemény iktató-száma, 2. az elküldés ideje, 3. a címzett hatóság megnevezése, 4. a bűnjelek és a lefoglalt tárgyak megjelölése; 5. az átadás ideje s az átvétel elismerése. Ha az iratok kézbesítésével egyidejűleg a fogva tartott egyén is átkísértetik, ezen körülmény, valamint a fogoly átvételének időpontja is, a kézbesítő-könyvben pontosan kitüntetendő.

A rendőri hatóság székhelyén lakó magánszemélyek részére a kézbesítés külön vevény mellett, esetleg posta útján eszközlendő. A kézbesítő vagy postai vevény a vonatkozó ügy irataihoz csatolandó.

172. §. Ha a rendőri hatóság székhelyén vagy ezen kívül levő hatósághoz posta útján kell a kiadmányt kézbesíteni, — ez postakönyv mellett eszközlendő. Az ily küldeményt (levelet vagy csomagot) a rendőri hatóság hivatali pecsétjével kell lezárni s az illető címmel ellátni, — ezenkívül a küldemény borítékán a küldő rendőri hatóság megnevezendő s a küldemény iktatószáma kiteendő.

173. §. A posta-könyv a következő rovatokat tartalmazza: 1. a küldemény iktatószáma, 2. a pénz vagy értékneműek megjelölése, 3. az elküldés ideje, 4. a címzett hatóság vagy fél megnevezése, 5. a címzett hatóság székhelye, vagy a fél lakohelye, 6. az átvétel bizonyítása a postahivatal részéről.

A rendőri hatóságnál a szolgálat folytonosságáról való gondoskodás.

174. §. Minden rendőri hatóságnál intézkedni kell, hogy a bűncselekmények iránti följelentések és panaszok mindenkor felvehetők s a bűnügyi nyomozások azonnal folyamatba tehetők

legyenek. Ezért minden rendőri hatóságnál figyelmeztető irattal megjelölendő azon hatósági tag s annak helyisége, ki a feljelentések felvételével meg van bízva; valamint a kir. ügyészszéggel, a vizsgálóbírákkal és járásbíróságokkal közlendő azon hatósági tagok neve és lakása, kik nyomozások teljesítésével s egyes nyomozási cselekményeknek sürgős esetekben való fogyanatosításával a rendőri hatóság főnöke által meg vannak bízva.

III. FEJEZET.

Részletes utasítások a rendőri közegek részére.

Jegyzet. Az Utasításnak eddig tárgyalt része a rendőri *hatóságokra* nézve kötelező nyomozási szabályokat tárgyalta.

Ez a fejezet most azokkal a különleges szabályokkal foglalkozik, amelyek arra vonatkoznak, hogy a vizsgálóbíró, járásbíróság, kir. ügyészszék vagy saját felettes hatósága által megbízotván, avagy bizonyos esetekben önállóan, felsőbb hatósága utasítása nélkül is mily jogkörben végezhet a legalacsonyabb rangú rendőri *közeg is* nyomozási cselekményeket?

E részben általában megjegyzendő, hogy a rendőri közeg *a)* rendszerint csakis saját felettes hatóságának utasítására, de *b)* a kir. ügyész, a vizsgálóbíró vagy a járásbíróság utasítására is, sőt *c)* az azonnali intézkedés elmulasztásának veszélyes volta esetén saját kezdeményezése folytán, vagyis önállóan is teljesíthet, illetőleg köteles teljesíteni bizonyos nyomozási cselekményeket.

A következő §-ok részletesen szabályozzák a rendőri közegnek nyomozási jogkörét.

175. §. A rendőri közegek kötelessége az arra hivatott hatóságok által kiadott utasításoknak lelkiismeretes teljesítése által a nyomozásban közreműködni s ez által a büntetendő cselekmények felfedezését és a tettesek kézrekerítését saját megfigyelésén alapuló tevékenysége által is elősegíteni.

176. §. A rendőri közeg nyomozást, illetőleg nyomozó cselekményeket rendszerint csakis felettes rendőri hatóságának utasítására, vagy felhatalmazása alapján teljesít; köteles azonban egyes nyomozó cselekményeket a kir. ügyész, vizsgálóbíró, vagy a járásbíró utasítására is teljesíteni vagy abban közreműködni.

Saját kezdeményezéséből csak akkor járhat el a rendőri közeg, ha olyan büntetendő cselekmény jó tudomására, melynél az azonnali intézkedés elmulasztása veszélylyel járna.

Joga és kötelessége marad azonban e mellett a rendőri közegnek büntetendő cselekmények után saját kezdeményezéséből is puhatolózni s ezen kötelességének annál lelkiismeretesebben tartozik eleget tenni, mert a rendőri közegek helyzetük, szolgálatuk, érintkezéseik, ismeretségeiknél fogva leginkább van-

nak abban a helyzetben, hogy büntetendő cselekményeket észleljenek s azokról tudomást szerezzenek.

177. §. Ha a rendőri közeg valamely nyomozó cselekmény teljesítésére vagy abban való közreműködésére a kir. ügyész, vizsgálóbíró vagy a járásbíró által utasítatik, tartozik ezen meghagyásnak ép úgy megfelelni, mintha arra felettes hatósága által utasított volna. Köteles azonban az esetben is eljárásáról felettes hatóságának utólagosan — akár szóbeli, akár írásbeli — jelentést tenni.

178. §. Ha a rendőri közeg puhatolódzása közben vagy előtte tett feljelentés, panasz útján vagy bármi más módon valamely büntetendő cselekményről értesül, ezt — ha azonnali intézkedésnek szüksége nem forog fenn — jelentés alakjában felettes rendőri hatóságának, illetőleg előljárójának a lehető legrövidebb idő alatt tudomására hozza.

179. §. Akár utasításra, akár saját kezdeményezésre indított nyomozás, illetve puhatolás esetén köteles a rendőri közeg legjobb tehetsége szerint mindannak kipuhatolására törekedni, a mi a büntetendő cselekmény teljes felderítése, a tettes kilétének és hol tartózkodásának tájékoztatására szolgálhat.

Ezért különös kötelessége a rendőri közegnek bűnjelek létezésére, a tettes kilétére és tartózkodására vonatkozó adatok után puhatolózni s azoknak miként és hol leendő feltalálhatása után kutatni, továbbá a büntetendő cselekmények nyomait megőrizni és épségben tartani s mindennemű bűnjelt biztosítani.

Ha tehát a rendőri közeg valamely büntény színhelyére érkezik, vagy holttestet vagy súlyosan sérültet talál, első és főkötelessége erről a legközelebbi rendőri hatóságnál, vagy — ha ez közelebb lenne — a kir. ügyészségnél, járásbírónál, vizsgálóbírónál azonnal jelentést tenni és addig is, míg ezek megérkeznek, a talált állapotnak változatlan fentartásáról gondoskodni és netaláni tanuk után tudakozódni.

Súlyos sérülés esetén igyekezzék a rendőri közeg a sérült-höz a legközelebbi orvost, — vagy ha ilyenek vannak — a mentőket a legrövidebb uton elhívni.

180. §. Tanut vagy terheltet a rendőri közeg jegyzőkönyvi-
leg nem hallgathat ugyan ki, de kötelessége ezeket is kikérdezni és ezen kikérdezés eredményéről, valamint saját észlelteiről vagy tapasztalatairól a hatóságnak azonnal akár előszóval, akár írásban jelentést tenni. Fontosabb esetekben köteles a rendőri közeg a terhelt, vagy tanuk nyilatkozatairól az általa észleltekről s tapasztaltakról írásbeli feljegyzéseket tenni.

181. §. Ha a tett színhelyén az állapot vagy a hátrahagyott nyomok bármi okból addig sem tarthatók fenn, vagy őrizhetők meg, míg a hatóság tagja megérkezik, igyekezzék a rendőri közeg az általa látottakat és tapasztaltakat jól megfigyelve olyképen leírni, hogy az adatok legalább a tájékoztatásra alkalmassak legyenek és a mennyiben a tett színhelyén tanuk vannak

jelen vagy ilyenek szerezhetők, ezeket az általuk észlelték megjegyzésére és jelentésének igazolására hívja fel.

Jegyzet. A most következő 182—203. §-ok a rendőri közeg nyomozási jogkörének legfontosabb részét tartalmazzák.

Az Utasítás ugyanis e §-okban a rendőri közeg által, felsőbb utasítás nélkül önállóan is gyakorolható *a)* elfogási, *b)* bekísérési vagy elővezetési, *c)* tárgyak őrizet alá vétele iránti, *d)* házkutatási, *e)* és személymotozási jogot szabályozza.

A rendőri hatóság vezetőjének, illetőleg az őrségi személyzet felügyeletével megbízott hatósági tagnak egyik legfontosabb kötelességét képezi, hogy rendőri közegeit különösen ezekre a §-okra a leglelküismeretesebben kitanítsa, nehogy a rendőri közeg túllépjen az e §-okban neki megadott jogkörrel, és a polgárok egyéni szabadságát és a házjog szentségét könnyelműen megsértse.

182. §. Ha valamely bűneset kiderítése oly sürgős, hogy a késedelem veszélylyel jár, akkor a rendőri közeg a tettesek kinyomozása, kézrekerítése, a bizonyítékok megszerzése, a büntetendő cselekmény nyomai megsemmisítésének meggátlása érdekében a büntetendő cselekmény feljelentése és a hatóság megérkezése előtt is intézkedést tehet, sőt szükség esetén elfogást, előállítást eszközölhet, az elfogott vagy előállított ruháit s tárgyait átkutathatja, házkutatást tarthat, tárgyakat lefoglalhatásuk végett őrizet alá vehet, de csak mindenkor a következő §-okban megengedett esetekben és körülmények között.

Előállítás, bekísérés.

183. §. A rendőri közegek, felsőbb hatóságuk külön utasítása vagy rendelete nélkül is kötelesek elfogni és a rendőri hatóság elé vezetni azt:

I. a ki ellen a rendőri hatóság, vizsgálóbíró, vagy a bíróság által előzetes letartóztatás, illetőleg vizsgálati fogság van elrendelve, vagy a ki ellen nyomozó-levél vagy elfogató-parancs van kibocsátva;

II. a ki büntetésének töltése közben valamely letartóztatási helyről megszökött;

III. a ki jogerős ítélettel kiutasítva vagy kitiltva van s ezen tilalmat a rendőri hatóság engedélye nélkül megszegi;

IV. a ki a bíróság által valamely helyen való tartózkodásra utasított vagy valamely helyen való tartózkodástól eltiltatott és ezen rendelkezést, illetve tilalmat megszegte;

V. a ki tetten éretik.

A tettenkapás esetei:

a) ha valaki a tettest vagy részest a bűncselekményen rajta éri;

b) ha valaki mint szemtanu vagy szemtanu által figyelmeztetve, a tettest vagy részt azonnal a bűncselekmény elkövetése után elfogta vagy üzőbe vette.

Vétség esetében azonban a tettenérés csak akkor ok az elfogásra, ha szabadságvesztés büntetéssel büntetendő vétségről van szó és a tettes kiléte meg nem állapítható. Ha vétségen ért tettesnek kiléte ismeretes, ő csak az alábbi VI. a)—i) pontok alatt foglalt feltételek egyikének fenforgása esetében fogható el;

VI. ha a késedelem veszélylyel jár, azon büntett vagy szabadságvesztéssel büntetendő vétség elkövetésével nyomatékosan gyanúsított egyént:

a) a ki gyilkossággal, emberöléssel, rablással, betöréssel, lopással, gyújtogatással, vagy más hasonló súlyos bűntettel terheltetik;

b) a ki a bűncselekmény elkövetése után megszökött, vagy megszökési előkészületeket tesz, vagy a ki elrejtőzött;

c) a ki azon éretik, hogy a bűnjelet elrejtteni, megsemmisíteni vagy magától eldobni igyekszik, vagy a ki a bűncselekmény nyomait megsemmisíteni, megváltoztatni törekszik, vagy ki tettestársát, részesét, az orgazdát, bűnpártolót vagy más a bűncselekményre vonatkozólag hamis vallomástételre birni igyekszik;

d) ki a megkísérlett büntetendő cselekményt befejezni akarja vagy azzal fenyegetődzik, hogy azt végrehajtja, vagy hogy más büntetendő cselekményt követ el, s a bűncselekmény elkövetését vagy folytatását másképen megakadályozni nem lehet;

e) a ki csavargó és rendes lakással s foglalkozással nem bír;

f) ki rovott előéletű vagy a rendőrség előtt szokásos bűntettesként ismeretes, vagy rendőri felügyelet alatt áll;

g) a ki kilétét és személyazonosságát igazolni nem képes, vagy az igazolást megtagadja;

h) ki a rendőri közeget hivatalos eljárása közben bántalmazza vagy veszélyesen fenyegeti;

i) a ki oly természetű bűncselekményt követ el, mely közbotrányt okoz és az előidézett rendetlenséget vagy rendzavarást csak a tettes vagy részes elfogatásával lehet megszüntetni.

VII. Kihágás esetében csak azt a tettenkapottat kísérheti be a rendőri közeg:

1. ki oly természetű kihágáson éretik tetten, mely közbotrányt okoz, vagy ha az előidézett rendetlenség, esetleg rendzavarás, csak a tettes elfogatásával szüntethető meg;

2. ki a kihágást a rendőri közeg részéről történt megintés után is folytatja;

3. ki a rendőri közegnek ellenszegül vagy azt bántalmazza;

4. ki magát a rendőri közeg felszólítására igazolni nem tudja, vagy az igazolást megtagadja.

184. §. Ha a közhivatalban vagy közszolgálatban álló, illetőleg magánvállalatnál alkalmazott olyan egyénnek elfogása vagy elővezetése eszközölendő, a kinek rögtöni helyettesítése a közbiztonság vagy más közérdek folytán szükséges, nevezetesen ha vasutaknál, gőzhajóknál, bánya-, huta-, hengermű-, gőzgép- vagy gyár-üzemnél alkalmazottaknak, illetőleg ilyen munkásnak, állami vagy községi egészségügyi, avagy köz- vagy magánerdészeti szolgálatban álló egyénnek elfogatása vagy elővezetése foganatosítandó: akkor az illetőnek közvetlen előljárója a szükséges helyettesítés iránti intézkedés céljából még az elfogás vagy elővezetés foganatosítása előtt értesítendő, és a helyettesítés megtörténteig csak a megszökés meggátlására szükséges intézkedések teendők meg.

Ha az ilyen egyén előljárójának előleges értesítése — p. o. mert a megszökés vagy a bűncselekmény nyomainak megsemmisítése vagy összebeszélés, stb., különben nem volna megakadályozható, — meg nem történhetik: akkor az elfogás vagy az elővezetés céljából való őrizetbe vétel ugyan közvetlenül teljesítendő, de egyuttal az illetőnek előljárója is rögtön értesítendő, s ha az elfogottnak vagy elővezetendőnek szolgálata helyéről való elvezetése — p. o. egy pályaór elvezetése — a közérdek vagy közbiztonság veszélyeztetésével lenne egybekötve, akkor elvezetésével addig kell várni, míg helyettesítése iránt intézkedés történt.

185. §.-A rendőri közeg köteles az általa a fenti 183. §. alapján külön felhívás nélkül elfogott egyént azonnal felettes rendőri hatósága elé állítani.

A rendőri közeg úgy az elfogás, mint a bekisérés közben a lehető legnagyobb kimélettel és tapintattal bánjék az elfogottal.

186. §. Minden feltűnés, láрма, durvaság, erőszak mellőzendő s kényszereszközök csak akkor és annyiban alkalmazandók, a mikor a bekisérés másképpen teljesen lehetetlen, és a mennyi okvetlenül szükséges ahhoz, hogy az teljesíthető legyen.

187. §. Az elővezetés vagy bekisérés alkalmával a rendőri közeg kiváló kötelessége arra ügyelni, hogy az illető személy magától semmi el ne dobjon, meg ne semmisítsen, vagy másnak át ne adjon, vagy mástól át ne vegyen, más egyénnel, különösen pedig bűntársaival ne beszéljen, ezeknek jelt ne adjon, végül hogy öngyilkosságot el ne követhessen vagy meg ne szökhessék.

188. §. Bilincs csak akkor alkalmazható a rendőri közeg által:

1. ha az elővezetendő vagy bekisérendő egyén ellentállása másképp meg nem törhető;

2. ha szökésétől tartani lehet s ez másként meg nem akadályozható;

3. ha lelki állapota miatt saját magának vagy másnak biztonságára szükséges, hogy ártalmatlanná tétessék.

189. §. A bilincs alkalmazásáról és annak okairól a rendőri közeg részéről mindenkor jelentés teendő azon hatóságnál, a mely elé az illető állíttatott.

190. §. Ha a bekisérendő által a rendőri közeg élete és testi épsége oly komolyan támadtatik meg, vagy oly módon fenyegettetik, hogy a fenyegetés megvalósításától alaposan tartani lehet, és a rendőri közeg élete s testi biztonsága másképp meg nem menthető: jogosult a rendőri közeg támadójával szemben fegyverét is használni, de mindenkor csak a végső esetben és csak oly mértékben, a mennyi okvetlenül szükséges a veszély elhárítására.

191. §. A fegyverhasználatról, valamint annak okairól a rendőri közeg által a legrészletesebb s kimerítőbb jelentés teendő, amely alkalommal a netaláni tanúk is megnevezendők s ezeknek lakása, vagy hol tartózkodása pontosan megjelölendő.

192. §. Ha az előállítandó kívánja, saját költségén kocsin szállítandó.

Ha a bekisérendő népes utcákon vagy tereken vezetendő keresztül és magaviselete vagy ellentállása miatt attól lehet tartani, hogy a bekisézés nagyobb utcai botrányt vagy csődületet fog előidézni, a bekisérendő egyén valamely legközelebbi épületbe helyezendő őrizet alá, és az elszállításnak miként leendő eszközése iránt a rendőri hatósághoz kell fordulni.

193. §. Ha a tettes mások által adatik át a rendőri közegnek — akár szükségét látja a bekisézésnek, akár nem — állapítsa meg az átadott egyén nevét, lakását, a bizonyító adatokat, valamint azt, hogy ki az előállító egyén, és hogy mily okból és körülmények között eszközölte az előállítást.

Ha az ilyen átadott egyénen küllerőszak és sérelmek nyomai látszanak, vagy az ilyenek miatt panaszkodik, ez a jelentésben a rendőri közeg által külön is fölemlítendő.

194. §. Ha a szökésben levő terheltet a rendőri közeg nyomon üldözi s alapos reménye van, hogy e nyomon követve, kézrekeritheti: jogában van felhatalmazás nélkül is az ország határában belül más rendőri hatóság területére is átmenni és az elfogatást ott teljesíteni. Tartozik azonban ez esetben — a mennyiben lehetséges — ezen körülményről felettes hatóságát már utközből értesíteni, az elfogás esetén pedig az idegen rendőri hatóság főnökénél jelentkezni és az elfogottat őrzés és esetleg további eljárás végett utóbbi elé állítani.

Tárgyak őrizet alá vétele.

195. §. A rendőri közegek a bíróságnak vagy felettes hatóságuknak írásbeli rendelete nélkül csak olyan bűnjeleket vagy a bűncselekménnyel összefüggésben álló tárgyakat vehetnek azoknak a hatóság által leendő lefoglalhatása végett őrizet alá,

melyeket vagy a bűncselekmény székhelyén, vagy a terheltnél, ennek részeseinél találtak, vagy melyek senkinek nincsenek birtokában vagy birlalatában, vagy melyek mint bűnjелек vagy nyomra vezető tárgyak mások által nekik önként átadattak.

196. §. Elkobzandók a rendőri közeg által mindazon tárgyak, melyeknek használata tiltva van, valamint a tettesnél vagy a bekisért, illetve előállítottnál talált minden olyan fegyver és eszköz, mely ölésre vagy súlyos testi sértés okozására alkalmas.

197. §. Nyomtatványokat, továbbá leveleket, táviratokat, valamint vasuti és postahivataloknál, szállító és fuvarozó intézetknél levő küldeményeket a rendőri közeg hatósági utasítás nélkül soha sem foglalhat le.

Ha tehát kutatásai közben arról értesül a rendőri közeg, hogy ilyen lefoglalandó levelek, táviratok vagy küldemények léteznek, azoknak lefoglalhatása iránt tegyen haladéktalanul jelentést rendőri hatóságánál, vagy amennyiben a járásbíró, vizsgálóbíró vagy kir. ügyészéig közelebb van, az utóbbiaknál.

198. §. A rendőri közeg másnak szóló zárt leveleket vagy postai küldeményt, bármiképpen jőjenek is azok kezébe, soha se bonthat fel.

199. §. Ha olyan nyomtatványok, képes ábrázolatok vagy alakok terjesztését, vagy nyilvános helyen való kiállítását észlelik, mely büntetendő cselekményt képez, igyekezzenek ezekből a törvény által megengedett módon (vétél, elkérés stb.) legalább egy-egy példányt megszerezni és azt felettes hatóságuknak azonnal bemutatni. De ha ilyen példányokat nem is szerezhetnek meg, az általuk észleltekről haladék nélkül a legrövidebb uton tegyenek felettes hatóságuknak jelentést.

Házkutatás.

200. §. Büntett vagy nem csupán pénzbüntetéssel büntetendő vétség gyanujával terheltnek háza, lakása, valamint az általa birt, illetőleg használt más helyiségek és a bennök talált tárgyak — az elrendelésre jogosított hatóság határozata nélkül — a rendőri közeg által átkutathatók, ha alaposan vélelmezhető, hogy ez a tettes vagy részes kézrekerítésére vagy bizonyíték felfedezésére vezet:

1. tettenkapás esetén;
2. ha megszökött fogoly kézrekerítése végett szükséges;
3. ha segélykiáltás jelent meg;

4. ha a házzal vagy helyiséggel rendelkező kívánja, de az utóbbi esetben is csak azon helyiségekben teljesíthet nyomozó cselekményeket, melyek kizárólag annak rendelkezése alatt állnak, ki által behivatott s csakis azokkal szemben, kik a behívónak családjához s háztartásához tartoznak, vagy akik a lakással rendelkező által ott a lakásban akkor elkövetett büntetendő cselekménnyel vádoltatnak;

5. ha a helyiséggel rendelkező rendőri felügyelet alatt áll, illetőleg a hatóság előtt mint szokásos büntettes ismeretes, vagy elővezetése, illetőleg letartóztatása van elrendelve;

6. végül korcsmák, csárdák, kéjházak és azok a nyilvános, vagy a közönségnek nyitva álló helyiségek, melyekben tiltott szerencsejátékot üznek, vagy amelyek büntettesek rendszerinti rejtkehelyéül szolgálnak, kihágás esetében is birói határozat nélkül, bármikor átkutathatók.

201. §. Minezen esetekben is azonban a házkutatás a rendőri közeg által önállóan csak akkor tartandó meg, ha veszély van a késedelemben és tartani lehet attól, hogy addig is, míg az illetékes rendőri hatóság intézkedhetik, a keresett személynek vagy tárgynak nyomavész.

Azon esetben tehát, ha jelek vagy biztos gyanuok szólnak a mellett, hogy valamely házban vagy helyiségben büntett vagy vétség elkövetésével gyanúsított egyén van elrejtőzve, vagy hogy azokban olyan bűnjelek vagy tárgyak vannak, melyeknek kézrekerítése vagy megtekintése fontossággal bír: első kötelessége a rendőri közegnek a fenti esetekben puhatolódzás, megfigyelés és észleletek alapján lelkiismeretesen meggyőződést szerezni, hogy vajjon forog-e fenn elegendő gyanuok és veszély a késedelemben a házkutatás rögtöni megtartására; ha igen, az általa megtartandó, — de még ez esetben is igyekezzék a rendőri hatóságot ezen körülményről és megkezdett eljárásáról a lehető legrövidebb uton és módon értesíteni, hogy ennek módjában legyen a kutatás folyamán esetleg megjelenni.

Ha pedig a sürgősséget a rendőri közeg eléggé fenforogni nem látja, a legrövidebb uton tegye meg jelentését hatóságánál, és egyidejűleg akár más közeg hátrahagyásával, akár bárkinek megbízatásával intézkedjék, hogy a hatósági tag megjelenéséig a házkutatás alá vetendő helyiségből senki meg ne szökhessék és onnan tárgyak el ne vitethessenek, vagy ha ezek megtörténnének, erről hitelt érdemlő tanuság legyen szerezhető.

Terhelt ruháinak és tárgyainak átvizsgálása.

202. §. A rendőri közeg által külön utasítás nélkül is átvizsgálhatók azon elfogott vagy előállítandó egyéneken levő ruhák és egyéb tárgyak, a kit büntett vagy fogházbüntetéssel büntetendő vétség nyomatékos gyanuja terhel, vagy aki a hatóság előtt szokásos büntettesképp ismeretes:

1. ha annál gyanus tárgyak, fegyverek, támadásra vagy ölésre alkalmas eszközök vagy szerek vannak:

2. ha öngyilkosságot kísérelt meg, vagy ilyennek elkövetésével fenyegetődzik; végül

3. ha rendőri felügyelet alatt áll.

203. §. A házkutatás és a terhelt ruháinak és tárgyainak átvizsgálása lehetőleg mindig tanuk előtt és a lehető legnagyobb kimélettél s rendszerint csak akkor eszközözendő, midőn az illető a kívánt tárgyak előadására siker nélkül szólíttatott fel.

Ha a házkutatásnál vagy a ruhák átvizsgálásánál tanuk egyáltalán nem voltak alkalmazhatók, e körülmény s annak indokai a jelentésben külön is kiemelendők.

Jelentések.

204. §. A rendőri közeg eljárásáról vagy eljárása közben jegyzőkönyvet soha sem vehet fel, hanem eljárásáról és annak eredményéről mindig jelentést szerkeszt.

A jelentés lehet írásbeli, vagy sürgős esetekben szóbeli, — de a szóbeli jelentés is utólagosan írásba foglalandó. Ha rendőri közeggel, szóbeli jelentése alapján, a hatóság által jegyzőkönyv vétetik fel, ez esetben a külön írásbeli jelentés mellőzendő.

A rendőri közeg jelentése legyen tárgyilagos, szabatos és rövid.

A tárgyilagosság követeli, hogy a rendőri közeg csak az észlelt tényt vagy általa végzett cselekményt, úgy amint az megtörtént, vagy az előtte tett kijelentéseket úgy, amint azok mondatok, nem pedig saját következtetéseit, feltevéseit vagy egyéni vélekedéseit írja le.

Ha ilyen észrevételei, következtetései vannak, azokat jelentésébe felveheti ugyan, sőt felvenni is köteles, de azokat ilyenek gyanánt mindig külön jelölje meg.

Szabatos a rendőri közeg jelentése, ha abban mindazok: a körülmények és adatok felsorolva, melyek a feljelentett eset megítéléséhez szükségesek; tehát minden jelentésben bent legyen, hogy: *a)* mi történt, vagy mi miatt tétetett előtte a panasz vagy feljelentés; *b)* kik azok, kik terheltetnek s mi alapon emeltetik ellenök a panasz; *c)* vannak-e bizonyító adatok, különösen pedig vannak-e és kik azok a tanuk, kik a feljelentett cselekményről vagy tetteséről közvetlenül vagy közvetve tudomással birnak.

Végre a rövidség abban áll, hogy a rendőri közeg jelentésében a felesleges szószaporitást és mindazt mellőzi, ami az ügy vagy eset megértéséhez nem kívántatik meg.

205. §. A jelentések szerkesztésénél megtartandó általános szabályokon kívül különösen ügyelni kell a következőkre:

A mennyiben a rendőri közeg nem saját maga által észlelt eseményekről, hanem hallomás útján tudomására jutott cselekményről vagy eseményről tesz jelentést, ezen körülmény a jelentésben mindig felemlítendő és megnevezendő azon személyek is, kiknek közlése alapján teszi jelentését.

206. §. Ha a rendőri közeg előtt tétetik valamely fél által a feljelentés vagy panasz, a jelentésbe okvetlenül befoglaltassék:

a feljelentő kiléte és lakása, a panasz rövid kivonata, a feljelentett egyén személyadatai, lakása és a feljelentőnek netalán létező bizonyítékai és azoknak holtalálhatása.

Ha a feljelentőnek nincsenek bizonyítékai, ez is megemlítendő, valamint az is, hogy a feljelentést tevő közvetlen tapasztalat alapján vagy pedig hallomás útján teszi-e jelentését és ez utóbbi esetben kik azok, a kiktől a feljelentett cselekményt hallotta.

207. §. Az elfogás és bekísérés alkalmával a jelentésben legyen sorolva, illetve ki legyen tüntetve, hogy az elfogás és a bekísérés miért s mi módon foganatosított, azonkívül a bekísért egyén összes személyadatai, ennek esetleg fontossággal bíró nyilatkozata s az alkalmazott kényszereszközök s fegyverhasználat minősége és indoka.

Ha a bekísérés alkalmával a bekísért egyén ruhái és tárgyai átvizsgáltattak, a jelentésben ennek eredménye is megemlítendő.

208. §. A házkutatásról, valamint a ruhák és tárgyak átvizsgálásáról teendő jelentésben a rendőri közeg jelölje meg: mikor, hol, kinél, miért, kiknek jelenlétében foganatosította azt; továbbá sorolja fel mindazokat a helyiségeket, tartályokat s tárgyakat, melyekben kutatást tartott; végül a kutatás eredménye is részletesen leírandó.

209. §. Ha a házkutatás s átvizsgálás alkalmával bűnjелеket vagy gyanus tárgyakat vesz őrizet alá a rendőrközeg, ezek a jelentésben részletesen egyenként és oly jelzéssel sorolandók fel, hogy azoknak egyedisége, minősége, tehát azonossága és miként történt megtalálása iránt kétely ne foroghasson fenn, és e célból különös figyelemmel kell lenni a tárgyaknak netalán létező olyan jeleire vagy jellegére, melyek azoknak azonosságát kétségen kívül helyezik.

210. §. Az esetleges gyanúsítások kikerülése érdekében kívánatos és — hacsak lehet — minden egyes esetben alkalmazandó is, hogy a rendőri közeg a jelentésében foglaltakat magán a jelentésen a tanuk, a házkutatást vagy átkutatást szenvedett által aláírásukkal megerősítse.

Ha a rendőri közeg házkutatás vagy átvizsgálás alkalmával tárgyakat vesz őrizet alá, erről külön jegyzéket készítsen, s az vagy azt érdekelttekkel vagy a tanukkal irassa alá.

IV. FEJEZET.

Külön szabályok.

1. A községi előljárásságok számára.

211. §. Ámbár a B. P. 85. §-a szerint a községi előljárásságok is rendőri hatóságoknak tekintendők, minthogy azonban a községek területére a törvény szerint a főszolgabírósságok egy maga-

sabb rendőri hatóságot képeznek, a nyomozás, illetve egyes nyomozó cselekmények teljesítésére pedig az 1881. évi III. t.-cz. szerint a m. kir. csendőrség van hivatva: a községi előjáróságok bünygyi nyomozásokat, illetve egyes nyomozó cselekményeket rendszerint csak akkor teljesíthetnek, ha erre a kir. ügyész, vizsgálóbíró, járásbíró vagy az illetékes főszolgabíró által utasítatnak.

Saját kezdeményezésükből bünygyi nyomozást csak akkor teljesíthet a községi előjáróság, ha veszély van a késedelemben, s a m. kir. csendőrség nincs jelen, s annyi idő sincs, hogy ez kellő időben értesíthető legyen.

212. §. Ha tehát az előjáróság valamely büntetendő cselekményt észlel vagy előtte ilyen miatt feljelentés tétetik, vagy panasz emeltetik — ha nincs veszély a késedelemben — köteles a feljelentést a helyben vagy legközelebb levő csendőrőrsrel, vagy — a mennyiben az közelebb van — a főszolgabíróssággal, járásbíróssággal, esetleg kir. ügyészséggel közölni.

213. §. Ha a m. kir. csendőrség akár utasításra, akár saját kezdeményezésére nyomozást teljesít, abba az előjáróság nem avatkozhatik be, de ha erre a csendőrség részéről felhívatik, az abban való közreműködést nem tagadhatja meg.

214. §. Ha veszély van a késedelemben, s ha különösen a színhely változatlan fentartására, a bűnjelek megszerzésére és lefoglalására s a bizonyítékok sürgős megszerzésére és biztosítására van szükség, s csendőrség nincs jelen azon községben, a községi előjáróságok mindazon jogokat gyakorolják és mindazon nyomozó cselekményeket teljesítik, melyek a rendőri hatóságokat a Részletes utasítások I. Része szerint megilletik.

215. §. Panaszokat, feljelentéseket és magánindítványokat a községi előjáróságok még az esetben is tartoznak elfogadni, illetőleg jegyzőkönyvbe foglalni, ha annak alapján a községi előjáróság részéről azonnali eljárásnak szüksége nem forog fenn.

216. §. A csak főmagánvádló panaszára üldözhető bűncselekmények (Utasítás 4. §-a) miatt a községi előjáróság a nyomozást ne rendelje el, hanem az erre irányuló feljelentést az illetékes főszolgabíróhoz terjessze be, aki ezen kérelem tárgyában határozatot hoz.

217. §. Ha a községi előjáróság sürgősség esetén saját kezdeményezéséből vagy a hatóság utasítására folytat nyomozást és végez nyomozó cselekményeket, köteles megtartani mindazon alaki és anyagi szabályokat, melyek a B. P. és jelen Utasításban a rendőri hatóságok részére előírva.

Különösen szigoruan tartsák be a községi előjáróságok a lefoglalásra, házkutatásra, személymotosásra és lefoglalt tárgyak kezelésére vonatkozó utasításokat.

218. §. A községi előjáróságok előzetes letartóztatást ne rendeljenek el, hanem azokat, akiknek előzetes letartóztatása indokolt, mielőbb, de legkésőbb 24 óra alatt az illetékes ható-

sághoz kísérés céljából a legközelebbi csendőrsnek, esetleg csendőrsjárőrnek, vagy ha az közelebb van, a főszolgabírósnak járásbírósnak, vizsgálóbírónak adják át.

Jegyzet. A községi előjáráság különleges szerepéről a nyomozás terén, v. ö. az Utasítás elején adott Bevezetést a 182. lapon).

2. A m. kir. csendőrség számára.

219. §. A m. kir. csendőrséget a büntügyi nyomozások körül megillető jogokat, köteleességeket és az ezekből folyó teendőket a csendőrségi szabályok és utasítások, nevezetesen a belügyi és honvédelmi miniszterek által 1899. évi december hóban kiadott csendőrségi «Szolgálati Utasítás» A) «Általános rész» — és ennek «Függetléke» szabályozzák.

Jegyzet. A m. kir. csendőrség részére szóló «Szolgálati Utasítás» A) «Általános részét» és «Függetlékét» nem az e §-ban említett napon, hanem az 1900. évi február hó 20-ik napján adták ki.

220. §. Büntügyi nyomozó cselekmények rendszerinti teljesítésére a B. P. és jelen Utasítás I. fejezetének 7. §-a értelmében a csendőrség csak azokon a területeken van hivatva, amelyek sem a törvényhatósági joggal felruházott, sem a rendezett tanácsu városok bel- és külterületéhez nem tartoznak.

A rendezett tanácsu városokban azonban az egyéb közbiztonsági szolgálatot, úgy mint eddig. a m. kir. csendőrség teljesíti.

221. §. A törvényhatósági joggal felruházott városok bel- és külterületén a csendőrség által teljesíthető szolgálatot az 1882. évi X. t.-cikk szabályozza.

222. §. Rendezett tanácsu városok bel- és külterületén a csendőrség, a kir. ügyészség, a vizsgálóbíró vagy kiküldött bíró, vagy a járásbíró felhívására foganatosít nyomozó cselekményeket; saját kezdeményezéséből, akár feljelentésre, akár saját észlelete alapján, csak akkor és annyiban, a mikor és a mennyiben a késedelem veszélylyel jár; egyéb esetekben pedig a feljelentést vagy saját észleleteit a nyomozás, vagy egyes nyomozó cselekmények elrendelésére illetékes kir. ügyészséggel, járásbíróssággal, vagy városi rendőri hatósággal közli; épp úgy közli a városi rendőri hatósággal, ha elhalaszthatatlan, egyébként a városi rendőrség hatáskörébe tartozó, nyomozó cselekményeket (teljesített) és ugyanoda adja át haladéktalanul az általa a város bel- vagy külterületén saját kezdeményezéséből előállítás végett elfogottakat, az őrizetbe vett és lefoglalandó bűnjelekkel és egyéb tárgyakkal együtt; kivéve, ha az elfogottat és az említett tárgyakat közvetlenül a vizsgálóbírónak vagy járásbírónak vagy más hatóságnak kell átadni, a minek megtörténtéről azonban a városi rendőri hatóság is mielőbb értesítendő.

223. §. Azt, hogy a csendőrség a községi előljáróságok, mint rendőri hatóságok területén nyomozó cselekmények teljesítésére mennyiben van hivatva, a jelen Utasítás 211., 212. és 213. §§-ai és a csendőrségi «Szolgálati utasítás» határozzák meg.

224. §. A csendőrörsök és különítmények, valamint ezek altisztjei és legénysége büntügyi nyomozások tekintetében nincsenek a fő- és székvárosi m. kir. államrendőrség, a törvényhatósági joggal felruházott vagy rendezett tanácsu városok rendőri hatóságának vagy a községi előljáróságoknak alárendelve, és nem képezik ezeknek rendőri közegeit; mindazonáltal sürgős szükség esetében az említett rendőri hatóságok a saját területükön levő csendőrséget egyes nyomozó cselekményekhez segédletül vehetik igénybe, illetve a segédlet kiállítása iránt a csendőrörs vagy különítmény-parancsnoksághoz, esetleg az ezeknek előljáró szakasz-, szárny- vagy kerületi parancsnoksághoz megkeresést intézhetnek: de az ily segédletül kirendelt csendőr-egyenek csak arra vannak hivatva, hogy az eljáró rendőri hatóság tagját vagy közegét teendőinek kivitelében támogassák és személyét erőszakoskodások ellen megvédjék, magában a hivatalos eljárásban cselekvőleg részt nem vesznek.

225. §. A főszolgabíró, mint nyomozó rendőri hatóság oly nyomozó cselekményeket, melyeket a csendőrörsökön és különítményeknél beosztott altisztek és legénység, mint a B. P. 85. §-a értelmében rendőri közegek, a B. P. rendelkezéséhez képest teljesíteni jogosultak, a területén állomásozó csendőrség által teljesíttethet. E célból a területén levő csendőrörs vagy különítmény-parancsnokságokat és sürgős szükség esetén az azokhoz tartozó csendőr-altiszteket és legénységet közvetlenül is igénybe veheti. A főszolgabírói hivatalnak önálló intézkedésre jogosított tagja különben arra is jogosult, hogy az általa teljesítendő nyomozó cselekményekhez a területén levő csendőrséget segédletül vegye igénybe. (l. 224. §.)

226. §. Az illetékes főszolgabíró felhívás, a többi rendőri hatóság megkeresés útján érintkezik a csendőrörs- és különítmény-parancsnokságokkal, illetve az azokhoz beosztott altisztekkel és legénységgel; az összes rendőri hatóságok a tisztí különítmény, valamint csendőrszakasz, szárny- és kerületi parancsnokságokkal kölcsönösen megkeresések és átiratok útján érintkeznek.

A csendőrörs és altisztí különítmény-parancsnokságok a területen illetékes főszolgabírónak jelentenek, a többi rendőri hatóságoknak értesítést adnak.

227. §. Ha csendőrájárörök a fő- és székváros, a törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácsu városok, vagy idegen főszolgabírói járás területén bármely okból szolgálatilag is jogosultan megjelennek: jogosítva és kötelezve vannak az általuk észlelt büntetendő cselekmények véghezvitelét, folytatását vagy ismétlését megakadályozni, és a személy- vagy vagyon-biztonságot közvetlenül fenyegető veszélyekkel szemben, a csendőrségi

szabályokban előírt módon eljárni; de tartoznak észrevételeikről és netán tett intézkedéseikről a területen illetékes rendőri hatóságot haladéktalanul értesíteni.

Csendőrzárőrök vagy egyes csendőrök az ily idegen területen büncselekményen tetten ért vagy nyomon üldözött egyéneknek előállítás céljából való elfogása tekintetében úgy járnak el, mint a saját területen, de az elfogottat, az őrizetbe vett bűnjelekké s egyéb tárgyakkal együtt haladéktalanul a területen illetékes rendőri hatóságnak, a községi előjáróságok kivételével, átadni tartoznak.

228. §. Ha annak szüksége merül fel, hogy a csendőrség (járőr) büntetendő cselekmény miatt reá tartozó nyomozó cselekmény, pl. elfogatás céljából a fő- és székváros, törvényhatósági joggal felruházott vagy rendezett tanácsu város, vagy idegen főszolgabírói járás területére lépjen: akkor erre a csendőrség (járőr) jogosult, ha a halasztás veszélylyel jár, de ezen esetben rendszert a csendőrség vagy különítmény-parancsnokság részéről a szolgálati könyvecskébe bevezetendő utasítással küldendő ki.

Ily kiküldetés azonban csak a jelen Utasítás 14. § a 2-ik bekezdésében foglaltak szem előtt tartásával történjék.

A tettesnek vagy részeseknek nyomon üldözése esetében azonban a csendőrzárőr vagy szolgálatilag fellépett csendőr ily kiküldetés nélkül léphet idegen rendőri hatósági területre és járhat ott el.

Arra nézve, hogy a csendőrség idegen rendőri hatósági területen való fellépéskor miképen járjon el, és hogy a rendőri hatóságok és közegek vele szemben miképpen viselkedjenek, jelen Utasítás 15—17. §-ai irányadók.

3. A területenkivüliséget és mentelmi jogot élvezőkre vonatkozólag.

229. §. Ha a feljelentésből az tűnik ki, vagy ha nyomozás során annak jelenségei merülnek fel, hogy a terheltet a területenkivüliség vagy a konzuli személyes mentességi jog illeti meg: ezekkel szemben a rendőri hatóság még tettenkapás esetén sem járhat el, hanem köteles a feljelentést, esetleg a nyomozási iratokat, haladéktalanul a kir. ügyészséghez áttenni. Ha az ilyen mentességi jogot élvező tanuként lenne megidézendő, ennek eszközzése végett a kir. ügyészség keresendő meg.

230. §. Az országgyűlés, ugyszintén a közös ügyek tárgyalására kiküldött bizottság tagjainak mentelmi jogát a B. P. s jelen utasítás nem érintvén; a nevezettek ellen tett feljelentés esetében az eddig fennállott szabályok irányadók.

Jegyzetek. 1. *A 229. §-hoz:* Hogy a gyanúsított valóban olyan egyén-e, a kit a területenkivüliség vagy a konzuli személyes mentesség joga (v. ö. a 39. lapot) megillet: e fölött a B. P. 31. §-a értelmében a m. kir. igazságügy-minister hivatott a döntésre. A nyomozó hatóságnak tehát, mihelyt (még pedig ha akár már magából a feljelentésből) arról értesül, hogy a gyanúsított területenkivüliség vagy konzuli személyes mentesség jogával bíró egyén: *semmilyen* nyomozó cselekményt sem szabad tovább teljesítenie. Ilyenkor az összes iratok

beterjesztésével a kir. ügyészhez kell haladéktalanul jelentést tennie, ki aztán az esetet döntés végett a kir. igazságügyminister elé terjeszti. A továbbiakban aztán a nyomozó hatóság a kir. ügyésztől nyerendő utasításhoz képest fog eljárni.

Az elmondottak akkor is kötelezők, ha a területenkivüliség jogát vagy konzuli személyes mentességet élvező egyént *tanul* kell kihallgatni. A nyomozó hatóságnak ez iránt is a kir. ügyészséghez kell fordulnia.

2. A 230. §-hoz: Az országgyűlés tagját megillető mentelmi jog tartalmára nézve v. ö. a 40. lapon irtakat.

A mentelmi jog felfüggesztésére vonatkozó megkeresést az országgyűlés illető háza elé csak az illetékes kir. főügyész terjesztheti fel. Ha tehát a nyomozás során valamely országgyűlési tagnak a) *gyanasítottul* való megidézése, vagy a személye ellen intézendő bármely nyomozási cselekménynek teljesítése válik szükségesé, avagy pedig ha b) *ellene, mint tanu ellen*, valamely a személyes szabadságát korlátozó kényszer-intézkedést, pl. elővezetést kellene elrendelni: a nyomozó hatóság *előbb* az összes iratok beterjesztése mellett a kir. ügyészhez *köteles jelentést tenni*, a végből, hogy ez a mentelmi jog felfüggesztése iránt a kir. főügyészhez jelentést tegyen.

A nyomozó hatóság aztán az illető országgyűlési tagot *csak akkor* fogja maga elé gyanúsítottul megidézhetni, vagy (akár tanuul is) elővezetethetni és kihallgathatni, avagy ellene bármely, a személyét érintő nyomozási cselekményt teljesíteni, ha a kir. ügyésztől arról értesült, hogy az országgyűlés illető háza az illető országgyűlési tag mentelmi jogát a szóban levő ügyre nézve felfüggesztette. Jól megjegyzendő, hogy ha az illető országgyűlési tag ellen nemcsak egy, hanem több bűnvádi ügyben merülne fel annak szüksége, hogy őt a hatóság gyanúsítottul megidézze, mint tanut elővezettesse stb., a mentelmi jog felfüggesztését minden egyes ügyre nézve ki kell eszközölni és a csak egyik ügyre nézve történt felfüggesztés a másik ügyre is *nem hat ki*.

Egy esetben azonban a mentelmi jog felfüggesztése *előtt* is jogosult a nyomozó hatóság, tagja vagy közege arra, hogy a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított országgyűlési taggal is éppen úgy bánjon el, mint bármely más egyénnel.

Ez az eset a *tetten-kapás* esete. (B. P. 142. §. 1. és 2. p., U. 67. §. 1. p.) A bűncselekmény elkövetésén tetten-kapott országgyűlési tagot tehát a nyomozó hatóság, annak tagja vagy közege gyanúsítottul azonnal kihallgathatja, a halaszthatatlanul szükséges nyomozási cselekményeket fogاناتosíthatja ellene, sőt le is tartóztathatja őt, és a nyomozó hatóság ellene az előzetes letartóztatást is elrendelheti.

A legszükségesebb, halaszthatatlan sürgősségi nyomozási cselekmények megtörténte után azonban az iratokat a kir. ügyészséghez mindenesetre haladéktalanul be kell terjeszteni, hogy ő a mentelmi jog felfüggesztése iránt való lépéseknek ilyenkor utólag való megtétele iránt intézkedjék.

Magyarázatra sem szorul, hogy még a tetten-kapás esete is *csak akkor* jogosítja fel a nyomozó hatóságot arra, hogy az országgyűlési taggal szemben a mentelmi jog felfüggesztése *előtt* is eljárhasson, ha *súlyos* bűncselekményről van szó. *Enyhébb* jellegű bűncselekmények esetén tehát még a tetten-kapott országgyűlési taggal szemben sem szabad élnie ezzel a *kivételes* joggal.

4. A fegyveres erőnek vagy a csendőrségnek tényleges szolgálatban levő tagjaival szemben követendő eljárás.

231. §. A fegyveres erőnek, úgy a m. kir. csendőrségnek tényleges szolgálatban levő tagjaival szemben követendő eljárást, a m. kir. belügyministernek a katonai bíróságok hatáskörére, továbbá a fegyveres erőnek és a csendőrségnek tagjaira vonatkozólag, valamint a rendőri és a kihágási ügyekben bíraskodó közigazgatási hatóságok és a katonai hatóságok közti érintkezés tárgyában kibocsátott rendelete szabályozza.

V. FEJEZET.

Záráthatározatok.

232. §. Jelen Utasítással a bűnügyi nyomozás tekintetében a rendőri hatóságok és közegek számára kiadott összes rendeletek, törvényhatósági szabályrendeleten vagy gyakorlaton alapuló szabályok hatályon kívül helyeztetnek.

Érintetlenül hagyatnak azonban a rendőri hatóságok és közegek részére egyéb rendészeti teendők, nevezetesen a figyelő, megelőző rendészet, valamint a közbiztonság és közrend fenntartása érdekében kiadott vagy alkotott s az 1896. évi XXXIII. törvénycikk által hatályon kívül nem helyezett vagy ezzel nem ellenkező törvények, rendeletek és törvényhatósági szabályok.

III. SZAKASZ.

Az esküdtszékek szervezése.

Az esküdtszékek szervezésére vonatkozó szabályokat az erről intézkedő, az esküdttörvényszékekről szóló 1897. évi XXXIII. t.-cz. (az alábbiakban rövidítve = Esk. T.), a B. P. és a belügyi és igazságügyi miniszternek az esküdttörvényszéki törvény életbe lépése és végrehajtása tárgyában az 1898. évi szeptember hó 1-ső napján 3300—1898. I. M. E. szám alatt kelt rendelete (az alábbiakban rövidítve = R.) nyomán — a lajstromok egybeállításánál követendő eljárásnál a nagy- és kisközségekre lévén főfigyelemmel, — a következőkben ismertetjük.

Az esküdtszék szervezésének kiinduló pontját az **esküdtek alaplajstrom**-ának egybeállítása képezi.

I. Az alaplajstromot hivatalból és közkieltségen minden év május havában az *összeíró bizottság* állítja össze. Ennek tagjai nagy- és kisközségekben a községi bíró, a községi, illetőleg körjegyző (szükség esetében a segédjegyző) és a községi képviselőtestület által azon év április havának végéig saját kebeléből megválasztandó egy kiküldött, tehát összesen három egyén. (Esk. T. 9. §. 1. bek., R. 2. §., 4. §. 1. bek., 11. §.)

A községi bíró, mint elnök, minden év május havának első napjaiban alakítja meg ezt az összeíró bizottságot, melynek egyik tagja a jegyzői teendőket is fogja végezni. (R. 3. §.)

Az alaplajstrom összeállítása már most a következőleg történik:

Az összeíró bizottság minden évben május hó elején, legkésőbb május 10-ik napjáig a helybeli szokásnak megfelelő módon közzéteszi, hogy a hatósága egész területén, tehát az oda tartozó pusztán és tanyán is lakó minden férfi, a ki esküdtképességgel bír, az alaplajstromba való felvétel végett az összeíró

bizottság előtt az év május havának 16. és 28-ik napja között kitűzendő egy vagy több napon akár személyesen, akár meghatalmazott által megjelenhetnek. (R. 4. §. 4. bek.)

Az esküdtképességi kellékek, melyeket a hirdetményben egész teljességükben szintén közzé kell tenni, a következők:

Esküdt csak az a magyar honos férfi lehet, a ki az alap-lajstrom egybeállításának évében életkorának legalább *huszonhatodik* évét betöltötte és az állam hivatalos magyar nyelvét (Fiumében pedig az olasz nyelvet) érti, azon írni és olvasni tud, ha vagy:

1. évenként legalább *20 korona* egyenes állami adót köteles fizetni, a mennyiben pedig időleges adómentességet élvez, 20 korona egyenes állami adónak megfelelő értékű vagyonnal bír, — vagy

2. az adózásra való tekintet nélkül köztisztviselő, lelkész, a magyar tudományos akadémia tagja, tudor, okleveles tanár, ügyvéd, mérnök, építész, hajóskapitány, gazdasz, gyógyszerész, vegyész, erdész, bányász, tanító, sebész, állatorvos, továbbá az, a ki a felsőbb művészeti, vagy más felsőbb szakiskolát elvégezte, végül a ki a középiskolai záróvizsgát letette. (Esk. T. 4. §.)

E közhirrre tétel mellett az összeíró bizottság az összeírást az esküdtképes férfiak lakásán megjelenve is végezheti, vagy ha a helyi viszonyokhoz képest czélszerűnek látja, a rendelkezésre álló adatok alapján, pl. a választói névjegyzék, az adó-lajstromok, más hivatalos összeírások, az előző évi alap-lajstrom adatai, avagy saját tudomása szerint is esküdtképesnek ismert férfiak lakására a R.-hez *A)* alatt csatolt minta szerint kiállítandó összeíró lapokat küldhet el, melyeket kitöltés után azonnal, de legkésőbb 3 nap alatt elhozat tőlük. (R. 4. §. 2., 3. bek.)

Az esküdti képesség megítélésére szolgáló adatokat az összeíró bizottságnak minden közhatóság sürgősen rendelkezésére bocsátani köteles. (R. 5. §.)

Az összeíró bizottság már most a jelzett adatok nyomán, a R.-hez *B)* alatt csatolt minta szerint készitendő névjegyzékbe (lajstromba) betűrendben összeírja a területén lakó összes esküdtképes férfiakat, kivéve azokat, a kik az Esk. T. 5. és 6. §§-ai értelmében az esküdttbírói szolgálatból kétségtelenül kizártaknak tekintendők. (R. 6. §. 1. bek.)

Az esküdttbírói szolgálatból ugyanis ki vannak zárva és ennél fogva a lajstromba sem vehetők fel a következő egyének:

1. a ki nyereségvágyból eredő büntett vagy vétség miatt jogerősen szabadságvesztésre volt elítélve;

2. a ki hivatalvesztésre, vagy politikai jogai gyakorlatának felfüggesztésére van elítélve, az ítéletben megállapított időtartamra;

3. a ki szabadságvesztés-büntetés végrehajtása alatt áll, vagy feltételes szabadságon van;

4. a ki ellen büntett, vagy fogházzal büntetendő vétség miatt vizsgálat, közvetlen idézés, vagy főtárgyalás van elrendelve, vagy a ki vád alá van helyezve;

5. a ki csőd alatt áll, gondnokság alá van helyezve, vagy a kinek kiskorúsága meg van hosszabbítva;

6. a ki testi vagy szellemi fogyatkozás miatt az esküdt kötelességeit teljesíteni nem képes (Esk. T. 5. §.);

7. a miniszter, a fiumei kormányzó, a főispán és Budapesten a főpolgármester;

8. a tényleges szolgálatban levő bíró, vagy ügyész;

9. a fegyveres erőnek tartós, tényleges szolgálatban álló tagja (1889 : VI. t.-cz. 2. §.); — a szabadságolt havi díjas és az ideiglenesen szabadságolt legénység;

10. a rendőri hatóság tagja, vagy közege;

11. a pénzügyőrség tagja;

12. a napszámos vagy a szolga. (Esk. T. 6. §.)

Azokat, akikre nézve e kizárási okok valamelyikének felforgása *kétséges*, valamint azokat, akik az esküdbírói szolgálattól az Esk. T. 7. és 9. §-ai értelmében később előterjesztendő kérelmekre *felmenthetők* lesznek: a névjegyzékbe mindenestre fel kell venni. (Esk. T. 9. §. 2. bek., R. 6. §. 2. bek.)

Ezek az *esküdtzéki szolgálattól saját kérelmekre később mentesíthető egyének* a következők:

1. az országgyűlés képviselőházának, a főrendi háznak vagy a közös ügyek tárgyalására kiküldött bizottságnak tagja az ülészek tartamára;

2. a lelkész;

3. a fegyveres erőnek az esküdtek névjegyzékébe felvett az a tagja, aki ideiglenes tényleges szolgálatot teljesít, a behívás tartama alatt;

4. a gyakorló orvos;

5. a gyógyszerész, akinek segéde nincs;

6. a néptanító;

7. a postánál, a távirdánál, a vasutnál és a gőzhajózásnál alkalmazott egyének;

8. aki életkorának hetvenedik évét betöltötte;

9. aki az év folyamán valamely ülészekben szolgálatot teljesített, a folyó és következő évben (Esk. T. 7. §.);

10. a fel- vagy lemenő ágbeli rokonok, vagy sógorok;

11. az oldalrokonok, unokatestvérig bezárólag;

12. azok, kik egymással örökbefogadó szülői és örökbefogadott gyermeki viszonyban állanak;

13. akiknek egyike a másik nejének fítestvére vagy nőtestvérének férje. (Esk. T. 19. §.)

A bár felvett ilyen egyének neveinél azonban, valamint azok neveinél, kiknek kizárandó volta kétséges, a névjegyzék illető (10. és 11.) rovatában a kérdéses körülményre a vonatkozó § idézésével röviden rá kell mutatni; pl. N. Jánosnál bejegyzendő a 10. rovatba ez: «1897 : XXXIII. t.-cz. 5. §. 1. p.», K. Gézánál a 11. rovatba ez: «1897 : XXXIII. t.-cz. 7. §. 2. p.» stb

Az ekként az említett B) minta szerint, szükség esetén

összefűzött és lapszámozott iveken elkészítendő névjegyzék, mely rovatos alakban tartalmazza folyó számok alatt és betűrendben: a neveket, az életkornak, végzett iskoláknak, polgári állásnak vagy foglalkozásnak, lakóhelynek tüzetes adatait, továbbá az illető által fizetendő egyenes adót, nyelvismereteit, tulnyomóan használt, illetőleg anyanyelvét és esetleg a jelzett kétséges kizárási, illetőleg a mentesítő okokra való rámutatást: — lesz az esküdtek «alaplajstroma».

Két példányban kell azt kiállítani és az elnöknek és a jegyzőnek mind a kettőt alá kell írnia. (Esk. T. 9. §. 3., 4. bek., R. 7. §.)

II. Ezután az alaplajstromok *közszemlére való kitétele* és a *felszólalási eljárás* következik.

Az alaplajstrom összeállítása után ugyanis, de mindenesetre még május havában az összeíró bizottság elnöke, t. i. a községi bíró, a helyi szokás szerint közhirrre teszi, hogy az alaplajstromot a helyhatóság (a bizottság) hivatalos helyiségében június hó első napjától kezdve tizenöt napon át bárki megtekintheti; továbbá, hogy akár alkalmas egyénnek kihagyása, akár nem alkalmasnak bejegyzése miatt e tizenöt nap alatt bárki *felszólalhat* és hogy a felszólalásokra, melyek a hivatalos helyiségben közszemlére lesznek kitéve, további nyolcz nap alatt bárki *észrevételeket tehet*.

A felszólalásokat és az észrevételeket a községi bírónál, mint az összeíró bizottság elnökénél írásban kell beadni, vagy szóval kell előterjeszteni. A szóval tett felszólalásokat és észrevételeket jegyzőkönyvbe kell foglalni, amire nézve a R. C), D) és E) alatt tartalmaz megfelelő mintákat. (Esk. T. 10. §., R. 8. §.)

III. Az alaplajstrom *beterjesztése a főszoigabíróhoz*. Az összeíró bizottság vagy a községi bíró az érvényesített felszólalások és észrevételek tárgyában egyáltalán semmiféle intézkedést sem tehet, hanem a jelzett határidők elteltével a községi bíró az alaplajstrom mindkét példányát a felszólalásokkal és észrevételekkel együtt július hó 15-ik napjáig egyszerűen beterjeszti a községre nézve illetékes főszoigabíróhoz. Felterjesztése kapcsán a netán szükségeseknek mutatózó megjegyzéseit is megteheti. (Esk. T. 11. §. 1. bek., R. 9. §.)

A főszoigabíró vagy helyettese már most az alaplajstromokat átvizsgálja, a hiányosokat záros határidő alatt teljesítendő pótlás végett visszaküldi; ha pedig az alaplajstrom valamely községből július hó 15-ikéig be nem érkezett volna, a késedelmes községi bírót az iratok záros határidő alatt leendő beterjesztésére felhívja. Ha ez siker nélkül történik, a községi bíróra a főszoigabíró 200 koronáig terjedhető pénzbírságot szabhat ki és megfelelően intézkedik az alaplajstrom kellő időben való elkészítése iránt. A pénzbírságot a kir. ügyész hajtja be. (Esk. T. 11. §. 2. bek., R. 10., 22 §§.)

IV. Az alaplajstromnak a *törvényszékhez való eljuttatása* következik most. A főszoigabíró az alaplajstrom egyik példányát

saját levéltárába helyezi megőrzés végett, a másik példányt pedig a felszólalásokkal, észrevételekkel, azok mellékleteivel és a községi bíró jelentésével is együtt legkésőbb az év szeptember hó 1-ső napjáig annak a kir. törvényszéknek elnökéhez küldi be, melynél az esküdtbíróság szervezve van.

A fősolgabíró egyuttal felvilágosító nyilatkozatot is tesz a felszólalásokban és észrevételekben felhozott oly adatokra is, melyeknek valódisága, vagy valótansága az iratokból nem tűnik ki. (Esk. T. 12. §., R. 12. §.)

Az, ha az alaplajstrom az év szeptember havának 1-ig a kir. törvényszék elnökéhez be nem érkezik, súlyos és esetleg vagyoni következményekkel is járhat az összeállítására hivatott közegekre nézve.

Ilyen esetben ugyanis a törvényszék elnöke az igazságügy-miniszternek tesz jelentést, aki aztán a lajstrom összeállítása iránt saját hatáskörében intézkedik és esetleg azt is elrendelheti, hogy az a késedelmes tisztviselő költségére az igazságügyminiszter által megállapítandó határidő alatt állíttassék össze. (Esk. T. 13., R. 13. §.)

B) Most aztán az alaplajstrom alapján az **esküdtek évi lajstromainak** a kir. törvényszéknél bizottságilag való összeállítása következik.

I. Az év november havában történik ez.

A bizottság, melynek tagjai a törvényszéki elnök elnöklete alatt egy bíró, három bizalmi férfi és esetleges meghívás folytán felvilágosítás-adások céljából a járás közigazgatási főtisztviselője, mindenekelőtt a felszólalások tárgyában határoz. Ezután pedig az ekként esetleg kiegészített alaplajstromba felvett esküdtképes egyének közül zárt ülésben, szavazattöbbséggel «kiválasztja» az esküdtbíróshoz a következő évre az igazságügyminiszter által rendeletileg megállapított számban szükséges esküdteket és helyettes esküdteket.

A kiválasztott esküdteket a bizottság betűsorban a *fő-lajstromba*, a kiválasztott helyettes esküdteket pedig szintén betűsorban a *helyettes lajstromba* írja össze.

E két lajstrom együtt: az *esküdtek évi lajstroma*. Ebben foglaltatnak tehát azok az esküdtképes polgárok, akik a következő évben esküdtbírói szolgálatot lesznek hivatva teljesíteni. (Esk. T. 14—18. §§., R. 14—17. §§.)

II. A végből, hogy az esküdtek évi lajstromainak használata körül zavar ne állhasson elő, előírja a törvény, hogy az esküdtek évi lajstromai többi közt a községek biráinak is megküldendők. Ezek aztán kötelesek a felmerült halálesetekről, lakhelyváltoztatásokról és azokról a körülményekről, melyek miatt az évi lajstromokba felvett egyének valamelyike az esküdtek jegyzékébe fel nem vehető, a kir. törvényszék elnökének haladék nélkül jelentést tenni. (Esk. T. 17. §. 2. bek., R. 17. §. 1. bek.)

C) Az esküdtbíróság csak bizonyos időközökben — ülés-szakonként — bíraskodik.

A kir. törvényszék már most minden egyes ülősszak előtt tartandó nyilvános ülésben az évi lajstromba felvett egyének közül «kisorsol» 30 esküdtet és 10 helyettes esküdtet.

Ezeknek neveit ismét külön lajstromba foglalják össze és ezt az **esküdtek szolgálati lajstromának** nevezzük. Ebben tehát azok az esküdtképes polgárok vannak felvéve, akik közül az abban az ülősszakban tárgyalás alá kerülő esküdtbírószági bűnügyekben tényleg ítélkező, 12 rendes és megfelelő számú pót-
esküdtből álló esküdtszék majdan a főtárgyaláson kisorsolni fogják. (Esk. T. 19. §., R. 18—20. §§.)

D) Minden egyes esküdtbírószág elé tartozó főtárgyaláson ugyanis a legelső teendő az *esküdtszék megalakítása*.

Ez úgy történik, hogy a szolgálati lajstromba felvett, nem kifogásolt, esküdtképes egyének czédulákra irt neveit a főtárgyalás elnöke egyenkint kisorsolja és ezek közül az a 12 egyén, akit egyik fél sem utasított vissza (amire mindegyik félnek indokolás nélkül joga van), valamint a még netán kisorsolt egy vagy több pótesküdt fogja alkotni az abban az ügyben a kir. törvényszékkel együtt tényleg ítélkező *esküdtszék*. (B. P. 342—349. §§.)

IV. SZAKASZ.

A községi bűnügyi kézbesítés szabályai.

A községi kézbesítő közegek által bűnügyekben eszközözlendő kézbesítés szabályait a *m. kir. bel- és igazságügyminiszternek az 1900. évi január hó 6-ik napján 6083—99. belügyminiszteri szám alatt a B. P. 77—82. §-ának megfelelően kiadott rendeletéhez csatolt «Utasítás»* tartalmazza.

Ezt az utasítást a következőkben szó szerint közöljük és az egyes pontok után «Jegyzet» alakjában adjuk a szükséges magyarázatot.

Utasítás a községi kézbesítő közegek részére a bűnügyekben kézbesítendő idézőlevelek és határozatok kézbesítése körül.

1. pont.

Minden iratot első sorban annak saját kezéhez kell kézbesíteni, akinek az irat szól («czimzett»).

2. pont.

Ha a czimzett a lakásában nem található, de lakó vagy tartózkodóhelyét nem hagyta el, a kézbesítendő iratot háznépe valamely teljeskorú tagjának, nevezetesen: nagykorú családtagjának,

vagy cselédjének, vagy vele közös háztartásban élő nagykoru egyénnek kell átadni. Ez esetben a vevénynek utolsó rovatában fel kell tüntetni, hogy az, aki az iratot átvette, a czimzettel minő viszonyban van. (Például: «helyette nagykoru fia: N. N.»; vagy: «helyette cselédje: A. B.»; vagy: «helyette sógora: X. Y.»)

3. pont.

A kézbesítő-vevénynek utolsó rovatát azzal, akinek az irat átadatott, az átvétel helyének és napjának megjelölése mellett, alá kell iratni. Ha az illető írni nem tud vagy az aláírást megtagadja, e körülményeket és a kézbesítés megtörténtét a vevény utolsó rovatában a kézbesítő bizonyítja.

4. pont.

Ha az illető olvasni nem tud, vagy a magyar nyelvet nem érti, a kézbesítő a határozat tartalmát megmagyarázni és hogy ez megtörtént, a vevény utolsó rovatában megjegyezni tartozik. Zárt borítékban foglalt iratnak kézbesítésekér csak az közlendő, hogy a boríték az azon megjelölt bíróság idézőlevelét tartalmazza. A borítékot a kézbesítő csak akkor bonthatja fel, ha ezt maga a czimzett kívánja.

5. pont.

Ha a czimzett vagy háza népének tagja a kézbesítendő iratot nem akarja átvenni, az irat a lakásban hagyandó s ez a vevény utolsó rovatában megjegyzendő. (Például: «a czimzett az átvételt megtagadván, az iratot nála hagyta», vagy: «a czimzett távollétében felesége az átvételt megtagadván, az iratot a lakásban hagyta. Noszlopon, 1900. január 25-én. N. N., községi jegyző.»)

Jegyzetek. Az Utasításnak 1—5. pontja azzal az esettel foglalkozik, midőn a czimzettnek a községben a kézbesítő előtt ismert lakása vagy tartózkodási helye van, és ott a kézbesítő vagy magát a czimzettet vagy háznépe valamely nagykoru tagját otthon találja.

1. A kézbesítés fő szabálya az, hogy az iratot, ha csak lehet, a czimzett egyén saját kezéhez kell kézbesíteni.

A kézbesítő e végből a czimzettet a lakásán keresi fel, de természetes, hogy ha őt bár másutt megtalálja, a kézbesítést — amennyiben a czimzett nem ellenzi — ott is eszközölheti. A lakáson kívül azonban másutt is keresni őt nem köteles.

A czimzett lakása alatt annak a kézbesítő előtt ismert lakását kell érteni. Ha tehát az irat esetleg tévesen más lakásra volt is czimezve: a kézbesítő a czimzettet az általa tudott valódi lakásán fogja keresni. Ilyen esetben helyesen teszi a kézbesítő, ha a kézbesítő-vevényen a czimzett valódi lakáscímét feljegyzi és egyuttal ugyanazon azt is megemlíti, hogy a czimzett a kézbesített iraton jelzett lakáson nem lakott vagy onnan elköltözött.

2. Előfordulhat, hogy a czimzettnek van ugyan a kézbesítés helyéül kijelölt községben lakása, de a kézbesítő őt nem találja otthon. Mondtuk már, hogy másutt is keresni őt nem köteles, tehát még akkor sem, ha az otthonlevők netán meg is mondják, hogy a czimzett akkor éppen hol van.

A kézbesítést ilyen esetben akként fogja eszközölni, hogy ha a czimzett otthonlevő háznépe közt teljeskoru, t. i. 24 évet betöltött vagy nagykorusított

egyen van: akkor a kézbesítendő iratot ennek kezeibe adja át. A czimzett «háznépe» a családtagokból, cselédből és a vele közös háztartásban élő egyénekből áll. A czimzett távollétében tehát ezek bármelyikének kezéhez — feltéve, hogy teljeskoru — érvényesen eszközölhető a kézbesítés.

3. A kézbesítés «kézbesítő-vevény» mellett történik.

A kézbesítő-vevény négy rovatból álló lap, melynek első rovatába a kézbesítendő irat igatói, illetve ügyszámát, a másodikba az irat nemét és mellékleteinek számát, a harmadikba a czimzett nevét és lakását írják bele akkor, amikor az iratot kézbesítés végett kiadják; a negyedik rovat pedig arra a czélra szolgál, hogy ott az irat átvétele az átvevő részéről igazoltassék, vagy esetleg a kézbesítő a kézbesítés vagy aláíratás akadályait bejegyezze. A kézbesítési vevényt az alján a kézbesítő maga is tartozik saját (jól olvasható) aláírásával ellátni és e mellé a kézbesítés évét, hónapját és napját ő is felírja. (4876—99. I. M. E. sz. rendelet mintája.)

4. A kézbesítő a kézbesítés megtörténtének igazolásánál az irat átadásával egyidejűleg a kézbesítési vevényt az irat átvevőjével sajátkezűleg aláíratja, ki ugyanoda a kézbesítés évét, hónapját és napját is saját kezével bejegyzí; pl. így: «1902. évi január hó 26-ik napján D. R. s. k.»

Akkor, midőn a kézbesítés a czimzett háznépe valamelyik tagja kezéhez történik: ez még a czimzethez való viszonyát is röviden megemlíteni köteles; pl. «helyette nagykoru fia (vagy: cselédje, vagy: sógora stb.): X. Y.»

5. Előfordulhat, hogy az irat átvevője olvasni nem tud, vagy a magyar nyelvet nem érti.

Ilyen esetben a kézbesítő a nyitva kézbesítendő irat tartalmát az átvevőnek megmagyarázni, zárt borítékban foglalt irat kézbesítésekor pedig azt köteles vele közölni, hogy a boríték az azon megjelölt bíróság idézőlevelét tartalmazza. (A terhelt megidézése ugyanis zárt idézőlevellel történik, B. P. 130. §.) A kézbesítőnek a borítékot csak akkor szabad felbontania, ha ezt a kézbesítéskor maga a czimzett kívánja. Ekkor aztán az olvasni nem tudó vagy magyarul nem értő átvevőnek természetesen szintén meg kell magyaráznia a borítékban volt irat tartalmát.

A vevényt az átvevő által, amennyiben írni tud, ezekben az esetekben is alá kell íratni (4. p.), de egyúttal a zárt borítéknak a czimzett kívánságára törént felbontását és a megmagyarázás okát és megtörténtét a vevényen a kézbesítőnek tanusítania kell.

Például: Az átvevő által eszközölt kelet- és névaláírás után a kézbesítő ezt írja a vevényre: «Az olvasni nem tudó (magyarul nem értő) átvevőnek az irat tartalmát megmagyaráztam; Kelt N.-ben. 1901. évi október hó 12-én, B. R. s. k., kézbesítő, községi jegyző», vagy: «Az olvasni nem tudó (magyarul nem értő) átvevővel közöltem, hogy a boríték a nagyváradi kir. törvényszék vizsgálóbírójának idéző levelét tartalmazza», vagy: «Az átvevő kívánságára a borítékot előtte felbontottam és a benne volt irat tartalmát az olvasni nem tudó (magyarul nem értő) átvevőnek megmagyaráztam. Kelt K.-n, 1902. évi július 17-én. K. T. s. k., kézbesítő, községi szolga.»

6. Megtörténhetik, hogy habár az irat átadása és átvétele akadálytalanul megtörtént, az átvevő mégis vagy megtagadja a kézbesítő vevény aláírását, vagy nem is képes azt teljesíteni, mert írni nem tud.

A kézbesítés igazolásául ilyen esetben az van előírva, hogy a vevény utolsó rovatában az aláírás hiányának okát és a kézbesítés megtörténtét maga a kézbesítő bizonyítja, ki e bejegyzést természetesen az aznap kelettel és saját aláírásával ellátni köteles; pl. beírja ezt: «Az iratot (és mellékleteit) czimzettnek (vagy: czimzett helyett nagykoru cselédjének K. J.-nak) kézbesítettem, ő azonban az aláírást megtagadta (vagy: ő azonban írni nem tud). Kelt G.-ben, 1901. évi december hó 9-ik napján. P. D. s. k., kézbesítő.»

Ebből láthatólag, az a más téren szokásos eljárás, hogy az írástudatlan féllel keresztvonalat vagy kézjegyet alkalmaztatnak, a büntügyi kézbesítés terén többé nem bir létjogosultsággal, sőt nem is lenne ennek az «Utasítás»-nak megfelelő.

7. Előfordulhat végül az is, hogy a bár otthon talált czimzett vagy nagykoru háznépbelije az iratnak már átvételét is megtagadja.

A szabályszerű kézbesítést ez sem hiusíthatja meg. Ilyen esetben ugyanis a kézbesítő az iratot egyszerűen ott hagyja a lakásban és ezt a vevényre feljegyzi. Ezt írja tehát fel a vevényre, pl.: «Czimzett (vagy: czimzett távollétében lakásán talált felesége) megtagadta az átvételt; az iratot (és mellékleteit) a lakásban hagytam. B.-ben, az 1903. évi augusztus hó 11-én. K. P. s. k., kézbesítő, községi kisbíró.»

6. pont.

Ha sem a czimzett, sem házanépének valamelyik nagykoru tagja a lakásban nem található, akkor a házban levőknel tudakozódni kell a felől, hogy az illető mikor szokott otthon tartózkodni s a megjelölt időben a kézbesítést újból meg kell kísérelni. Ha az illető vagy háznépének nagykoru tagja a lakásban ekkor sem található, az iratot az illetőnek lakása ajtajára s ha ez nem volna lehetséges, háza kapujára, lehetőleg tanuk jelenlétében ki kell függeszteni. A zárt borítékban kézbesítendő idéző levelet a kézbesítőnek nem szabad felnyitni, hanem a zárt borítékot kell kifüggeszteni.

A kifüggesztésről, ha a megbízást közvetlenül a bíróság vagy a kir. ügyészség adta, ez utóbbiakhoz, ha pedig a kézbesítőt nem a bíróság vagy kir. ügyészség bízta meg, a kézbesítő közeget közvetlenül megbízó hivatalhoz jelentést kell tennie. (Például: «Sem a czimzettet, sem háza népének nagykoru tagját kétszeri keresés daczára otthon nem találtam s így a kézbesítendő iratot N. N. és X. Y. tanuk jelenlétében a czimzett lakásának ajtajára mai napon kifüggesztettem. Kömlődön, 1900. január 15-én. A. B., községi jegyző.)

Jegyzet. Az Utasítás 6. pontja azt az esetet tartja szem előtt, midőn a czimzett a községben lakó- vagy tartózkodási helylyel bir ugyan, de a kézbesítő kétszer történt ottjárása alkalmával sem talált otthon senkit, illetőleg csak kiskoru háznépbelit talált a lakásban.

1. Főszabály, hogy a kézbesítőnek akkor, ha a czimzett ismert lakásán senkit sem talált otthon, ezzel az egyszer történt kereséssel nem szabad megelégednie.

Az ugyanabban a házban lakóknál ilyenkor tudakozódnia kell az iránt, hogy a czimzett vagy valaki a háznépéből a napnak mely órájában szokott otthon tartózkodni. Ha ezt a házbeliek megmondják, akkor az ezektől jelzett időben, — de ha felvilágosítást nem kapott is, — mindenesetre még egyszer, másodszor is meg kell jelennie a czimzett lakásán a kézbesítés végett.

2. Ha e másodszor történő megjelenésekor a czimzettet vagy nagykoru házbelijét otthon találja, akkor a kézbesítést az Utasítás 1—5 pontjához képest eszközöli.

Ha azonban e másodszor való megjelenésekor sem talál otthon senkit, avagy csak kiskoru háznépbelit talál a lakásban: akkor a kézbesítést kifüggesztés útján fogatosítja.

A kifüggesztés úgy történik, hogy az iratot, illetőleg a zárt borítékot felbontás nélkül, a czimzett lakásának ajtajára, vagy ha ez valamely okból (pl. már a telek kapuja is be van zárva) nem lehetséges, akkor a telek kapujára felszegezi, felakasztja, odaragasztja stb. Ezt, a mennyiben lehetséges, két tanu előtt kell végeznie.

A kézbesítő vevényen már most a kézbesítő a történeteket hiven feljegyezni és azt a kelet kitevése mellett aláírásával tanusítani köteles (ez értendő a 6. pont 2. bekezdésében említett «jelentéstétel» alatt); pl. ezeket írja a vevényre: «Czimzettet a lakásán kétszer kerestem; őt vagy nagykoru házbelijét egyik alkalommal sem találtam otthon; az iratot (a zárt borítékot) P. R. és K. L. tanuk jelenlétében a czimzett lakásának ajtajára (a czimzett lakása tel-

kének kapujára) kifüggesztettem (esetleg megjegyzni, hogy: tanukul alkalmazhatók a közelben nem voltak). Kelt B.-n, 1903. évi szeptember hó 1-ső napján. Z. A., községi jegyző, kézbesítő.»

7. pont.

Ha czimzett meghalt, vagy ha tartózkodó helye nem tudható ki, vagy a kézbesítő arról szerez megbízható értesülést, hogy a czimzett más községben tartózkodik, ezen körülményekről a 6. pontban megjelölt hatósághoz vagy hivatalhoz jelentést kell tenni. (Például: Tisztelettel jelentem, hogy a czimzett a házbeliiek állítása szerint két hó előtt X. községbe költözött. Rákos-Palotán, 1900. február 1-én. N. N., községi jegyző.)

Jegyzet. Az Utasítás 7. pontja arra az esetre nézve intézkedik, midőn a czimzett a községben egyáltalában nem létezik, vagy azért, mert meghalt, vagy azért, mert akkor már ott nem lakik vagy nem tartózkodik, vagy azért, mert ott teljesen ismeretlen.

1. Ezekben az esetekben a kézbesítés természetesen egyáltalán lehetlenné válik és annak eddig tárgyalt egyik módja sem alkalmazható.

2. A kézbesítőnek ilyenkor az az egyedüli teendője, hogy a kézbesítés lehetlenségéről az őt a kézbesítéssel megbízó hatóságnak kelet és névalírása mellett magán a vevényen jelentést tegyen. Ebben a kézbesítés lehetlenségének okát is kellő pontosággal meg kell említenie, sőt, és valami uton-módon a czimzett hol-létéről megbízhatóan értesült, ezt értesülése forrásának is a megjelölésével szintén fel kell jegyeznie a vevényre irandó jelentésébe. Például ezt írja a vevényre: «Czimzett hivatalos tudomás (vagy: B. K. községi orvos közlése szerint) f. hó 9-ikén Budapesten a Szent-Rókus-kórházban meghalt. R...ben, az 1903. évi november hó 29-ikén. P. Z. s. k., községi kézbesítő»; vagy: «Czimzett itt lakó atyja H. B. közlése szerint f. évi január hó 1-ső napja óta B...ben ...utca ...házzám alatt lakik. Kelt H...ban, az 1902. évi márczius hó 2-ikén. Z. T. s. k., községi szolga, kézbesítő»; vagy: «Czimzett a községben ismeretlen. Kelt S...n, az 1903. évi április hó 14-ik napján. B. K. s. k., községi jegyző».

8. pont.

A kézbesítő a vevényt sajátkezűleg aláírni és azt 24 óra alatt a megbízó hatóságnak bemutatni köteles.

Jegyzet. 1. A kézbesítő a kézbesítő-vevényt a kézbesítés megtörténte vagy a 7. pont szerint való megkísérlése után 24 óra alatt, a 7. pont esetében természetesen a kézbesítendő irattal és mellékleteivel együtt mindig ahhoz a hatósághoz, amelytől a kézbesítésre a megbízást kapta, beterjeszteni köteles. Ez a hatóság legtöbbször az illető község előjárósága lesz, amelyhez a bíróság vagy kir. ügyészség az iratot kézbesítés végett elküldte. A községi előjáróság gondoskodik aztán a vevénynek a megkereső bírósághoz vagy kir. ügyészhez való haladéktalan elküldése iránt.

A kézbesítőnek a vevényt sajátkezű aláírásával minden esetben el kell látnia.

2. Az Utasítás 6. és 7. pontja esetében az illető bíróság vagy kir. ügyészség, melyhez a vevény — a 7. pont esetében a kézbesíthetlen irattal és mellékleteivel együtt — visszaérkezett, a továbbiakban a következőleg intézkedik:

a) A kifüggesztés (az Utasítás 6. pontja) esetében a bíróság vagy kir. ügyészség postán elküldendő ajánlott levélben értesíti a czimzettet arról, hogy az iratot lakása ajtaján, illetőleg a lakása telkének kapuján kifüggesztették és egyidejűleg magához a község előjáróságához is felhívást intéz arra nézve, hogy a czimzettet a kifüggesztés tényéről és a kifüggesztett iratnak ebben a felhí-

vásban közölt tartalmáról értesitse. (B. P. 80. §., 4876—99. I. M. E. sz. rendelet 4. bek.)

b) A kézbesítés lehetetlenségének (az Utasítás 7. pontja) abban az esetben, midőn a címzett lakó- vagy tartózkodóhelyének ismeretlen volta okából hiúsult meg a kézbesítés, a bíróság vagy kir. ügyészség az esetleges hírlapi közlés mellett egy a bírósági székhely, valamint az ismeretlen tartózkodású címzett illetőségi helyének községi előljáróságát is a kézbesítendő irat megküldése mellett arra hívja fel, hogy azt a hirdetmények tábláján függessze ki. (B. P. 81. §., 4876—99. I. M. E. sz. rendelet utolsó bek.)

A megkeresett községi előljáróság úgy az a), mint a b) pont alatt említett megkereséseknek haladéktalanul köteles eleget tenni. Az a) esetben tehát a címzettet a kifüggesztett irat tartalmáról és a kifüggesztés tényéről a községi értesítésekre nézve szokásos módon mielőbb értesíti, a b) esetben pedig az iratot saját hirdetményi táblájára kifüggeszti. (6083—99. B. M. E. sz. rendelet 4. és 5. bek.) Mindezek megtörténetéről pedig az illető bíróságnak vagy kir. ügyészségnek jelentést tesz. Pl. ekként:

Sz. 921/1902.

A tek. kir. ügyészségnek

Kassa.

A f. hó 21-ik napján 2498—902. k. ü. szám alatt kelt felhívásra jelentem, hogy Kassán ... utca ... sz. alatt lakó N. P.-t szóval értesítettem arról, hogy a f. hó 12-ikén lakása ajtajára kifüggesztették a kassai kir. ügyészség 1673—902. k. ü. számú határozatát; ennek tartalmát is közöltem vele. — (Vagy: „... jelentem, hogy a kassai kir. ügyészség 2379—902. k. ü. számú határozatát az előljáróság hirdetményi tábláján kifüggesztettem).

Kelt B... ben, 1902. évi szeptember hó 25-ikén.

A község előljárósága:

B. H., községi bíró.

K. F., községi jegyző.

9. pont.

A büntető parancsot a terheltnek mindig saját kezéhez kell adni, előtte felolvasni és megmagyarázni. Ha a terhelt lakásán meg nem található, a kézbesítést másodízben is meg kell kísérelni. A büntető parancsnak szabályszerű kézbesítését a kézbesítő a vevény alapján sajátkezüleg feljegyzi és aláírásával bizonyítja. (Például: A büntető parancsot N. N. terheltnek saját kezéhez kézbesíttem, előtte felolvastam és megmagyaráztam. Alapon, 1900. január hó 20-án. X. Y., körjegyző.)

Jegyzetek. 1. Az Utasítás e 9. pontja különleges szabályokat tartalmaz arra az esetre, midőn kir. járásbíró által kibocsátott „büntető parancs”-ot kell kézbesíteni. (A „büntető parancs” fogalmára nézve l. a 181. lapot.)

2. Kivételt nem ismerő s a B. P. 534. §. 2. bekezdésében is kimondott főszabályul azt kell szem előtt tartani, hogy a „büntető parancs”-nak egyetlen egy kézbesítési módja van, t. i. a címzett saját kezéhez való kézbesítés.

Ilyen esetben tehát sem a háznépbeliek kezéhez való kézbesítésnek, sem kifüggesztés útján való kézbesítésnek nincs helye.

Az Utasítás nem mondja ugyan ki kifejezetten, de a „saját kézhez való kézbesítés” feltétlenül kötelező volta mellett abból, hogy a B. P. 534. §. 2. bek. értelmében a „büntető parancs”-ot a címzett előtt felolvasni és megmagyarázni is kell, valamint abból, hogy az Utasítás a címzett otthon nem találása esetében újból való felkeresését feltétlenül, tehát még abban az esetben is előírja, ha nagykoru háznépbeli volt is otthon: azt kell következtetni, hogy az

átvétel megtagadása esetében (5. pont) a «büntető parancs» ott-hagyásának sem lehet helye. Az «ott-hagyás» ugyanis a «saját kézbe adást» ebben az esetben nem pótolhatja; e mellett olyankor, amikor a címzett megtagadja az átvételt, amugy is rendszerint olyan lesz a helyzet, hogy a felolvasást és megmagyarázást sem igen fogja meghallgatni. A szabályszerű kézbesítés tehát nem lenne keresztülvihető.

3. Igen fontos, hogy a törvény és az Utasítás feltétlenül megköveteli a «büntető parancs» felolvasását és megmagyarázását. Ezt tehát minden esetben meg kell tenni, még akkor is, ha a címzett írni és olvasni tud is és magyarul is ért.

A «saját» kezeihez történt kézbesítést, a felolvasás és megmagyarázás megtörténtét a kézbesítőnek a vevényen minden esetben feljegyeznie és bizonyítania kell. Pl. ezt írja rá: «A büntető parancsot a címzett saját kezeihez kézbesítettem, előtte felolvastam és neki megmagyaráztam. Homoródon, 1903. évi május hó 1-én. Z. D. s. k., körjegyző».

4. Az egyszeri sikertelen kézbesítéssel nem szabad megelégedni. Másodszor is meg kell kísérelni azt.

Ha a «saját kézhez» való kézbesítés ekkor sem sikerül, akkor a büntető parancsot a vevénnyel együtt vissza kell terjeszteni és a vevényen meg kell tenni a megfelelő jelentést. Pl. ezt írja rá a kézbesítő: «A címzettet kétszer kerestem lakásán; egyik alkalommal sem találtam őt otthon. A büntető parancsot tehát visszaterjesztem. Ardón, az 1902. évi augusztus hó 19-én. K. B. s. k., községi albiró, kézbesítő».

5. A vevénynak a címzett által való aláírása, önként érthetően, itt is az Utasítás 3. pontjában írt módon eszközölendő.

A „PALLAS” irodalmi és nyomdai rész- vénytársaság kiadványai

*a községi közigazgatási tanfolyamok számára, melyek
akár a kiadóhivatalban (V., Honvéd-utca 10. szám),
akár bármely könyvkereskedés által megszerezhetők.*

Községi katonaiügyi igazgatás.

Tankönyv a községi jegyzői tanfolyamok és kézi-
könyv a községi jegyzők számára.

Ára 4 korona 50 fillér.

A magyar községi gazdasági igazgatás.

A községi közigazgatási tanfolyamok számára
írta: Németh József m. kir. miniszteri titkár.

Ára 4 korona 40 fillér.

Népoktatásügyi közigazgatás.

A községi közigazgatási tanfolyamok számára.

Írta: Dr. Wolff Nándor,
a budapesti közs. közigazgatási tanfolyam előadója.

Ára 1 korona 90 fillér.

